

erarum congregationum ministri Camaldunensis et Vallisumbrosæ nostram voluntatem cognoscere volunt de hæresi, quæ dicitur de investitura, et an dominus papa nostrum consilium suscepit, et suscepturus est. Primum autem hoc sciatis, quia dominus papa neque me diligit, neque consilium meum. Voluntas autem bona mutari non debet. Et ego quidem quod dixi, hoc dico, et in Gregorii et Urbani senten-

tia firmissime maneo, et spero de omnipotentis Dei misericordia, quia in hac voluntate usque in finem permanebo. Misi autem vobis hunc parvum libellum, et rogo vos ut, sicut alias litteras nostras supradictis venerabilibus episcopis, cæterisque Christi fidelibus ostendistis, ita istas quoque ostendatis, etc.

ODDONIS ASTENSIS

MONACHI BENEDICTINI

IN PSALMOS EXPOSITIO

Per contemplationem exarata

AD BRUNONEM EPISCOPUM SIGNINUM

(Opp. S. Brunonis edit. Venet. 1651. cur. D. Mauro MARCHESIO)

BRUNONI episcopo Oddo monachus.

Quoniam quidem tuæ jussionis dulcisque admonitionis opus inchoatum imperfectum omisi (quod non superbiæ quidem, imo nostræ ætatis mutabilitati otioque imputandum est), in hoc multo diligentius composito, me satisfacere tibi placere arbitratus sum, præsertim cum, et secundum velle tuum, compendiose scripserim, et, juxta mei ingenii paupertatem, quadam providentia ordinaverim. Sic enim versuum fere omnium vitavi confusionem, ut sententiarum nusquam interromperem perpetuitatem. Pluribus denique in locis et sine obelo nocitura subtraxi, et absque asterisco profutura apposui. In propriorum præterea sedem me aliquoties sola æquipollentia posuisse non sum oblitus; nec sine labore quidem: sciebam enim quia quanto labor gravior, tanto actus gratior. Quocirca non verbis adulatoriis (quæ in me quidem novit Dominus, nulla sunt), verum enim vero in tuorum obedientia mandatorum tibi me commendare studui. Unde factum est ut tantum tam fugientem tamque labentem persequerer cervum, qui nunc sui cursus velocitate, meum penitus frustrabatur intuitum, nunc sese petenti cervino more ultro representans, tandem captus vitæque quievit. Suscipe igitur Davidicam omnium venationum dignissimam prædam; quam ego quidem legati inopia, tardius tibi quam debui offero. Si quis autem meas scapulas tanti ponderis non esse, objiciat Matth. xi: « Jugum Domini esse suave, et jusque oxus leve, » respondebo: Quod si consilium

tutoremve subsannando quæsierit (vix enim sine rugosa cujuslibet subsannatione, aliqua vel parva componi possunt), tali tu, præsul venerabilis, quæstioni facilis mihi solutio fueris. Si quis autem venenato dente, Psalterium tuum rodere præsumperit, pastoralis piissima cura resistat, neque te incolume, vim aliquando innocens patiatur. Si quid autem absurdum, superfluum, minusve continens in eo invenitur, tua tuique Oddonis pudica diligentia corrigat, abradat, et apponat. Ego autem non tantum ædificantis, verum etiam in unum lapides undique deferentis officiosus sum. Titulos autem ideo præposui, ut Psalmorum voluntas facilius breviusque comprehendatur.

EXPOSITIO TITULORUM.

Psalm. iii. « Domine, quid multiplicati sunt. Cum fugeret David a facie filii sui Absalon. » David *manu fortis* interpretatur. Significat autem Christum, cujus manus adeo semper fortis fuit, ut diabolum vinceret, infirmitates repelleret solo tactu, cæcos illuminaret, tetigit denique loculum et mortuum suscitavit. Absalon, qui *patris pax* dicitur, Judam significat: hic autem arboris ramis suspensus interiit; Judas vero laqueo se suspendit. Illo mortuo pacem habuit David; mortuo Juda, pacem habet Christus. Hoc autem ipse manifestabat, quoties post passionem suam, pacem discipulis commendabat, dicens Luca xxiv: « Pax vobis; » ac si diceret: Mortuus est qui nos contristabat. Itemque

Joan. xiv : « Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. » Hoc enim ipse non dixisset, nisi pacem habuisset.

Psal. iv. « Cum invocarem. In finem, in carminibus. » In finem, inquit, iste psalmus referendus est ad Rom. x : « Finis autem legis, ut ait Apostolus, Christus est. » Ipse enim et legem omnino complevit, et in eo littera finem fecit. Cessavit enim immolatio, vero Agno immolato. Ipse est alpha et omega, primus et novissimus, principium et finis. « In carminibus, » id est in laudibus, quoniam ipsius laudes hic nuntiantur.

Psal. v. « Verba mea. Pro ea quæ hæreditatem consequitur. » Synagogæ quidem promisit Dominus hæreditatem, sed quia venientem hæredem interfecit, Matth. xxi : « Malos male perdit Dominus, et vineam suam locavit aliis agricolis. » Consequitur igitur Ecclesia hæreditatem duce Jesu, sicut in hoc psalmo dicitur : « Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam. »

Psal. vi. « Domine, ne in furore tuo. Pro octava. » Hac enim finita vita, hoc septenario transacto, sequitur illa dies octava in qua ad iudicium Dominus veniet. Pro hac igitur octava die dicit Ecclesia : « Miserere mei, Deus, quoniam infirmus sum. » Valde enim in hac die ei tinendum erit, cujus ipse non miserebitur.

Psal. vii. « Domine Deus meus, in te speravi. » In finem, psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini. Finem semper ad Christum intendit, sed modo passionem illius, modo resurrectionem designat ; cum psalmus dicitur David, Christo appropriatur. Chusi *silentium* interpretatur ; Jemini, *dextera*. Sunt autem Chusi, quicunque ori suo custodiam ponunt, qui inutilia et otiosa verba non fundunt : qui enim custodit linguam suam, custodit animam suam. Hi autem sunt filii Jemini, sunt filii dextræ, psal. cxvii : « Dextera Domini fecit virtutem. » Hic igitur psalmus pro perfectis et a perfectis canitur, qui non solum facere, verum etiam dicere, male non noverunt, quorum consilium utile, quorum fides est firmissima.

Psal. viii. « Domine Dominus noster. In finem, pro torcularibus. » In hoc autem verbo, et torcularia, et torcularis intelligi posse, et legi putandum est, ut torcularis doctores, torcularia vero Ecclesiam dicamus. In hoc autem psalmo de Ecclesiæ doctoribus locutio fit, qui infantes et lactentes appellatur.

Psal. ix. « Convertebor tibi, Domine. In finem, pro filii occultis. » Occulta Filii Dei Antichristi adventum et diem iudicii intelligimus, quem a discipulis interrogatus, aperire noluit. Sunt igitur ista occulta, si quidem nec apostolis manifesta fuerunt. Dei namque Filius, qui cætera aperuit omnia, istum diem occultum esse voluit.

Psal. xi. « Salvum me fac, Domine. In finem, pro octava. » Hoc autem superius dictum est, quod dies

octava dies iudicii intelligitur, in qua in circuitu impii ambulabunt, quibus cælestis civitatis janua claudetur. Est autem et dies octava Domini resurrectionis.

Psal. xv. « Conserva me. In tituli inscriptione, ipsi David. » Tituli namque inscriptio fuit Lae xxiii : « Hic est Jesus Nazarenus rex Judæorum. » Qui Græcis, Latinis et Hebraicis litteris scriptus, omnium gentium invocationem significat. Sed quia Judæi dixerunt : « Noli scribere rex Judæorum, » ideo in hoc psalmo dicitur : « Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus, » quod de illis intelligitur, qui prophetas occiderunt. Sive de sanguinibus, id est ex his ex quorum stirpe secundum carnem natus est. De gentibus autem sic dicitur : « Funes ceciderunt mihi in præclaris. »

Psal. xvi. « Exaudi, Domine, ustitiam meam. » Oratio David, illius videlicet de quo superius locuti sumus, qui diabolum fortissima manu superavit.

Psal. xvii. « Diligam te, Domine. In finem, pro Domini David, quæ locutus est Domino verba cantici hujus, die qua eripuit eum Dominus de manu inimicorum ejus, et de manu Saul, et dixit. » In finem, inquit, referenda sunt, scilicet puero Domini David. Hic autem est, de quo dicitur Isai. ii : « Parvulus natus est nobis. » Verba cantici hujus, « quæ ipse David locutus est Domino ; » sed quo tempore ? in die qua eripuit eum Dominus de manu inimicorum ejus, id est de potestate Judæorum, et de manu Saul. » Saul *appetitus vel terrenum regnum* interpretatur ; sub cujus nomine diabolus intelligitur, cujus regnum terrenum est, imo terra, caro et sanguis, quæ regnum Dei non possidebunt, qui a pluribus appetitus sequitur, qui Christum Dominum usque ad crucem dolis et insidiis persecuti sunt.

Psal. xxi. « Deus Deus meus, respice in me. » In finem, pro assumptione matutina, quod Hebræis, pro *cervo matutino* dicitur (Marc. xvi). Assumptio matutina, resurrectio fuit, quæ valde mane una Sabbatorum facta est, qua Christus immortalitatem assumpsit. Idem ipse, et cervus matutinus dicitur, quia quosdam saltus maximus dedit de celo in Virginem, de Virgine in præsepe, de præsepe in crucem, de cruce in sepulcrum, de sepulcro in infernum, inde ad Patrem remeavit (Greg. paphom. 29).

Psal. xxiii. « Domini est terra. » Prima Sabbati. Prima namque Sabbati dies Dominicus accipitur, quo Christo Domino a mortuis resurgente, ab apostolis et angelis et hominibus pro triumpho et victoria canitur. Domini est terra, resurrexit Dominus, victus est inimicus, regnat Conditor et Salvator.

Psal. xxvi. « Dominus illuminatio mea. Psalms David, priusquam finiretur. » Hic psalmus in finem, in titulo non habet, quia de primo David intelligitur, quem ipse David ad Dei laudem cecinit in mensis

habens qualis esset priusquam liniretur. Erat enim fratrum suorum minimus, oviumque pastor. Videns ergo sese a Saule cæterisque persecutum inimicis, ait : « A quo trepidabo? quem timebo, cum Dominus mihi protector sit, et illuminatio, qui me de post fetantes accepit? »

Psal. xxviii. « Afferte Domino. In consummatione bernaculi. » Iste, inquit, psalmus in tabernaculi consummatione referendus est. Tabernaculum istud sancta Ecclesia intelligitur, cujus Christus est fundamentum, qui eam in seipso beatificavit, quando arca de Philistinorum captivitate reducta est, id est ipsa Ecclesia de potestate diaboli. Sed quia verum sacrificium extra Ecclesiam non fit, ideo ea consummata dicitur : « Afferte Domino. »

Psal. xxix. « Exaltabo te, Domine. Psalmus cantici, in dedicatione domus David. » Christus Ecclesia, vel caro assumpta. Hanc autem ipse dedicavit confirmavitque, quando conciso saccæ lætitiæ circumdatus est.

Psal. xxx. « In te, Domine, speravi. In exstasi. » Hic autem psalmus de passione loquitur, ideo in exstasi titulatur, quod mentis excessum significat. Unde et sequitur : « Ego dixi in excessu mentis meæ. »

Psal. xxxi. « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, Intellectus David. » David, ut jam sæpe diximus, Christus est, cujus intellectus in hoc psalmo scribitur. Quicumque igitur non ex suis meritis, sed ex fide, et misericordia, peccatorumque confessione se salvari intelligit, suum intellectum non humanum, sed divinum esse cognoscat, ejusque qui in hoc psalmo dicit : « Intellectum dabo tibi, et instruam te. »

Psal. xxxiii. « Benedicam Dominum in omni tempore. Psalmus David, cum immutavit vultum suum coram Abimelech, et dimisit eum et abiit. » Abimelech, *regnum patris* interpretatur; Judæa vero et Jerusalem illius antiquitus regnum fuit, qui omnium Pater et Dominus est. Ibi autem Christus vultum suum mutavit, servilem suscipiens formam, sive quia in passione sine specie et decore, mortuusque apparuit. « Et dimisit eum et abiit. » — « Iterum, inquit Dominus, relinquo inundum et vado ad Patrem (Joan. xvi). »

Psal. xxxv. « Dixit injustus. In finem, puero Domini ipsi David. » De illo, inquit, puero Domini David ista intelliguntur, qui de virginali utero natus, et homines, et jumenta salvavit. Vel, « in finem, servo Domini ipsi David, » quia cum in forma Dei esset, formam servi accepit.

Psal. xxxvii. « Domine, ne in furore tuo. Psalmus David, in rememoratione diei Sabbati. » Sabbatum *requies* interpretatur. Hunc igitur psalmum cantant quicumque illius requiei, illius pacis, illius felicitatis quam in paradiso amissimus recordantur, semperque Dei misericordiam postulant, ut hac vita finita sabbatismum inveniant.

Psal. xxxviii. « Dixi : Custodiam vias meas. In

finem, pro Idithun canticum David. » Hoc canticum David in finem referendum est, id est in Ecclesiam, in ultimam ætatem Cor. x : « Nos enim sumus, inquit Apostolus, in quos fines sæculorum devenerunt. » Idithun *transiliens eos* interpretatur. Hi autem sunt viri perfecti, qui cæteros virtute et sanctitate transcendunt, quique in cælis thesaurizantes dicunt : « Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus, et substantia mea apud te est? »

Psal. xli. « Quemadmodum desiderat cervus ad fontes æquarum. In finem, intellectus filii Core. » Core quippe *decalvatio* dicitur. Christus autem in monte Calvariæ crucifixus fuit : hic igitur intellectus filii Core attribuendus est, id est filii Christi, qui eos in Calvariæ loco genuit, et redemit. De his ergo intelligitur : « Quoniam transibunt in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei, in voce exultationis et confessionis. »

Psal. xliii. « Deus, auribus nostris audivimus. In finem, pro filii Core ad intellectum. » Non vobis, inquit, qui litteram sectamini, sed Christi filiis ad intelligentiam, spiritualiter hic psalmus componitur. Opera enim, quæ in diebus antiquis Dominus operatus est, in figura illis contigisse, sibi autem ad correctionem scripta esse non dubitatur.

Psal. xlii. « Eructavit cor meum verbum bonum. In finem, pro aliis filii Core, qui commutabuntur ad intellectum, canticum pro dilecto. » Hoc autem canticum pro eo et de eo dilectio cantatur, de quo scriptum est. Matth. iii : « Hic est Filius dilectus, in quo mihi complacui. » Sic autem est pro Ecclesia, quæ suum populum sui que patris domum oblita, ad fidem et intellectum commutata est.

Psal. xlv. « Deus, nostrum refugium. In finem, filii Core pro arcanis. » Vere utique pro arcanis, quia Christi nativitatis continet mysterium. Unde et « Dominus virtutum nobiscum » hic dicitur, id est Emmanuel, qui *nobiscum Dominus* interpretatur. Hic autem psalmus filii Core ad prædicandum datur.

Psal. xlvi. « Omnes gentes, plaudite manibus. Pro filii Core, » id est apostolis, de quibus dicitur : « Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. »

Psal. xlvii. « Magnus Dominus. Psalmus cantici filii Core secunda Sabbati. » Prima Sabbati resurrexit Dominus; secunda vero Sabbati, filii Core, id est sancti apostoli jam confortati de resurrectione creduli, dixerunt : « Magnus Dominus et laudabilis nimis. »

Psal. xlviii. « Audite hæc, omnes gentes. In finem, filii Core. » Subauditur, credite, et obedite.

Psal. xlix. « Deus deorum Dominus. Psalmus Asaph, » qui *congregatio* vel *synagoga* interpretatur. Hic autem psalmus dicit : « Congregate illi sanctos ejus. » Vides igitur quoniam Asaph suum officium complet.

Psal. L. « Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. In finem, psalmus David, cum venit ad eum Nathan propheta, quando intravit ad Bethsabee. » Quia in finem dixit, suam nos poenitentiam docere voluit, ut quotiescunque vel a Domino, vel a sacerdote, vicario suo, pro quolibet crimine redarguimur, simili modo poenitentiam agamus.

Psal. LI. « Quid gloriaris in malitia. In finem, intellectus David, cum venit Doeg Idumæus, et annuntiavit Sauli et dixit: Venit David in domum Abimelech. » Doeg motus; Idumæus terrenus vel sanguineus interpretatur; Saul, terrenum regnum; Abimelech, regnum Patris. Dominus autem iste est qui dixit Joan. XI: « Eamus in Judæam iterum, » id est in domum Abimelech: siquidem Patris sui regnum, Judæa erat. Doeg autem Idumæus, motus sanguineus, operator iniquitatis, proditor magistri, pessimus mercator cucurrit ad Saulem, cucurrit ad Pilatum, cucurrit ad principes terræ, et dixit: Ecce Christus adest, Matth. XXVI: « Quid vultis mihi dare, et ego eum vobis tradam? » Sed quia intellectus David proponitur Christus, nihil ignorans ait Matth. ibidem: « Unus ex vobis me traditurus est. » Hic autem erat, cui dicitur: « Quid gloriaris in malitia. »

Psal. LII. « Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. In finem, pro Maeleth, intelligentia David. » Maeleth parturiens interpretatur: idem ipse David qui composuit pro Maeleth hunc psalmum canit, id est pro invenientibus et parturientibus iniquitatem; qui de Christo Dei Filio dixerunt: « Non est Deus. »

Psal. LIII. « Deus, in nomine tuo salvum me fac. In finem, in carminibus, intellectus David, cum venissent Ziphæi et dixissent ad Saul: Nonne David latitat apud nos? » Ziphæi, qui florentes interpretantur, Judæi sunt, qui omnium divitiarum copiis florebant, terram lacte et melle fluentem inhabitantes. Hi autem, crum audissent Christum in domum Simonis leprosi venisse, sacerdotibus terræque principibus hoc nuntiaverunt. Ipse autem hoc intelligens ait: « Deus, in nomine tuo salvum me fac. Quoniam alieni insurrexerunt adversum me. »

Psal. LIV. « Exaudi, Deus, orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam. In finem, in carminibus, intellectus David. » Consilium inter se Judæi faciebant, proditori Judas instabat. Christus autem omnia intelligens ait: « Tu vero homo unanimis, dux meus, et notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, » meam mortem machinaris.

Psal. LV. « Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo. In finem, pro populo, qui a sanctis longe factus est, in tituli inscriptione David, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. » In tituli namque inscriptione, Judæorum populus a sanctis longe factus est, damnans titulum, non debere dicere regem Judæorum illum, quem omnes sancti se regem ha-

bere gaudent Allophyli, qui sine capite interpretantur, eosdem ipsos Judæos designant qui, omnium virorum caput, Christum, spernentes, sine rege vivunt et sacerdotio. Hi autem eodem in tempore tenuerunt Christum in Geth, id est in terra propria habitationis. Geth enim Græcæ, terra Latine, sive torcular.

Psal. LVI. « Miserere mei, Deus, miserere mei. In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem cum fugeret a facie Saul in speluncam. » — « In finem, » inquit, et ad Christum hæc referenda sunt in cujus tituli inscriptione dixit Pilatus: « Ne disperdas, » id est, Joan. XIX, « Quod scripsi, scripsi. » Tunc autem David, id est Salvator noster fugit a facie Judæorum, clausus in spelunca sepulcri.

Psal. LVII. « Si vere utique justitiam loquimini. In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptione. » Non enim Pilatus disperdere potuit, quod toties sanctus Spiritus disperdere contradicit

Psal. LVIII. « Eripe me de inimicis meis, Deus meus. In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptione, quando misit Saul, et custodivit ejus domum; ut eum interficeret. » Tacete Judæi, nihil proficitis, non corruptetur titulus, aliud excogitate, mittite custodes, qui sepulcrum custodiant.

Psal. LIX. « Deus, repulisti nos. In finem, pro iis qui commutabuntur, in tituli inscriptione ipsi David in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syria et Sobal, et convertit Joab, et percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia. » — « In finem, » inquit, id est, « ipsi David » iste psalmus attribuitur, Compositus pro his, qui « in tituli inscriptione, » id est, per Christi passionem, in doctrinam sanctam et apostolicam commutabuntur. Hoc autem erit eo tempore quo Dominus Lucæ XII: « Qui ignem in terram mittere venit, » succendet Mesopotamiam Syriæ, id est elationem, inflationem, malaque consilia superbiorum. Mesopotamia quippe elatis, Syria vero sublimitas interpretatur. Et Syriam Sobal, hoc est elevationem vanæ vetustatis, ut qui in superbiam et vanitatem, erroneamque philosophorum doctrinam antiquorum eriguntur, sancto Spiritu accensi, non plus sapiant quam sapere oportet. Sobal quippe vana vetustas dicitur. « Et convertet Joab, » id est inimicorum exercitum. Joab enim inimicus interpretatur. Et percuet Edon, id est terrenos, ut divino amore percussi et compuncti, non terræ et carni, sed animæ obediunt. Sed ubi convertetur? « In valle Salinarum, » id est in sancta Ecclesia, in humilitatem saporiferam; ubi apostoli habitant, qui sal terræ appellantur. « Duodecim millia, » finitum pro infinito, unde et ex omni tribu, « duodecim millia signati » dicuntur Apoc. VII.

Psal. LX. « Exaudi, Deus, deprecationem. In finem, in hymnis David. » Qui psalmus per omnia Christum personat.

Psal. LXI. « Nonne Deo subdita erit anima mea? In finem, pro Idithun. » Ubi Idithun ponitur, qui

transiliens cæteros interpretatur, id est, amatores Dei perfecti intelliguntur. Est igitur psalmus iste perfectorum, qui se Deo subjectos, ab eo amplius non moveri, non parietes inclinatos esse dicunt.

Psal. LXXI. « Deus Deus meus, ad te de luce vigilo. Psalmus David, cum esset in deserto Idumææ. » Idumæa *sanguinea* vel *terrena* interpretatur. Ex eo igitur tempore, quo in deserto Idumææ Christus fuit, id est in mundo isto, vigilat Ecclesia, prius enim dormiebat, quia in nocte erat, sed veniente luce dixit : « Deus Deus meus, ad te de luce vigilo. »

Psal. LXXIV. « Te decet hymnus, Deus, in Sion. In finem canticum Jeremiæ et Ezechielis, vel Aggæi, de verbo peregrinationis, quando incipiebant proficisci. » Jeremias *excelsus*, Ezechiel *fortitudo Domini* interpretatur. Illis igitur iste psalmus convenit, qui ad cælos exaltantur, et Domini fortitudine victis inimicis, corona accepturi sunt. Cum autem de mundi hujus peregrinatione, ad supernam Jerusalem proficisci incipiunt, hoc suæ peregrinationis verbum dicunt.

Psal. LXXV. « Jubilate Deo omnis terra. In finem, canticum psalmi resurrectionis. » Gaudeat mundus, lætetur Ecclesia, « jubilate Deo omnis terra, » quia mirabiliter amator tuus resurrexit.

Psal. LXXVIII. « Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ. In finem, pro iis qui commutabuntur ipsi David. » Pro iis, inquit, qui ab infidelitate ad silem et David commutabuntur. Dicit in hoc psalmo Salvator noster : « Non erubescant in me qui expectant te, Domine, Domine virtutum ; non confundantur super me qui quærent te, Deus Israel. »

Psal. LXXI. « Deus, iudicium tuum regi da. In Salomonem, psalmus David. » Salomon *pacificus* interpretatur ; « ipse autem est pax nostra qui fecit utraque unum (Ephes. II). » De quo in hoc psalmo dicitur. « Descendet sicut pluvia in vellus ; » et : « Orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis ; » et : « Dominabitur a mari usque ad mare. » Et, Isaïæ XLV : « Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei. » Quod de primo Salomone falsum est, de Christo autem scimus quoniam omne genu sibi curvabitur.

Psal. LXXII. « Quam bonus Israel Deus. Defecerunt hymni vel laudes David filii Jesse : Psalmus Asaph. » Non ideo ; defecerunt » dixit, quin amplius non sit locuturus, sed quoniam hic secundus liber explicat. « Psalmus Asaph » hic autem hujus psalmi titulus est. Asaph loquitur hic, qui *congregatio* vel *synagoga* interpretatur. Significat autem doctores, qui in hujus psalmi sine dicunt : « Ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filia Sion. »

Psal. LXXIII. « Ut quid, Deus, repulisti in finem. Intellectus Asaph. » Hoc enim doctores intelliguntur, et, quod Deus « in medio terræ sit salutem operatus. »

Psal. LXXIV. « Constebimus tibi, Deus. In finem, ne corrupas, psalmus cantici Asaph. » De Christo iste psalmus intelligatur. de quo dicitur. Joan. XIX :

A « Os non comminuetis ex eo » — « Psalmus Asaph, » hoc enim apostoli et doctores in principio dicunt : « Constebimus tibi, Deus, constebimus, et invocabimus nomen tuum, narrabimus mirabilia tua. »

Psal. LXXVI. « Voce mea. In finem, pro Idithun, psalmus Asaph. » Perfecti enim sunt qui hoc in psalmo loquuntur.

Psal. LXXVII. « Attendite, popule meus, legem meam. Intellectus Asaph. In finem, pro arcanis Core. » Non simplex sicut, inquit, videtur, narratur historia, verum magna eorum in hoc psalmo continetur intelligentia, qui Dei populum congregantes et pascentes, recte Asaph appellantur.

Psal. LXXX. « Exsultate Deo adjutori nostro. In finem, pro torcularibus, psalmus ipsi Asaph in quinta Sabbati. » Torculares et torcularia apostoli sunt et Ecclesiæ ; calcant apostoli uvas in Ecclesiis, ne vini inopia dehiscant torcularia Isai LXXXI : « Torcular, inquit Dominus, calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum. »

Psal. LXXXIII. « Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum. In finem, pro torcularibus ; filiis Core. » Filii Core, filii Calvaria, filii Christi, torculares et torcularia sunt. Christus, primus torcularis, discipulos suos torculares fecit. Hi autem, Novi Veterisque Testamenti racemos exprimentes, expontesque nostris pectoribus infuderunt.

Psal. LXXXIV. « Benedixisti, Domine, terram tuam. In finem, psalmus filiis Core. » Lætantur filii Core, quia « veritas de terra orta est, et justitia de cœlo prospexit. »

Psal. LXXXVI. « Fundamenta ejus in montibus sanctis. Filiis Core, psalmus cantici. » Ubi psalmus est et canticum, ibi laus et operatio.

Psal. LXXXIX. « Domine, refugium factus es nobis. Oratio Moysi hominis Dei. » Merito enim hujus psalmi narratio Moysi dicitur, ut qui nos hominis docuit constitutionem, miserias quoque doceat et interitum.

Psal. XCI. « Bonum est consistere Domino. Psalmus cantici in die Sabbati. » Sabbatum *requies* interpretatur, in quo servilia facere opera interdictum est. Quicumque ergo hunc psalmum canit, ab operibus mundi quiescat, servilia non exerceat, sed quasi miles strenuissimus Domino famuletur.

Psal. XCIII. « Deus ultionum Dominus. Psalmus ipsi David, quarta Sabbati. » Quarta namque Sabbati fecit Deus cœli luminaria, solem, lunam, et stellas. Hic autem psalmus contra eos loquitur qui, Dei populum affligentes, dicunt : « Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob. » Sint igitur isti memores quartæ Sabbati, in qua Deus tanta luminaria fecit, ut et videre omnia eum intelligant, et interiore homine illuminentur.

Psal. XCV. « Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra. Canticum ipsi David, quando domus ædificabatur post captivitatem. » Fuimus in Babylonia, fuimus in captivitate, sed jam domus nostræ, quas antiquus hostis destruxerat,

aqua baptismatis sunt reedificatæ. Canteinus ergo A Domino canticum novum, tollamus, eique offeramus hostias jubilationis.

Psal. cxvii. « Paratum cor meum, Deus. Canticum psalmi. » Laus operum.

Psal. cxviii. « Deus laudem meam. In finem, psalmus David. » In Christum.

Psal. cx. « Confitemini Domino quoniam bonus. Quis loquatur potentias Domini? alleluia, alleluia, » Quod *laudate Dominum* interpretatur. Alleluia in Novo, alleluia in Veteri Testamento. Primum alleluia precedentis psalmi est, sequens sequentis.

Psal. cxix. « Ad Dominum cum tribularer. Canticum graduum. » Ascensionisque ad cælos.

Psal. cxli. « Voce mea. Intellectus David, cum esset in spelunca. » Hujus psalmi intellectum non Judæi, non cæteri, qui litteram sequuntur, habent, verum David et alii, qui Spiritu sancto simili modo imbuti et repleti sunt. Speluncam, sepulcrum Domini intelligimus. Unde hic dicitur: « Educ de custodia animam meam. »

Psal. cxlv. « Lauda, anima mea, Dominum. Alleluia psalmus Aggæi et Zachariæ. » Aggæus *festinus*, Zacharias autem *memoria Domini* interpretatur. Hi igitur hunc psalmum cantant qui Domini semper memores, summa cum festinatione ei serviunt.

ODDONIS ASTENSIS EXPOSITIO IN PSALMOS.

EXPOSITIO PSALMI PRIMI

Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. » Quid est ambulare in consilio impiorum, nisi iuiquis assentire consiliis?

« Et in via peccatorum non stetit. » In via autem peccatorum stare, est in malis operibus perseverare.

« Et in cathedra pestilentiae non sedit. » In cathedra quidem pestilentiae sedent qui mala quæ agunt alios facere docent. Dicat impius consilium suum. Occide, inquit, furare, fac sacrilegium, et similia. Hoc autem consilium malum est, huic tamen quam plures assentiunt; quapropter beati non erunt. Hæc eadem, quæ diximus, via sunt, per quam peccatores ad perditionem vadunt. Hanc autem viam multi ingrediuntur, qui non in ea stant, sed poenitentiam agentes, convertuntur retrorsum. Hi equidem beatitudine non privantur; qui vero in ea steterunt, vel perseveraverunt, procul dubio beati esse non poterunt. Sciendum est autem quoniam alia cathedra est pestilentiae, alia vero salutis. Cathedra enim Petri et Pauli apostolorum pastorumque salutis est; hæreticorum, non nisi mortis et pestilentiae. Hæc enim mortem; illa vero salutem affert. Ergo illi beati, isti vero miseri erunt. Sed hæc quæ dicta sunt cui convenientius quam Christo applicari possunt, de quo scriptum est, I Petri ii: « Qui peccatum non fecit? » Si enim, quod verum est, peccatum non fecit, in consilio utique impiorum non abiit, in via peccatorum non stetit, neque in cathedra pestilentiae sedit. »

Opposita sententia.

« Sed in lege Domini fuit voluntas ejus. » Est autem lex Domini immaculata convertens animas; psal xviii. Est equidem lex Domini dimittere dimittentibus, quinimo declinare a malo et facere bonum.

B Hanc autem voluit Christus, hanc docuit, in hac cathedra sedit.

« Et in lege ejus scilicet in ista meditabitur die ac nocte. » Namque et in die, et in nocte prædicavit Christus. In die enim turbas, in nocte autem discipulos docebat. Unde scriptum est, Matth. x: « (Quod in cubilibus auditis, prædicate super tecta, » vel, in die ac nocte, id est in omni tempore. Alter autem, per diem et noctem, prospera et adversa intelligimus. In prosperis enim erat, quando ex quinque panibus quinque milia hominum satiavit (Matth. xiv). Omnes enim ei obsequabantur. In adversis autem, cum Judæi persequerentur et quando abscondit se, et exivit de templo. Joann. viii.

C « Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. » Quod nunquam viriditate, nunquam humore caret. Cui quamvis Christus comparari possit, eo tamen ipso dicente Luc. xviii: « Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? » Est tamen aliud lignum, cui convenientius assimilari potest. Legimus enim, Genes. ii, in paradiso esse lignum vitæ, ubi est etiam decursus quatuor aquarum, quæ sunt, Gehon, Phison, Tigris, et Euphrates. De hoc autem ligno dictum est Gen. iii: « Vide ne forte sumat de ligno vitæ, et vivat in æternum. » Si ergo de hoc ligno sumentes in æternum vivent, merito huic ligno Christus comparatur Joann. vi, qui est panis vivus, cui quicumque adhaeret, vivit, et non morietur.

D « Quod fructum suum dabit in tempore suo. » Iste quidem fructus præmium erit atque corona, quæ dabantur justis in die judicii. Dedit etiam fructus prædicationis et virtutis. Dat præterea fructus, quæ homines et cuncta animalia pascuntur quæ omnino discretis et congruis temporibus evenire non debent.

« Et folium ejus non defluet. » Quid per folia, nisi A verba intelligimus? « Cœlum enim, inquit, et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt (Math. xxiv). » Si ergo folia verba sunt, et verba non transibunt. nec folia quidem defluent.

« Et omni uæcunq̄ faciet, prosperabuntur. » Quibus? sanctis quidem. Quod enim natus, quod circumcissus, quod baptizatus, quod passus, quod prædicavit, quod resurrexit, quod cœlos ascendit, omnia sanctis prospera sunt.

Non sic impii, non sic. » Non erunt, inquit, impii beati, non meditantur in lege Dei, non prosperabuntur. « Sed erunt tanquam pulvis » miseri, omnibus subjecti, instabiles, qui omni vento doctrinæ circumferuntur; quos ventus et inflatio superbiæ separavit a terra viventium, illatio.

« Ideo non resurgent impii in iudicio. » Ideo, quia tales sunt, non resurgent impii in iudicio, jam enim iudicati sunt, non ergo iudicabuntur, at vero nec iudicabunt, quomodo denique resurgent, qui in omni tempore morientur? « Neque peccatores in concilio justorum. » Dicit aliquis: Quis in tanta hominum multitudine, justos a peccatoribus discernet. Dominus quidem. Sequitur:

« Quoniam novit Dominus viam justorum. » Novit Dominus qui sunt ejus, ut ipse ait (II Tim. ii). — « Ego sum pastor bonus, et cognosco oves meas (Joan. x). »

« Et iter impiorum peribit. » Impii quidem semper erunt: neque ita peribunt ut non sint; iter vero illorum omnino non erit, quia jam peccare non poterunt. Melior est ergo via justorum, quæ semper rit, quam iter impiorum, quod prorsus destruetur.

Potest autem, et de unoquoque justo intelligi, ut sic dicatur: Omnis vir erit beatus, qui non cogitavit, non fecit, non docuit mala; cujus voluntas, et meditatio in lege Domini fuit. Hic ligno vitæ comparatur quod spiritualiter Christus intelligitur. Merito enim Christo comparatur, qui ad ejus imaginem actus ejus similitudinem non amisit, sed semper unctus fuit cum sancto, et immaculatus cum immaculato.

EXPOSITIO PSALMI II.

« Quare fremuerunt gentes. » Cum, inquit, talis A set, ut superius dictum est, quare contra eum gentes fremberunt, dicentes: « Crucifige? » — « Et quare impuli meditati sunt inania » putantes occidere mortalem? « Quare astiterunt reges terræ? » Herois videlicet et Pilatus, et principes Anna et Caias convenerunt in unum locum adque consilium adversus Dominum Patrem, et adversus Christum filium ejus, dicentes: « Dirumpamus vincula terræ, et projiciamus a nobis jugum ipsorum. » Hoc autem tale est, ac si dicerent: Hic homo cum his discipulis ligavit nos, jugum cervici nostræ imposuit, putat victos post se trahere et in novam gem nos inducere. Quod ne fiat, dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum.

O miseri, cur non intellexistis eundem sensum dicentem: « Jugum enim meum suave est, et onus meum leve (Math. ii). »

« Qui habitat in cœlis irridebit eos, et Dominus subsannabit eos. » Quia jugum Christi spreverunt et diabolicum sumpserunt, dignos irrisione, et subsannatione ostendet eos Dominus in die iudicii.

« Tunc loquetur ad eos in ira sua. » Illis autem irrisis et subsannatis loquetur ad eos in ira sua. Cum enim tot millibus hominum dicit Math. xxv: Ite, maledicti, in ignem æternum, quamvis iratus non sit, iratus tamen esse videbitur.

« Et in furore suo conturbabit eos. » Qui enim inferno positi erunt, ubi non est nisi fletus et stridor dentium (Math. xiii), procul dubio conturbabuntur.

« Ego autem constitutus sum rex ab eo. » Tunc tandem « Deus manifeste veniet, Deus noster, et non silebit, » sed dicit: Ego quem crucifixistis, quem Dei Filium et regem esse negastis, constitutus sum rex ab eo. Uhi? « Super Sion montem sanctum ejus. » Sion *speculatio* interpretatur; significat autem sanctam Ecclesiam, quæ non in imis, non in tenebris jacet, sed in monte, et in alta mentis specula posita, nunquam ab hostibus incurrentibus quasi incauta præoccupari potest. In hac autem Christus rex constitutus præcepta Domini prædicavit.

« Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. » Ac si dicat: Dominus, qui ante tempora genuit me, temporaliter quoque per Spiritum sanctum de Virgine me nasci voluit: hodie enim tempus significat.

« Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam. » Quia Filius meus es tu, inquit Pater, postula hæreditatem, et dabo tibi gentes; Judæi enim spreverunt te et possessionem tuam, non unam, vel duas provincias, quinimo terminos terræ.

« Reges eos in virga ferrea, » id est forti, invisibili, insuperabili imperio, cui nemo resistere poterit.

« Tanquam vas figuli confringes eos. » Ac si dicat: Si qui autem te regem esse negaverint, si qui tuo contraire imperio conati fuerint, tanquam fragiles, et virtute vacuos confringes, vel tali modo occides et disperdes, ut nunquam amplius vivificari possint, vas enim figuli semel confractum, redintegrari impossibile est.

« Et nunc, reges, intelligite. » Intelligite, o reges, et ab hoc uno Rege reges esse discite, et nolite superbire; habetis enim vos quoque Regem. Sed quid intelligere debetis? Sequitur:

« Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore. » Timor animæ tremor vero corporis est. Nullus igitur intellectus tantum prodest, quantum ut anima et corpore serviamus Domino.

« Erudimini, qui iudicatis terram, apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus. » Hic evidentissime apparet quod nemo ad Ecclesiæ regi-

mina accedere debet, nisi prius disciplinam apprehenderit. Unde, et in episcoporum constitutione, tales eos Apostolus ordinare jubet, qui bene sciant providere domui suæ (*I Tim. III*). Quomodo enim Ecclesiam Dei judicabit, et alios edocebit, qui indisciplinatus est et seipsum regere nescit? Hujusmodi ergo iratus est Dominus. Ideoque « peribit de via justa, » id est de via justorum aberrantes, procul dubio in æternum peribunt. « Quia cum exarsit Dominus in brevi ira sua, » quæ in momento (*I Cor. xv*) et ictu oculi finietur, « beati omnes, et soli qui confidunt in eo. » Unde miseros fore non dubitamus qui de justorum via egredientes in Domino non confidunt.

EXPOSITIO PSALMI III.

« Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt adversum me. » Multiplicatos ideo dixit, quia non solum Judæi et gentiles, verum etiam et discipulus suus levavit contra eum calcaneum suum.

« Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo ejus. » Multi mihi et vitæ meæ mortem promittunt, neque aliquem esse putant, qui de manibus eorum eam eripere possit. Sed mentiuntur, quoniam « tu, Domine, susceptor meus es, » quia me suscipiendo ab inimicis liberabis. « Et gloria mea, » quia me glorificabis. « Et exaltans caput meum, » quoniam die tertia me suscitabis (partem pro toto posuit). Hinc totam passionem et resurrectionem ex ordine pronuntiat, et præterito pro futuro nititur, dicens:

« Voce mea ad Dominum clamavi. » In cruce, inquit, positus, clamabo ad Dominum, ut non tradat me in animas tribulantium me. « Et exaudivit me de monte sancto suo, » id est de secreto suæ divinitatis. Vel etiam clamavit cum dixit: « Pater, clarifica me in hac hora, » et Pater audivit, imo, et exaudivit eum dicens: « Clarificavi et iterum clarificabo (*Joan. XII*). »

« Ego dormivi et soporatus sum. » Dormiam, quia pro carne assumpta moriar, in sepulcro quasi soporatus quiescam, tertia die resurgam, « quia Dominus suscepit me. Ergo non timebo millia populi circumdantis, et affigentis me. » Tu enim, Domine, exsurges mihi in adjutorium et salvabis me, scio quoniam tu percussisti, et æternæ morti damnasti « omnes adversantes mihi sine causa. » Vere sine causa, siquidem et frustra faciebant, et ei cui minime deberent. Unde ipse ait *Joan. XVIII*: « Si male locutus sum testimonium perhibe de malo; sin autem bene, cur me cædis: » — « Dentes peccatorum contrivisti, » contrivit Dominus dentes peccatorum quia Scribæ et Pharisei, multique falsi testes, sententiolis quibus Christum corrodere conabantur incassum emissis, victi recesserunt.

« Domini est salus. » Dixerunt Judæi superius de Christo. « Non est salus ipsi in Deo ejus; » ipse autem econtra se exauditum, resuscitatum a Domino, salvatum, in cælos assumptum testatus est.

A Mentiti sunt ergo Judæi. Unde ipse concludens, ait: « Ergo Domini est salus. » Et se salvato, benedixit suis, dum dicit: « Et super populum tuum beneficia tua. »

EXPOSITIO PSALMI IV.

VOX CHRISTI.

« Cum invocarem exaudivit me Deus justitiæ meæ. » Mediator Dei et hominum, Dominus noster Jesus Christus, in hoc psalmo nunc Patri, nunc hominibus loquitur. Loquitur autem Patri cum dicit: Deus, conscius amoris semperque memor justitiæ, cum invocarem te, exaudisti me.

« In tribulatione dilatatus mihi. » Id est dilatatum, amplificatum et lætum cor mihi dedisti; dilatatum enim et coangustatum, quasi contraria sunt. Merito ergo se dilatatum dicit, qui de tribulatione et angustiis liberatur. Cum, inquam, invocarem te, exaudisti me. Sed quid invocavi?

« Miserere mei. » Namque ex ea parte qua erat homo fragilis, mortalis erat atque passibilis, ideo misericordiam quærebat, quia misericordia indigebat. « Et exaudi orationem meam, » exaudi, inquit, meam orationem, quam, et pro me, et pro meis ad te fudo. Hucusque Patri locutus, nunc autem conversus hominibus loquitur.

« Filii hominum, usquequo gravi corde. » Ac si dicat: Ego quidem pro vobis oro, vos autem filii hominum, et non Dei (quia non Dei, sed hominum opera facitis), usquequo eritis gravi corde? Quod enim lapideum est, grave est; lapidea autem corda sunt, in quibus Deus, et amor, et verba salutis imprimi nequeunt; sunt igitur gravia. « Ut quid diligitis vanitatem, » id est quare idola surda, muta et vana adoratis? « Et quæritis mendacium, » et non verbum Domini.

« Scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum. » Quasi dicat: Intelligite quas retributiones reddat Dominus, omittentibus vanitatem et querentibus se, quoniam mirificavit eos, mirificos eos facit, et virtutibus et sanctitate exornat. Ne ergo quæritis mendacium, sed veritatem Domini, et et vos quoque sancti et mirifici sitis, quod si facere volueritis. Ego quidem pro vobis orabo, et « Dominus exaudiet me, cum clamavero ad eum » pro vobis.

« Ergo irascimini, » vitiis, inquit, et diaboli principi; ejus hucusque amici fuistis. Quibus, et mea oratio frustra fiat, nunc irascimini, « et nolite deinceps peccare. »

De his autem « quæ dicitis in cordibus vestris, et in cubilibus vestris compungimini. » Est enim cubicule cogitationum. « Ex corde enim cogitationes exeunt (*Matth. xv*), » siquidem ibi jacent; ex quibus compungi, et pœnitentiam nos admonet Dominus agere. Post compunctionem autem.

« Sacrificate, inquit, sacrificium justitiæ. » Non hircorum nec taurorum, sed sacrificium laudis et jubilationis, hostiam vivam et immaculatam. Et inde « sperate in Domino, » meritum recipere, bonum

scilicet æterna. « Sed multi » stulti, increduli sine A pro verbis posuit. Sepulcrum vero patens infernum significat, quia morti dedito nemini clauditur. Cum igitur hæreticorum verba, peccatorum animas in infernum perducant (quem sepulcrum patens esse diximus), quid aliud sunt ipsa verba, nisi infernus et sepulcrum patens? Sic enim diabolus mortem vocamus, quia ad mortem animas perducit. « Linguis suis dolose agebant, » id est dolose proferebant. « Judica illos Deus, » id est, æterno damna supplicio. « Nisi decidant a cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, » hoc est, nisi a perversis suis cessaverint cogitationibus, a consortio sanctorum expelle eos in tenebras exteriores, propter eorum multas impietates. « Quoniam irritaverunt te, Domine, » id est ad iram provocaverunt.

« Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine. » Ac si dicant: Hactenus cæcitas et diabolice tenebræ nobis impressæ oculos nostros caligaverant, nunc autem lumen, claritas, intellectus, imago et pulchritudo vultus tui signata sunt super nos, quia jam non transitoria, sed æterna quærimus. « Dedisti lætitiã in corde meo. » Catholica, inquit, congregatio, quia me illuminasti, de tenebris extraxisti, magnam quidem cordi meo dedisti lætitiã.

« A fructu frumenti, vini, et olei sui multiplicati sunt. » Ac si dicat: Ego quidem illuminata, et in æternorum bonorum spem inducta, omnia temporalia parvipendo; illi autem, qui, ut diximus, spem non habent, neque bona æterna esse credunt, sola temporalia amplectentes, a fructu frumenti, vini et olei multiplicati et divites facti sunt, quæ quia caduca sunt, ipsi quoque cum eis cadent.

« In pace in idipsum dormiam et requiescam. » Ego, inquit, currens et festinans, non ad caduca, vel mutabilia, imo in idipsum, ad Deum, qui non mutatur, dormiam et requiescam cum ipso in æterna pace, et merito.

« Quia tu, Domine, singulariter in spe constituisti me, » id est ego solus et singularis et speravi, et sperata recipiam; illi autem, ut diximus, non speraverunt. Quid ergo recipient?

EXPOSITIO PSALMI V.

« Verba mea auribus percipe, Domine, intellige clamorem meum. » Vox cuiuslibet justi: Quod autem est, verba mea auribus percipe, Domine, id est intellige clamorem meum, a quo non differt: « Intende voci orationis meæ. » Hoc autem cur facere debeat, subjungit causam. Tu enim « rex meus et Deus meus. » Ipsemet qui hanc orationem fecit, quare non exaudiatur, et quo tempore exaudiri debeat adnectit. Ait enim: In nocte oravi, non sum exauditus, ergo mane, id est nocte transacta orabo.

« Quoniam ad te orabo, Domine, mane exaudies vocem meam. » In nocte quidem sumus, dum in ritiorum tenebris jacemus, postquam autem in mane sumus, confidenter orare possumus.

« Mane astabo tibi et videbo. » Noctem relinquam, diabolus fugiam, ad mane veniam, in mane autem ut fuero, non jacebo, non otiosus ero, sed astabo, cum vitiis dimicabo, in bonis operibus perseverabo. Et hoc, tibi, id est ad honorem tui. Et videbo « quoniam non Deus volens iniquitatem tuam, » quia æquus et justus es, iniquitatem non vis.

« Quoniam non est in ore eorum veritas. » Propter inimicos dixit, quorum deceptio valde timenda est; veritas enim in eis non est. Quid mirum? nam cor eorum vanum est, » et quia a vanitate veritas quidem progredi non potest.

« Sepulcrum patens est guttur eorum. » Guttur

« Et lætentur omnes qui sperant in te. » Omnes, inquit, qui sperant in te, lætentur de te. « In æternum exultabunt, » quia semper tecum erunt, qui illorum es gaudium et exultatio. « Et habitabis in eis; » sancti enim templum Dei sunt. Unde Apostolus I Cor. III: « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus sanctus habitat in vobis? »

« Et gloriabuntur omnes qui diligunt nomen tuum. » Alii in curribus et equis, in divitiis, sæculique honoribus gloriantur; illi vero qui nomen tuum diligunt, non nisi in te gloriabuntur. « Quoniam tu benedices justo, » id est eorum justitiæ.

« Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. » Coronam pro victoria posuit, quia post victoriam sequitur corona. Et sic est intelligendum, Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos, id est, protectione tua nos coronas, quia non ex meritis nostris, sed ex Dei protectione coronam acquirimus.

EXPOSITIO PSALMI VI.

VOX ECCLESIAE.

« Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. » Ac si dicat: Volo equidem, Domine, ut me arguas et corripias, sed non in ira vel furore, argue me ut pater, corripe me ut magister. Arguitur enim latro, quando suspenditur; corripitur adulter, dum excæcatur. Hoc autem modo ne me corripias, Domine, imo in misericordia et pietate, hoc est quod sequitur:

« Miserere mei, Domine. » Namque tua indiges misericordia. « Infirmus enim sum, sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea, » habet enim corpus ossa, habet et anima. Animæ autem ossa sunt memoria, intellectus, spes, patientia, abstinentia, bona voluntas; his autem infirmatis, anima stare non potest. Cadit igitur, est ergo corripienda. Qui enim peccat, corripitur debet. Animæ autem, dum quatiuntur et a vitiis conturbantur, quibus resistere debuissent, ipsa anima jam stare non valens, cadens peccat et infirmatur, hoc est quod dicit:

« Et anima mea turbata est valde. » Ac si dicat: Capta est civitas, intus fit conturbatio inimicorum,

expulsi sunt habitatores. Sic ergo capta est anima, A
regnant vitia, pelluntur virtutes. Quid igitur? Sus-
pendetur ut latro? absit! ait enim: « Sed tu, Do-
mine, nusquequo? » Subauditur, differes medici-
nam.

« Convertere, Domine, et eripe animam meam. »
Ac si dicat: Longe factus a me, quia « longe est a
peccatoribus salus (Psal. cxviii). » Sed convertere,
Domine, ad me, et eripe animam meam, quæ ab
inimicis detinetur; « salvum me fac, » non ex me-
ritis meis, sed propter multam misericordiam
tuam

« Quoniam non est in morte, qui memor sit tui. »
Est autem mors, corporis animæque disjunctio.
Moritur tamen, qui a mundo ejusque concupiscentiis
se separat. Moritur etiam, qui a Domino sequestra-
tur. Unde hic dicitur, quoniam non est in morte
qui memor sit tui. Quasi dicat: In vitis sum, dia-
bolo sum conjunctus, a te divisus, tibi mortuus,
tuique inmemor: ergo justifica me, ut tui simi
memor. « Non enim mortui laudabunt te, Domine,
acque omnes qui descendunt in infernum. In in-
ferno autem quis confitebitur tibi? » Omnis enim
qui diaboli catena constringitur, in inferno est; qui
autem in vitis est, diabolicis catenis constringi-
tur. Est ergo in inferno. Deum ergo laudare non
potest.

« Laboravi in gemitu meo. » Peccavi, inquit, in
peccatis tamen non persevero, sed penitentiam
ago, in gemitu laboro. Quocirca miserere mei.
« Lavabo per singulas noctes lectum meum: » lectus
animæ, corpus est; hoc autem, quia multas noctes, vi-
tiaque et tenebras sibi attraxit, pro unoquoque lavari
oportet. Repetitio: « Lacrymis meis stratum meum
rigabo. »

« Turbatus est a furore oculus meus. » Oculus,
pro mente ponitur, quæ nisi constans fuerit, furore
et vitiorum impetu conturbatur. « Inveteravi inter
omnes inimicos meos; » ac si dicat: Mirum non
est quod oculus meus conturbatur, inveteravi enim
inter omnes inimicos meos; longo enim tempore
ab inimicis obsessus et incitatus sum.

« Discedite a me, omnes qui operamini iniquita-
tem. » Gemitu, inquit, et lacrymis Domino, et equi-
tati conjunctus sum. Quapropter discedite a me, D
omnes qui operamini iniquitatem, ego enim anodo
eam non operabor. Simile autem simile quærat.
« Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei, »
pro æquitate flevi, cui me jungere desiderabam, ex-
auditus sum; ab ea ergo non movebor amplius.

« Exaudivit Dominus deprecationem meam, Do-
minus orationem meam suscepit. Erubescant et
conturbentur vehementer omnes inimici mei. »
Conturbentur vel æterna damnatione, vel contra
vicia, et fiant boni. Convertantur in infernum, sive ad
bonum. Et erubescant pro peccatis, valde velociter.

EXPOSITIO PSALMI VII.

VOX PERFECTORUM.

« Dominus Deus meus, in te speravi. » Non enim

in arcu meo speravi, non in auro, vel argenteo, non
in meis viribus, sed in te speravi, qui es Deus, et
Dominus meus, ideoque « salvum me fac. » Te Je-
sus, tu Salvator, tu salva, quia salvare potes. Gl-
dius enim meus non salvabit me. « Ex omnibus
persequentibus me libera me. » Persequitur avari-
tia, superbia, luxuria, perfidia, discordia, et his
omnibus libera me. Quare?

« Nequando rapiat ut leo animam meam. » Inim-
cus noster « diabolus tanquam leo rugiens, cir-
cumit quærens quem devoret (I Petr. v), » cujus
retia sunt vitia supradicta. Ipse autem pessimum
venator, animas persequens, alias in avaritia, alias
in superbia, alias in luxuria irretitas depreberit.
« Dum non est qui redimat, neque qui salvum fi-
ciat, » tu redime, qui redimere potes, quia alius non
est; qui possit redimere, vel salvare.

« Domine, Deus meus, si feci istud. » Hoc est,
« si est iniquitas in manibus meis. » Quid per ma-
nus, nisi opera intelligimus? manibus enim operamur:
« Si reddidi retribuendis mihi mala. » O
quanta viri perfectio, qui nedum facere, sed et
etiam mala sibi pro bonis retribuendis, mala
reddere nescivit, Lucæ vi: non oculum pro oculo,
dentem pro dente, manum pro manu abstulit, sed
ex una maxilla percussus alteram præbuit. Si, in-
quam, hoc feci vel illud, « decidam. » non sursum
ascendam, non ad te veniam, sed cum peccatoribus
in infernum cadam. Et hoc merito, quia talis, et
tale feci peccatum, « ab inimicis meis inanis, » et
imbellis et inanis, et viribus vacuus, et ab inimicis
devictus cadam.

« Persequatur inimicus animam meam. » Jam re-
tia tetendit, jam prædam venator invenit; hæc per-
sequatur, hæc comprehendat. « Et conculcet in
terram vitam meam, » conculcet in carnales con-
ditates, et cum terrenis, et peccatoribus eam
occidat. « Et gloriam meam in pulverem deducat, » quid
per gloriam, nisi resurrectionem? quid per pulve-
rem nisi carnis resurrectionem? Cujus ergo gloria
in pulverem deducitur, cum justis ad gloriam non
resurgit.

« Exsurge, Domine, » Quia peccata prædicta non
feci, exsurge, Deus, mihi in adjutorium; adjutorium
enim, non sedere, sed stare est. « In ira tua, »
ostende te iratum, si enim te pro nobis iratum in-
imicis nostris ostenderis, non amplius laedere nos
audebunt. « Exaltare in sinibus inimicorum meo-
rum, » omnes, inquit, fines terræ inimici nostri
hactenus possederunt, nunc Domine exsurge, cur-
ram sume, humano generi succurre, prepara te
bellum, ostende te iratum, et exaltare per omnes
terras. Corrige et regas quos diabolus premebat.

« Exsurge, Domine Deus meus, in præcepto quod
mandasti. » Judæis enim præcepisti: « Solvite templum
hoc, et in triduo reedificabo illud (Joan. ii). »
Et: « Sicut Moyses exaltavit serpentem in eremum,
ita exaltari oportet Filium hominis (Joan. iii). » Sol-
vatur ergo templum hoc, exaltetur Filius hominis.

exurgat, et crucem ascendat Dominus Deus meus in præcepto suo; aliter in apostolis prædicare præcepisti, ergo illorum prædicatio præceptum tuum fuit, in hoc autem præcepto resurrexit, crevit et exaltata sunt regnum, imperium et potentia tua. « Et synagoga populorum circumdabit te, » id est omnes gentes credent in te.

« Et propter hanc in altum regredere. » Propter hanc congregationem (synagoga enim *congregatio* interpretatur), in altum regredere, cælos ascende, quia cum a terris fueris exaltatus, omnia post te trahes (Joan. 11). Regredere igitur in altum, « et trahere nos post te, et curremus in odorem unguentorum tuorum (Cant. 1). » — « Dominus judicans populos. » — « Pater non judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. 5). » Est igitur Filius Dominus judicans populos. « Judica me, Domine, secundum justitiam meam, » quia iudex es, judica me, et quia justus, juste judica justum. « Et secundum innocentiam meam super me, » id est secundum innocentiam super me consideratam.

« Consumetur nequitia peccatorum. » Quoniam quidem iudex es, justos judicabis et peccatores. Peccatores autem quomodo? quia in nequitia sua consummabuntur. Iudicium autem justorum quale erit? Sequitur: « Et diriges justos. » Ubi? ad te quidem. Quid igitur est justorum iudicium, nisi electio? « Scrutans corda et renes Deus; » in corde enim, et renibus sunt cogitationes. Quia ergo non solum facta, verum etiam cogitationes scrutatur Deus (Sap. 6). Ideo verus est iudex, quia et de factis iudicat et de cogitationibus.

« Justum adiutorium meum a Domino. » Quia ad se dirigit Dominus justos, justum est justorum iudicium. Vocabo iudicium, an adiutorium? non iudicium, sed adiutorium; quippe quo et miseriæ fugatur et beatitudo acquiritur.

« Qui salvos facit rectos corde. » Qui enim corde rectus est, tortum quidem, nec facere, nec cogitare potest. Si enim cogitat, rectus non est; si autem facit, camelus est.

« Deus iudex justus. » Vere utique justus, qui et justos salvat, et peccatores damnat. « Fortis et patiens. » Fortis, quia nemo sibi resistere potest; patiens, quia non statim punit. « Nunquid irascitur per singulos dies? » Vere patiens est, quia quamvis omni die, imo omni hora eum offendamus, ipse tamen omni die non irascitur.

« Nisi conversi fueritis, » peribitis. Et tale est ac si diceret: Quamvis patiens sit, tamen nisi conversi fueritis, peribitis. Et merito. Nam gladium suum vibravit. Quid per gladium, nisi Christum? iste enim gladius diabolum trucidavit. Ergo quia gladium vibravit, et Filium suum in mundum misit, qui conversus non fuerit, peribit. Unde ipse ait Joan. xv: « Nisi venissem, et locutus fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent. »

« Arcum suum tetendit. » Quid est arcus ejus?

A Vetus Testamentum. Hic autem arcus ante Christi incarnationem tensus non erat. Christus autem ut venit, eum tetendit, chordam adhibuit; Novum enim Testamentum chorda, veteris legis austeritatem Novum Testamentum mitigavit. Dicebat enim lex Exod. xxxi: Si quis hoc fecerit vel illud, moriatur: Hic autem sermo nimium durus et rigidus est, sed quomodo mitigatur? Vis audire quomodo? Si quis hoc, vel illud fecerit, tot annis pœniteat, et salvabitur. Hoc habet Novum Testamentum, hoc habent canones, hic sermo est dulcis, qui non desperare, sed sperare facit (II Cor. vii).

« Et paravit illum. » Paravit, quia intelligibilem fecit; paravit, quia obscuritatem et tenebras ademit. « Et in eo paravit vasa mortis. » Per vasa mortis apostolos intelligimus, qui viva aqua pleni erant. Hanc autem aquam alii bibebant ad salutem; alii vero quasi toxicum et venenum. Unde Apostolus II Cor. 11: « Aliis sumus odor vitæ ad vitam, aliis odor mortis in mortem. » — « Sagittas suas ardentibus effecit, » quod enim per vasa idem per sagittas significatur. Sagittæ enim sunt apostoli, quia occulte diabolum et vitia destruxerunt. Illos autem sagittas perfecit Dominus, et composuit eorum utilitati, qui amore spiritus et igne accensi sunt.

« Ecce parturivit injustitiam. » Hic versus ei conjungitur, qui ait: « Ne quando rapiat ut leo animam meam, » quia valde timeo. Est enim iniquus, dolosus et injustus, hoc est quod dicit: « Ecce parturivit injustitiam. » Iste malignus pater cum animabus jungitur, filios procreat, sed quos filios? injustitiam quidem dolorem et iniquitatem.

« Lacum aperuit. » Quo enim tempore primum hominem peccare fecit, infernum quidem et lacum aperuit. Aperit etiam omni die, dum miseros in peccata inducit. Non tamen solum aperire ei sufficit, sed insuper « effodit eum, » aliis enim minorem; aliis vero majorem foveam præparat, quia qui plus peccat in majora tormenta cadit.

« Et incidit in foveam quam fecit. » Æternus enim ignis, et diabolo et angelis ejus paratus est, nullique major pœna quam pœnarum principi debetur. « Convertetur dolor ejus in caput ejus, » non enim sine dolore erit, qui doloris auctor fuit. « Et in vertice ipsius iniquitas ejus descendet. » Postquam enim nullus erit, qui peccet vel peccare velit, omnis iniquitas in eum convertetur, eritque ei non parva pœna, ipsa mala voluntas, quam exercere non poterit.

« Ego autem confitebor et laudabo Dominum, secundum justitiam ejus, et psallam nomini Domini altissimi. »

EXPOSITIO PSALMI VIII.

« Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! Quoniam elevata est magnificentia tua super cælos. » Vox prophetæ, de Christi ascensione gratulantis. Magnificentia Dei, Christus est, quia per eum magnificatur Deus. Namque ante Christi ascensionem in sola Judea notus erat

Deus, et in Israel magni nomen ejus (*Psal. xxxv.*) A
Nunc autem, quando Filius ejus super cœlos elevatus est (*Act. 1*), valde admirabile est nomen suum, non in sola Judæa, sed in universa terra.

Ex ore infantium et lactentium perfectisti laudem. Hoc de Hebræorum pueris intelligi potest. Possumus etiam, per infantes et lactentes, apostolos intelligere. Infantes quidem erant, quia ut rustici et indocti, vix fari noverant; lactentes autem, quia Novum et Vetus Testamentum quasi duo ubera suserunt. Ex ore autem istorum laudem suam perfecit Dominus, quia horum prædicatione crevit Ecclesia. Propter inimicos tuos. Inimici Dei, Judæi sunt, qui, postquam Filium Dei crucifixerunt, nomen quoque ejus omnino delere conati sunt. Propter hos igitur inimicos, ex ore infantium et lactentium se Deus laudari fecit. Ut destruat inimicum et ultorem, ultores et defensores Scripturarum erant Judæi, ne aliquis super Christo eas intelligeret. Apostoli autem e contra Christum laudabant, et in eorum Scripturas interpretabantur. Ergo, quia apostolorum sententia prævaluit, a Deo inimici et ultores destructi sunt, ut nec unus quidem adversus Christum jam loqui audeat.

Quoniam video cœlos tuos. Ac si diceret Propheta: Gaudeo, Deus, quoniam scio ne visurum opera digitorum tuorum, quæ in filiis tuis fidei fundasti, videlicet cœlos, lunam et stellas; per cœlos, apostolos, per lunam, Ecclesiam, per stellas autem, doctores intelligimus?

Quid est homo quod memores ejus? Hoc autem, quavis de unoquoque justo intelligi possit, de Christo tamen in Epistola ad Hebræos Apostolus interpretatus est. Quid est homo quod memores ejus? ac si diceret: Magnificentia tua elevata est, homo, et Filius hominis exaltatus est (*Hebr. 11*). Sed nunquid homo tantum? Si enim simplex homo esset, non sic illius memores fuisses. Aut Filius hominis, quoniam visitas eum, vere Filius hominis, quia filius virginis visitas eum, quia nunquam derelinquis.

Minuisti eum paulo minus ab angelis. Namque quia mortalis fuit, ab angelis est diminutus. Gloria et honore coronasti eum, gloria quidem, quia resurrexit; honore vero, quia vicit, imperium sumpsit, et cœlos ascendit (*Act. 1*).

Et constituisti eum super opera manuum tuarum. Quia in nomine Jesu omne genu flectitur, cœlestium, terrestrium et infernorum (*Philip. 11*).

Omnia subiecisti sub pedibus ejus. Quæ? Oves et boves universas, insuper et pecora a campi, volucres cœli et pisces maris, qui perambulant semitas maris. Per oves, simplices homines; per boves doctores; per pecora campi, bonos conjugatos; per volucres cœli, philosophos et sapientes; per pisces maris, divites negotiosque sæcularibus implicitos intelligimus. Ergo quia omnia tibi sunt subjecta, Domine, Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

EXPOSITIO PSALMI IX.

Constitutebor tibi, Domine, in toto corde meo. Constitutebor, inquit Ecclesia, tibi, Domine, non labiis tantum; non ut illi de quibus dicitur *Matth. 23*: Hic populus labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me, sed in toto corde meo te adorabo, te laudabo, tibi peccata mea constitutebor. Narrabo omnia mirabilia tua, omnia quidem enarrabo, quæ in Novo et in Veteri Testamento scripta inveniam.

Lactabor, et exultabo in te. In te lactabor, in te exultabo, sicut scriptum est *Psal. xxxi*: Lactamini in Domino. Itemque *II Cor. 1*: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. — Et psallam nomini tuo, Altissime. Hactenus enim quæcumque feci, in nomine Jovis, Mercurii, Saturni, ceterorumque feci, deinceps autem quæ faciam, in nomine tuo faciam.

In convertendo inimicum meum retrorsum. Dum, inquam, inimicum meum retrorsum convertam, in nomine tuo psallam, quia non meas vires, sed te de triumpho laudabo. Bene autem dixit, dum convertam, quia ante Christi incarnationem, quasi princeps et dux itineris nos diabolus præcedebat; nunc autem velut latro et pessimus canis, retro repens, calcaneo nostro insidiatur.

Infirmabuntur et peribunt a facie tua. Quem enim superius inimicum dixit, non unam, sed totam inimicorum congregationem intellexit. Unde paralleliter hic dicitur: Infirmabuntur et peribunt. Infirmati sunt inimici nostri, qui virtutem, imperium et potentiam amiserunt; peribunt autem in die judicii a facie Domini fugientes, quia cum satellitibus suis, æterno damnabuntur supplicio.

Quoniam fecisti iudicium meum et causam meam. Vere inimicum retrorsum convertam, quia ad hoc mortuus es, ut ego viverem; ad hoc præditus es ut ego vincam; iudicium tuum, esse meum, et causam tuam, meam esse fecisti, quia ob meam salutem et utilitatem a Judæis iudicatus es. Nunc sedes super thronum, quia angeli et archangeli, throni et dominationes tibi sunt subjecti. Qui iudicis justitiam; justitiam quidem semper iudicis, quia superbos semper humilias et exaltas humiles.

Increpasti gentes, et periit impius. Increpavit enim Dominus gentes apostolica prædicatione. Dicebant enim apostoli *Luc. 11*: Nisi penitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Itemque *Matth. 3*: Jam securis ad radicem arboris posita est. Illa et similibus increpavit Dominus gentes, unde factum est ut periret impius, id est impietas. Nunc eorum delesti in æternum, et in sæculum sæculi, delevit enim Dominus nomina impiorum, quia prius impii, idololatricæ et filii diaboli vocabantur, nunc et sancti et iusti et filii Dei vocati sunt.

Inimici defecerunt. Quomodo? Framea. Quæ est ista framea? Christus Jesus, qui eos interfecit. In finem, id est ex toto. Et civitates eorum destruxisti, multas quidem civitates et ur-

gregationes habuit, et habet malignus spiritalis, quas Dominus quotidie destruere non cessat; omnis enim hæreticorum, latronum, paganorum, et superbiorum congregatio, diaboli civitas est, hæc autem, dum Domino associamur secundum priorem statum, destruuntur.

« Periit memoria eorum cum sonitu. » Magna, enim erat memoria, laus et fama malignorum spirituum in prædictis civitatibus quæ apostolorum sonitu omnino deleta est (*Psal. xviii*). Prædicatione namque apostolorum, et idola fracta sunt, et templa destructa, et deorum religio abominata. « Et Dominus in æternum permanet, » in quibus diabolus regnabat, in eisdem Dominus quidem rex in æternum permanebit. Sed qui Dominus? Sequitur:

« Qui paravit in iudicio thronum suum. » Thronus Dei apostoli sunt, quia in eis sedet et habitat. Hos autem ad iudicium paravit, quia cum ad iudicandum venerit super duodecim sedes sedebunt, duodecim tribus Israel iudicantes (*Math. xix*). « Et ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia. » Nusquid ipse solus iudicabit? nonne et apostoli iudicabunt? Dicitur enim, quoniam ipsi iudicaturi sunt (*I Cor. vi*). Iudicabunt utique apostoli, iudicabit et Dominus: Dominus quidem ut iudex, apostoli autem ut lex.

« Et factus est Dominus refugium pauperi. » Iudicabit, inquam, Dominus orbem terræ; interim autem factus est refugium pauperi, cui pauperi? nihil quidem habenti, et omnia possidenti (*II Cor. vi*), quoniam quæ habuit vendidit et pauperibus distribuit, quique terrenorum factus est inops, ut celestium dives fiat. « Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione, » nihil aliud quidem est, in opportunitatibus, in tribulatione, quam in opportuna tribulatione; sanctorum quippe tribulatio opportuna est, qua vita perpetua adipiscitur.

« Et sperent in te qui noverunt nomen tuum. » Quia adjutor illorum factus es, qui nomen tuum noverunt, et qui Christiani vocantur, ideo tum in tribulationibus et angustiis fuerint, in te sperent, tu enim eos liberabis, « quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine. »

« Psallite Domino qui habitat in Sion. » Quoniam quidem quærentes se non derelinquit, vos apostoli et doctores, qui eum quæritis, psallite Domino. « Annuntiate inter gentes studia ejus, » in gentibus annuntiate studium, amorem et dilectionem quam erga vos habuit, quoniam « proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus illum morti tradidit (*Rom. viii*). »

« Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est. » Item, apostoli, annuntiate Dominum, prædicare Evangelium, ne timeatis mortem, quoniam requirens sanguinem eorum, qui pro eo moriuntur, recordatus est, non quod oblitus esset, sed quia oblitus esse videbatur. « Non est oblitus clamorem pauperum » dicentium: « Miserere mei, Domine,

vide humilitatem » et afflictionem meam habitam, « de inimicis meis. »

« Qui exaltas me de portis mortis. » Portæ mortis vitia sunt, hæretici et peccatores, quia per eos, quasi per quasdam portas, mors atque pœna hominibus inducitur. Ex his autem exaltantur sancti, dum erudiuntur, quomodo eos evitare possint. Bene autem dixit, exaltas, quia quicumque ab his sejungitur cœlestia regna petit.

« Ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filię Sion. » Sion, quæ, ut diximus, *speculatio* interpretatur, Ecclesiam significat; filię autem Sion, quicumque fideles intelliguntur. Portæ autem anres sunt, per quas verba Divina mentes nostras ingrediuntur. Nuntiant ergo apostoli laudationes Dei in portis filię Sion, dum in auditu fidelium Evangelium prædicant.

« Exultabo in salutari tuo. » In salute et in filio tuo exultabo, neminem timeo, pro morte non tacebo, quoniam « inflixæ sunt gentes in interitum quem fecerunt. »

« In laqueo quem absconderunt, comprehensus est pes eorum. » Mihi quidem vitam præstant, sibi autem supplicium et interitum, me de laqueis expeditum, seipsum autem in laqueos inextricabiles involvunt.

« Cognoscetur Dominus iudicia faciens. » Hoc quippe tempore peccatores Dominum suum neque cognoscunt, neque cognoscere voluerunt; cognoscetur tamen ab omnibus, cum ad iudicandum venerit. Et tunc tandem « in operibus manuum suarum comprehensus est peccator, » comprehendentur utique peccatores in operibus suis, quando hanc regalem censuram super se intonare audient: « Convertantur peccatores in infernum. » Et: « Ite, maledicti, in ignem æternum (*Math. xxv*). » Pulchre dixit, convertantur, quia nunc in inferno sine corporibus sunt, in tempore justi iudicii carne recepta in infernum convertentur, « omnes gentes, quæ obliviscuntur Dominum. »

« Quoniam non in finem oblivio erit pauperis. » Ac si dicat: Scio quoniam peccatores, qui Domini et creatoris sui obliti sunt, a Domino obliviscentur; pauperis autem supra memorati, qui bona sua omnia vendidit et pauperibus tribuit, in æternum non erit oblivio.

« Patientia pauperum non peribit in finem. » Non ut aliquid patientur, sed quia semper de patientia gratulabuntur. Hucusque in persona Ecclesiæ Propheta locutus est: hic autem in propria persona Antichristi adventum ejusque dominationem et mortem denuntiat.

EXPOSITIO PSALMI IX.

« Exsurge, Domine, non confortetur homo. » Quasi dicat: Quis est, Domine, homo iste qui tanto fastu, tanta pompa tantaque superbia consurgit? Quis est hic filius perditionis, qui supra omne quod colitur se extollit, ostentans se tanquam sit Deus? (*II Thess. ii*.) Quis est hic iudex, ante cuius conspectum omnes gentes iudicentur? Exsurge, Domine, succurre sanctis tuis, neque, qui peccatoribus præ-

valuit, justis quoque praevalcat homo, et judicentur a famulis eis imperabit. Per ejus quoque inimicos, gentes in conspectu tuo.)

« Constitue, Domine, legislatorem super eos. » Justis, inquam, auxiliare, inque sanctorum adjutorium exsurge; super eos autem qui eum expectant, quique de illius adventu letantur, hunc legislatorem constituas. Legis quidem lator erit, quia ipse quoque suam legem praedicavit.

« Ut sciant gentes quoniam homines sunt. » Homines enim pro stultis et peccatoribus, in divino eloquio frequenter inveniuntur. Unde Apostolus I Cor. 1: « Cum alius, inquit, dicit: Ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego autem Cephae, nonne homines estis? » Sic igitur et isti, cum ad judicium venerint, stultos se et peccatores esse cognoscunt, qui hominem et non Deum adoraverunt.

« Ut quid, Domine, recessisti longe? » Videns Propheta, per Spiritum sanctum, nimis duram justorum afflictionem, exclamat: « Ut quid recessisti longe? » quare sanctos tuos dereliquisti? cur sic eos affligi permittis? Scio equidem, scio, et despicias et non curas eos liberare in tam opportuna tribulatione.

« Dum superbit impius, incenditur pauper. » Vere opportuna est tribulatio, quam igne spiritus in Dei dilectionem sanctos accendit. Unde scriptum est Apoc. xxi: « Ut justus justificetur adhuc, et qui in sordibus est, sordescat adhuc. » Cum enim adversus justos superbit impius, dubium non est quin magis sordescat. Pauper vero dum accenditur, justus quidem justificabitur. « Comprehendentur in consiliis, in quibus cogitant, » mala quidem cogitant, et in malo comprehendentur.

« Quoniam laudatur peccator in desideriis animae suae. » Desiderat peccator semper male agere; laudatur etiam a peccatoribus semper de male actis. Unde fit ut nunquam respiciat. In malis ergo consiliis comprehenditur. « Et iniquus benedicitur. » A quibus? ab adulatoribus quidem et iniquis. Iniquus est enim qui de iniquitate benedicit iniquum.

« Exacerbavit Dominum peccator. » Non cessavit, inquit, a malo, sed omnibus modis Dominum offendit. « Secundum multitudinem irae suae non quaeret, » nonne quaeret, inquit, Dominus illius perditionem, quaeret utique secundum multitudinem irae suae.

« Non est Deus in conspectu ejus. » Si enim in conspectu ejus Deus fuisset, nunquam eum exacerbasset. « Iniquitate sunt viæ illius in omni tempore, » quia Deum non cognovit, omni tempore sese vitiosis coinquinavit.

« Auferuntur judicia tua a factis ejus. » Apostrophe. Judicia tua, Domine, omnia vera et æqua sunt, vera autem judicia ab eo auferuntur.

« Omnium inimicorum suorum dominabitur. » Inimici quippe illius erunt, qui nunquam ququam amici esse poterunt, vitia scilicet, malignique spiritus. His autem omnibus dominabitur Antichristus, quia tales servientes secum semper habebit, et quasi

sanctos intelligere possumus.

« Dixit enim in corde suo: Non movebor a generatione in generationem sine malo. » Quanta ejus fuerit iniquitas, quamque perversa ejus erit cogitatio, in his verbis deprehenditur; nunquam de gente in gentem, de regno in regnum, de generatione vivorum in generationem mortuorum sine malo transibit.

« Cujus maledictione os plenum est. » Quia omnia verba illius maledicta sunt; « et amaritudine, » quia toxicata, et mortifera sunt; « et dolo, » quia cum deceptione sunt. « Sub lingua ejus labor et dolor, » quia admonitiones linguæ ipsius ad labores et dolores homines perducunt.

« Sedet in insidiis. » Quid est sedet? id est perseverat. Cum quibus? « Cum divitibus. » Vobis, divites, qui cum diabolo sedetis. In quibus insidit? « In occultis. » Ad quid? « Ut interficiat innocentem, » quia nocentes diligit, innocentes odio habet.

« Oculi ejus in pauperem respiciunt, insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua. » Sicut enim leo in spelunca sua mitibus animalibus, ita et iste in abscondito cordis sui innocentibus insidiatur.

« Insidiatur, ut rapiat pauperem. » Quid est rapere pauperem? « rapere pauperem » est, « cum attrahit eum, » attrahit autem, si quando decipit.

« In laqueo suo humiliabit eum. » Prius, inquit, insidiabitur, deinde vero rapiet; raptum autem in laqueo suo humiliabit, multos enim fame, ferro, carcere, aliisque tormentis adliget. « Inclinet se, et cadet cum dominatus fuerit pauperum. » Sancti quidem humiliati et afflicti super caelos exultantur; ipse vero inclinatus in infernum cadet, et morietur.

« Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, avertit faciem suam ne videat in finem. » Quia Domini oblitum esse dixit, sanctorumque suorum, et mortem non inspicere, ideo juste in infernum cadet, et oblitum suae iniquitatis meritum recipiens Dominum non oblitum fuisse cognoscat. Possumus etiam pro hac terram intelligere.

« Exsurge, Domine Deus. » Antichristus quidem cadet, tu autem, Deus, exsurge. « Exaltetur manus tua, » id est virtus, potentia et gloria tua. Vel « manus tua, » id est Ecclesia. « Ne obliviscaris pauperum, » ut iste iniquus putavit.

« Propter quid irritavit impius Deum. » Exprobatio. Videns casum ejus, dicit hoc merito accidisse, quia Dominum irritavit. Quomodo irritavit? « Dixit enim in corde suo: Non requirit. » Quid? mortem sanctorum, quia de sanctorum afflictione nullam poenam se a Domino recipere opinatus est. In hoc, inquit, Dominum irritavit.

« Vides? » quid vides? quod iste quoque te non videre putabat, sanctorum videlicet afflictionem. Quare? « quoniam laborem et dolorem consulas, » quem pro te ab iniquis patienter. Ad quid consideras? « Ut tradas eos in manus tuas, » id est in potestatem tuam, vel in sanctorum congregationem, et hoc merito.

« Tibi enim derelictus est pauper. » A quo? a diabolo quidem, a quo prius detinebatur. Quamobrem « orphano tu eris adjutor. » O nimium beati qui tali patre viduati, Domini adjutorium promerentur!

« Conteres brachium peccatoris, et maligni, a id est virtutem, potentiam et dominationem supra dictos homines. » Queretur peccatum illius, et non invenietur. » Quid est peccatum illius? superbia, regniq[ue] exaltatio; hanc autem si quæras, invenire non poteris, quia cum eo destruetur.

« Dominus regnavit in æternum et in sæculum sæculi. » Vere peccatum et regnum istius cito peribit; Dominus autem regnabit in æternum. Cum quibus? cum sanctis quidem. De malis autem quid fiet? Sequitur: « Peribitis gentes de terra illius, » quia nullus illorum terram viventium ingrediatur. Tunc tandem: « Exaudiet Dominus desiderium pauperis. » Qui pauper melius hic quam Apostolus intelligi potest, qui se dissolvi desiderare dicit et esse cum Christo? (*Philip. 1.*) Hoc autem desiderium tunc erit exauditum. « Præparationem cordis eorum audivit auris tua, » id est, corda eorum præparata vitiisque mundata. Quando fient ista? cum iudex quidem universalis venerit, « Judicare pupillo et humili. » Hæc autem dicta sunt, « ut non apponat ultra magnificare se homo super terram. » — « Omnis enim qui se exultat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (*Matth. xxiii.*) »

EXPOSITIO PSALMI X.

« In Domino confido. » Responsio bonorum contra Judæos et hæreticos: Quare me, o hæretici, subvertere nitimini? quare deceptionis similitudines mihi narratis, dicentes: « Transmigra, in montem sicut passer? » Passer enim in convallibus positus, si quem versus se sagittarius venire præsenferit, in montem adrolat. Vos autem, qui homines et rationales estis, cum perversos sagittarios super vos venire conspiciatis, quare ad nos, qui ingenio alti, et sapientia muniti sumus, et ad insuperabiles sententias nostras non confugitis? Hoc enim, inquit vir sanctus, sine intermissione mihi narratis: Ego autem in Domino confidens fabulationes vestras non timeo.

« Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum. » Peccatores etiam eos vocatis qui sancti et justus sunt, arcum deceptionis eos intendisse dicitis qui pro universali salute semper laborant. « Paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde. » Sagittas, utique paratas, præclaras et utiles in cordibus habent sed non ad hoc, ut rectos corde occulte decipiant, quod vos dicitis. « Quoniam quæ perfecisti destruxerunt. » Apostrophe. Vides, Domine, quia verum et sanum Scripturarum intellectum, quem in sanctis tuis perfecisti, jam fere destruxerunt et ubique errorem prædicando Ecclesiam destruunt, et ad se imperfectos convertunt. Hoc, inquit Propheta, dicent justus: Justus autem quid fecit

« Dominus in templo sancto suo, Dominus in caelo sedes ejus, » subauditur, constituitur. Sed

A quæ sunt sedes ejus? Sancti quidem, in quibus sedet et habitat. Has autem in suo sancto templo constituet, in quo sine sue secum gaudebunt.

« Et oculi ejus in pauperem respiciunt. » Dei namque respicere misereri est. « Palpebræ ejus interrogant filios hominum, » id est solo intuitu justos cognoscit et peccatores. Vel palpebræ ejus, id est diviæ Scripturæ, quæ sicut palpebra, aliquando clauduntur, aliquando aperiuntur. Interrogant autem filios hominum, quia quasi in sæculo se quilibet in eis cognoscere potest.

« Dominus interrogat justum et impium. » Dei quippe interrogatio, cognitio est, ut sic dicatur: Dominus cognoscit justum et impium. Sed quis est impius? « Qui diligit iniquitatem, » impius est, et « odit animam suam, » odit quidem, quia occidit.

« Pluet super peccatores laqueos. » Justis cognitiss. et peccatoribus, sanctos, quidem in cælestibus regnis. secum constituet: super peccatores autem laqueos. pluet. Quare dixit, « pluet? » quia innumerabilia tormentorum genera in judicio super peccatores effundet, a quibus semel detenti, nunquam amplius expe- diri poterunt. Pluit etiam in hoc sæculo, quia diversis vitiis, quæ diaboli laquei sunt, illicari oas permittit. « Ignis, sulphur, et spiritus procellarum erunt pars calicis eorum. » Per calicem mortem intelligas. Unde in Evangelio Dominus ait: « Pater, si possibile est, transeat a me calix iste (*Joan. xxi.*) » ignis inextinguibilis, sulphur, et fetor intolerabilis. Spiritus procellarum, id est impetus plurium tormentorum erit pars mortis eorum. Possuimus autem, et pro qualitate operis hoc figurare, ut qui irascibilis et invidus fuit, in igne, qui luxuriosus et adulter, in sulphure, quique in omnibus promiscue peccavit, in spiritu procellarum mori dicamus. Sed si hæc omnia, ut ait Propheta, « eorum pars mortis » erunt, manifestum est quoniam alia et forsitan pejora eos expectant.

« Quoniam justus Dominus, et justitiam dilexit. » Justitiam quidem diligit, quia unicuique digna operibus merita tribuit: repetitio, æquitatem vidit vultus ejus.

EXPOSITIO PSALMI XI.

« Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus. » Vox justorum, antequam Christi incarnationem: « Salvum me fac, Domine, ne ab iniquorum vanitate decipiar. Quoniam defecit sanctus, id est sanctitas in omnibus.

« Quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum. » Diminuta est veritas, quia crevit mendacium. « Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum, » quia omnes loquuntur vana, ideo pereunt veritates, habentes labia dolosa, id est deceptione repleta. « In corde, et corde locuti sunt, » id est in duplici corde, quia aliud dicit, et aliud intelligit. Unde quidem historiographus ait: « Aliud habet clausum in pectore, aliud depromptum in lingua. »

« Disperdat Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam. » Id est magna de se loquentem. Horum qui dixerunt: « Linguam nostram

magnificabilis. » Hoc fecit Arius, hoc Sabellius, hoc Simon Magnus, loquacitatem suam super Ecclesiarum magnificantes. « Labia nostra nobis sunt, » id est sententias, quas proferimus, nosipsi invenimus. « Quis est noster Dominus? » hic nimium magnificatur.

« Propter miseriam inopum et gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus. » Audivit Dominus justorum vocem superius clamantium. Salvum me fac, Domine, nunc autem in adjutorium illis exurgere sese promittit.

« Ponam in salutari, » id est, hoc officium mei adjutorii, ponam in Filio meo. « Fiducialiter agam in eo, » id est, prælium vestræ salutationis eo duce facere « non timebo. »

« Eloquia Domini eloquia casta. » Latantur sancti de Domini promissione, quia sciunt, se revera accipere quod promisit, quoniam eloquia et promissa Domini casta sunt, neque ulla falsitate corrupta, quasi « argentum igne examinatum, probatum terræ, » id est quod probatum et ratum est, nulla terrena admistione plumbi vel æris corruptum. « Purgatum septuplum, » id est multoties : finitum pro infinito. Aliter probatum terræ, id est a terrenis hominibus, ab Abraham videlicet, Isaac, et Jacob cæterisque, quibus promisit quia in nullo eis mentitus est. Purgatum septuplum, id est septiformis gratia Spiritus. Namque per Spiritus sancti gratias, quas habuerunt apostoli, erroris intelligentiam a Novo Veterique Testamento purgaverunt, quæ sine dubio sunt eloquia Domini. Ergo quia sic verax est Dominus, qui Filii sui incarnationem nobis promisit, quod Christus veniat, dubitandum non est.

« Tu, Domine, servabis nos, et custodies nos a generatione hac in æternum. » Ac si dicat : Te, Christe, desideravimus, te diu expectavimus. Tandem venisti, tu salvabis nos, tu custodies nos ab hac præsentī generatione in sæcula sæculorum. Impiis autem quid fiet? Sequitur :

« In circuitu impii ambulat. » Quia etiam nunc circa Ecclesiam vagantes in eam intrare nolunt; vel in circuitu, terrena negotia exercentes. Vel, quia in circuitu Scripturarum laborantes, solam superficiem, et ea quæ circa sunt, considerant, medullam autem, et ea quæ interius latent, penitus ignorantes. Vel ideo in circuitu, quia, quasi canes circumcirca obambulantes, in illam æternam civitatem intrare non poterant.

« Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum. » Quod filii hominum et peccatores sanctis et Dei filii superabundant, hoc secundum altam et incenarrabilem scientiam factum est. Vel secundum altitudinem tuam, id est per exaltationem crucis, multiplicasti, et crescere fecisti Ecclesiam. Vel etiam multiplicasti filios hominum virtutibus et sanctitate.

EXPOSITIO PSALMI XII.

« Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem, » id est, omnino? Vel usquequo oblivisceris me ten-

dentem in finem? id est, ad te, qui es alpha et omega, principium et finis. « Usquequo avertis faciem tuam a me? » Usquequo, inquit, meis indignus peccatis, dedignaberis me videre?

« Quandiu ponam consilium in animam meam, » id est, tandiu iratus mihi eris, quandiu meam, et non tuam faciam voluntatem, quandiu humanam, et non divinum consilium sequar. « Dolorem in corde meo per diem, » id est, quandiu de amissis rebus vel de miseria supervenienti dolebo? Aliter: Quandiu ponam consilium in animam meam, id est, nisi in animam, et non in carnem consilium ponam, ut non corporis, sed animæ faciam voluntates, omnī tempore mihi eris iratus. « Dolorem in corde meo per diem, » id est, nisi pœnitenti doleam et plangam, quia Christum, et diem amisi, et diabolum et nocentem sum imitatus.

« Usquequo exaltabitur inimicus meus super me? Usquequo ab inimico meo diabolo, et a vitiis sepebor? » Respice et exaudi me, Domine Deus meus, quia meis viribus inimico resistere nequeo, tu, Domine, ne avertas faciem tuam a me, sed respice, et exaudi me.

« Illumina oculos meos. » Quos diabolus, ne te cognoscerem excæcaverat. « Ne unquam obdormiam in morte, » id est, ne in peccatis moriar, vel, ne in morte, id est in diabolo delecter, vel ne dormitio mea, mors, ad impiorum similitudinem fiat, sed perpetua quies ad honorum imaginem. « Ne quando dicat inimicus meus, prævalui adversus eum. »

« Quod utique faceret, si vita finita, me in peccatis inveniret.

« Qui tribulant me, exsultabunt, si mortuus fuerim, » id est inimici mei, qui me in has miseras et terrenas de paradisi gaudiis impulerunt, si a te et a bene tua motus fuero, exsultabunt : « Ego autem in misericordia tua sperabo. » Tu me, inquit, a supra dictis inimicis defende, ego quidem non in meis viribus, sed in tua misericordia sperabo.

« Exsultavit cor meum in salutari tuo, » id est de salute tua. Scio quidem quia in te speravi, quoniam salvabis me. « Cantabo Domino qui bona tribuit mihi; » quia bona et salutem tribuit mihi Dominus, hominis interioris et exterioris voce cantabo. « Et psallam nomini Domini altissimi, » id est, bona operabor, et sine intermissione nomen eius, quo ab inimicis defendor, laudabo.

EXPOSITIO PSALMI XIII.

« Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus. » Insipiens Judæorum populus, videntem Christum tecum carne humana, Deum non esse cogitavit. Vel etiam gentiles alium Deum non esse affirmaverunt, nisi fortunam et animum. Unde « corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis, » id est, a tam perversis cogitationibus coinquinati et corrupti sunt, et in lege et cæremoniis, in quibus maxime studebant, Deo abominabiles facti sunt. « Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. » Merito quidem abominati sunt, quia nemo illorum bonum

agit, quinimo nec aliquis usque ad unum, id est usque ad illos, qui unum Deum, unam fidem, unum baptismum colunt, quibusque est cor unum et anima una.

« Dominus de cœlo prospexit super filios hominum ut videat, si est intelligens aut requirens Deum. » Probatio est a divina auctoritate, quod nemo ab Ecclesia separatus, ullo in loco bona operetur, quia Dominus super filium hominum aspiciens eorum intelligentem aut requirentem Deum vidit. Quales igitur invenit. Sequitur

« Omnes declinaverunt simul, » id est uno modo ab excelso Dei imperio decedentes, diaboli jugo se submiserunt. Unde « inutiles facti sunt, » Inutiles facti sunt Deo, quia filii placita non operantur. « Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. » Quod divina probavit auctoritate, cui nemo refellere audeat. Hoc jam quasi ratum concludens, ait. Ergo non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

« Sepulcrum patens est guttur eorum. » Quandam divisionem videtur hic facere, ac si dicat: Malorum alii sunt sepulcrum patens, id est hæretici. Alii « veloces ad effundendum sanguinem, » id est tyranni; alii autem qui « viam pacis non cognoverunt, » id est Judæi. Horum autem nemo bonus est. Unde constat quod nulli ab Ecclesia separato inest bonitas. Sepulcrum patens est guttur eorum, quia extrinsecus dulcia et dolo dealbata sunt illorum verba. Vel, ut superius diximus, sepulcrum patens, id est infernus, est lingua eorum, quia in infernum, qui nemini clauditur, animas inducit. « Linguis suis dolose agebant, » id est dolosa verba proferebant. « Venenum aspidum sub labiis eorum, » quia mel et dulcedinem labiis pronuntiant. In cordibus autem et intellectu venenum latet et amaritudo, qua, qui scnel in latus fuerit, vix amplius mederi poterit.

« Quorum os maledictione et amaritudine plenum est, » Maledictione quidem, quia omnia illorum verba a Deo sunt maledicta. Amaritudine autem, quia, quasi toxicum et venenum, animas mortificant. « Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. » Hoc de tyrannis dicitur qui sanctorum sanguinem sitientes, prompti et veloces sunt ad effundendum. « Contritio et infelicitas in viis eorum. » Hoc de Judæis videtur esse dictum, quia ad contritionem et summam infelicitatem, pro suæ iniquitatis opera devenient. « Et viam pacis non cognoverunt, » via pacis Christus est, hanc autem non cognoverunt Judæi, « quia si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (I Cor. II). » — « Non est timor Dei ante oculos eorum, » non utique timuerunt, quando Filium suum crucifixerunt, nec nunc quidem timent, cum de tanto scelere non poeniteant. Inrepitio.

« Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem? » Hic vox Patris inducitur loquentis et manantis: « Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, » id est hæretici? « Et qui devorant

plebem meam sicut escam panis, » id est tyranni. Et illi qui videntes Christum « Dominum non invocaverunt, sed illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor, » quia nisi Christum occiderent, et locum et gentem sese amittere putabant (Joan. XI). Vel, quia aliquando idola adorantes, quasi Deum ea timebant, quæ utique timenda non erant. Vel, quia adhuc legem et prophetas legentes, spiritualem intelligentiam, eis apponere non audent.

« Consilium inopis confudisti, quoniam Dominus spes ejus est. » Illicusque Deus Pater. Nunc Ecclesia loquitur, dicens: Vos Judæi, consilium inopis, id est Christi, qui, « cum omnium dives esset, pro nobis pauper factus est (II Cor. VIII), » confudisti, id est, cæteris consiliis commiscuisti, neque prætulisti vestis, imo vilius habuisti. « Quoniam Dominus spes ejus est, » quia in Domino speravit, et quod verum est Matth. XXVII, se Dei Filium confitebatur, ideo nec verbis ejus credidistis, sed, quod nequius est, morti eum adjudicastis.

« Quis dabit ex Sion salutare Israel? » Quandoquidem Christum interemistis, quis alius veniet ex Sion, ut aiunt vestri prophætæ, et dabit salutare Israel? Legitur enim in prophetis quoniam ex Sion veniet, qui auferet et avertet captivitatem a Jacob. Quod fiet, « cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ. » Hoc autem jam ex parte factum est, quia redempta est Ecclesia, quæ a diabolo captiva detinebatur. In quo alio? « Exsultabit Jacob, et lætabitur Israel. » Aliter, per Sion Ecclesiam animarum, quæ jam in cœlis positæ sunt, per Jacob autem, et plebem suam terrenam, Ecclesiamque, quam adhuc vitia supplantant. Per Israel ve o, quoscunque sanctos et Deum videntes intelligimus. Quis igitur alius in die judicii veniens ex Sion, id est ex cœlesti congregatione sanctorum animarum dabit salutem Israel? Et quando Dominus converterit captivitatem a populo suo, qui eodem in tempore fiet, Apoc. XXI, quia « neque metus, neque clamor, sed nec ullus dolor amplius erit. » In quo, inquam, alio tunc temporis « exsultavit Jacob » id est Ecclesia « et lætabitur » idem ipse? jam factus « Israel, » quia Deum videbit? Nullo alio, Decepti sunt igitur Judæi.

EXPOSITIO PSALMI XIV.

« Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? » Tabernaculum Dei est Ecclesia quæ in hoc mundo peregrinatur. In hoc autem habitant qui in bonis operibus perseverant, multi enim in Ecclesia sunt, qui non in ea habitant, sed in diversis vitiis, quasi in diversis civitatibus stationem faciunt. Vel tabernaculum Dei, Christus est, in Christo autem habitat qui in eo delectatur. Vel, « in tabernaculo tuo, » id est in cœlesti Jerusalem. Repetitio, « Aut quis requiescet in monte sancto tuo? » id est, in excelso cœlorum tabernaculo, sive de tuo scriptum est, in Christo: « Venite, ascendamus in montem Domini (Isai. II). » Responsio. Qui ingreditur sine macula, Maculam pro criminali peccato posuit, nam sine al' qua

macula nullus esse potest, nec unius diei infans, **A** et operatur justitiam; non enim sufficit alicui esse sine macula, nisi et justitiam operetur. Justitiam qui lem operatur qui nec se, nec alium injuste corrumpit, quique se et alium pro iniquitate dominavit.

« Qui loquitur veritatem in corde suo. » Qui non deceptionis mendacia cogitat, sed ædificationis veritatem compensat. « Qui non egit dolum in lingua sua, » dolum quidem in lingua agit qui verborum duplicitate alios decipit.

« Nec fecit proximo suo malum. » Proximus noster, quicumque fidelis est. « Et opprobrium non accepit. » Quod fieret adversus proximos suos, non accepit, non mente concepit, non acceptabile habuit opprobrium proximorum. « Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus, » quia pro nihilo apud eum reputatur. Vel, quia pro nihilo habuit eos a quibus ipsemet occidebatur. Sive, in die iudicii, cum ante conspectum ejus venerint, « ad nihilum, et ad mortem reducentur. Timentes autem Dominum glorificat Dominus, » glorificat quidem quia, et coronat, et de inimicis vindicat.

« Qui jurat proximo suo, et non decipit. » Promissio namque justis, juramentum est. « Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, » hoc ad litteram intelligi potest. Dant tamen, et prædicatores pecuniam suam ad usuram, si pro munere vel favore aliquo Evangelium prædicant. Dant et illi pecuniam ad usuram, qui ideo elemosynas faciunt ut ab hominibus videantur. Quia, sicut scriptum est, « receperunt mercedem suam (Matth. vi), » id est usuram. « Et munera super innocentem non accepit. » Super innocentem munera accepit qui vel pro munere rectum detorquet iudicium ut faciat « bonum malum et malum bonum, et album nigrum et nigrum album » ut ait propheta (Isa. v). Vel, qui pro munere et lucro terreno, innocentem deprædatur atque occidit. « Qui facit hæc, » videlicet, qui ingreditur sine macula, qui operatur justitiam, qui loquitur veritatem, qui non agit dolum, « non movebitur in æternum, » quia in monte prædicto, sine fine cum Domino manebit.

EXPOSITIO PSALMI XV.

« Conserva me, Domine. » Vox Mediatoris pro **D** Ecclesia loquentis. Ut enim pro servis loquitur dominus, et lingua pro unoquoque membro, ita pro tota Ecclesia loquitur Christus. « Conserva me, Domine, » id est conserva eos quos mihi dedisti, quoniam in te speravi, ideo enim in te speravi, et ab angelis me minoravi (Psal. viii), ut eos conservares. Prius enim quam homo fieret in nullo se majore sperare poterat: ergo quia carnem sumpsit, in Domino speravit. Nihil igitur aliud est, quoniam in te speravi, nisi quia in tui obedientia carnem assumpsit. Vel, in te speravi, id est eos in te sperare feci, qui prius in homine sperabant atque principibus. « Dixi tibi, Domine, Deus meus es tu, » quia te Deum et Dominum vocavi, ideo conserva eos. « Quo-

niam honorum meorum non eges, » conserva, nec dicas, non sunt digni, non mihi servierunt, nec enim tu eorum indiges servitio, sed ipsi potius tui beneficio.

« Sancti qui sunt in terra ejus mirificavi omnes voluntates meas in eis. » Quæ fuerunt voluntates ejus? incarnatio, nativitas, passio et resurrectio, et similia. De his autem non solum infideles, sed etiam sancti admirantur. Infideles quidem admirantur et negant, sancti autem admirantur et credunt. Tale est igitur ac si diceret: Conserva eos, Domine: nolo enim amittere. Adeo enim eos diligo ut tanta pro eis passus sim, quod non solum de passione, verum etiam de passionis voluntate admirentur.

« Multiplicatæ sunt infirmitates eorum. » Ac si **B** dicat: Conserva eos, omnino enim tua indigent conservatione. Et est antipophora redditiva. Indigent enim medico, quia multas habent infirmitates; indigent, quia multa peccata fecerunt; indigent, quia a multis tribulantur; indigent, quia multa idola coluerunt. In Hebræo enim, pro infirmitates, hoc in loco, idola scriptum est. Aliter: Conserva eos, quia suas cognoscunt et consententur infirmitates.

« Postea acceleraverunt. » Prius, inquit, peccaverunt, idola coluerunt, et infirmati sunt, postea acceleraverunt, et festinanter ad me verum medicum concurrerunt. Vel postea acceleraverunt justis, videlicet ad præmium; injusti autem ad supplicium. Quia priusquam medicus venisset, et justis et **C** injustis ad infernum ibant. Sive postea acceleraverunt, quia pristinam vitam desentes, omnes ad Dei servitium se accinxerunt.

« Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus. » Quia, inquit, hoc fecerunt, et illud et illud, de sanguinibus et peccatis eorum conventicula, vel iudicium non tenebo. Vel, congregationes eorum tales erunt, quæ « non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt (Joan. i). »

« Nec memor ero nominum eorum per labia mea. » Hoc etiam ad litteram observandum est, namque et Simonem Petrum (Joan. i), et Saulum Paulum (Act. xiii), vocavit. Spiritualiter autem sic intelligitur. Non verbo peccatores, non idololatrias, nec semen Chanaanæ, sed justos, et sanctos, et filios charissimos.

« Dominus pars hæreditatis meæ. » Hæreditas Dei Ecclesia est; hujus autem pars Dominus est, quia de duobus, sibi in partem elegit. Alii vero elegerunt diabolus. Namque Deus et diabolus ita a cunctis necessario dividuntur, ut sine altero istorum nullus esse possit. Ergo quia talem sibi partem sancti elegerunt, merito filii Dei vocabuntur. « Et calicis mei, » id est meorum; mortis namque scripturum est Dominus pars, quia partim pro eo, partim pro acquirenda beatitudine moriuntur. Vel, calicis mei, quia cibus et potus, et summa honorum refectio est. « Tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi, » quia pro Judæorum amissione, gentiles mihi

subjicies, vel restitues in die iudicii, quia corporibus animabus conjunctis, dicam sanctis: « Venite, benedicti Patris mei (Math. xxv), » vel, quia mihi eam claritatem reddes, quam priusquam mundus fieret, tecum habui (Joan. xvii).

« Funes ceciderunt mihi in præclaris. » Ad eorum similitudinem loquitur, quibus, prædia dividendum, aliis in bonas terras, aliis in lapidasas, funes et perticæ cadunt, quibus eæ dividuntur. Et lætatur, quia, anissis Judæis, tam præclaram gentium sortitus est hæreditatem. « Etenim hæreditas mea præclara est mihi, » mihi quidem præclara est, etsi aliis fortasse vilis videatur. Vel, hæreditibus meorum, id est in terra viventium præclara est in eis,

« Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum. » Ex hoc, inquit, Dominum benedico, quia fidelibus meis intellectum, qui prius indocti erant, et manuum suarum opera stulte colebant. « Insuper et usque ad noctem increpaverunt me renes mei. » Insuper ex hoc quoque benedicam Dominum, quod renes mei, id est Judæi (ex quorum renibus patres mei, et ex quorum carne natus sum), me increpando et blasphemando usque ad mortem, et infernum ire compulerunt. Vel ex hoc benedicam Dominum, quod renes mei, id est, intellectas et cogitationes meorum, usque ad mortem pro fide conservanda eos ire docuerunt.

« Providebam Dominum in conspectu meo semper. » Ac si dicat: Quamvis in mortis passione, et ego, et mei fuisset, tamen in conspectu meo et meorum, Deum adiutorem semper inspexi. Et « quoniam a dextris est mihi ne commovear, propter hoc lætatum est cor meum. » Propter hoc, inquit, lætatur cor meum, quia Pater, et divina pietas mihi a dextris assistit, ne commoverer, et ob mortis dolorem irascerer, sicque omnes gentes interficerem. Vel etiam inde lætor quod Dominus a dextris, et in adiutorium est sanctis, ne aliqua tribulatione ab ipsius fide commoveantur. « Et exsultavit lingua mea, » id est apostoli in prædicatione. « Insuper et caro mea requiescat in spe, » videlicet resurrectionis.

« Quoniam non derelinques animam meam in inferno. » Verè resurgam (Math. xxvii), neque cum peccatoribus ab inferno et morte detinebor (Ephes. v), sed gaudens, et triumphans, capta præda cælorum ascendam (Marc. xvi). « Nec dabis sanctum tuum habere corruptionem. » Quia neque Christus animæ sui corpore corruptus est. Neque sancti, etsi corporis detrimenta patiantur, animæ tamen non contumuntur.

« Notas mihi fecisti vias vitæ. » Ideo, inquit, non detinebor a morte, quia cognita est mihi via vitæ, non errabo in via, sed recto itinere ad Patrem ibo. Vel etiam, meis fecisti notas vias vitæ, id est operibus iustis ad vitam.

« Adimplebis me, lætitia cum vultu tuo. » Quia, inquit, viam novi, sine impedimento aliquo ad te veniam. Nam autem tecum sacro, de vultu et claritate summa lætabor. Expositio. « Delectationes etiam mihi

In dextera tua usque in finem » delectationum, id est infinitæ delectationes. Hoc quoque de « vultu » intelligi potest quia vias vitæ noverant, et de vultu et claritate Dei lætabuntur, et a dextris ejus positi, æternas suscipient delectationes.

EXPOSITIO PSALMI XVI.

« Exaudi, Domine, justitiam meam. » Hoc repetit, « Intende deprecationem meam. » Hæc vox Domini, ut hominis est, pro se et pro suis loquentis. « Auribus percipe orationem meam, » factam, « non in labiis dolosis, » ut aliud dicamus et aliud cogitemus. Quod hæretici faciunt et adulatores.

« De vultu tuo iudicium meum prodeat. » Prodeat et manifestetur iudicium, quo ante Pilatum iudicatus sum (Luce. xxiii). De vultu tuo, id est, secundum voluntatem tuam factum esse, ne hoc aliquis illorum viribus, vel meæ imbecillitati deputet, verum tuæ voluntati, cui nemo resistere valet, quia non haberent in me potestatem nisi hoc a te sibi datum fuisset (Joan. xix). Aliter de vultu tuo iudicium meum prodeat, id est secundum voluntatem tuam iudica meos; sic tamen ut « oculi tui videant æquitatem. »

« Probasti cor meum, et visitasti nocte. » Merito, inquit, me atque meos exaudire debes, quia et me et illos, cum etiam in ipsa nocte, tribulationum adversitate visitasti, tibi fideles, et per omnia obediētes nos esse probasti. « Et non est inventa in me iniquitas; » æquum enim est ut filius patri, et servus domino obediat, ideoque et Christus, qui Filius est, « factus est obediens usque ad mortem (Philipp. ii), » et nos qui servi sumus obedire debemus, quo fit ut iniquitas in nobis non inveniatur. Alia causa.

« Ut non loquatur os meum opera hominum, propter verba labiorum tuorum, ego custodivi vias duras. » Labia Dei sunt prophetæ, apostoli et doctores, quia per eos loquitur. Propter istorum autem verba, inquit Ecclesia, ego custodivi vias duras, quoniam quæ isti ore dixerunt, ego opere implere conatus sum. « Ut non loquatur os meum opera hominum, » id est ea quæ loquor, non me jactando, vel te inculpando, loquor, sed ut meam orationem exaudias, quasi ad memoriam reduco. Aliter, adeo equidem custodivi vias duras, ut non solum facere, sed nec etiam ore opera hominum pronuntiare voluerim: neque sermo temporis, vel verbum otiosum ex ore meo processit. Hoc autem de se quoque Christus dicere potest, qui legis et prophetarum complens mandata, duram et asperam a Judæis pertulit passionem. Deprecatio:

« Perfice gressus meos in semitis tuis. » Quia, inquit, jam incepisti, ut usque in finem perseverare possim, perfice gressus meos in semitis tuis. Justitia namque pax, patientia, majestas, concordia semitæ sunt, per quas ad Dominum iur. In his autem perficiuntur pedes nostri, quando ab eis dixerit nequeunt. Hoc est quod sequitur: « Ut non moveantur vestigia mea. »

« Ego clamavi. » Ego, inquit, homo Dominicus,

in cruce positus ad te, Pater, clamavi (*Luc. xxiii*). Tu autem exaudisti me, Deus; inclina aurem tuam mihi; et exaudi verba mea, id est meorum: Neque enim profuit me exaudisse, nisi et eos pro quibus sum passus exaudias. Pulchre autem dixit: Inclina; omne enim quod inclinatur, ei qui se inclinat appropinquatur. « Mirifica misericordias tuas. » Fac, inquit, misericordias tuas miserabiles esse, dando servis eandem quam Dominus habet potestatem. Vel mirifica, id est, charas fac et acceptabiles; quod enim miramur, quodammodo extollimus. Mirantur ergo Dei misericordias, qui nativitatem, passionem et resurrectionem diligunt: « A resistentibus dexteræ tuæ custodi me ut pupillam oculi. » Dexteræ Dei Christus est; resistentes autem, quicumque infideles. Rogat igitur Filius Patrem, ut a sibi resistentibus eum defendat, quasi pupillam oculi existentem. Pupilla oculi dicitur Christus (*Zach. ii*), quia, et in omnibus clarior est, et lumen quo omnes homines illuminantur. Aliter, custodi, Pater, membra mea ab his qui mihi resistunt, quia, quasi oculi pupilla, cito frangi possunt. Hoc etiam in perfectorum Ecclesia dicere potest, ut sic eam ab hæreticis Deus defendat, quemadmodum pupillam oculi, id est apostolos, in quibus totum Ecclesiæ corpus illuminatur.

« Sub umbra alarum protege me. » Dilectio Dei et proximi, et Novum et Vetus Testamentum. Itemque justitia, charitas cæteræque virtutes alæ Dei sunt, quia sine his nemo ad eum volare potest. Unde hic dicit Christus: Protege me, Domine, sub alarum tuarum umbra positum. Si enim vitia et concupiscentiæ exurunt, merito umbram et refrigerium ista præbere dicuntur. Vel sub umbra alarum tuarum, id est sub protectione tua protege me a facie Impiorum qui me affixerunt, id est in præsentia Judæorum. Hoc quoque super Ecclesia intelligi potest; namque et sub eisdem alis constat Ecclesia, et ab inimicis ipsa quoque persecuta est.

« Inimici mei animam meam circumdederunt. » Judæi videlicet in passione. « Adipem suum concluserunt, » id est superbiam vitiorumque copiam amplexati sunt, quibus verus medicus eos curare volebat. Vel adipem suum concluserunt, quia Christus omnes illius terræ, lacte et melle fluentis, divitias amisit. « Os meum locutum est superbiam, » quia « reus est mortis, » et « crucifige, crucifige » dixerunt (*Math. xxvii*). « Projicientes me nunc circumdederunt me, » quondam, inquit, me extra civitatem projecerunt, nunc quoque projiciunt, dum non se nisi cæsarem regem habere dicunt (*Joan. xix*). Sed non sicut olim; olim enim projicientes me, in columnam abire permiserunt, nunc autem projicientes, etiam circumdederunt, « oculos suos steterunt declinare in terram, » non utique ea quæ sursum aspexerunt, sed ad sola terrena oculos flectentes, quia et locum et gentem (*Joan. xi*) et terrenas divitias se amittere putabant, Christum occidere

A maluerunt. Vel oculos in terra statuerunt, quia terram et purum hominem Christum esse opinati sunt.

« Susceperunt me, sicut leo paratus ad prædam. » Me, inquit, quem, ut Deum, honorifice, summaque cum reverentia suscipere debuerunt, quasi leones leonumque catuli ad prædam parati, crucientis faucibus susceperunt. In abditis quidem habitant, quia « omnis qui male agit lucem fugit et odit; (*Joan. iii*) »

« Exsurge, Domine, » etc. Mihi in adiutorium exsurge. Illum autem populum Judaicum præveni; qui semper incautus est, quique nihil timet. « Et supplicata eum » id est, da gentibus hæreditatem, quam iste sibi promittebat. « Eripe animam meam ab impio, » videlicet a supralicito Judæorum populo.

B « Et eripe frameam tuam ab inimicis manus tuæ. » Me, inquit, eripe, qui sum una framea, qui antiquum inimicum trucidavi, quique justos a peccatoribus in judicio dividam. « Domine, a paucis de terra dirige eos. » Pauci enim sunt boni ad malorum comparisonem. Unde etiam dicitur: « Multi sunt vocati, pauci vero electi (*Math. xx*). » Ac si dicat: « Dirige, Domine, hos inimicos manu potentie tuæ, » a sanctis qui in Ecclesia habitant. Magna enim erit divisio et separatio, cum illi infernum, isti vero celestia regna petent (*Math. xxv*). « In vita eorum de absconditis tuis adimpletus est venter eorum, »

C Illi autem (Judæi scilicet) « saturati sunt filiis, » id est vitis et peccatis, quæ ipsimet sibi genuerunt. « Et dimiserunt reliquias suas parvulis suis, » voluerunt enim crucis delictum in se esse fructum, sed clamantes: « Sanguis ejus super nos et filios nostros (*Math. xxvii*). » In posteros miserunt. Affert, saturati sunt filiis, id est sicut divitiis, ita et proluxa fecunditate repleti sunt. Et dimiserunt reliquias suas parvulis suis, quia panem vivum et Christi corpus fastidientes, humili gentium populo ad manducandum reliquerunt. « Ego autem, dicit Ecclesia, in justitia, apparebo conspectui tuo, » illi quidem filii saturati, ego autem secretis tuis repleta, ante conspectum tuum manifestabor, et tunc tandem « satiabor cum » Filii tui « gloria apparuerit. » Vel etiam hoc Christus dicere potest. Me Judæi injurati et peccatorem vocantes, cum injustis et peccatoribus ab inferno detineri opinati sunt. Ego autem cum justitia cælos ascendens, tuo conspectui, Pater, apparebo. Cum autem gloria tua sanctis manifestabitur, tunc æterna beatitudine cum eis sociabor.

EXPOSITIO PSALMI XVII.

« Diligam te, Domine, » etc. Hoc autem in psalmo aliquando Ecclesia, aliquando loquitur Christus. « Fortitudo mea, » quia per te fortis sum. « Dominus firmamentum meum, » quia secundum carnem fragilis sum. « Et refugium meum, » quia in his armis vel munitionibus non confido. « Et liberabis me, » quia a Judæis me liberabis, Deus meus, secundum hoc quod homo sum. « Adjutor meus, » in tempore

tribulationis. « Et sperabo in eum. » In talem, inquit, sperabo, non in alium adiutorem. « Protector meus, » quia me protegit, et defendit. « Et cornu salutis meae » id est fortis et alta defensio. « Et susceptor meus, » quia die tertia me suscitavit.

« Laudans invocabo Dominum. » Propter praedictas causas; in tempore crucis laudando invocabo te, « et ab inimicis meis salvus ero. » flabesne inimicos? Sequitur.

« Circumdederunt me dolores mortis. » Praeteritum pro futuro posuit, ac si dicat: « Ecce ascendiurus Hierosolymam, et consummabuntur omnia, quae scripta sunt per prophetas de Filio hominis (Matth. xx). » Circumdederunt dolores mortis, id est Judaei, dolores mortis inferentes, vel dolores, qui in morte habentur. « Et torrentes iniquitatis conturbaverunt me, » quia ecce turba, et qui vocabatur Judas, venit. Venit torrens, et iniquorum impetus ad discipulorum gregem conturbandum, quia, pastore percusso, dispergentur oves gregis (Marc. xiv).

« Dolores inferni circumdederunt me, » id est illi, quos infernales dolores expectant. « Praeoccupabant me laquei mortis, » quia cum gladiis et fustibus uniuersae superuenient. Laquei mortis ideo dicuntur, quia diabolicæ fraudis deceptiones in eis erant. « In tribulatione invocavi Dominum, et ad Deum meum clamavi. » Clamavit Christus in cruce positus, dicens: « Eloi (Marc. xv); » et: « Deus meus, in manus tuas commendo spiritum meum (Luc. xxiii). » « Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam. » Per templum sanctum ejus suae divinitatis secretum, vel, ipsum corpus Dominicum intelligimus. « Et clamor meus, semper existens in conspectu ejus, introivit in aures ejus. »

Post haec, inquit Ecclesia: « Commota est et contremuit terra. » Hoc etiam secundum litteram factum est, quia in Christi passione omnis terra tremuit (Matth. xxvii). Spiritualiter autem commota est et contremuit terra quia illi simplex terra erant, quae de anima nihil curabant, ab infidelitate ad fidem commoti, cum timore et tremore, Domino servire coeperunt. « Fundamenta montium conturbata sunt, et commota sunt, » sicut enim Christus, apostoli et prophetae Ecclesiae sunt fundamentum, ita divitum et superbiorum, qui per montes intelliguntur, ipse ma ignis spiritus, superbia caeteraque vitia fundamentum sunt. Haec autem sunt commota et conturbata, quia baptismo et poenitentia sunt confusa. Vel etiam, tunc fuerunt commota et conturbata, quando Christus tartara spoliavit (Ephes. iv): « Quoniam iratus est eis, » id est quoniam se iratum illis ostendet; nisi enim suam iram Christus propalaret, malignus quidem, vitiaque praedicta, plus solito non conturbarentur.

« Ascendit fumus in ira ejus. » Quia fumo excitantur lacrymae, pro lacrymis fumum posuit, et est causa pro effectu, ac si dicat: Domino irascente, vitiiisque expulsis et conturbatis, homines jam emun-

di dati, lacrymosa compunctione flere coeperunt. « Et ignis a facie ejus exarsit, » ignis namque et fervor Spiritus sancti a facie Domini procedens, in omnibus exarsit, quia et vitia excussit, et sanctos illuminavit.

« Carbones succensi sunt ab eo, » carbones quidem extincti erant, quia primos homo quando peccavit, lumen, fervorem et claritatem humano generi abstulit, eique caecitatem, mortem et nigredinem intulit. Erant igitur homines sic extincti, quos Spiritus sancti gratia ardere fecit.

« Inclinavit caelos et descendit. » Prius, inquit Ecclesia, inclinavit Dominus caelos, id est misit prophetas et angelos, qui suum adventum mundo nuntiarent. Isaias enim dixit: « Ecce virgo concipiet (Isa. vii). » Gabriel autem ad Mariam: « Paries, inquit, filium, et vocabis nomen ejus Jesum (Matth. i). » Deinde descendit, et carnem assumpsit. « Et caligo sub pedibus ejus. » — « Caelum, inquit, mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Act. vii). » Ergo quia terra est scabellum, sub pedibus ejus est; per terram autem, quam sub pedibus ejus esse diximus, corpus Dominicum intelligimus. In hoc autem tanta caligo fuit ut vix pauci in eo divinitatem latitantem cognoscere possent. Fuit etiam caligo in hoc corpore, quia omnis Scripturarum profunditas, omnis sapientiae et scientiae plenitudo in Christo permansit (Joan. i). Aliter: Sicut per caelos, apostolos, ita per peccatores, infernum intelligas. Inclinavit Dominus igitur caelos, quando inter peccatores ad praedicandum apostolos misit (Marc. xvi). Quid enim magis inclinatur quam qui de caelo infernum descendit. Et descendit, quomodo descendit? apostolica praedicatione. Ubi descendit? In omnes terras. Unde alibi dicitur: « Descendit sicut pluvia in vellus (Psal. lxxi). » — « Et caligo sub pedibus ejus; » idem enim apostoli pedes ejus sunt, in quibus caligo et Scripturarum omnium profunditas. Vel, quia diabolum, et vitia et principum minas sub pedibus conculcaverunt, ideo sub ejus pedibus caligo esse dicitur. Unde Apostolus: « Deus autem pacis, inquit, conteret Satanam sub pedibus vestris velociter (Rom. xvi). » Illic autem merito caligo dicitur, siquidem « tenebrarum princeps est (Ephes. vi). » — « Et ascendit super cherubim; » cherubim scientiae plenitudo interpretatur, significat autem eosdem apostolos, qui omnis scientiae fonte inebriati erant. Inclinavit igitur Dominus caelos, praeparavit ad itinera equos, ascendit super cherubim, ascendit super equos suos. « Et volavit. » Ubi? « Super pennas ventorum, » id est, super instabiles et superbos, quia in eis non invenit habitationis locum. Possumus etiam per ventos, animas intelligere; per pennas autem virtutes. Volavit igitur super pennas ventorum, quia omnes animas sanctitate transcendit. Super ascensionem quoque iste versus intelligi potest quia ab angelis super caelos exaltatus est, ubi venti ascendere nequeant. « Et posuit tenebras latibulum suum. » Per tenebras, obscura

doctrinam et prophetarum verba intelligimus. Illic A egeritis, moriemini. Illic Dominus, inquit Ecclesia, autem latibulum Dei sunt, quia in his verissime deprehenditur. « In circuitu ejus tabernaculum ejus » id est, Dei Ecclesia. Hoc autem tabernaculum circa Dei latibulum maeret, quando nos circa Psalterium sumus, vel quicunque fideles in Scripturis se exercent. « Tenebrosa aqua in nubibus aeris, » quia tenebrosa et obscura est Scriptura prophetarum, quos nubes significant, inde cognoscitur quod suum latibulum Dominus tenebras posuit. Possimus etiam per tenebrosam aquam, erroneam hæreticorum sapientiam intelligere. Aliter : « Posuit tenebras latibulum suum, » quia carnis indumento assumpto non ab omnibus cognitus est. « In circuitu ejus tabernaculum ejus, » id est apostolica congregatio, vel ipsa caro assumpta. Objectio. Quare cognitus non est, cum ab omnibus prophetis esset annuntiat? (Jer. II.) Cui ipse : « Tenebrosa aqua in nubibus aeris, » id est, quia non omnes prophetarum dicta intelligunt.

« Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt. » Præ fulgore, una pars est, ut sic dicatur : « Præ fulgore, » id est præclaræ et splendide nubes in conspectu Domini semper existentes, apostoli scilicet, ad gentes transierunt, sicut scriptum est : « Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repulistis illud, et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. XIII.) » « Gaudio et carbonibus ignis, » ac si dicat : Transierunt nubes, sed quomodo transierunt? clamando, quinando, futurum judicium prædicando, ignem ubique mittendo, humana corda fidei ardore accendendo. Hoc est quod sequitur : « Et intonuit de caelo Dominus, » quia apostolica voce docuit gentes, ut ipse ait : « Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis (Matth. X.) » Repetitio. « Et Altissimus dedit vocem suam, » ex qua, ut supra, præcesserunt gaudio et carbonibus ignia.

« Et misit sagittas suas et dissipavit eos. » Quid per sagittas, nisi doctores intelligimus? Mittens igitur Dominus doctores, « dissipavit eos, » id est vitia in eis. « Fulgura multiplicavit, » id est miracula et suæ potentiae claritatem. « Et conturbavit eos, » quia quid facerent nesciebant. Ut illi qui dixerunt ad Petrum : « Quid faciemus, viri fratres, » quibus ipse ait : « Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum (Act. II.) »

« Et apparuerunt fontes aquarum, » quia ex paucis prædicatoribus multi exorti, ubique terrarum orbe prædicare cœperunt. Vel, quia Novum et Vetus Testamentum multarum aquarum sunt fontes, tunc primitus intellecta et manifesta fuerunt. Expositio. « Et revelata sunt fundamenta orbis terrarum; » fundamenta terræ sunt hæc duo testamenta, et apostoli et prophetæ, quia super fundamentum apostolorum et prophetarum fundata est Ecclesia (Ephes. II). Sed quo ordine revelata sunt? Sequitur :

« Ab increpatione tua, Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ. » Qui dicebas : Nisi pœnitentiam

« misit de summo, » quia de seipso. Sed quid misit? misericordiam suam, Salvatorem et propagatorem qui a Patre exiit, et in mundum venit (Joan. I.). « Et accepit me, et assumpsit me de aquis multis, » quia ex multis populis me constituit, vel, quia ex multis vitiis me extersit, sive, quia ex multis tribulationibus me liberavit. « Eripuit me de inimicis meis fortissimis, » id est, a persecutoribus vel malignis spiritibus. « Ab his qui oderunt me, » Et fortissimi quidem erant, et penitus me odio habebant. « Quoniam confortati sunt super me, » qui, quasi victores, super me confortati sunt, inde fortissimi comprobantur. « Prævenierunt me in die afflictionis meæ, » id est, in tempore quo me afflicerunt insidiis, adulationibus et opprobriis me occupaverunt. « Et factus est Dominus protector meus, » in necessitate probatur amicus.

« Et eduxit me in latitudinem. » Qui enim in latitudinem deducitur, de angustia trahitur. « Salvum me fecit, quoniam voluit me, » quia amittere nescit, ideo salvum me fecit. « Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, » quia justus, inquit, tui, justitiam meritum recipiam. Repetitio. « Secundum puritatem manuum mearum, » id est, juxta puritatem operum meorum, quæ vitiis non sunt admista. « retribuet mihi. » Et hoc merito, « quia custodivi vias Domini, » id est, in mandatis ejus non erravi, « nec impie gessi a Deo meo. » Quid mirum? « Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo, » sciebam, inquit, judicia ejus, quibus, secundum opera, merita retribuet. « Et justitiam ejus non repuli a me, » quia judicem cognovi, justitiam observavi. « Et ero immaculatus cum eo, » ac si dicat : Et feci, et faciam, et semper ero immaculatus cum eo, qui maculam non habet, « Et ab iniquitate mea observabo. » Nec abs re. Scio enim quoniam « retribuet mihi Dominus, secundum justitiam meam et secundum puritatem manuum mearum, » existentium « in conspectu oculorum ejus; » bonorum namque opera semper in conspectu Dei sunt, malorum autem non respicit, sicut scriptum est : « Respexit Dominus ad munera Abel, ad munera vero Cain non aspexit (Gen. IV.) » Apostrophe,

« Cum sancto sanctus eris. » Tu, inquit, sanctus eris cum sancto, « et innocens cum innocente » habitabis. « Neque enim habitabit juxta te malignus (Psal. V.) » — « Et cum electo electus eris, » prius Ecclesiam elegisti, deinde ipsa elegit te; tu autem electus semper eris cum ea electa « et cum perverso perverteris. »

« Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine, illumina tenebras meas. » Quia, inquit, in his quæ scio, me illuminasti; in his quoque quæ ignoro me illumina. Vel quia apostolos illuminasti et perfectos, illumina idiotas et imperfectos. Sive, quia illuminasti justos, illumina et peccatores. « Quoniam in te eripiar a tentatione, » ideo, inquit, te deprecor

et non alium, quia apud te solum a vitiorum tentatione liberabor. « Et in Deo meo transgrediar murum, » id est peccatorum obstaculum, quod ne ad te venire possem, inimicus mihi opposuit. Vel, viam quæ cæteris arduus murus, nimisque difficilis esse videtur, tuo adiutorio suffultus, facile pertransibo.

« Deus meus impolluta via ejus. » Dei commendatio, ac si dicat: Hic Deus meus, non est, sicut cæteri; namque et viæ illius impollutæ sunt, et verba ejus vera. « Eloquia Domini igne examinata, » id est, in ipsis tribulationibus, sunt verba probata, quia non deserit sperantes in se. Hoc est quod sequitur: « Protector est omnium sperantium in se. » Et in eo quidem sperare debemus. « Quoniam quis Deus præter Dominum, aut quis Deus præter Deum nostrum? » Unde ipse ait: « Ego Dominus, et non est amplius, extra me non est Deus (Isa. xlv). » Et iste est ille « Deus qui præcinxit me virtute » id est fide, spe et charitate. « Et posuit immaculatam viam meam, » id est opera mea. « Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum, » ad currendum agiles, et qui in honorum operum cursu non cito dellacerent, quique persequentium oculis se ultro inferrent. « Et super excelsa statuens me, » id est in celestibus regnis, ubi sanctorum est habitatio. Ideo psalmi graves sunt, quia persona cito mutatur; namque modo in secundam, nunc in tertiam conversus, Domino loquitur, ejusque beneficia enumerat.

« Qui docet manus meas ad prælium. » Justitia namque pax, patientia, cæteraque virtutes, quasi manus nobis sunt, quibus diabolus expugnandus. Unde Apostolus: « Induite vos armaturam Dei (Ephes. vi). » — « Et posuisti arcum æreum brachia mea, » dilectio Dei et proximi, duo brachia r9-bis sunt qui Deum et hominem his amplectitur quibus etiam quasi forti et insuperabili arcu vitia superamus. « Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, » id est Filii tui. « Et dextera tua suscepit me, » quia mundum in morte jacentem ad se traxit.

« Et disciplina tua corripit me in finem, » id est ad plenum. « Et disciplina tua ipsa me docebit. » Qui enim sacras Scripturas legit, in quibus Dei disciplina continetur, et a vitiis corripitur, et de virtute in virtutem ad finem ire docetur.

« Dilatasti gressus meos subtus me. » Ego, inquit, in arcto persequi vitia cœpi, tu autem dilatasti et agiles fecisti pedes meos, vigoremque eis dedisti, ne in tali cursu fatigentur. « Persequar igitur inimicos meos, » id est vitia et malignos spiritus; « et comprehendam illos, » comprehendam et ligabo, ne suggerendo crescant. « Et non convertar donec deficiant, » id est, non cessabo carnem affligere, donec omnes concupiscentiæ interimantur. « Confringam illos, nec poterunt stare, » contra me, sed « cadent subtus pedes meos, » quia bonis operibus mortificantur. Quomodo starent? Ego enim virtute præcinctus sum, illi autem jam supplantati fugiunt et disperduntur. Hoc est quod dicit: « Et præcinxisti me virtute ad

bellum, et supplantasti insurgentes in me subtus me, et inimicos meos dedisti mihi dorsum, » quia in fugam conversis sola posteriora destruimus et vulneramus. Vox capitis.

« Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret. » Pucusque Ecclesia, nunc Christus loquitur, et ab eo versu incipit, quo loquendi finem superius fecit, ab hoc videlicet: « Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam: » Ego quidem clamavi, inquit, et exauditus sum; illi autem clamaverunt, « nec exaudivit eos » Dominus. Clamabunt, inquit, ad Dominum, Judæi et peccatores in die judicii, dicentes: « Domine, Domine, aperi nobis (Matth. xxv), » nec erit qui salvos eos faciat, quia Salvatorem non receperunt, nec exaudiet eos Dominus.

« Et comminam eos ut pulverem ante faciem venti. » Non salvabo, inquit, sed contritos et comminatos, magno quidem turbine in infernum dejiciam. « Ut lutum platearum delebo eos, » quod cito siccatum, non comparet.

« Eripies me de contradictionibus populi. » Quia alii dicebant: « Bonus est; » alii vero: « Non, sed seducit turbas (Joan. vii). » Vel, de contradicentibus. Unde scriptum est: « Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, sed contradicentem mihi (Rom. x). » — « Constitues me in caput gentium, » quia Judæis amissis, gentibus imperabo. « Populus quem non cognovi, servivit mihi, » cognoscere namque Dei, diligere est. Unde peccatoribus dicturus est: « Amen dico vobis, nescio vos (Matth. xxv). » Ut sic dicatur: Populus gentium, quem minime dilexeram, servivit mihi. « In auditu auris obedivit mihi, » quia apostolica voce audito Evangelio credidit.

« Filii alieni mentiti sunt mihi. » Filii Dei fuerunt Judæi, sed Christum interficientes, filii diaboli facti sunt. « Mentiti sunt, » quia in veritate non permanserunt. « Filii alieni inveterati sunt, » in primi hominis peccato inveterati sunt, quia novum hominem recipere noluerunt. « Et claudicaverunt a semitis suis, » id est a lege et prophetis, sive in suis intellectibus; vel in fide, in uno solo pede nitentes, id est Patrem et non Filium adorantes; vel Vetus et non Novum Testamentum sequentes; sive etiam, litteram et non spiritum. His enim pedibus graditur Ecclesia.

« Vivit Dominus. » Qui me de illis vindicavit. « Et benedictus Deus meus, et exaltetur Deus salutis meæ » jam demum ad illos perdendum. Apostrophe.

« Deus, qui das vindictas mihi. » De iniquis Judæis. « Et subdis populos » gentium « sub me; » qui es « liberator meus de inimicis meis iracundis, » tu, inquam, qui hoc facis et facies. Qui sequitur:

« Et ab insurgentibus in me exaltabis me. » Quia resurgens cælos ascendam. « Et a viro iniquo eripies me, » id est a prædicto populo. « Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine, » id est per meos fideles ubique terrarum te laudabo, « et nomini tuo

psalmum dicam, » quia in tuo nomine bona agent. **A** Vox Patris.

« Magnificans salutem regis ejus. » Magnificans, inquit, magnificabo salutem regis ejus, populi supra dicti, ac si diceret : Quoniam populi solo auris auditu suo regi obediunt, et regis et populi salutem magnificabo. « Et faciens, » faciam « misericordiam christo suo David, » quia die tertia eum a mortuis suscitabo. « Et semini ejus, » id est Ecclesie, mansuræ « usque in sæculum. »

EXPOSITIO PSALMI XVIII.

« Cœli enarrant gloriam Dei, » id est, apostoli annuntiant gentibus nativitatem, resurrectionem, et ascensionem, in quibus Deus glorificatur. Confirmatio.

« Et opera manuum ejus annuntiat firmamentum. » **B** Firmamentum enim est firmamentum, quod est cœlum.

« Dies diei eructat verbum, » id est, Deus Pater misit Filium suum apostolis. « Et nox nocti indicat scientiam, » id est, Judas Christum Judæis tradidit. Indicavit autem, cum dixit : « Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum (Math. xxvi). » Aliter : « Dies diei eructat verbum, » id est doctores annuntiant Evangelium Ecclesie. « Et nox nocti indicat scientiam, » quando hæreticus errorem hæreticis insinulat. Vel etiam, « dies diei eructat verbum, » quando Verbi incarnationem, et altam Scripturarum intelligentiam, sapientibus et perfectis apostoli manifestant. Unde Apostolus ait : « Sapientiam loquimur inter perfectos (I Cor. 1). » — « Et nox nocti indicat scientiam, » quando ideum apostoli, qui abyssus erant, et alta profunditas, qualemcumque mediocrem scientiam imperfectis annuntiabant. Sicut scriptum est : « Lac potum dedi vobis, non escam (I Cor. 11). »

Non sunt loquelæ neque sermones quorum non audiantur voces eorum. » Quia et omnibus linguis loquebantur, et omnem scientiam prædicabant, debiles parvo lacte cibantes, validos pane. « In omnem terram exivit sonus eorum. » Dixit superius qui prædicarent, et quid et quomodo, nunc autem dicit ubi : Quia in omnem terram exivit illorum prædicatio. Repetitio. « Et in fines orbis terræ verba eorum, » dicentium :

« In sole posuit tabernaculum. » Quia carnem, qua Deo Patri militavit, omnibus visibilem præbuit. Vel tabernaculum suum, id est uterum Virginis; Maria namque *stella maris* interpretatur. Posuit igitur tabernaculum suum in solem, quia de hac stella fecit solem. Omnibus enim hæc margarita preclarior est. « Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo, » quia divinitate carni conjuncta, de virginali utero Christus processit. « Exsultavit ut gigas ad currendam viam. » De utero, inquit, procedens exsultavit, factus ut gigas, fortis et insuperabilis. Sed ad quid exsultavit? « ad currendam viam, » id est ad omnes mundanas adversitates tolerandas. Unde ipse ait : « Desiderio desideravi hoc Pascha (Luc xxii). » — « A summo cœlo egressio ejus, » quia a Patre exivit, et venit in mundum (Joan. xvi).

« Et occursus ejus usque ad summum ejus, » quia iterum reliquit mundum, et ivit ad Patrem (ibid.). A summo ad summum est occursus ejus, quia deitate et potentia æqualis est Patri. Unde alibi dicitur : « O sapientia, quæ ex ore Altissimi prodisti, attingens a fine usque ad finem (Sap. viii). » « Nec est qui se abscondat a calore ejus, » cum alii igne spiritus, alii vero igne gehennæ comburantur. Vel, ut quidam volunt, ab aliqua Spiritus sancti gratia cum omnes intellectum habeant et rationem.

« Lex Domini immaculata. » Alia prædicatio apostolorum : Legem Domini custodite, quia lex Dei justos, sanctos et immaculatos vos reddat. « Convertere animas. » Unde et quo? ab iniquitate ad justitiam. « Testimonium Domini fidele, » ideoque tenendum est. Fidele quidem, quia non mentitur. Sui autem testimonia Domini : « Date et dabitur vobis, dimittite et dimittetur vobis (Luc. vi), » et similia. « Sapientiam præstans parvulis, » id est humilibus, unde scriptum est : « Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum (Matt. 1). » Et alibi : « Quis abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Luc. x). » — « Justitiam Domini rectæ, » quia « reddet unicuique juxta opera sua (Rom. 11). » — « Lætificantes corda, » bonorum. « Præceptum Domini, » id est Novum Testamentum lucidum; quod nullo velamine tegitur. « Illuminans oculos, » cordis videlicet. « Timor Domini sanctus, » quia sanctos facit, ideoque timendus est. « Initium sapientiæ timor Domini (Psal. cx). » — « Permanens in sæculum sæculi, » quia cum dilectione fit, quæ semper erit.

« Judicia Domini, vera, justificata in semetipsis. » Non ab alio. Nam quia naturaliter justus est Deus, naturaliter justa sunt judicia ejus. « Desiderabilia super aurum, et lapidem pretiosum multum, » id est, in omnibus sæcularibus divitiis, præferenda sunt judicia Dei. « Et dulciora super mel et favum, » quia ad ineffabilem delectationem atque dulcedinem sanctos perducunt. Sed quibus sunt dulcia? sanctis quidem. Unde hoc? « Etenim servus tuus custodit, » ac si dicat : Nisi dulcia quidem essent, sancti tui ea non custodirent. « In custodiendis illis retributio multa. » — « Si custodieritis, inquit Dominus, præcepta mea, manebitis in mea dilectione (Joan. xv), » qua major retributio esse non potest.

« Delicia quis intelligit? » Quis se, inquit, peccatorem esse cognoscit? quis sua peccata Domino confitetur, nisi ille qui dicit : « Ab occultis meis munda me, Domine, » id est ab his quæ in secreto cordis, vel alio nesciente, peregi? Et ab alienis parce sermo tuo, id est ab his quæ publice fiunt, vel quæ nondum feci.

« Si mel non fuerint dominati tunc immaculatus ero. » Si, inquit, ista peccata non fuerint mei dominati. Tunc enim nostra sunt peccata, quando ab eis dominati et devicti fuerimus, aliter essent aliena. Tunc immaculatus ero, « et emundabor a delictis maximo, » quod est superbia, quæ etiam in bene actis

cavenda est. « Et erunt ut complacent eloquia oris mei. » Si, inquit, peccatis mundatus fuero, tunc mea eloquia talia erunt quæ tibi placere possint, quia « non est speciosa laus in ore peccatoris (Eccli. xv). » — « Et meditatio cordis mei, » postea semper erit in conspectu tuo, Domine, adiutor meus et redemptor meus.

EXPOSITIO PSALMI XIX.

« Exaudiat te Dominus in die tribulationis. » Vox Prophetæ: Veni, Christe, venisti Salvator, vadis pro nobis ad immolandum, homo es, auxilio indiges, deprecare Patrem, et Dominus exaudiet te in die tribulationis, id est in tempore passionis. « Protegat te nomen Dei Jacob. » Quia tu in nomine Domini venisti. Unde ipse ait: « Ego a meipso non loquor (Joan. xiv). »

« Mittat tibi auxilium de sancto, » id est de seipso. « Et de Sion tueatur te. » Sion, specula interpretatur. Significat autem, et Ecclesiam, et cœlestem Jerusalem. Et de Sion tueatur te, id est de excelsa cœlorum specula, in qua residet te defendat.

« Memor sit omnis » et universalis « sacrificii tui, » quia pro omnium salute oblati sunt.

« Et holocaustum tuum pingue fiat, » id est lætum et acceptabile. Vel pingue fiat, hoc est omnes in te credentes redimat et salvet, sive Judæi fuerint, sive gentiles.

« Tribuat tibi secundum cor tuum, » id est desiderium tuum, et voluntatem tuam. « Et omne consilium tuum confirmet. » Petat aliquis consilium a Christo: « Magister, quid faciendo vitam æternam possideo? Diliges, inquit, Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et proximum tuum, sicut teipsum (Luc. x). » Hoc est consilium Christi, quod in pluribus quidem adeo confirmatum est ut pro Dei dilectione morerentur.

« Lætabor in salutari tuo. » Ideo, inquit Prophetæ, tibi salutem deprecor, quia et ego, et cæteri, qui tuum adventum expectamus de tua salute lætabor. Hanc autem et transitive et intransitive intelligere possumus. « Et in nomine Domini Dei nostri magnificabimur, » quia « quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit (Act. ii), » vel per nomen Christi, quia Christiani vocabimur.

« Impleat te Dominus omnes petitiones tuas. » Audi petitiones Filii: « Clarifica me, Pater, apud teipsum. » Cui Pater: « Clarificavi, inquit, et iterum clarificabo (Joan. xii). » Itemque: « Pater, serva eos quos mihi dedisti (Joan. xvii). » Hæ autem petitiones sunt impletæ, quia et ipse est clarificatus, et isti conservati.

« Nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus Christum suum. » Providens, per Spiritum sanctum, resurrectionem et ascensionem. Et præterito pro futuro utitur. « Exaudiet illum de cœlo sancto suo, » id est mittet illi auxilium de sancto.

« In potentibus salus dexteræ ejus. » Quia et per hanc omnes gentes credent, « et mors illi ultra non

dominabitur (Rom. vi). » Vel quoniam quos ipse salvabit, potentes erunt.

« Illi in curribus, et hi in equis. » Peccatores, inquit, in divitiis sæculique honoribus lætantur, et in fortuna quæ in rotis describitur. Partem illam quæ dignior est, præ cæteris posuit.

« Nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus, » per Dominum nostrum Jesum Christum; semper dicentes.

« Ipsi obligati sunt, et ceciderunt, » Obligati vitiiis et divitiis, sæculique honoribus et compede mortis. Et ideo in pœnam et in mortem cadunt. « Nos autem surreximus, » ab infidelitate, de limo profundi. « Et erecti sumus, » ad cœlestia et divina contemplandum, ea quæ sursum sunt, aspicientes.

« Domine, salvum fac regem nostrum, et exaudi nos in die qua invocaverimus te, » in nomine ipsius, quia ipse ait: « Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis (Joan. xv). »

EXPOSITIO PSALMI XX.

VOX PROPHETÆ.

« Domine, in virtute tua lætabitur rex, » id est, in divina virtute qua diabolum superavit. « Et super salutari tuo exultavit vehementer, » id est de salute sibi vel suis per se attributa. « Desiderium cordis ejus tribuisti ei, » quia super velle suum surrexit, infernum spoliavit, et mundam redemit. « Et voluntate laborum ejus non fraudasti eum, » labia Dei; prophetæ et apostoli sunt; volebant prophetæ, ut Christus carnem sumeret eosque de inferno eriperet; apostoli vero resurrectionem desiderabant. Hæc omnia facta sunt.

« Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis. » Ac si dicat: Omnes ejus voluntates complexisti, quia multum et ultra omnes dilexisti; dilexisti quidem, quia in benedictionibus illum prævenisti. Prius enim quam homo fieret ab omnibus patriarchis et prophetis benedictus est. « Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso. » Diabolum quidem vicit, regnum abstulit, cœlos coronatus ascendit. Ecclesiam autem coronam vocavit, quia apostoli, martyres, confessores, virgines et episcopi in ea fulgent quasi lapides pretiosi.

« Vitam petiit a te, » id est resurrectionem. « Et tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum sæculi, » quia quod mortuus est peccato mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo (Rom. vi). — « Magna est gloria ejus in salutari tuo. » Magna est, inquit, gloria in te, quia surrexit, cœlos ascendit, et a dextris tuis sedet. « Gloriam et magnum decorem imposuisti super eum. » Gloriosos et decoros super eum qui Ecclesiæ est fundamentum ædificasti; fundamentum enim aliud, ut ait Apostolus, nemo potest ponere, præter Christum (I Cor. iii). Vel gloriam, quia surrexit. Honore autem, quia ab omnibus honoratur.

« Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi. » Et hoc, inquit, scio quia ab omnibus

honorabitur et venerabitur, quia in æternum omnes cum benedicent. Nulla namque dies est, in qua in Ecclesia Dominus Deus Israel, et benedictus qui venit in nomine Domini non decantatur. Vel, dabis eum gentibus in benedictionem, quia « in eo benedicentur omnes gentes (Gal. iii). » — « Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. » Lætabitur Christus in die iudicii, cum vultus et gloria Dei, quam in se creditibus promisit, Ecclesie manifestabitur. « Quoniam rex speravit in Domino. » Merito, inquit, eum, lætificabis, quoniam in te speravit, secundum humanitatem.

« Et in misericordia Altissimi non commovebitur, quia nunquam sine misericordia est, vel erit.

« Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis. » Hic convertit se, ad ipsum regem, atque ita satur : « Inveniatur, o rex, virtus, potentia, et majestas tua ab his qui te humilem recipere noluerunt. Vel etiam, inveniatur et cognoscant, et te Deum esse credant. Repetitio. « Dextera tua inveniat omnes qui te oderunt, » ad salvandum vel pendendum. « Pones eos ut clibanum ignis, » quia æterno comburentur igne. Quando? « In tempore vultus tui, » id est in die iudicii, cum facie ad faciem eum videbunt, et tunc revelabitur vultus et gloria Domini, « et videbit omnis caro salutare Dei (Luc. iii). » — « Dominus in ira sua conturbabit eos, » dicens : « Ite, maledicti, in ignem æternum (Matth. xxv). » Ignis autem quid faciet? Vis audire quid? « Et devorabit eos ignis. »

« Fructum eorum de terra perdes. » Quia cum operibus suis eos destruet. Vel imitatores illorum a consortio sanctorum et a terra viventium separabit. Confirmatio. « Et semen eorum a filiis hominum, » id est a sanctis. Et merito. « Quoniam declinaverunt in te mala. » Quæ sibi videlicet futura videbant, neque occidere maluerunt quam locum et gentem amittere. Vel in te mala declinaverunt, quia omnem furorem, omnemque nequitiam suam te crucifigendo tibi ingesserunt. Vel quia mortem et prænam, quam primus homo promeruit, te pati et solvere compulerunt. « Cogitaverunt consilia quæ non potuerunt stabilire, » cogitaverunt enim nomen tuum de terra auferre, et sepulcrum, ne forte resurges custodire. Hoc autem non potuerunt stabilire, quia et resurrexisti, et nomen tuum ubique manifestatur. Unde scio quia « pones eos deorsum, » id est in fugam, ut neque respiciant neque salventur. Vel dorsum, ut in omnibus sint subjecti. Vel dorsum, ut sola terrena et transitoria diligant.

« In reliquiis tuis preparabis vultum eorum. » Quia ad ea quæ tu omnino derelinquis, et non vis, illi preparati et voluntarii sunt. Quod enim tu vis illi nolunt. Aliter. In reliquiis tuis preparabis vultum eorum. Quia Elias et Enoch, quos Dominus ad præludendum cum Antichristo, vivos reliquit, errorem et maculas a vultibus eorum abstergent, et Ecclesie conjungent, quæ nec maculam habet, nec rugam. Et ut hoc fiat.

« Exaltare, Domine, in virtute tua, » id est re-

surge, et mane in æqualitate Patris. Vel ostende potentiam et majestatem, qui prius venisti in humilitate. Nos autem « cantabimus, et psallemus virtutes tuas. »

EXPOSITIO PSALMI XXI.

« Deus, Deus meus, respice in me. » Vox Domini hominis in cruce pendens. Respice, inquit, Pater, et vide humilitatem meam; respice quæ, et quanta in cui obedientiam mundicie redemptionem mala patiar, respice Filium tuum in cruce pendentem, respice clavos, respice coronam, respice servos in Dominum insultantes. « Quare me dereliquisti? » Nonne quid Pater derelinquere Filium potuit? Nonne semper Filius est in Patre, et Pater in Filio est? Utiq. Quomodo eum dereliquit? Ipsemet dicat, qui solus verax est, cui maxime credendum est. « Longe a salute mea. » Audis quid dicit. Se derelictum conquirebatur, salutem superius postulabat; hoc enim prædicta verba sonare videntur. Nunc autem, superius factam orationem a sua salute longe esse dicit. Quid igitur erat quod postulabat, quandoquidem non sibi salutem quærebat? Sequitur : « Verba delictorum meorum. » Ac si dicat : Quod me derelictum dico, quod salutem deprecor, non mereo, sed hæc verba delictorum meorum sunt, id est præ delictis meorum.

« Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies. » Quasi dicat vere meos dereliquisse videris, quoniam clamantes eos non exaudis. « Deus, clamabo per diem et noctem, » id est mei sine intermissione omni tempore clamabunt. « Et non exaudies. » Vel clamabant per diem, id est pro prosperitate amissa, et ea rehabeatur, et non exaudies. « Et nocte, » id est, pro imminente adversitate, ut ab ea liberentur, et non exaudies. Et non ad insipientiam mibi. « Quod non exaudiuntur, inquit, hoc non ad insipientiam, sed ad maximam sapientiam eis continget, quia, dum hujus sæculi prospera petentes non exaudiuntur, scient se in mundanis quidem et transitoriis, vizque hujus blanditiis tibi placere non posse. Itemque, dum pro adversitate, ut ab ea liberentur, oraverint, et non exaudies. Per multas quidem tribulationes sese in regnum cælorum oportere intrare (Act. iiii) cognoscent, quod solum est sapere.

« Tu autem in Sancto habitas, laus Israel. » Quia superius dixit, quare me dereliquisti, me in hujus verbi ambiguitate qui, erraret? Adjecit : Tu autem in Sancto habitas : Non me, inquit dereliquisti, et Judæi putabant, dicentes : « Deus dereliquit eum. » (Psal. lxx). » Sed semper mecum fuisti, a quo nihil in deitate differs. « Laus Israel, » id est, quem laudat, vel per quem laudatur Ecclesia. « In te speraverunt patres nostri, » patriarcharum et prophetarum : « speraverunt et liberasti eos » ab inimicis et adversariis suis. « Ad te clamaverunt, in tempore tribulationis, et salvi facti sunt ; in te speraverunt, et non sunt confusi. »

« Ego autem sum vermis, et non homo, » id est vilis et despectibilis. Quid enim vermine vilis? Ab eis illos salvasti qui in peccatis nati fuerunt : ego autem qui vermis sum, et non simpliciter homo, sicut is-

cius « opprobrium hominum et abjectio plebis. » Ut enim vermis ex solo ligno sine patre nascitur, ita et Christus ex sola Virgine, sine virili semine natus est. Unde Isaias ait : « Noli timere, vermis Jacob (Isa. xli). » Opprobrium hominum factus est, propter crucem et spineam coronam. Et « abjectio plebis, » quia Barabbam elegerunt. Omnes videntes me deriserunt me, dicentes : « Vah, qui destruis templum Dei, » et : « Si Filius Dei es, descende nunc de cruce (Marc. xv). » — « Locuti sunt labiis, » id est cogitaverunt et locuti sunt nequitiam, « et moverunt caput, » quia prætereuntes illudebant ei, moventes capita sua. Vel moverunt caput, quia Christum respuerunt, et sibi aliud caput fecerunt, diabolum scilicet, vel Cæsarem. « Speravit in Domino, eripiat eum, » de manibus nostris. « Salvum faciat, quoniam vult, » cum, ut ipse dicit. Ironice de Christo dicebant Judæi, et verum tamén dicebant.

« Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre. » Extraxit quidem, quia contra legem naturæ de vaginali utero eum deduxit. Vel de Synagoga eum extraxit; quæ turpitudinis et iniquitatis est reconditio, et Ecclesiæ conjunxit, in qua cælestes thesauri reponuntur. « Spes mea ab uberibus matris meæ, » id est, ex quo homo fui; prius enim quam homo fuisset, in nullo se majore sperare poterat. « In te projectus sum ex utero, » id est in tuam tutelam, ex quo ex utero processi; a divinitate namque tuebatur humanitas. « De ventre matris meæ, Deus meus es tu, » et ideo « ne discesseris a me, » quia semper mecum eris. Quod oportet, « quoniam tribulatio proxima est. » Unde in Evangelio : « Surgite, camus. ecce appropinquavit qui me tradet (Math. xxvi). » — « Et non est qui adjuvet, » neque angelus, neque homo, nisi tu solus.

« Circumdederunt me vituli multi. » Judæi pingues, luxuriantes; indomitæ cervicis, « tauri pingues obsederunt me. » Anna et Caiphas, cæterique majores, tauri quidem, quia superbi; pingues autem, quia malitia pleni erant. « Aperuerunt super me os suum, » palam et alta voce me blasphemantes. Vel, os suum, id est intentionem et affectum, quo me occiderunt. « Sicut leo rapiens, et rugiens, sicut aqua effusus sum, » ad totius videlicet gentis purgationem. Quia sanguine ejus mundatus sum. Sicut aqua effusa non ad ruinam et mortem multorum; aqua enim effusa, pedibus labentibus, homines multoties cadere facit. Vel, sicut aqua effusa, quia doctrina Evangelii, a ne quasi ab uno fonte procedens, ubique terrarum neca gentium corda germinare facit. « Et dispersa sunt omnia ossa mea. » Ossa Christi apostoli sunt, quibus corpus ejus, quod est Ecclesia, sustentetur et corroboratur. Hæc autem dispersa sunt quia, « relicto, » omnes fugerunt (Marc. xiv). » Vel etiam dispersi sunt ad predicandum.

« Factum est cor meum tanquam cera liquescens. » Cor mortis dolore intelligi potest, quia dixit : « Tristis est anima mea usque ad mortem (Math. xxvi). » Vel, cor Christi apostoli sunt; venter ejus, Ecclesia.

Apostoli autem in medio Ecclesiæ quasi cera liquebentis erant, utia alios illuminabant, et seipsos jejuniis et orationibus affligebant, et ab impiis tribulabantur. Vel cor suum, id est tota Ecclesia, quam præ omnibus dilexit, cui suum consilium dedit, quam divina sapientia incluit, prius lapidea et dura, nunc est humilis et pia, omnique misericordia plena.

« Aruit tanquam testa virtus mea. » Quia prius mortalis et corruptibilis erat, postea vero immortalis et incorruptibilis factus est. Vel etiam aruit, quia se mortuum et sine vigore ostendit, neque seipsum defendit, qui aliis auxiliari solebat. « Et lingua mea adhæsit faucibus meis. » Quia « quasi ovis ad occisionem ductus est, et non aperuit os suum (Isa. liii). » — « Et in pulverem mortis deduxisti me, » id est in locum sepulture, vel in infernum. « Quoniam circumdederunt me canes multi, » id est Judæi sine causa latrantes, neque a perigrinis latrones decerentes quique Barabbam latronem congaudebant, et contra me custodem et amicum latrantem. « Consilium malignantium » Judæorum « obsedit me. Foderunt manus meas et pedes meos, » hoc ad litteram. « Dinumeraverunt omnia ossa mea, » id est dinumerabilia fecerunt, me in cruce extenso. Vel omnia ossa mea numeraverunt, quia numerantes discipulos, dixerunt : Tot sunt, videte ut omnes capiantur.

« Ipsi verò consideraverunt et inspexerunt me. » Idem ipsi, et non mutati ab iniquitatis proposito, considerabant qualis essem, et solum corpus videntes, purum hominem esse putabant. « Diviserunt sibi vestimenta mea, » secundam litteram. « Et super vestem meam miserunt sortem. » Quod autem vestimenta diviserunt, suam discordiam et errorem regnique divisionem significabant. Quod vero inconsuetam et meliorem vestem non diviserunt, Ecclesiæ concordiam significabant, quæ macula caret et ruga. « Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me, » quia die tertia resurgam. « Ad defensionem meam aspice, » ne mihi inimici prævaleant.

« Erue a framea, Deus, animam meam. » Erue, inquit, animam meam, vel sanctam Ecclesiam, pro dilectione quam erga me habet, a framea, a morte, a diabolo, ab insidiis hæreticorum. « Et de manu canis unicum meam, » anima ejus unica, quia sola sine peccato est; Ecclesia unica, quia sola credit. Canis infernus intelligitur, qui more canino avide cuncta vorat. Vel, erue de manu canis, id est potestate Judæi populi sine causa latrantis.

« Salva me ex ore leonis. » Per leonem, eundem populum significamus qui omnibus nequitia præeminet. « Et a cornibus unicornium humilitatem meam. » Unicornis erat populus Judaicus, quia solus uno cornu erigebatur, id est de lege et testamento superbiebat, quo cæteras gentes ventilabat atque vincebat. Quod si feceris, « Narrabo nomen tuum fratribus meis. » Hoc fecit Christus post resurrectionem, quia apostolorum sensus aperuit, ut Scripturas

intelligerent (*Luc. xxiv*). « In medio Ecclesie laudabo te, » quia in omnem terram apostolos predicare mittam. Vel, in congregatione apostolorum laudabo te, quæ est primitiva Ecclesia, dicens : « Qui timetis Dominum laudate eum; » vos, inquit, apostoli, laudate Dominum, qui eum timetis. « Universum semen Jacob, glorificate eum. » Jacob, qui vitiorum supplantator, Ecclesiam significat, quæ quotidie penitendo diabolum supplantat. Universum autem semen Ecclesie, apostoli sunt, quia ex his, quasi a paucis granis exorta, totum mundum implevit. Hi autem glorificaverunt Dominum, quia ubique eum predicaverunt. « Timete eum, omne semen Israel, » idem est Israel semen quod semen Jacob. « Quoniam non sprevit neque desepxit deprecationem pauperis, » cujus pauperis? de quo scriptum est : « Qui, cum omnium dives esset, pro nobis pauper factus est (*I Cor. viii*). — « Nec avertit faciem suam a me, et cum clamarem ad eum exaudivit me. » Hic evidentissime apparet quoniam non de se superius dixit: Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies; contraria enim sunt exaudiri, et non exaudiri. Hic enim se exauditum dicit: ibi vero non exaudies.

« Apud te laus mea in Ecclesia magna. » Mutatio personæ, quod ego, inquit, in magna et universali Ecclesia laudor, a te est. Vel, laus quæ in Ecclesia est, de te quidem fit. Unde Apostolus : « Qui gloriatur in Domino gloriatur (*I Cor. x*). » — « Vota mea reddam in conspectu timentium eum. » Nunc, inquit, in conspectu Judæorum obhatus sum, dehinc autem in conspectu sanctorum qui Deum timent, in Ecclesia quotidie immolabor. « Edent pauperes, et saturabuntur, » de quibus dicitur : « Beati pauperes spiritu (*Matth. v*). » Hi pauperes edent corpus Christi, et saturabuntur pane, neque amplius famem patientur. « Et laudabunt Dominum qui requirunt eum. Vivent corda eorum in sæculum sæculi, » quia vivum panem comedent, idcirco in æternum vivent; unde etiam dictum est : « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis (*Joan. vi*). » « Reminiscentur et convertentur ad Dominum. » Obliti, inquit, diaboli, reminiscuntur Dominum, cujus per lignum velitum obliti fuerant. Et convertentur ad Dominum, relictis vitiis, « universæ fines terræ. » « Et adorabunt in conspectu ejus universæ familie gentium, » quia in nomine Jesu omne genu flectetur (*Phil. ii*). « Quoniam Domini est regnum, » quia, devicto diabolo, regnum accepit. « Et ipse dominabitur omnium gentium. »

« Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terræ. » De supradicto, inquit, sacrificio, manducabunt omnes sancti, qui montes sunt coagulati et pingues. Et adorabunt Dominum.

« In conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram. » Nullus enim nascitur, nullus in hunc mundum venit, nullus in terram cadit qui aliquo tempore Deum non adoret; vel, omnes qui a superbia elatione in humilitatem et Ecclesiam descendunt, in conspectu Domini simpliciter cadunt; sive omnes

A qui in terram descendunt, qui sola terrena concupiscunt, qui cœlestia non contemplantur, in conspectu Domini, et eo vidente, in die iudicii in infernum cadent. « Et anima mea illi vivet, » quam Judæi mortuam esse putabant. Vel anima mea, id est Ecclesia, pro qua passus sum, quia omnia quæ habet homo dabit pro anima sua; nihil enim hominis habuit Christus quod pro Ecclesia non dedit. Illi vivet, quia, non sua quæret, sed quæ Jesu Christi, quæ omnibus sunt ad salutem. Repetitio. « Et semen meum serviet ipsi, » id est, filiis promissionis.

« Annuntiabitur Domino generatio ventura. » Namque, etsi apostoli predicarent, sibi tamen vel seipsos non predicabant, sed Dominum et Domino Evangelium nuntiabant. Sive generatio per fidem et baptismum ventura Domino annuntiabitur, et delectabitur ab apostolis. Confirmatio. « Et annuntiabitur cœli, » id est apostoli, « justitiam ejus. » Quibus? « populo qui nascetur, » et fonte baptismatis renerabitur. « Quem fecit Dominus » esse sum, et ante sæcula predestinavit.

EXPOSITIO PSALMI XXII.

« Dominus regit me. » Vox Ecclesie : Hæcenas, inquit, dum diabolus regnavit, misera fui, omnibus indigens; nunc autem, eo devicto, quia Dominus regnat, qui dives est, et omnium copiosus, « nihil mihi deerit. In loco pascuæ ibi me collocavit, » quæ, inquit, modo mihi aliquid deesse poterit, cum in loco pascuæ, inque omnibus divitiis sim collocata? In Ecclesia enim, et Novum et Vetus Testamentum est, et Deus ipse qui est panis vivus, quibus sanctorum animæ reficiuntur. « Super aqua refectionis educavit me, » quia divina sapientia pascitur Ecclesia. Unde dicitur : « Omnes sitientes, venite ad aquam (*Isa. lv*). » Vel super aqua refectionis, id est in baptismo abluendo peccata. « Animam meam convertit. » Ad se, inquit, convertit animam meam, quæ pondere peccati gravata erat.

« Deduxit me super semitas justitiæ. » Super semitas me deduxit, per quas ad cœlestia jasi gradiuntur. « Propter nomen suum, » non ex meis meritis, ideoque jam nihil timeo. « Si enim Deus pro nobis, quis contra nos? » (*Rom. viii*). « Nam, etiam ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala. » Quamvis, inquit, ingerantur mihi passiones mortis, quæ aliud non sunt quam mortis umbræ, cum non mortem, sed potius vitam præsentent, tamen nihil timebo: vel per umbram mortis, id est per medios peccatores, quibus mors et diabolus preminet. « Quoniam tu mecum es, » sicut scriptum est : « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxviii*). »

« Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt. » Per virgam regimen et sceptrum, per baculum autem sustentationem et adiutorium intelligimus. Ergo quia Dominus regit et sustentat delinquentem Ecclesiam, nullum timet inimicum tui adiutore consolata. Possumus autem, per virgam et baculum, discipline correctionem intelligere.

Impinguasti in oleo caput meum. » Per caput mentem, per oleum vero sancti Spiritus gratiam, vel misericordiam, figuramus, ut sic dicat : Impinguasti in oleo caput meum, quia in tua misericordia, vel sancti Spiritus gratia, mentem lætificasti. « Et calix tuus inebrians quam præclarus est ! » Calix Dei divinæ Scripturæ intelligitur. His autem spirituales viri inebriantur : qui enim patrem et matrem fugit, domumque propriam, aurum, argentum, agros et vineas dereliquit, et vilissimis indutus vestimentis in eremum fugit, nonne ebrius his esse videtur ? Hoc enim multi sanctorum fecerunt, tali calice inebriati.

« Et misericordia tua subsequetur me. » Subsequitur nos misericordia Dei, quasi custos et pastor, ne a lupo et diabolo rapiamur. « Omnibus diebus vitæ meæ, id est, usque ad sæculi consummationem. Et hoc ideo fit, « ut inhabitem in domo Domini, » id est in cœlesti Jerusalem. « In longitudinem dierum. » Quandiu, inquit, super me diabolus regnavit, cum eo quidem habitavi in inferno; nunc autem quia « Dominus regit me », in admirabili domo sua in æternum manebo.

EXPOSITIO PSALMI XXIII.

« Domini est terra et plenitudo ejus. » Dominus, inquit Ecclesia, rex est, ipse regnet; sua est terra, nullus in terreno regimine gloriatur. Vel, « Domini est terra, » id est, caro humana in baptismo innovata, quia jam « non regnat peccatum in nostro mortali corpore (Rom. vi.) » — « Orbis terrarum et universi qui habitant in eo, » id est totus mundus cum habitatoribus suis. Vel, Domini est terra, id est, universalis Ecclesia, quæ, quasi in medio maris posita, undique adversitatibus concutitur. « Quia ipse super maria fundavit eam. » Super maria fundata est Ecclesia, quia juxta amaras hujus sæculi fluctuationes sita est. Sive, super maria, et non sub mari fundata est; quia nullis impiorum tormentis superatur. Vel, quia non ei vitia, sed ipsa vitia dominatur. « Et super flumina præparavit eam. » Præparavit utique Dominus Ecclesiam super flumina, quia super multos populos doctores constituit et episcopos. Possumus etiam, per maria et flumina, prophetas et apostolos intelligere, qui Ecclesiæ sunt fundamentum.

« Quis ascendet in montem Domini ? » Constituta est Ecclesia, præparatus est mons domus Domini in vertice montium. Sed quis, inquit, in hunc montem ascendet ? Quis se Ecclesiæ associabit ? « Aut quis, (postquam ascenderit), stabit in loco sancto ejus ? » Ascendere namque cujuslibet est; stare autem, prudentium et perfectorum. Ascendit enim Judas, sed minime stetit. Ascenderunt multi alii, sed conversi abierunt retrorsum. Quis igitur stabit ? Sequitur :

« Innocens manibus, et mundo corde, » id est, qui neque operatur neque cogitat mala : in manibus enim, opera; in corde autem, cogitationes intelligimus. « Qui non accepit in vanum animam suam, » baptismatis fonte purgatam. In vanum namque animam puram recipit, qui eam postea vitia comama-

culat. « Nec juravit in dolo proximo suo, » quomodo eum decipere posset. Hic qui talis est ? « Accipiet benedictionem a Domino, » quia inter illos erit quibus in die judicii dicturus est Dominus : « Venite, benedicti Patris mei (Math. xxv.) » — « Et misericordiam a Deo, salutari suo; » quia misericors fuit, misericordiam invenit. « Hæc est generatio quærentium Dominum. » Ex talibus, inquit, constituitur Ecclesia; hi sunt qui Dominum quærent, qui faciem Dei Jacob videre cupiunt. Diapsalma.

« Attollite portas, principes, vestras. » Unusquisque homo quinque portas habet; habet enim visum, auditum, gustum, odoratum, et tactum. Hæ autem portæ, nisi singulis virtutibus, quasi singulis custodibus, custodiantur, quasi singulis frequenter ingreditur et regreditur : sed, quoniam prædicta generatio jam Dominum quærit, et diabolus et ejus portæ ab hominibus fugerunt, portæque æternales levatæ sunt, quia soli æterno Regi prædicti sensus aperiuntur. Aliter. Postquam primum hominem de paradiso antiquus hostis extraxit, quibus in infernum prorumperet, portas ei aperuit : alii enim per avaritiam, alii per superbiam, alii per luxuriam mortem et penam ingrediuntur : hæc sunt illæ portæ quas malignus spiritus nobis aperuit; hæc sunt, quæ hic auferri præcipiuntur. « Et elevamini, portæ æternales, » lides, spes, charitas, cæteræque virtutes, quæ æterni regni januæ sunt, unde et æternales dicimus. Hæc autem apertæ sunt, quia per has, et Deus in nos, et in cœlestem patriam nos introducitur. Itemque. « Tollite portas, principes, vestras, » id est, vos, maligni spiritus, auferte potestatem et retinacula, quibus hactenus in inferno sanctos detinuitis; vos autem, patriarchæ et prophætæ, æternales portæ, elevamini, cœlos ascendite. « Et introibit rex gloriæ » vobiscum in gloriam.

« Quis est iste rex gloriæ ? » Vis audire qualis ? « Dominus » qui omnibus dominatur, « fortis » quia diabolus vicit, « potens, » imo et omnipotens. Sed ubi potens ? « in prælio, » ubi quales fuerint vires cujusque manifestantur.

EXPOSITIO PSALMI XXIV.

« Ad te, Domine, levavi animam meam. » Vox Ecclesiæ. Tunc ad Dominum animam elevamus, quando in bonis operibus perseveramus. Recipit, inquit, Domine, animam meam, quam ad te elevavi, tibi que obtuli. « Deus meus, in te confido, » non in me, non in homine, non in meis viribus, sed in te confido. Ideoque, « non erubescam, » sicut illi qui idola coluerunt, de quibus dicitur : « Quem igitur fructum habuistis in illis in quibus nunc erubescitis ? » (Rom. vi.)

« Neque irrideant me inimici mei. » Irridebant namque gentiles sanctos, et idola sua digito monstrantes dicebant, dicentes : Ubi est Deus vester quem creditis, quem expectatis, et hoc frustra ? « Etenim universi qui te expectant non confundentur. Confundantur omnes iniqua agentes supervacue. » Omnes quidem inique agunt, non tamen omnes stu-

pervacue. Qui enim mentitur, inique agit. « Omnis autem homo mendax (Rom. 11). » Omnis igitur homo inique agit. Ergone omnes confundentur? Absit! Quis igitur? Qui hæc supervacue quidem agit, id est qui in malo perseverat.

« Vias tuas, Domine, demonstra mihi. » Quia, inquit, inique agens peribit, monstra mihi vias tuas, ne erroris via deceptus, ego quoque confundar et peream. « Et semitas tuas edoce me. » Vias dixi, nunc autem semitas voco, quia « arcta via est quæ ducit ad vitam (Matth. vii). »

« Dirige me in veritate tua. » Tu, inquit, rectus et verax es, ego autem mendax et tortuosus; dirige me ergo, Domine, ut secundum veritatem tuam incedere valeam; edoce me evitare malum et eligere bonum. « Quia tu es, Deus, salvator meus, et quia te sustinui tota die. » Te ex antiquis temporibus in mundum venturum esse prophetae prædixerant, te, Christe, expectavi. Tu, me dirige et doce.

« Reminiscere miserationum tuarum, et misericordiarum tuarum quæ a sæculo sunt. » Semper, inquit, misericors fuisti, et adeo misericors ut carnem sumeres et crucem pro nobis subires. Hujus igitur tantæ misericordiæ ne obliviscaris.

« Delicta juventutis meæ, » quæ per ignorantiam commisi, « et ignorantias meas ne memineris. Secundum misericordiam tuam memento mei, » quia merita nulla sunt, « propter bonitatem tuam, Domine. Dulcis et rectus Dominus. » Dulcis quidem, quia felle et amaritudine caret, vel quia omnibus bona promittit. Rectus autem, quia, « reddet unicuique juxta opera sua (Rom. 11). » — « Propter hoc legem dabit delinquentibus. » In via mandatorum tuorum positi sumus, per hoc iter ambulare debemus. Multi tamen, deviantes et per vitiorum prærupta se præcipitantes, delinquant. Sed, quia Dominus noster dulcis est et rectus, in hac via delinquentibus legem dedit duleissimam. Hæc enim lex delinquentibus attributa est, ut poeniteant, convertantur et salventur. « Diriget mansuetos in judicio, » eum, inquit, in judicio universali mansuetis annuntian- dum fuerit, eos ad se Dominus diriget. Sive, illi qui cum in hoc sæculo ab infidelibus injuste judicantur, in patientia et mansuetudine tamen persistent, nec adversitatibus franguntur, recto itinere ad Dominum vadunt. Dirigit etiam mansuetos in judicio, quia recte judicandi eis tribuit discretionem. « Docebit vias suas, » quibus ad se pervenire possint. Sed quæ sunt viæ ejus? Sequitur:

« Universæ viæ Domini, misericordia et veritas. » Nullus enim a Deo eligitur, nisi vel sola misericordia, ut Jacob, vel misericordia et veritate, ut Job. Sed quibus sunt hæc viæ preparatæ? Sequitur: « Requiritibus testamentum ejus et testimonia ejus. » Testamentum Domini requirunt qui ea quæ dicunt spiritualiter intelligunt. Vel, qui ad hoc laborant, ut testamento et adoptione Dei digni fiant. Et testimonia ejus, in psalmis, et prophetis ceterisque

A Scripturis. « Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo; » quia, inquit, dæ sunt viæ per quas itur ad te, altera autem solummodo perfectorum est, id est, veritas, propter nomen et misericordiam tuam mihi propitiare, « multa enim sunt peccata mea. »

« Quis est homo qui timet Dominum? » Gaudeat Ecclesia de Dei dulcedine et bonitate, dicit: « Quis est homo qui timet Dominum? » Lætetur, nihil timeat; si peccator est, non desperet, sed poeniteat; convertatur, et salvabitur. Hanc enim « legem statuit ei Dominus in via quam elegit: » justitia enim, pax, patientia, charitas, benignitas, viæ sunt per quas incedere debemus. Hæc est illa via quam Dominus elegit. Sed si quis ab hac via quandoque devia- verit, legem sibi positam recognoscat.

B « Anima ejus in bonis demorabitur, » hujus qui per hanc viam ingreditur. « Et semen ejus hæreditabit terram, » quia et ipse per opera quæ fecit, et imitatores ejus, terram viventium inhabitabit. « Firmamentum est Dominus timentibus eum, » per nos enim fragiles sumus. Sed quia supra firmam petram somus firmati, minas æquoris non timemus. « Et testamentum ipsius, » et ipse quidem nostrum firmamentum, et testamentum ipsius, quo bonis exemplis corroboramur, datum ad hoc « ut manifestetur illis, qui Deum timeant; per hoc enim testamentum manifestatur et cognoscitur Dominus. »

C « Oculi mei semper ad Dominum. » Solet fieri et aliquis ad aliquid intendum, intentius non considerans ubi pedem ponat, in foveam cadat. Quod isto omnino non timens ait: « Oculi mei semper ad Dominum, » nec laqueum timebo, « quoniam ipse erulet de laqueo pedes meos. Respice in me. » Respice, inquit, in me, quia ego quidem non respicio nisi ad te. « Et miserere mei, » quod debes; « quia unicus et pauper sum ego. » Unicus quidem, quia solus, et tu solum adoro; pauper vero, quia nihil habens omnia possideo. Hoc autem et de Christo aptissime intelligi potest.

D « Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt, » quia multis modis affligor. « De necessitatibus meis erue me, » ducens ad illud regnum in quo necessitates non patiar.

D « Vide humilitatem meam et laborem meum. » Vide, inquit, quia in magna tribulatione et labore sum, unde fieri potest quin aliquando fractus in peccata eadam, et ideo « dimitte universa delicta mea. Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, » et multi quidem sunt. « Et odio iniquo ele- runt me, » quia non vitia in me, sed ipsam naturam odio habent. « Custodi (ergo) animam meam » ab illorum fraudibus, « et erue me, ut non erubescam, quoniam speravi in te. Innocentes et recti adhaerunt mihi, » aliter enim innocentes non essent nisi Ecclesie adhaerereut, « quia sustinui te. Libera, Deus, Israel, » id est Ecclesiam; ac se quasi de alio loquitur, « ex omnibus tribulationibus suis, » quæ et vitia et ab hominibus patiuntur.

EXPOSITIO PSALMI XXV.

« Judica me, Domine. » Vox perfectorum. Non enim iudicium timet qui se iudicari rogat. « Quoniam ego in innocentia mea ingressus sum. » Ideo inquit, iudicium non timeo, quia innocenter vitam egi. « Et in Domino sperans non infirmabor. » Non infirmabor in opere, sed, sicut incepit, usque in finem operabor.

« Proba me, Domine, et tenta me. » Proba me, inquit, cognosce an verum sit quod me innocenter vitam egisse dixi. Et tenta, ut probes qualis et quantæ constantiæ sim, quoniam quidem promisi, et me non infirmaturum esse spondi. Quod, postquam feceris, « ure renes meos et cor meum. » Postquam, inquit, me probaveris, si quam in me vitiorum maculam inveneris, hanc exure, hanc sancti Spiritus igne destrue; sin vero nihil repereris, ad majorem me dilectionem accende.

« Quoniam misericordia tua ante oculos meos est. » Quia neque ego misericordiæ, neque misericordia mei obliviscitur. « Et » quoniam « complacui tibi » in veritate tua. « Quod enim verum dico, tuum est; quod autem mentior, meum est: tua est igitur veritas, meum autem mendacium. Tua es ergo veritas, in qua tibi complacui. Et quoniam « non sedi cum concilio vanitatis, » id est cum consiliantibus vanitatem; et quoniam « cum inique gerentibus non introibo. » Quid est non introibo? id est, eandem iniquitatem facere non aggrediar. Sive mortem et pœnam non introibo, quam illi procul dubio ingressi sunt. Et quoniam « odivi ecclesiam malignantium, » id est, congregationem malorum. « Et cum impiis non sededo, » id est, ad eorum similitudinem, in impietate non perseverabo. Vel etiam, in tormentis cum illis non ero; quoniam hoc feci vel illud, ideo iudicium non timeo, quia confidenter dicam: « Judica me, Domine. » Et quoniam « lavabo inter innocentes manus meas. » Cum innocentibus, inquit; habito, quia malignantium odivi ecclesiam, inter quos positus, a cunctis vitiorum sordibus opera mea lavabo; manus enim opera significant. Et quoniam « circumdabo altare tuum, Domine. » Altare Dei Ecclesia est, sive Novum et Vetus Testamentum, quia in his fit commemoratio natiuitatis, passionis, resurrectionis, corporis et sanguinis Domini. Hoc autem altare circumdant sancti; sed cur circumdant? ut laudis Dei vocem audiant, hoc est quod sequitur. « Ut audiam vocem laudis tuæ, » Quicumque laudes Dei audire desiderant, ad hoc altare concurrant, hæc duo Testamenta circumdant; hic enim apostolos, patriarchas et prophetas Deum laudantes inveniunt. « Ut enarrem universa mirabilia tua. » Hic Domini sui pecuniam abscondere non vult; iste peram non portat ubi thesaurum recondat, sed quæ gratis accepit, gratis cunctis impertire desiderat. Quoniam, inquit, et hæc et illa faciam, ideo in Domino sperans non infirmabor.

« Domine, dilexi decorem domus tuæ, » id est antonomastice virtutibus ornatam, mentis et corporis ca-

A stitatem. Confirmatio. « Et locum habitationis gloriæ tuæ. » — « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus sanctus habitat in vobis (I Cor. iii). »

« In quorum manibus iniquitates sunt. » Quia omnia illorum opera injusta et iniqua sunt. « Dextera eorum repleta est muneribus, » quibus decipiant innocentes. « Ego autem in innocentia mea ingressus sum, » quia innocenter vitam egi. « Redime me, » ab omnibus inimicis, « et miserere mei. Pes meus stetit in directo, » quia a recto tramite non claudicavi. Et quando ero, « in ecclesiis » et sanctis congregationibus « benedicam te, Domine. »

EXPOSITIO PSALMI XXVI.

« Dominus illuminatio mea. » Ecclesiæ. In tenebris quondam eram, in cæcitate jacebam, sed veniente Christo, « populus qui sedebat in tenebris, » vidit lucem magnam (Isa. ix). « Venit lux vera, » quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. i). « Et solus mea, » ipse me illuminavit, ipse me salvavit: « quem » igitur « timebo? Dominus protector vitæ meæ. » Redemit inquit, Dominus animam meam, illuminavit, salvabit et proteget eam, ne amittat. « A quo (ergo) trepidabo? » Video hostes, video malignos spiritus, video incurrentes tyrannos, sed neminem timeo, Dominica admonitus consolatione; ait enim: « Nolite timere eos qui occidunt corpus animam; » autem non possunt occidere (Matth. x). »

« Dum appropiant super me nocentes, » Appropinquant nocentes, invadunt me hostes, obsident me inimici. Ad quid? « Ut edant carnes meas, » ut melacerent et occidant, ut carnales et imperfectos decipiant, et nefario corpori suo jungant; animæ enim et ossibus nihil officere possunt. Vel etiam, quia appropinquant, inde fit ut carnem edant, carnisque concupiscentias secum auferant, animam autem puram et probatam mihi relinquant. « Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt. » Subjungit causam cur ei timendum non sit: Infirmati sunt inimici persecutores, vel maligni spiritus devicti sunt, mortuo Christo. Et ceciderunt ab imperio et potentia, quia Christus resurrexit. Ideoque « si consistant adversum me castra, non timebit cor meum. » Si, inquit, impiorum exercitus, si vitiorum impetus, si dæmoniorum cætus mihi adversentur, nihil tamen timebo; Dominus enim mecum est tanquam bellator fortis. « Si exurgat adversum me prælium, » a prædictis inimicis meis, « in hoc a » adjuvatore « ego sperabo. »

« Unam petii a Domino. » Unam, inquit, petitionem feci, unam rem a Domino petivi, « hanc requiram, » huic petitioni insistam. Sed quæ est ista petitio? « Ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, » id est, ut, corpore mortificato, in cælesti Jerusalem perpetuo requiescam. Unde Apostolus ait: « Scimus enim quoniam, si terrestri domus nostra hujus habitationis dissolvatur, habebimus domum non manufactam æternam in cælis (II Cor. v). » — « Ut videam voluptatem Domini. » deo

inquit, in domo Domini habitare volo, ut ejus voluptatem perfecte videam et cognoscam. Video enim nunc « per speculum et in ænigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc ex parte cognosco, tunc autem, sicut et cognitus sum (I Cor. xiii). » — « Et visitem templum ejus, » illud scilicet inenarrabile, illud clarissimum Divinitatis secretum, quod ab humano ingenio, quale sit, perscrutari non potest.

« Quoniam abscondit me in tabernaculo suo. » Ordo est: « Circuibō et immolabo in tabernaculo ejus. » Quid circuibō? me ipsum et animam meam. Illorum similitudinem sequitur, qui castra vel civitates custodientes, die noctuque circumeunt, ne aliqua ex parte inimici furtim subintrent. Similiter et iste: Circuibō, inquit, domum mihi commissam, ejus portas custodes ponam, qui avaritiam, luxuriam, superbiam cæterosque inimicos ab ea longe repellant. Et immolabo in tabernaculo ejus: tabernaculum Dei unusquisque fidelis est. Sed quid immolabo? « hostiam vociferationis. » Quia, inquit, Dei sum tabernaculum, in me ipso sibi hostiam immolabo, non hircorum, non vitulorum, imo laudis et jubilationis, hostiam vivam et immaculatam. « Cantabo, psalmum dicam Domino. » Cantabo inquit, prædicabo, laudes illius annuntiabo. Et psalmum dicam, quia factis verba complebo. Et hoc merito, « quoniam abscondit me in tabernaculo suo. » Tabernaculum quidem non abscondit, sed me in tabernaculo occultit, quia exteriorem hominem cunctis visibilem præbuit, et a cunctis affligi permisit. Vidit enim Decius Laurentium, vidit Dei tabernaculum, templum Dei violavit, domum ejus combussit. Sed, sicut ait Apostolus, « si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus (I Cor. iii). » Interiorem tamen hominem non vidit, quem Deus in tali tabernaculo absconderat. In talibus tabernaculis absconditi sancti, a vitis vel malignis spiritibus inveniri non possunt. « In die malorum protexit me, in abscondito tabernaculi sui. » Dies malorum vocantur illi in quibus mali nequitiam suam exercent. Unde Apostolus: « Quoniam dies mali sunt (Ephes. v). » In his autem diebus, etsi tabernaculum caperent, corpus affligerent, me tamen, id est animam meam, invenire non poterunt.

Et quoniam « in petra exaltavit me, » id est, in Christo et per Christum a terrenis cupiditatibus me sublimavit. « Et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos. » Tunc caput nostrum super inimicos nostros exaltatur, quando meus, suam considerans dignitatem, nullis adversitatibus succumbit. « Exaudi, Domine, vocem meam qua clamavi. » Exaudi, inquit, meam orationem, redde prædictam petitionem qua dixi: « Unam petii a Domino. » Confirmatio. « Miserere mei, et exaudi me. Tibi dixit cor meum. » Ac si dicat: Oratio illa qua me clamasse, non in labiis sed in corde fuit. « Exquisivit te facies mea. » Expositio petitionis. Nihil, inquit, aliud peto, nisi ut faciem tuam videam, utque tuam voluptatem cognoscam, et in tua præsentia consistam.

« Ne avertas faciem tuam a me, ne declines in in a servo tuo. » Quia ego, inquit, servus tuus faciem tuam requiro, noli eam mihi abscondere, noli quasi iratus a me separari, sed fac quod sequitur: « Adjutor meus esto, ne derelinquas me, » neque hic neque in futuro, « neque despicias me, Deus, » quia, quamvis homo et corruptibilis sim, celestia tamen et divina quæro.

« Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me. » Prius, inquit, quam carnem assumeret, diabolus mihi pater erat, mater vero gentilitas, Babylon et confusio. Hi autem, postquam credidit et eorum actus dereliqui, de mea salute dolentes, dereliquerunt me. « Deus autem, » qui verus est pater, « assumpsit me. » — « Legem pone mihi in via tua. » Quid, inquit, assumpsisti me, da mihi legem vivendi, ut in via tua firmiter persistens, neque ad dextram neque ad sinistram declinem. « Et dirige me in semitam rectam, » ne a Judæis et hereticis decipiar. — « Propter inimicos meos, » qui me decipere conantur, « ne tradideris me in animas tribulantium me, » ut ex toto animum et desiderium suum faciant, quia, quamvis corpus, animam tamen non superabunt. « Quoniam insurrexerunt in me testes iniqui. » Multoties enim falsi testes Judæorum contra apostolos insurgerebant, et prævaricatores legis eos vocabant.

« Et mentita est iniquitas sibi. » Sibi quidem iniquitas mentita est, quia in verticem ipsorum iniquitas eorum descendit. Hoc etiam de Christo intelligi potest, in quem iniqui testes insurgentes dicebant: « Hic dixit: Possum destruere templum Dei, et in triduo reedificare (Matth. xxvi). » — « Crede videre bona Domini in terra viventium. » Unde scio quia non trades me in animas tribulantium me: jam Mediator ascendit; jam mihi locum præparat Salvator, quia, etiam in sanctis Scripturis, quotidie me admonet, dicens: « Expecta Dominum, » qui et laboris merita retribuet, et de inimicis te vindicabit. « Viriliter age, » confortare et esto robustus, hoc est quod dicit. « Confortetur cor tuum, » in operibus bonis. « Et sustine Dominum, » id est, expecta donec veniat.

EXPOSITIO PSALMI XXVII.

« Ad te, Domine, clamabo, Deus meus. » Tot Christi, vel Ecclesie. Clamavit Christus in cruce, quando dixit: « Eloi, Eloi (Matth. xxvii). » Clamavit Ecclesia, quia non cessat quotidie laudare nomen Domini. « Ne sileas a me, » id est non tacebis a me, quia semper laudabo te. Vel, ne sileas a me, id est, responde mihi, et exaudi orationem meam. « Ne quando taceas a me, » confirmatio est. « Et assimilabor descendantibus in lacum. » Si, inquit, Ecclesia, non laudavero te, similis ero impiis et peccatoribus; qui in lacum et in infernum descendunt. Christus autem: « Si me, » inquit, non exaudieris, inter impios et morti deditos computabor. Quod ne fiat, « Exaudi vocem deprecationis meæ, da

oro ad te, » pro universali totius mundi salute. **A** « Dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum, » id est, manus in cruce exalto, ut tuum sanctum templum, quod est Ecclesia, ædificem. Ecclesia autem Dominus, exorans manus suas ad templum Dei elevat, quia bona opera sua ad Dominum mittit, vel, quia seipsam gradibus virtutum usque ad templum Dei exaltat; vel, quia elevatis manibus Dominum deprecatur.

« Ne simultradas me cum peccatoribus. » Ne me, inquit Ecclesia, simut cum peccatoribus, tortoribus tradas, quia omnia quæ debui solvi, neque conservum pro denariis affixi. « Et cum operantibus iniquitatem ne perdas me, » quia iniquitatem ego operatus non sum. « Qui loquuntur pacem cum proximo suo, » quia verbis amicitiam et pacem simulant, « mala autem in cordibus eorum. » In cordibus inquit, latent mala, insidiæ, doli et proditioes. « Da illis secundum opera eorum, et secundum nequitiam adventionum ipsorum; secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis, » id est, prout meriti sunt recipiant. « Quoniam non intellexerunt opera Domini, » ut facerent ea, « et in opera manuum eorum destrue illos, » id est secundum opera quæ operati sunt, pereant, « et non ædificabis eos. » Cum, inquit, supernam civitatem Jerusalem ex vivis lapidibus construes; noli eos in ejus muris ædificare.

« Benedictus Dominus, quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ. » Sciens ea evenire quæ postulavit, quasi jam exauditus benedicit, et gratias Domino refert, quia Dominus est « adjutor meus et protector meus, » adjutor, ut vincamus, protector, ne vulnerati desiciamus. « Et in ipso speravit cor meum et adjutus sum. Et refluviit caro mea. » Refluviit quidem, quia in baptismo amissa vetustate nova et juvenis facta est. Vel reflorebit in die iudicii, quando « corruptibile hoc induerit incorruptionem (I Cor. xv). » — « Et ex voluntate mea constebor illi. » Constebor, inquit, et ex voluntate contutebor, quia nulla servitia diligit Deus, nisi quæ voluntarie sunt. « Quia Dominus est fortitudo plebis suæ, » quia per eum fortis est, « et protector salvationum christi sui est. » Salutare dicitur qui dat salutem vel cui datur. Est igitur Deus salvationum christi sui protector, quia eos protegit quos Christus salvavit.

« Salvum fac populum tuum, Domine. » Quoniam, inquit, Deus protegit, tu, Christe, salvum fac populum tuum, ut ipse protector, tu vero Jesus et Salvator voceris.

« Et benedic hæreditati tuæ. » Hæreditas Dei Ecclesiae est, de qua dicitur: « Et dabo gentes hæreditatem tuam. » — « Et rege eos in virga ferrea (Psal. 11). » — « Et extolle illos, » de virtute in virtutem, « usque in æternum, » id est donec ad æternitatem perveniant.

EXPOSITIO PSALMI XXVIII.

« Afferte Domino, filii Dei. » Vox Prophetæ

exhortantis gentes ad laudem Dei. Jam, inquit, filii Dei estis, et in adoptionem vocati. Ergo « afferte Domino. » Sed quid afferre debetis? Sequitur: « Afferte Domino filios arietum. » Arietes apostoli dicuntur, quia totius Ecclesiae sunt doctores. Vel, quia Novo et Veteri Testamento quasi duobus cornibus sunt muniti. Filii autem arietum, animæ fidelium sunt, quos apostoli in baptismo Domino genuerunt. Unde Apostolus ait: « Nam in Christo Jesu ego vos genui (I Cor. iv). » Itemque: « Filioli mei, quos iterum parturio (Galat. iv). » Illos igitur filios arietum, id est animas nostras, Domino afferamus, quia nihil majus Deo afferre possumus: afferimus autem, quando eas virtutibus exaltamus.

B « Afferte Domino gloriam et honorem, » id est, tales vos exhibete, in quibus Deus honoretur et glorificetur. Unde dictum est: « Luceat lux vestra eorum hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est (Matth. v). » — « Afferte Domino gloriam nomini ejus, » id est glorificate Deum, quia Christiani vocamini, et nomen ejus recepistis. Unde in Canticis canticorum dicitur: « Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te nimis (Cant. i). » Vel, gloriam nomini ejus, id est ad honorem nominis ejus. « Adorate Dominum in atrio sancto ejus, » hoc est in Ecclesia noviter ædificata. Vel, in cordibus et conscientiis vestris, sicut scriptum est. « Intra in cubiculum, et clauso ostio, ora Patrem tuum (Matth. vi). »

C « Vox Domini super aquas. » Dixit superius: « Afferte Domino filios arietum; » et: « Afferte Domino gloriam et honorem. » Hæc autem vox Domini est super aquas intouantis. Quid per aquas nisi populos? sicut scriptum est: « Aquæ multæ multiplicatæ sunt. » Intonabat igitur vox Domini super multas aquas, quando sequentibus turbis Evangelium Apostolus annuntiabat; vel quando apostoli per omnes terras prædicabant. Intonuit etiam vox Domini super aquas: quia in Jordane super Christum vox Patris audita est: « Hic est Filius meus (Matth. xvii). » Intonat nunc quoque super aquas baptismatis, quia in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptizant sacerdotes. **D** « Deus majestatis intonuit. » Ille, inquit, per se ipsum predicavit, qui Deus majestatis, potestatis, et excelsæ virtutis intonuit. « Dominus super aquas multas, » quia ipse et per se, et per discipulos, universo mundo Evangelium annuntiavit. « Vox Domini in virtute, Vox Domini in magnificentia. » Hæc, inquit, vox Domini esse comprobatur per virtutem et magnificentiam. Tanta enim hujus vocis virtus erat, quod et mortuos suscitabat, cæcos muminabat, leprosos mundabat (Matth. 11), paralyticos curabat (Marc. 11). Constat igitur quoniam hujusmodi vox Domini est. Sed cujus Domini? Sequitur:

« Vox Domini confringentis cedros. » Per cedros, superbos, divites et potentes intelligimus. Hos au-

tem confregit vox Domini, quia multi sub iugo Christi humiliati sunt, sicut scriptum est: « Montes et colles humiliabuntur (Luc. III). » Fregit igitur vox Domini cedros, quia superbos et divites Evangelium humiliavit. Franget etiam in iudicio; nam vox illa Domini erit, quæ dicit: « Ite, maledicti, in ignem æternum (Math. XXV). » Hac autem voce quanti frangantur dici non potest. Constat igitur quia cedros franget. Sed cujus cedros? Sequitur:

« Et confringet Dominus cedros Libani, » quia in sæculi divitiis, mundique candere et felicitate natos partim ad se convertet, partim æterno supplicio tradet. « Et comminet eas tanquam vitulum Libani. » Nulla terra, secundum hujus nominis interpretationem, convenientius quam terra Judæorum, Libanus vocari potest, quæ omnium divitiarum pulchritudine florebat, et lacte et melle manabat (Deut. VI). Vitulus autem pro sacrificio ponitur, quia de vitulo sacrificium fiebat (Lev. IV). Commiuit ergo Dominus vitulum Libani, quia sacrificium Judæorum adeo destruxit, ut nullo in loco esse dicatur. Ad hujus ergo similitudinem comminuentur mali, quoniam alii omnino peribunt, ut hoc sacrificium; alii vero a superbia et iniquitate cessabunt, ut hæc terra a sacrificio.

« Et dilectus quemadmodum filius unicornium. » Hoc autem, sicut et superiora, et ad bonam et ad malam partem converti potest: ad bonam autem hoc modo. Apostolos filios unicornium intelligimus, quia ex Judæis processerunt. Hi autem adeo pauperes et diminuti fuerunt, ut nihil proprii eis remanserit, iisdem testantibus: « Ecce nos reliquimus omnia et seculi sumus te (Math. XIX). » Ad horum comparationem, multi sæcularium commutati sunt, quia alii monachi, alii eremite, alii vero peregrini efficiuntur, Dominica voce admoniti; ait enim: « Quienque reliquerit patrem et matrem, agros, servos et ancillas, centuplum accipiet (ibid.). » Hæc autem est vox illa nostri Redemptoris, quæ cedros confringit. In malorum autem parte sic intelligitur: Judæi Judæorumque filii, qui Christum crucifixerunt, unicornes vocantur; hos autem non parva poena et conditio expectat. Quicumque ergo æternæ mortis damnantur, eos dilectus Dei Filius, quemadmodum filios unicornium comminet. In quibusdam autem codicibus invenitur: « Et dilectus quemadmodum filius unicornium. » Hoc autem sic interpretatur: Dilectus Dei Filius, qui adhuc Patri, inquit Propheta, per omnia æqualis est, in tempore præsentis in tantum comminuetur, ut, quemadmodum unus ex filiis Judæorum, penitus purus homo esse credatur.

« Vox Domini intercedentis flammam ignis. » Hæc, inquit, vox est illius Domini, qui flammam ignis intercidit. Omnes enim infernales flammam ignemque inexstinguibilem ingrederentur, nisi quia Christus carnem sumens, et infernum a nobis, et nos ab inferno separavit. Intercidit etiam vox Domini flam-

mas ignis, quia vitia carnisque concupiscentias Evangelii annuntiatio ab audientibus resecat.

« Vox Domini concutientis solitudinem, et commovebit Dominus desertum Cades. » Cades commotio tinea interpretatur; significat autem hunc mundum, qui prior a Domino derelictus erat, sed veniens Dei Filius, mundum concussit; desertum Cades commovit, quem tinea et malignus spiritus commoverat atque corruerat, excussit tinea, commovit vitia, fugavit peccata. Aliter, Cades legem et Vetus Testamentum significat; quidam enim Cades sancta interpretatur. Veniens ergo Christus commovit desertum Cades, quia sanctam legem et prophetas omnimodam obscuritatem a cunctis fere derelictos concussit, aperuit, litteram amovit et intelligibiles loci (Luc. XXIV).

« Vox Domini præparantis cervos. » Cervi apostolos designant, quia fragiles erant ad currendum, et Evangelium nuntiandum, quique mortifera diaboli venena parvi pendebant. « Et revelabit condensa, » quia et Scripturas illis aperuit, et divina mysteria manifestavit. Unde Apostolus: « Audiivi, inquit, arcana verba, quæ non licet homini loqui (II Cor. XII). » « Et in templo ejus omnes dicent gloriam, » quia omnes in Ecclesia Dominum laudant.

« Dominus diluvium inhabitare facit. » In templo Dei habitat diluvium, quia in sancta Ecclesia, propheta, apostoli, episcopi et doctores inventiuntur. Hi autem diluvium dicuntur, quia affluentia sancti Spiritus et omnium Scripturarum plenitudine redundant. Vel etiam, quia homines abluunt a peccatis. « Et sedebit Dominus rex in æternum, » quia semper in Ecclesia regnavit, et in sanctis suis sedebit: sunt enim sancti sedes Dei. « Dominus virtutem populo suo dabit, » ne ab inimicis et vitiiis superetur. « Dominus benedicet populo suo, » tendenti in pacem, id est ad semetipsum, quia, ipse est pater nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. I).

EXPOSITIO PSALMI XIX.

« Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me. » Vox Christi: Exaltabo te, inquit, Pater, quoniam de hoc mundo me suscepisti, et ad dexteram tuam residere fecisti (Marc. XIV). Exaltat Filius Patrem, quia per Filium laudatur Pater. « Nec delectasti inimicos meos super me. » Inimici Christi Judæi sunt, vel maligni spiritus. Judæi quidem, non sibi delectati de morte Christi, quia et contra eorum voluntatem resurrexit, et, ob hoc facinus, gentem et locum amiserunt. Maligni vero spiritus et regnum perdidit, et animas quas captivas detinebant. « Domine Deus meus, clamavi ad te. » Clamavit autem, cum dixit: « Pater, clarifica Filium tuum. » « Et sanasti me; » erat enim infirmus pro parte carnis. Sanavit igitur eum Pater, quia resuscitando ipsam carnem immortalem et incorruptibilem fecit. « Domine, eduxisti ab inferno animam meam. » Exspoliavit infernum, et animas sanctorum secum in cælos devexit. « Salvasti me a descendentibus in

lacum, » id est, ex manibus Judæorum me liberasti, quia sua sponte in infernum, et mortem, et fauces diaboli descendant.

« Psallite Domino, sancti ejus, et constemini memorie sanctitatis ejus. » Vos, inquit, sancti ejus, laudate Dominum et sue sanctitatis memoriam, quia vestri recordatus, me Filium suum in mundum misit (*Gal. iv*), et pro vestra et omnium salute mori permisit. « Quoniam ira in indignatione ejus. » Laudate, inquit, Dominum, et nolite inobedientes esse, ne indignatus vobis irascatur; ira namque et mors in Dei indignatione sit. « Et vita in voluntate ejus, quia quicumque ejus voluntatem fecerit, vivet in æternum.

« Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum lætitia. » Apostrophe ad apostolos. O apostoli! ad vesperum demorabitur fletus; pro morte namque Salvatoris, qui circa horam nonam spiritum emisit (*Matth. xxvi*), tristantes stebant apostoli; sed mane, orto jam sole, Christo resurgente, immensa inter illos est nata lætitia. Aliter. Per vesperum Adam, per mane autem Christum intelligamus. Adam namque diem et lucem fugavit, et noctem et tenebras mundo intulit, quod vesperi proprium est. Christus autem noctem ademit, et verum diem hominibus dedit. His igitur qui ad vesperum convertuntur et primum hominem imitabuntur, fletus erit atque tristitia; his autem qui ad mane confugerint et Christum sequentur, gaudium erit atque lætitia. Possumus etiam, per vesperum et mane, diem judicii figurare. Dies namque judicii et vesperum erit malis, et mane bonis. Tunc enim mali noctem et dolorem, boni vero diem et æternitatem recipient. Ad vesperum ergo tunc venientibus erit fletus, et ad matutinum gaudium erit et lætitia.

Ego autem in abundantia mea non movebor in æternum. » Adam, inquit, in æternorum bonorum abundantia positus de paradiso miser exivit; ego autem ad Patris dexteram reversus non movebor in æternum, et dicam :

« Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem, » id est, secundum voluntatem tuam dedisti mihi virtutem, qua ipsam mortem superarem, quod ad decus mihi contigit. « Avertisti faciem tuam a me. » Mihi, inquit, virtutem dedisti, a meis autem faciem avertisti, quia in eadem non constantia perseveraverunt, sed, me relicto, fugerunt omnes (*Matth. xxvi*). « Et factus sum conturbatus. » Hoc quoque de apostolis dicitur : « Ad te, Domine, clamabo, et ad Deum meum deprecabor. » Clamabo, inquit, et deprecabor Dominum, ut eorum tristitiam in gaudium vertat. Nam « quæ utilitas mea, dum descendo in corruptionem? » Quæ, inquit, in mei sanguinis effusione utilitas erit, si illi quos redemi iterum corrumpantur? Hanc vocem « auditus Dominus, et miseratus est mei, » id est meorum. « Factus est adjutor meus, » id est meorum. Conversio personæ : « Convertisti plañctum meum in gaudium mihi, » propter resurrectionem. « Conscidisti saccum meum, » id

est carnem qua anima erat involuta. « Et circumdedisti me lætitia et æternitate. » Unde sit « ut canteb tibi gloria mea. » Quæ est gloria Domini, nisi resurrectio et ascensio? Hæc autem cantet Domino, quic in his glorificatur. « Et non compungar » aliqua tribulatione, quia « mors illi non dominabitur (*Rom. vi*). » Vel etiam, sancti jam non compungantur, quia stimulus diaboli contractus est. Unde Apostolus : « Ubi est, mors, inquit, stimulus tuus? » (*I Cor. xv*.) « Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi. »

EXPOSITIO PSALMI XXX.

« In te, Domine, speravi. » Vox Dominici hominis : Quia in te, inquit, speravi, qui optimus es auxiliator, vide ne ego et mei aliquando confundantur. « In justitia tua libera me. » Libera me, inquit, ab impiorum iniquitate, quia tu justus es, et ego a justitia non discedo. « Inclina ad me aurem tuam, » id est exaudi orationem meam. « Accelera ut eruas me, » id est cito mihi succurre. « Esto mihi in Deum protectorem, et in domum refugii, ut salvum me facias. » Sis, inquit, mihi Dominus protector et domus ad quam confugiam, quia in nulla alia protectione confido.

« Quoniam fortitudo mea et refugium meum est tu. Tu solus mea fortitudo, tu solus es meum refugium, tu solus ergo libera me et protege me. » Et propter nomen tuum deduces me. » In nomine tuo in mundum, in nomine Domini, veni; nomen Domini annuntiavi, propter nomen tuum quod invocabo, me revertentem ad te deduces. Vel, deduces me per apostolos, ut tuum nomen in universa terra annuntietur. Et enutries me, dulcedine videlicet summi boni, non fellis amaritudine, sicut Judæi (*Matth. xxvii*). Vel, enutries me eodem cibo spirituali, corpore ac sanguine meo. « Educes me de laqueo quem absconderunt mihi. » Multi fuerunt laquei multæ fuerunt deceptiones, quas Christo Judæi absconderunt; sed semper divinitate munitus a nullo decipi potuit. « Quoniam tu es protector meus. »

« In manus tuas commendo spiritum meum. » Hoc autem completum fuit, quando in cruce positus dixit : « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum (*Luc. xxiii*). » — « Redemisti me, Domine Deus veritatis. » Prophetica interpositio. Videns Prophetæ Christi passionem, quia mundus redimendus erat in ipso exitu vitæ nostri Salvatoris, gratulabundus, inquit : « Redemisti me, Domine Deus veritatis, » jam crucifixus es, jam spiritum Patri commendasti, mundumque redemisti. Unde verax Deus esse comprobatur, quia complesti ea quæ promisisti.

« Odisti observantes vanitates supervacue. » Vox Christi. Supervacue observabant Judæi vanitates, quia, ne Christus resurgeret, sepulcrum custodiebant (*Matth. xxvii*). Illi quoque supervacue custodiunt vanitates, qui sic terrenis inhaerent, ut cælestia obliviscantur. « Ego autem in Domino speravi, » ideoque sine timore de sepulcro exivi, et secundum meum velle resurrexi (*ibid.*). « Exsultabor et læta-

lor in misericordia tua. » Quæ fuit illa misericordia? Sequitur: « Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam. » Necessè est enim hominem mori. Ex hac autem necessitate liberatus est Christus, quia « mors illi non dominabitur (Rom. vi). »

« Nec conclusisti me in manibus inimici, » quia neque ab his qui sepulcrum custodiebant, neque a malignis spiritibus in inferno detentus est. « Statuisti in loco spatioso pedes meos, » quia non in sola Judæa, sed per omnia regna mundi, apostoli prædicant (Matth. xvi), quibus in sola Judæa prius prædicare præceptum fuerat.

« Miserere mei, Domine, quoniam tribulor. » Ego, inquit, a Judæis; apostoli vero a gentibus quibus prædicant, tribulantur. Idcirco tu, Domine, miserere mei et meorum. « Conturbatus est in ira oculus meus, anima mea et venter meus, » quia et perfecti et imperfecti in ira malorum affligebantur. Unde superius dixit: « Dum superbit impius, incenditur pauper (Psal. ix). » Oculus enim et anima, perfectos; venter vero, qui corporis melior pars est, imperfectos significat.

« Quoniam deficit in dolore vita mea. » Christi namque vita in cruce fuit: de homine enim loquor; apostolorum vero, et in cruce et in aliis tormentis deficit, in dolore igitur. « Et anni mei in gemitibus, » qui usque ad exitum vitæ in adversitatibus fuerunt. Sive etiam, pro peccatis suis et aliorum plorabant. « Infirmata est in paupertate virtus mea. » Virtus Christi Evangelium est. Unde Apostolus: « Non enim erubesco Evangelium, virtus enim Dei est ad salutem omni credenti (Rom. i). » Hoc autem in paupertate credentium infirmabatur, quia tædebat ipsos doctores evangelizare, sicut scriptum est: « Domine, quis credidit auditui nostro? » (Isa. LIII.) Vel, virtus Christi in paupertate infirmata est, quia Deus in homine, qui per se quidem pauper est et omnibus indiget, virtutem suam non manifestavit, sed derideri se et affligi permisit. « Et ossa mea conturbata sunt, » id est apostoli, qui Ecclesiæ sunt firmamentum. « Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium vicinis meis valde, et timor notis meis. » quia, nisi me occiderent, se victuros non putabant (Joan. xi). Vel, notis meis, id est apostolis factus sum timor, quia jam nomen meum confiteri timent, ut ipse princeps apostolorum, qui ad unius ancillæ vocem Christum negavit (Joan. xviii.). « Qui videbant me foras, fugiebant a me. » videbant enim apostoli Judæos capere Christum, et, relicto eo, omnes fugerunt (Matth. xxvi). « Oblivioni datus sum tanquam mortuus a corde. » Sic, inquit, a corde Judæorum oblitus sum, ac si mortuus essem, atque de illis vindicari non debuissim. « Factus sum tanquam vas perditum » et nulli utilitati idoneum: vasa perditæ erant latrones, quia et a Deo et ab hominibus odio habebantur. Factus est ergo Christus tanquam vas perditum, quia inter iniquos computatus est (Matth. xv). « Quoniam audivi vituperationem

A multorum commorantium in circuitu; » nam sicut latrones, ita et Christus a circumstantibus vituperatur. « In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt. » Dum simul, inquit, adversum me iniqui Judæi convenirent, in eo conventi nihil aliud consiliati sunt, nisi ut animam meam perderent. « Ego autem in te speravi, Domine; dixi: Deus meus es tu. in manibus tuis sortes meæ, » id est, in potestate tua sunt quæcunque, vel bona, vel mala, mihi sunt futura. « Non enim haberent in me potestatem, nisi tibi datum illis fuisset (Joan. xix). » Quapropter, « erue me de manu inimicorum meorum, et a persequentibus me. Illustra faciem tuam super servum tuum, » id est, clarifica et manifesta divinitatem in Filio tuo, ne semper tantum intelligatur, de quo scriptum est: « Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus (Hebr. iii). » — « Et salvam me fac in misericordia tua. Domine, non confundar, quoniam invocavi te. Erubescant impii, » Judæi scilicet, qui Dominum suum crucifixerunt; vel gentiles, qui idola coluerunt; erubescant enim in judicio, quia ad nuptias intrare volentes non permittentur, sed porta clausa deducuntur in infernum, quem in hoc sæculo sibi paraverunt. Tunc tandem: « Muta sunt labia dolosa, quæ modo adversus justum loquuntur iniquitatem in superbia, et in abusione. » Superbe enim, et abusive, id est, contra servorum usum loquebatur Judæi adversus Dominum, dum « Reus es mortis (Matth. xxvi), » et: « Crucifige, crucifige (Luc. xxiii) » dicebant. Prophetica interpositio. Videm per Spiritum sanctum hos ita miseros et dejectos, vidensque sanctos in beatitudine tanta collocatos, exclamat: « Quam magna multitudo dulcedinis tue, Domine, » qui tantam beatitudinem, tantam gloriam, tam magna præmia sanctis tuis præparasti, et quæ bona dedisti, quæ neque dici, neque cogitari possunt! (I Cor. ii.)

« Quam abscondisti timentibus te. » Nondum enim videmus quid erimus. Abscondere etiam pro reservari ponitur, ut sic dicatur: Quam reservasti timentibus te. « Quam perfecistis eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum. » Hanc, inquit, beatitudinem perfecit Dominus, id est, perfectam fecit. « Eis quidem qui in hoc sæculo non sperant, et in conspectu filiorum impiorum eum confessi sunt. » Unde ipse ait: « Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo (Matth. x). » — « Abscondes eis in abscondito faciem tuam a conturbatione hominum. » Jam, inquit, a peccatoribus non turbabuntur, sed ante faciem læti persistent. « Proteges eos in tabernaculo tuo, » id est in cælesti Jerusalem, « a contradictione linguarum, » jam subauditur, erectos.

« Benedictus Dominus. » Quoniam quidem hæc divina secreta vidit Propheta, gratias agimus Domino, inquit. Benedictus sit Dominus, « quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita. » Satis enim mirabiles habere potuit mis-

ricordias Dei, quando homines et peccatores jam A justificatos, in cœlesti Jerusalem residere vidit. Habuit etiã mirabiles misericordias Dei, quando in Jerusalem, quæ satis fortis et munita erat, pro humana Christum salute passum inspexit. Hucusque Propheta. Nunc autem loquitur Christus :

« Ego autem dixi in excessu mentis meæ : Projectus sum a vultu oculorum meorum. » Judæi, inquit, contra me superbe et abusive loquebantur; ego autem in exstasi, et in excessu mentis videns illorum dispersionem et incredulitatem dixi : Projectus sum a facie oculorum meorum, derelictus sum a meis; vocabo ergo non plebem meam, plebem meam, qui a Judæis speratus, a gentibus sum electus. « Ideo exaudisti vocem deprecationis meæ, dum clamarem ad te. » Derelictus sum, inquit, a Judæis, pro gentibus exoravi, et exauditus sum. « Diligite Dominum, omnes sancti ejus, quoniam veritatem requirit Dominus, » qui, inquit, verus est : qui eum dilexerit vere salvabitur. « Et retribuere abundanter facientibus superbiam. Viriliter agite » ea quæ incœpistis. « Et confortetur cor vestrum, » ut mortem non timeatis, « omnes qui speratis in Domino » vitam recipere æternam.

EXPOSITIO PSALMI XXXI.

« Beati quorum remissæ sunt iniquitates. » Vox Ecclesiæ, de laude confessionis : Beati illi qui peccata Domino confitentes remissionem recipere meruerunt. Illi quoque sunt beati « quorum » per dilectionem « peccata tecta sunt, » et a Domino oblita. « Caritas enim multitudinem operit peccatorum (1 Petr. iv). » — « Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus. » Nulli enim aqua baptismatis regenerato imputatur originale peccatum; omnis baptizatus erit beatus, sic tamen, si in vita ipsius dolus non fuerit.

« Quoniam tacui, inveteraverunt omnia ossa mea. » Ac si dicat : Confiteatur unusquisque peccata sua, crescunt enim peccata sine confessione, experto credatur. Ego quidem tacui, neque ut debui peccata confessus sum, ideoque in peccatis inveteraverunt ossa mea, id est tota virtus et fortitudo mea istorum molè fuit depressa atque gravata. « Dum clamarem tota die, » nullus clamor, nullaque oratio predest nisi confessio præcedat.

« Sed, quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua, conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina. » Quia, inquit, tacui, ideo manus, baculus, et correctio tua gravata est super me; nam « qui parcit virgæ, odit filium (Prov. xiii). » Ego autem statim in ipsa ærumna vel miseria ad te conversus sum, dum mihi spinas aspera correctio imprimeret. « Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitias meas non abscondi. » Postquam te, inquit, mihi iratum comperii, non ulterius tacui, sed quasi coactus dixi : « Confitebor adversum me injustitiam meam, Domino. » Peccavi, Domine, nimis, confiteor peccatum meum, cresset jam manus tua. Hoc dixi. Tu vero « remisisti impietatem peccati mei, » quia

vere confessus fui, misericordiam Indulsisti. Vere enim constietur qui seipsum damnat, et adversum se loquitur. « Pro hac (remissione) orabit ad te omnis sanctus. » Nullus enim sanctorum est, qui assidue non dicat : « Dimitte nobis debita nostra (Matth. vi). » — « In tempore opportuno, » id est in hac vita; unde dicitur : « Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes (Gal. v). »

« Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt. » Orant quidem assidue sancti pro remissione peccatorum; tamen quia in diluvio aquarum multarum sunt, a quibus purgantur et abluuntur, ad eos peccata appropinquare non possunt : purgantur enim elemosynis, orationibus, jejuniis, lacrymis et monitu Scripturarum. Quare igitur orant? ne a diabolo tententur; unde Dominus discipulis ait : « Orate ne intretis in tentationem (Matth. xxvi). » — « Tu es refugium meum a tribulatione quæ circumdedit me, » de hujus sæculi adversitatibus loquitur. Exsultatio mea, quia de te gaudeo. « Erue me a circumdantibus me, » id est a vitiis et malis omnibus. Responsio Dominica.

« Intellectum tibi dabo. » Noli, inquit, timere, intellectum tibi dabo, quo consoleris et inimicos devincas. « Instruam te, » in operibus bonis. « In via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos, » ne aliquis tibi nocere possit. « Nolite fieri sicut equus et mulus, in quibus non est intellectus; » equus enim superbos significat, et luxuriosos, sicut scriptum est : « Computruerunt jumenta in stercore suo (Joel. i). » Mulus autem pigros et infecundos significat. Tale est igitur ac si dicat : Noli esse superbus, et luxuriosus, noli esse piger, quia propter frigus piger arare noluit. Noli esse vacuus virtutibus et sterilis.

« In chamo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. » Si, inquit, aliqui fuerint qui Evangelium recipere et ad te appropinquare noluerint, eos in chamo et freno legis, in duris et minantibus Scripturarum sententiis constringe, ut vel sic Ecclesiæ jungantur. « Multa flagella peccatoris. » Ideoque cessa peccare, et noli fieri sicut equus et mulus, sed spera in Domino. Quia « sperantem in Domino misericordia circumdabit. » Lætamini in Domino, non in mundo, non in rebus transitoriis, « et exsultate, justi » de promissa misericordia; « et gloriamini, omnes recti corde, » quia « qui gloriatur, in Domino gloriatur (1 Cor. x). »

EXPOSITIO PSALMI XXXII.

« Exsultate, justi, in Domino. » Vox Ecclesiæ : Hactenus, inquit, in auro et argento sæculique honoribus exsultastis; nunc autem, quia justi estis, in Domino « et in justitia exsultate. » Rectos decet colaudatio. « Ideo, inquit, vos exsultate, et laudate Dominum, quia talium laudem diligit Dominus. » Confitemini Domino in cithara, id est in dulciloquio, ut Saulem placare possitis. « In psalterio decem chordarum psallite illi, » in decem chordis decem præcepta legis intelligimus. Ergo in psalterio

decem chordarum psallite Domino, quia in his decem præceptis ei servitur.

« Cantate ei canticum novum. » Novus homo venit in mundum, novam legem dedit mundo (*Greg. hom. 32*). Cantata ergo canticum novum, videlicet nativitatem, passionem, resurrectionem et ascensionem; hæc enim omnia nova sunt et a prioribus inaudita.

« Bene psallite ei in vociferatione, » id est in verbis prædicationum. Bene autem in prædicatione psallunt qui verbis opera conjungunt. « Quia rectum est verbum Domini. » Ideo, inquit, cantate canticum novum, quia rectum est verbum Domini. Et bene psallite ei in vociferatione, quia « omnia opera ejus sunt in fide. » Recta quidem sunt verba divina, quia veritatem cunctis annuntiant. Opera vero ipsius fidelia sunt, quia neminem fallunt. « Diligit misericordiam et iudicium. » Cantate, inquit, et dicite quoniam et misericors, et justus est Dominus. Et quia misericors est, nullus desperet; quia vero justus, omnes bona operentur, « reddet enim unicuique juxta opera sua (*Matth. xvi*). » « Misericordia Domini plena est terra. » Per terram Ecclesiam intelligimus, cujus in tantum misertus est Dominus, ut etiam Filium suum pro ea morti traderet. « Verbo Domini cæli firmati sunt. » Hoc quoque nuntiatio quoniam Verbo Domini facti sunt apostoli, et in Trinitatis fide supra firmam petram firmati. Vel etiam ipsum firmamentum, quoniam « omnia per ipsum facta sunt (*Joan. 1*). » « Et spiritu oris ejus omnis virtus eorum. » Quod enim apostoli vitia superabant, quod mortuos suscitabant, quod cæcos illuminabant, non viribus eorum, sed Spiritus sancti gratia fiebant.

« Congregans sicut in utre aquas maris. » Et cælos, inquit, firmavit, et quasi aquas in utrem, hujus sæculi peccatores in Ecclesiam congregavit. Vel etiam, quasi aquas in utre, ita impios et peccatores in sua potestate constringit ut, nisi quando ipse permittit, in sanctos servire non possint.

« Poneqs in thesauris abyssos. » Quia in sanctorum numero, et in Ecclesia peccatores adunat, quia abyssus sunt, et in vitiorum profunditates submersi. Poneit etiam in thesauris abyssos, quando in cælis collocat sanctos; ibi enim est sanctorum thesaurus, quia in cælis thesaurizant. « Timeat Dominum omnis terra. » Quia talis, inquit, est Dominus, Ideo omnis terra eum timeat.

« Ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem. » Jam enim ex parte commoti sunt, quia ejus monitis ab infidelitate ad fidem transierunt; movebuntur autem in die iudicii, quia alios ad se vocabit, alios autem in infernum mittet (*Matth. xxv*). « Quoniam ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt. » Quia ipse omnia fecit (*Joan. 1*), omnia ejus sequuntur imperium.

« Dominus dissipat consilia gentium, » quibus Ecclesiam destrueri putabant. « Reprobat autem cogitationes populorum, et reprobat consilia princi-

pum. » Consilia namque eorum fuit, ut Ecclesiam destruerent, et deorum templa edificarent. « Consilium autem Domini in æternum manet, » quia semper erunt sancti, qui ipsius consilio liberati sunt. Confirmatio. « Cogitationes cordia ejus in generationem et generationem. » Quia quicquid ipse dixit et cogitavit, et in hoc sæculo fiet, et in futurum. « Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus, » et beatus populus gentium, quem iste Dominus « elegit in hereditatem sibi. De cælo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum. » Repetitio. « De preparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram. » Respexit, inquit Dominus, deus divinitatis secreto, viditque genus humanum grater a latronibus vulneratum, quem nec sacerdos adjuvit neque levita. Misit ergo Filium suum, misitque Samaritanum, qui illius miseretur (*Luc. 1*). Respere namque Dei, misereri est. Veniens igitur de Filius in hereditatem populorum gentium sibi elegit.

« Qui finxit singillatim corda eorum. » Quia finxit dedit sermonem sapientiæ, aliis interpretationes sermonum, aliis vero genera linguarum (*I Cor. 14*). Finxit etiam singulariter in hoc corda sanctorum, quorum alii monachi fieri desiderant, alii eremitæ, alii humilitatem custodire nituntur, alii vero castitatem. « Qui intelligit omnia opera eorum. » Sci enim Dominus qui puro corde, quique pro vana gloria bona operentur. Qui enim pro vana gloria castus et humilis apparet, potius hypocrita quam castus et humilis dicendus est. « Non salvabitur rex per multas virtutes. » Populus, inquit, gentium salvabitur, quem sibi in hereditatem Dominus elegit, qui non in suis viribus, sed in misericordia confidit. Terreni vero reges, superbi gigantes, potentes, in se sæpe fortitudine confidentes, non salvabuntur. Quis regum potentior? quis gigante fortior? Cum igitur isti sua potentia et fortitudine non salventur, nemo nisi Dei misericordia ad salutem quærat pervenire.

« Fallax equus ad salutem, in abundantia virtutum suarum non salvabitur. » Equus animæ corpus intelligitur, hoc autem fallax est ad damnam salutem, quia salus, et lætitia carnis, mors est animæ atque infirmitas, refrenandus est igitur equus, ne laxatis habenis in foveam cadat. Possumus etiam, per equos, superbos et recalcitrantes intelligere. « Ecce oculi Domini super timentes eum, » ac si dicat: Nec rex per virtutem, nec gigas per fortitudinem, nec ab equo quidem salvabitur quilibet. Quis igitur, et per quem salvabitur? Sequitur: « Ecce oculi Domini, » id est ipsius misericordie respectus super timentes eum. « et in eis qui sperant, » non in suis viribus, sed in misericordia ejus. Ad quid? « Ut eruat morte animas eorum, » id est a perpetua damnatione. « Et alat eos in fame, » quia, et in hac vite spiritali doctrina reficiet, et in futuro, summa eos beatitudinis replebit. Unde dicitur: « Beati qui esuriant et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur (*Matth. 5*). » Ideoque « anima nostra sustinet Dominum, quoniam adjutor et protector noster est, et quia in eo habitet »

tur cor nostrum, » cum pro operibus merita recipiamus. Et in timore, » in nomine sancto ejus sperabimus. » Spes autem non confundet. « Fiat, Domine, misericordia tua super nos, quemadmodum speravimus in te, » id est, quia speravimus, sicut speravimus, miserere nostri.

EXPOSITIO PSALMI XXXIII.

« Benedicam Dominum in omni tempore. » Vox doctorum : « Semper laus ejus in ore meo. » Omnia, inquit, tempore benedicam et predicabo Dominum, semper laudabo eum, nec præ timore aliquid tacebo. « In Domino laudabitur anima mea. » Non laudabitur in se, non in sapientia mundi, non in sublimitate verborum, sed in Domino a quo et virtutem et potentiam sumpsit. « Audiant mansueti, et latentur. » Audiant, inquit, mansueti laudem Domini, et latentur in beneficiis ejus.

« Magnificate Dominum mecum. » Vobis dico, mansueti, qui laudem Domini et hunc sermonem auditis : Magnificate Dominum mecum, id est ad mei similitudinem eum laudate. « Et exaltetis nomen ejus in idipsum, » ut concorditer, una voce, et greges et pastores Dominum laudent atque magnificent. « Exquisivi Dominum, et exaudivit me, et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. » Ac si dicat : Mei exemplo discite quam utile sit vobis magnificare et querere Dominum. Ego quidem quæsi, et exauditus sum, et ex omnibus tribulationibus ereptus. « Accedite » ergo et vos » ad eum, et illuminamini. » Accedite, inquit, ad lucem ut illuminemini vero lumine. « Et facies vestre non confundentur. » Confundentur enim qui illuminati non fuerint, quia, extinctis lampadibus suis, oleum quærentes, dignam repulsam patientur.

« Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum. » Sic de seipso, quasi de alio loquitur : Ego quidem clamavi, et Dominus exaudivit me; clamate ergo et vos, ut exaudiamini.

« Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos. » Persuasio timoris et accessio ad Dominum. Cum, inquit, timentes se adeo Dominus diligit ut angelus, præsidii eos custodiens, ab omnibus inimicis eripiat, merito quidem ad eum accedere, ipsumque timere debetis. Quod enim ab angelis custodiantur sancti, manifestum est; namque ipsa Veritas ait : « Amen dico vobis, quia angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in caelis est (Matth. xviii). » — « Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus. » Multis namque modis multisque blanditiis debent pastores subditos admonere. Unde Apostolus : « Argue, obsecra, increpa, insta opportune, importune (II Tim. iv). » Quod genus locutionis satis aperte in hoc psalmo dignoscitur. Gustate, tentate, videte, et cognoscite dulcedinem et suavitatem Domini, qua « non vult mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, et vivat (Ezech. xxxiii). » — « Beatus vir qui sperat in eo, » et non in incerto divitiarum. « Timete Dominum, omnes sancti ejus. » Initium sapientiæ, timor Domini (Psal. cx).

« Quia non est inopia timoribus eum. Divites eguerunt, et esurierunt, » ex quibus ille fuit qui guttam aquæ a Lazaro petebat (Luc. xvi). « Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. » Non enim aliquo bono indigebunt qui summum et universale bonum habebunt, a quo bona sunt omnia, et sine quo nihil est.

« Venite ergo, filii, audite me, timorem Domini docebo vos. » Quia, ut jam dictum est, initium sapientiæ timor Domini, ut filios suos in sapientiam Ecclesiae doctores introducere possint, a timore Domini doctrinam incipiant.

« Quis est homo qui vult vitam? » Jam quasi omnibus coadunatis, quibus sæperius dixit : Venite, alloquitur eos, et dicit : « Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos? » Aliquis tali interrogationi respondens, inquit : « Ego. Cui ipse loquitur : « Prohibe ergo linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum, » quia scriptum est : « Mors, et vita in manibus linguæ (Prov. xviii). » Qui enim custodit linguam suam, custodit et animam suam. Itemque : « Cultus justitiæ, silentium (Isa. iii). » Et alibi : « Si quis putat se religiosum esse, non refrenas linguam suam, injus vana est religio (Jac. i). » — « Direrte a malo, et fac bonum. » Non enim satis est a malo abstinere, nisi etiam bona operentur. « Inquire pacem, » id est Christum : « Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. ii). » — « Et sequere eum. » Sequi namque Dominum, imitari est. Unde ipse ait : « Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. xvi). »

Et alibi : « Qui sequitur me, non ambulat in tenebris (Joan. viii). » — « Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum. » Superius dixit : « Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum; » nunc autem dicit, quia ipse timentes respicit atque custodit. Ecce quantus fructus redditur illis qui mala fugiunt et recte faciunt! Vultus autem Domini super facientes mala. Ad quid? « Ut perdat de terra memoriam eorum. » Dissuasione, quia mala facientes de libro vitæ delobuntur, neque in terra viventium de eis memoria fiet. « Clamaverunt justi, et Dominus exaudivit eos. » Probatione, quia aures ejus semper sunt in preces eorum : quoniam quotiescunque clamant justi, semper a Domino exaudiantur. « Et ex omnibus tribulationibus eorum liberabit eos, » quia carne dissoluta in caelestibus regnis collocantur. Sed quid mirum si eos Dominus exaudivit? « Juxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. » Quia semper juxta est nec unquam eos derelinquit, circum clamantes exaudit, et quia « cor contritum et humiliatum Deus non despicit (Psal. lxxv). » Corde enim tribulantur quos conscientia remordet, ut de peccatis poeniteant. « Et humiles spiritu salvabit. » « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum (Matth. v), » pauperes enim spiritu sunt qui de nihil præsumunt. « Multas tribulationes justorum, et de his omnibus liberavit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum, » id est omnia ro-

bora virtutum, quia neque humilitas ab ira, neque castitas a luxuria superatur. « Unum ex his non conteretur, » quia « omni habenti dabitur, et abundabit (Matth. xxv). »

« Mors peccatorum pessima, » quia nunquam deficient, sed semper moriendo vivent. « Et qui oderunt justum, » id est Christum, qui justificat impium, vel unumquemque justorum. In justo enim nihil est quod odiendum sit, quoniam et hominis natura, et ipsa justitia bona est; in peccatore autem, sola vitia odienda sunt. « Delinquent, » quia super. iniquitatem apponent iniquitatem, ut qui sordidus est semper sordescat. « Redimet Dominus animas servorum suorum. » Jam enim redemit sanguine suo, redimit etiam omni die, dum eas a vitiis et carnis liberat necessitatibus; redimet etiam in futuro, quia a secunda morte eripiet. « Et non delinquent omnes qui sperant in eo, » quia semper de virtute in virtutem concedentes, omnia vitia sub pedibus conculcabunt.

EXPOSITIO PSALMI XXXIV.

« Judica, Domine, nocentes me. » Vox Christi in passione: Judica, inquit, Domine, nocentes me, reude illis juxta opera sua. « Expugna impugnantes me, » ne semper in fortitudine sua glorientur. « Apprehende arma » ad me defendendum et illos perdendum. « Et exsurge in adiutorium mihi. »

« Effunde frameam et conclude. » Effunde, inquit, framea, Titum et Vespasianum, meritam viudicetiam, et gladios quibus perdantur. « Adversus eos qui persequuntur me, » et conclude eos ab hostium multitudine, ut nec unus quidem de civitate egredi vel ingredi possit. « Dic animæ meæ: Salus tua ego sum. » De qua ipsi dicebant: « Non est salus ipsi in Deo ejus (Psal. III). » Possumus etiam per frameam animam Dominicam intelligere, cujus effusione conclusi sunt Judæi, quia garrulitas et disputatio eorum omnino cessavit. « Confundantur et vereantur. » Confundantur, inquit, de mendacio, cum me viderint resuscitatum. « Et vereantur, » non enim erat in rem quod timerent Romanos, nisi Christum interficerent; sed postea revera timuerunt, cum incurrentium hostium conspicerent gladios. Vel confundantur et erubescant de peccatis. Unde Apostolus: « Quem ergo fructum habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis? » (Rom. vi.) Et vereantur, non demonem, sed Dominum. « Avertantur retrorsum et confundantur. » Avertantur, inquit, retrorsum, ut sequantur Dominum, qui nunc diabolum imitantur. Sive retrorsum convertantur, ut nunquam de futuris cogitent, sed sola presentia et transitoria concupiscant, et confundantur, vel in melius, vel æterna confusione, « cogitantes mihi mala. Fiant tanquam pulvis ante faciem venti, » ut sicut nec pulvis vento, ita nec hostibus ipsi resistere possint. « Et angelus Domini » malus sit « persequens eos, » ut ubicunque Judæi fuerint, eis diabolus dominetur. Sive angelus Domini, id est Titus et Vespasianus, quos supra memoravimus. « Fiant viæ illorum tenebræ, »

ut non videant quo fugere possint. « Et lubricæ, » ut fugientes cadant. « Et angelus Domini persequens eos, » ut facile capiantur, et hoc merito. « Quoniam gratis, » id est sine causa, ipso eodem Pilato testis. (Luc. xxiii), « absconderunt mihi interitum. » Absconderunt utique, quia cum proditione eum occiderunt. « Supervacue exprobraverunt animam meam, » id est sine omni illorum utilitate probaverunt quoniam Christus resurgere posset; vel etiam exprobraverunt, quia multa ei opprobria inferebant, dicentes: « Ave, Rabbi, (Matth. xxvi). » Et: « Dæmonium habes (Joan. viii). »

« Veniat illi laqueus, quem ignorat, » Ego quidem non ignoravi illorum laqueos et deceptiones, ipsi autem, quæ poena, qui laquei eis futuri sint, omnino ignorant. « Et captio, quam abscondit, » ad me capiendum, « comprehendat illum, » — « unicuique enim secundum mensuram, qua mensus fuerit, remittetur (Matth. vii). » — « Et in laqueum cadat in ipsam, » quem mihi paravit. Unde dicitur: « Foveam, quam fratri tuo parabis, in eam cades (Prov. xxvi). » « Anima autem mea, » ex illorum exempta insidibus, « exsultabit in Domino, » et delectabitur de salubritate sua. Tunc tandem « omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tui? » Per ossa, fortiora membra, id est apostolos intelligimus, qui, postquam Christus resurrexit, ubique terrarum Dominum laudare et prædicare cœperunt. « Eripiens inopem de manu fortiorum ejus, » id est, Christum de manibus et potestate Judæorum; inops enim in hoc mundo factus Christus, quia nihil proprii habuit. Unde ipse ait: « Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidet. Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet (Matth. xvi). » Et Apostolus: « Qui cum omnium dives esset, pro nobis pauper factus est, ut illius inopia nos divites faceret (II Cor. viii). » « Egenum et pauperem a diripientibus eum, » id est, a Judæis, vel a principibus tenebrarum. Fortiores autem dixit, quia omnis qui verberat, et qui verberatur fortior esse videtur.

« Surgentes testes iniqui, quæ ignorabant, interrogabant me. » Testes iniqui dicuntur principes sacerdotum, qui interrogantes dicebant: « Adfirmos te per Deum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei. » Christo autem respondente: Ego non clamaverunt dicentes: Ipsi audistis blasphemiam (Matth. xxvi). » Quæ utique non blasphemiam, sed veritas erat. Fuerunt igitur testes iniqui, quia veritatem blasphemiam esse testantur. Ignorabant autem an esset Filius Dei, quia Spiritus sanctus in eis non erat, qui hoc illis revelaret. « Retribuisti mihi mala pro bonis, » quia ego de illorum salute, ipsi vero, quomodo me perderent, cogitabant. « Serilitatem animæ meæ, » id est penuriam viæ, quæ me interfecerunt. Vel, quia cum deberet dari frumentum, exorta est zizania. Præterea semen quod super eos seminavi, quasi in duros lapides versum, nullum mihi protulit fructum. O vinea mea electa, ego te plantavi, quomodo conversa es in acervum.

dinem, pro ovibus abruscas, pro vino acetum Domino dedisti!

« Ego autem, cum mihi molesti essent, flagellando, conspuendo, induer bar cilicio, quia non divinitatis potentiam, sed solius carnis fragilitatem eis manifestabam. Nam quasi cilicio indutus, carne quia tectus, inter peccatores reputabatur; cilicium enim peccatoribus convenit. Unde Apostolus ait: « Ut de peccato peccatum damnares in carne (Rom. viii). » — « Humiliabam in jejunio animam meam. » In jejunio, inquit, affligebam meipsum, quia neminem illorum, nisi unum ex latronibus, mihi incorporare potui. « Et oratio mea in sinu meo convertetur, » in sinu namque convertitur oratio, quando eadem deprecatio frequenter in corde revolvitur. Vel etiam, ideo oratio, quam Christus in sui cordis secreto faciebat, conversa est, quia, sicut prius pro Judæorum salute, ita et pro confusione postea Deum rogare cepit, et merito.

« Quasi proximum, et quasi fratrem nostrum sic complacebam. » Sic, inquit, diligebam Judæos ut fratrem, et secundum carnem, proximum. « Majorem enim dilectionem nemo habet quam ut animam ponat quis pro amicis suis (Joan. xv). » — « Quasi lugens et contristatus sic humiliabar, » vel ab ipsis, vel pro ipsis. « Et adversum me lætati sunt, » id est de his quæ mihi contraria et adversa fuerunt. « Et convenerunt. » Convenerunt utique pontifices et Pharisæi in unam voluntatem atque consilium ut Christum caperent et occiderent (Marc. xiv). « Congregata sunt super me flagella, » quia « cum gladiis et fustibus super eum venerunt (Math. xxvi). » « Et ignoravi, » nulla enim causa fuit cur eum crucifigerent (Luc. xxiii). Unde ipse ait: « Quia odio habuerunt me gratis (Joan. xv). »

« Et ideo dissipati sunt, » id est, ubique dispersi. Vel, secundum interiorem hominem distracti. Vel etiam a charitatis vinculo divisi. « Nec compuncti, » quia nec poenitent, neque credunt. « Tentaverunt me, » multis modis tentaverunt Judæi Christum. Unde ipse ait: « Quid me tentatis, hypocritæ? » (Math. xxii). « Subsannaverunt me subsannatione: » — « Vah! qui destruis templum Dei (Math. xvi). » — « Frenuerunt super me dentibus suis, » « Crucifige, crucifige, dicentes (Luc. xxiii). » — « Domine, quando respicies » iniquitatem illorum? « Restitue animam meam » pristino gradui et tuæ claritati. « A leonibus unicum meam » auferens a superbia et violentia Judæorum. Quod si feceris, « confitebor tibi in Ecclesia magna, » id est in Ecclesia catholica per orbem terrarum diffusa, consona omnium sanctorum te voce laudabo. Confirmatio. « In populo gravi laudabo te, » id est in gentibus: quem nullus ventus, nullaque doctrina a te divellere potest; non in his qui leves sunt et faciles ad peccandum, quos velut pulverem « ventus projicit a facie terræ (Psal. i), » nunquam humilia, sed semper superba cogitantes.

« Non supergaudeant mihi, qui adversa sunt mihi

inique. » Supergauderent namque adversarii Christi, si mortuus non resurgeret. « Qui oderunt me gratis, » id est sine culpa. « Et annunt oculis, » alteri enim alter oculis ut ferret innuens, Christo Domino colaphizato dicebant: « Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit? » (Math. xxvi.) Innuebant etiam oculis, quando se in facie amicos monstrabant, hoc est quod sequitur:

« Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur. » Dicentes: « Magister bone (Math. xix). » Et: « Scimus quia verax es (Math. xxii). » Et: « Non respiciens personam hominum (ibid.). » Hæc enim et similia, pacifica verba sunt sub adulationis figura.

« Et in iracundia terræ loquentes dolos cogitabant, » loquebantur utique Pharisæi et sacerdotes in iracundia terræ, quia seditionis verba fundentes, terrenos et peccatores ad iracundiam provocabant, ut ille qui dicebat: « Expedi vobis ut unus homo moriatur pro populo, et non tota gens pereat (Joan. xi). » Hoc autem nulla alia de causa dicebant, nisi ut Christum dolo tenerent et occiderent (Marc. xiv). « Et dilataverunt super me os suum, » omnes palam blasphemantes. « dixerunt: Euge, euge, » insultatoria laus est. « Viderunt oculi nostri, » vidimus qualis esset, et tandem cognovimus: ubi sunt virtutes quas faciebat? cur qui alios salvavit, seipsum non salvat? (Math. xxvii.) Cur qui Lazarum suscitavit, seipsum non suscitavit? « Vidisti, Domine, » insultationes, et opprobria eorum, « Domine, ne discedas a me, intende judicium meum, » id est,

diffunde et manifesta cunctis gentibus judicium quo judicatus sum, ut nullus amplius desperet, tali sacrificio immolato. « Deus meus et Dominus meus, in causam meam, » veni, id est, discerne meam justitiam, et illorum iniquitatem. « Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, » id est, quia justus es, discerne me injuste condemnatum, et fac quod justum est. « Et non supergaudeant mihi, » quod utique facerent, nisi Christus a morte resurgeret.

« Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, » lætæ animæ nostræ; nec dicant: Devoravimus eum, » id est omnino delevimus; quod equidem nec sapere potuerunt, cum audirent eum resurrexisse. « Erubescant, et revereantur simul, qui gratulantur malis meis. » Ecce hic convertitur oratio; non enim jam rogat ut Pater illis ignoscat, sed erubescant et revereantur. Erubescant, inquit, de mendacio suo, et revereantur poenam sui que confusionem, et repentinum interitum qui gratulantur malis meis, id est non solum qui faciunt; sed qui facientibus consentiunt, ut ipse Pilatus, qui dicebat: « Innocens ego sum a sanguine justii hujus (Math. xxvii). » — « Induantur confusione et reverentia, qui maligna loquuntur super me, » confusione quidem et verecundia induti fuerunt, quia invitis custodibus resurrexit; induentur et in judicio, cum Judicem videbunt, quem ut hominem flagellarunt. Hinc pro Ecclesia loquitur. « Exsultent et lætentur qui volunt justitiam meam. »

Judæi, inquit, induantur confusione; illi autem exsultent et lætentur qui justitiam meam sequi volunt, vel, qui me justum dicunt. « Et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi ejus. » Semper enim Ecclesia Dominum magnificat, quæ ætate eandem pacem habere desiderat quam et Christus habet, qui, pro parte carnis, servus est Patris. « Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, » id est apostoli et doctores, per quos, quasi propria lingua, meas Ecclesiæ denuntio voluntates. « Et tota die laudem tuam, » donec enim tempus fuerit, semper Ecclesia Dominum laudabit.

EXPOSITIO PSALMI XXXV.

« Dixit injustus, ut delinquat in semetipso, » in semetipso, inquit, in corde, in cogitationibus; dixit iniustus: Delinquam, furabor, occidam, innocentes et proximos accusabo, et sic dives efficiar. Vel, in semetipso, id est contra seipsum; omnis enim qui peccat, sibi contraria operatur. « Non est timor Dei ante oculos ejus. » Quid mirum, si se peccare promittit, qui ante oculos cordis Dei timorem non habet? timor namque Dei, frenum est peccati.

« Quoniam dolose egit in conspectu ejus, » id est in interiori homine, quem Deus videt et cognoscit, vel etiam, Judæi in præsentia Christi. Unde fit « ut inveniatur iniquitas ejus ad odium, » quia semper, inquit, dolose agit, sine odio quidem iniquitas illius in æpîri non potest. « Verba oris ejus iniquitas et dolus, » verba namque eorum dolo et mendacio plena sunt, quia aliud ore dicunt, et aliud corde volunt. « Noluit intelligere ut bene ageret. » Multi enim bona et Scripturas intelligunt, sed non ad hoc ut eas custodiant. Unde Apostolus: « Non auditores, inquit, legis justificabuntur apud Deum, sed factores (Rom. 10). » Itemque: « Si vis perfectus esse, serva mandata (Math. 19). »

« Iniquitatem meditatus est in cubili suo, » id est, in secretario cordis sui. « Astitit omni viæ non bonæ, » quia in omni malitia perseveravit: hoc est quod sequitur: « Malitiam autem non odit. » Qui malitiam non odit, misericordiam non amat.

« Domine, in cælo misericordia tua. » In supradictis, inquit, iniquis, non est nisi dolus, iniquitas et malitia; in sanctis autem, quos per cælum intelligimus, misericordia et veritas. Misericordia quidem est in sanctis, quia a magistri jussione non discedunt, qui ait: « Estote misericordes, sicut et ego misericors sum (Luc. vi). » Et alibi: « Jucundus homo qui miseretur et commodat (Psal. cxl). » Veritas quidem, quia neminem fallunt, ut ille de quo superius diximus: « Verba oris ejus iniquitas et dolus. » In talibus omnia veritas non est. « Usque ad nubes, » subintelligitur, perveniens. Quid per nubes, nisi apostolos, doctores et prophetas? ut enim nubes pluviam, ita et isti doctrinam distillant. Usque ad hos ergo pervenit veritas Dei, quia nullus ad plenum divina secreta cognovit, nisi cui sanctus Spiritus revelavit. Unde ipsa Veritas ait: « Nemo novit Patrem nisi Filius, et cui Filius voluerit revelare (Math. 11). »

« Justitia tua sicut montes Dei, » substantia, homines facit. Omnes enim qui Dei justitiam imitantur et colunt, quasi montes efficiuntur; ut eia montes a sole, ita sancti semper a Christo illuminantur. Quacunque enim ex parte volvatur sol, montes quidem semper illuminat. « Judicia tu abyssus multa, » id est, alta et obscura profunditas. « Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit? (Rom. 11) » Vel, « incomprehensibilia sunt judicia ejus (ibid.). » Quia alios elegit misericordia, alios damnat veritate, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau odio habui (Rom. 11). »

« Homines et jumenta salvabis, Domine. » Quævis, inquit, in cælo sit misericordia tua, tamen et homines, et jumenta salvabis, id est sapientes et rationabiles, et brutos et idiotas, sive, homines et jumenta, id est justos et peccatores. Vel, etiam homines, id est, carnales: et imperfectos, et jumenta hominum, id est apostolos, qui totius Ecclesiæ viciniam sustinent. « Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus, » Videns quod homines et jumenta, et justos et peccatores salvavit homines, tantam admirans misericordiam, exclamat: Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus.

« Filii autem hominum, » id est tota ecclesia continuatio usque ad finem sæculi, « in terra alarum tuarum sperabunt, » id est in tua protectione. Vel, duas alas, duo crucis cornua intelligimus, qui signo crucis muniti inimicum a nobis repellunt. Sive, duæ alæ duo sunt Testamenta, quibus erudi hæreticos superamus. Possumus etiam per duas alas Dei et proximi dilectionem significare, quibus quicumque caret, non habet unde volet ad regnum cælorum.

« Inebriantur ab ubertate domus tuæ, » id est, affluentia gratiarum Spiritus sancti, sive plenitudine Scripturarum: namque Spiritu sancto pleni erant apostoli, quando musto maderæ a Judæis dicebantur (Act. 1). « Et torrente voluptatis tuæ potabis eos, » id est impetu misericordiæ tuæ, summique et ineffabilis boni felicitate. Quod facere quidem potest, quoniam apud te est fons vitæ, » id est Christus apud Patrem, ut in Evangelio dicitur: « Et Verbum erat apud Deum (Joan. 1). » Fons vitæ Christus est, et ipse ait: « Aqua quam ego do, qui biberit et es, non sitiet ultra (Joan. 4). » — « Et in lumine tuo videbimus lumen. » Lumen de lumine Christus est, qui « illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. 1). » In hoc autem lumine videbimus lumen, quia ipse est lucerna pedibus nostris, lucens ante Patris faciem et claritatem. Quod et hæc, sic quod sequitur: « Præterde misericordiam tuam scientibus te, » id est Filium tuum. Confirmat. « Et justitiam tuam his qui recto sunt corde, » et justus et misericors ad te perveniant. « Non veniat mihi pes superbiæ, » pes enim principium et sustentamentum superbiæ diabolus est. « Et manus peccatorum non moveat me, » id est suggestio et diaboli

lica tentatio non separet me a charitate Dei. « Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem, » iidem maligni spiritus, qui iniquitatem operari non cessant; nam propter superbiam de cœlorum sedibus ejecti sunt. « Expulsi sunt a te, nec potuerunt stare. »

EXPOSITIO PSALMI XXXVI.

« Noli æmulari in malignantibus. » Vox doctorum ad Ecclesiam: *Æmulari*, multas habet significaciones. Aliquando enim pro diligere ponitur, ut: « *Æmulor* enim vos Dei æmulatione (II Cor. xi). » Aliquando autem pro imitari, ut: « *Æmutamini* charismata meliora (I Cor. xii). » Aliquando vero pro invidere, ut in hoc loco: « Noli æmulari in malignantibus, » id est, noli habere invidiam in male agentibus, ut idem facias. « Neque zelaveris facientes iniquitatem. » Dilige, inquit, hominem, noli diligere latronem; dilige hominis naturam, sed non diligas adulterium: malum enim ubique repudiandum est.

« Quoniam tanquam fenum velociter arescent. » Ad tempus enim lætantur et florent, sed cito siccantur et in pulverem rediguntur. « Et quemadmodum olera herbarum, » id est viriditates, cito decident. » Unde Isaias: « Omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos feni. Siccatum est fenum, et cecidit flos (Isa. xl). » — « Spera in Domino, et fac bonitatem. » Noli, inquit, malignantibus invidere, ne et tu tam cito pereas. Sed spera in Domino, non in divitiis, non in pulchritudine, non in mundi flore. Et fac bonitatem, id est misericordiam in omnibus. « Inhabita terram, » id est sanctam Ecclesiam, « et pascaris in divitiis ejus, » id est in sacris voluminibus. Vel, inhabita terram, id est dominare carni, neque secundum suas concupiscentias eam vagari permittas, et pascaris in divitiis ejus. « Delectare in Domino, » non in concupiscentiis carnis, non in momentaneis bonis. « Et dabit tibi » quæ ista quidem dare non possunt, scilicet « petitiones cordis tui. » Si enim, quod verum est, « spiritus concupiscit adversus carnem, et caro adversus spiritum (Gal. v), » aliæ quidem sunt petitiones carnis, aliæ vero spiritus, id est cordis.

« Revela Domino viam tuam. » O quam salutifera mandata! Non invidere malis, non diligere iniquitatem, in Domino sperare, in Domino delectari, vias et opera nostra Domino consisteri, admonent nos sapientissimi, et misericordes Ecclesie doctores. « Et spera in eum, et ipse faciet. » Quid faciet? Sequitur: « Et educet quasi lumen justitiam tuam, » ut nunquam in tenebris et vitiis obscuretur; non enim a tenebris comprehenditur lux. Vel, quasi lumen justitiam educet, quia de hac obscuritate elevans, angelis eam et hominibus manifestam faciet. « Fulgebunt enim sancti sicut sol in regno Dei (Matth. xiii). » Confirmatio. « Judicium tuum tanquam meridiem, » omni obscuritate tenebrisque elucidatum faciet iudicium illud quo Dominum imitari, et fidem sequi, et operationem decrevistii. Hoc autem erit in die iudicii, quando « sancti stabunt in

magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt (Sap. v). » Quos mali in tanta gloria videntes dicent: « Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei. Nos insensati, vitam illorum æstimabamus insaniam (ibid.). » — « Subditus esto Domino, et ora eum. » — « Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies (Matth. iv). »

« Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, » id est in homine faciente injustitias; multi enim in dolo, multi in furto, multi in perjurio, multique in rapina prosperantur; hæc autem non Dei, sed hominis, viæ sunt.

« Desine ab ira. » — « Ira enim viri justitiam Dei non operatur (Jac. i). » Et: « Sol non occidat super iracundiam vestram (Ephes. iv). » Repetitio. « Et derelinque furorem. » Vel etiam, ira animi, furor vero corporis est; furor enim est, qui homines in adulterium rapit. « Noli æmulari, ut maligneris, » sed potius ut bona agas.

« Quoniam qui malignantur, exterminabuntur. » Exterminabuntur quidem, qui extra hæreditatis terminos permanebunt, sive, cito de corporibus ejicientur. « Sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram; » qui enim Dominum expectant, terram viventium hæreditabunt, vel etiam carni suæ imperitabunt.

« Et adhuc pusillum, et non erit peccator. » Adhuc, inquit, pusillum temporis erit, et postea non erit peccator, quia omnino destruetur. « Et quæres locum ejus, et non invenies, » id est si forte locum ejus quæsieris, invenire non poteris. Quod enim non est, locum habere non potest. « Mansueti autem hæreditabunt terram. » — « Beati mites, » et mansueti, « quoniam ipsi possidebunt terram (Matth. v), » eorum namque erit hæreditas. Possident etiam carnem suam, ne in vitiis delectentur: « Et delectabuntur in multitudine pacis. » Nulla enim ibi seditio, nullaque discordia erit, qua et spiritus carni, et caro spiritui consentiet.

Interim autem, « observabit peccator justum. » Ut eum capiat et perdat; ad hunc namque modum in Evangelio legitur: « Et ipsi observabant eum (Luc. xiv). » — « Et stridebit super eum dentibus suis, » stridebit super eum dentibus nequitie et impietatis, quibus eum devorare nititur; per corporis namque motum, affectum animi intelligimus. « Dominus autem irridebit eum, quoniam prospicit quod veniant dies ejus; » irridet namque Dominus peccatorum gaudium et exultationem, quia quando, et quæ de eis poena sumatur, agnoscit.

« Gladium evaginaverunt peccatores, intenderunt arcum suum. » Per gladium, apertam et manifestam persecutionem intelligimus, per arcum vero, occultam et dolosam deceptionem, qua sanctis insidiantur. « Ut decipiant pauperem et inopem, ut trucident rectos corde. » Arcu namque decipiunt, gladio vero trucidant. Est autem pauper, qui nihil habet; inops vero, qui, quamvis sine opibus sit, aliquid tamen possidet. « Gladius eorum latret in corda ipsorum, et arcus eorum confringatur. » Om-

nis enim quicumque alium lædere molitur, primum A seipsum proprio jaculo percudit; arcus autem confringitur, quando dolus et mala voluntas non invenit effectum. « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas, » ac si dicat: Melior est justorum paupertas quam divitiæ peccatorum; iste enim paucis abundat, ille autem plenus sitit; iste animam salvat, ille autem corpus et animam odit. Sed « quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiat? (Matth. xvi.) » Melior est enim huic fides, quæ grano sinapi comparatur, quam illi perfidia quæ ubique vagatur. « Quoniam brachia peccatorum conterentur, » id est, virtutes, potentia divitiæque in quibus confidunt. « Confirmat autem justos Dominus, » ne ab injustitia vincantur. « Novit Dominus dies immaculorum, » novit enim quomodo vixerint, et quibus vitam sinierint. Vel novit, quia dilexit. Unde e contra malis dicturus est: « Amen dico vobis, nescio vos (Matth. xxv.) — Omnis enim qui ignorat, ignorabitur (I Cor. xiv.) — » — « Hæreditas eorum in æternum erit, » id est in Christo, vel in vita perpetua. « Non confundentur in tempore malo, » quia reprobus dicetur: « Ite, maledicti, in ignem æternum. » « Et in diebus famis saturabuntur, » dies namque famis eodem in tempore sient, quia, omnes sive boni, sive mali, æternum suscipere gaudium desiderabunt; sed, malis omnibus expulsis, solis bonis prandium et nuptiæ parantur, quando e contra soli « peccatores peribunt. Inimici namque Domini mox ut honorati fuerint, » inani et temporali gloria, « et exaltati » in opes et divitias, « quemadmodum fumus deficiet, » quia nusquam apparebunt. Peribunt igitur peccatores. Vel ideo, ut fumus peribunt, quia quanto altius ascendent, tanto magis evanescent, et merito.

« Mutuabitur peccator, et non solvet. » Nihil enim habet homo quod mutuo non acceperit, sicut scriptum est: « Quid enim habes quod non accepisti? (I Cor. iv), » nudos enim nos natura creavit. Nihil ergo habet homo quod mutuo non acceperit. Unde, et in Evangelio Dominus dicit: « Homo quidam peregre proficiscens vocavit servos suos, et tradidit illis bona sua; et uni dedit quinque talenta, alii duo, alii vero unum (Matth. xxv.) » Ecce pecuniam domini mutuo servi acceperunt; qui autem in hoc fideliter eam dispensaverit, et cum usura domino revertentiolvere poterit, hoc ei a domino dicetur: « Euge, serve bone et fidelis, intra in gaudium domini tui (ibid.). » Fideliter namque dispensant divites, qui de divitiis elemosynas faciunt; fideliter autem dispensant doctores, qui nec sacculum nec peram portant. Peccatores autem, divitias, et sapientiam, virtutes, et intellectum a Domino mutuantes, neque ei gratiam referunt, neque pauperibus suppeditant, neque cum lucro pecuniam solvunt; merito igitur ut fumus deficiet. « Justus autem miseretur, et tribuet. » Miseretur, inquit, aliis, ut et Dominus sui miseretur, misericordiarque retribuatur meritum.

« Quia benedicentes ei hæreditabunt terram. » Hanc retributionem recipiunt justi, quia terram viventium hæreditabunt. « Maledicentes autem ei disperibunt. » Vere utique disperibunt, quia et animæ et corpore morientur. « Apud Dominum gressus hominis » (timentis se) dirigentur, quia de virtute in virtutem ad Deum ibit. « Et viam ejus volet, » quia secundum justitiam graditur.

« Cum ceciderit, non collidetur, » quia statim peccat, pœnitet, et ipsa pœnitentia corroboratur. Sive, cum in aliquas hujus sæculi ceciderint adversitates, in interiori tamen homine non collidentur. Quare? « Quia Dominus supponit manum suam, » neque a justis aliquando separatur. « Junior frater enim senni: et non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem. » Non vidi, inquit, justum a meæ ætatis principio a Domino derelictum, nec semen ejus indigenis pane. Qui enim quærit indiget; justus autem non quærit, quia non indiget. Semina namque, id est imitatores justi, non indigent pane, quia et carnali et spiritali semper abundant; paucis enim et minimis natura contenta est. Unde et in Evangelio Dominus ait: « Nolite solliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus? (Matth. vi.) »

« Tota die miseretur et commodat. » Quia aliorum miseretur et commodat, inde comprobatur non indigere. Qui enim non habet, quomodo dare potest? Habet igitur justus, siquidem dare potest, miseretur et commodat. « Et semen ejus in benedictione erit, » quia et opera, et imitatores, et exhortatio ipsius a Domino benedicuntur. « Declina ergo a malo et fac bonum, » ut et tibi idem contingat. Declina a malo, diverte a peccato, fuge diabolus, sequere bonum, imitare Deum. « Et inhabitabit in sæculum sæculi. » (Ch.) in Ecclesia, in unitate fidei, in cælesti Jerusalem. in judicio recto, ut nunquam devies a veritate. « Quia Dominus amat judicium, » id est veritatem. « Et non derelinquet sanctos suos, » probatio est quis veritatem diligat. Non autem derelinquit, quia in æternum eos conservat. « Injusti punientur, » id est, æternaliter damnabuntur, « et semini impiorum peribit, » id est opera, vel sequentes. « Justi autem hæreditabunt terram » vivorum, non mortuorum, vel incorruptibilia corpora sua. « Et inhabitabunt in sæculum sæculi super eam. Os justum meditabitur sapientiam, » et in hoc sæculo et in futuro. Non meditabitur injustitiam, non dolum, quia fratres decipiat, sed soli semper sapientiæ vocabit. « Et lingua ejus loquetur judicium, » id est, non superbiam, sed ratam veritatem. « Lex Dei ejus in corde ipsius, » quæ et peccare vetat, et bona facere docet. « Et » ideo « non supplantabuntur gressus ejus, » ab iniquis et peccatoribus. « Considerat » namque « peccator justum, » ut eum supplantet, ejusque detorqueat gressus. « Et quærit mortificare eum, » quod utique non faciet. « Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus, » quia, quam-

vis corpus, animam tamen capere non poterit A
(*Math. x*).

« Nec damnabit eum, cum judicabitur illi, » id est ad ipsius gloriam et honorem : quod in iudicio fiet. « Exspecta » igitur « Dominum, » qui te vindicabit. Unde Apostolus : « Mihi, inquit, vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus (*Rom. xii*). » — « Et custodi viam ejus, » id est serva mandata. « Et exaltabit te, » ad cœlestia. « Ut hæreditatem capias terræ, » illius scilicet quam nullus hostilis turbo tibi auferre poterit. « Cum perierint peccatores, videbis, » non peribis, sed pereuntes videbis.

« Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani, et transivi et ecce non erat, » Satis, inquit, magnos, et excelsos, et terrenis honoribus præditos impios ad tempus vidi, et statim æterna cogitans, ad ipsorum vitæ exitum transivi, et ecce non erat. Si quis enim ad intellectum transeat, et cogitando dicat : Ubi nunc est Cæsar? Ubi Pompeius? Ubi Octavianus? Ubi potentia Neronis? non utique eos inveniet. « Et quæsi vi eum, et non est inventus locus ejus, » qui enim non est, locum non habet. « Custodi » ergo « innocentiam, et vide æquitatem, » ne ad impiorum similitudinem pereas, « quoniam sunt reliquæ homini pacifico. » Sed quæ reliquæ? Vita post mortem. Possumus autem, per homines pacificos, apostolos intelligere, quorum doctrinæ pacatus est mundus. His autem sunt reliquæ et æterna retributio. Unde Apostolus : « Si cujus, inquit, opus manserit, quod superædificatum fuerit, mercedem recipiet (*I Cor. iii*). » — « Injusti disperibunt, simul reliquæ impiorum interibunt, » quia non relinquitur eis vita post mortem. « Salus autem justorum » erit « a Domino, » qui vere salvare potest. « Et » Dominus erit « protector eorum in tempore tribulationis. Et adjuvabit eos Dominus, » in sæculi tentationibus. « Et eruet eos, a peccatoribus, et salvabit eos, » in die iudicii, « quia speraverunt in eum. »

EXPOSITIO PSALMI XXXVII.

« Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. » Argue me, inquit, sed non in ira vel furore, quinimo in misericordia et pietate. Vox cuiuslibet pœnitentis.

« Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. » Quid D
per sagittas nisi correctionis verba intelligimus? « Et confirmasti super me manum tuam, » quia magistrali verberare me castigasti. Noli igitur me in ira et furore amplius flagellare, quia doctrinæ tuæ non sum oblitus, sed quasi acutissima sagitta cordi meo infixæ est. More discipuli loquitur, magistri misericordiam implorantis. Possumus etiam, per sagittas, hujus sæculi ærumnas intelligere, ut sit vox humani generis de tot miseriis conquerentis, quasi licet : Ne irascaris, Domine, populo tuo, qui tantis undique miseriis et angustiis obsitus est; hinc enim sagittæ tuæ debita vindicta, morbi, pestilentiæ, famæ, aliæque hujus sæculi adversitates nos vulnerant et affligunt. Hinc vitiorum impetus dæmonio-

rumque insidiæ nos conturbant. Restat igitur, si nobis iratus fueris, ut non omnino pereamus.

« Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ. » In prima, inquit, radice peccavimus, immortalitatem amisimus, iram tuam cognovimus, mortalesque facti sumus : quæ igitur sanitas, vel constantia in nobis esse potest? « Non est pax ossibus meis. » Perterrita sunt ossa mea. Idcirco pacem habere non possunt. Quis enim inter hostes pacem habebit? Per ossa, memoriam, intellectum et rationem intelligimus; hæc autem quia a vitiis conturbantur, multoties pacem amittunt. Hoc autem etiam de pœnitentibus intelligi potest, qui, Dei iram suaque recognoscentes peccata, jejuniis semper et vigiliis vacantes, vix ossibus hærent.

B « Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum. » Ideo, inquit, pax non est ossibus, quia iniquitates præsumunt, et dominantur menti; caput enim pro mente ponitur, quæ animæ principalior pars est. Unde in Evangelio legitur : « Levate capita vestra (*Luc. xxi*). » — « Sicut onus grave gravatæ sunt super me, » illos enim gravant peccata qui ea deponere volunt, sicut econtra illis levia sunt qui in eis delectantur.

« Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ. » Olim, inquit, pro suavi odore vitiorum putredinæ usus sum, sed jam nunc quidem peccata mea mihi fetere incipiunt. Quod ideo quidem fit, quia cicatrices corruptæ sunt. Tunc enim corrumpuntur ulcera et cicatrices, quando peccata manifestantur. « A facie insipientiæ meæ, » putruerunt vitia incisa, et aperta sunt ulcera, quia meam cognovi insipientiam. Quis enim nisi sapiens insipientiam cognoscit?

« Miser factus sum, et curvatus sum usque in finem. » Miserum enim se Apostolus esse sciebat cum diceret : « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? (*Rom. vii*). » Usque in finem curvantur qui, ex toto se sub jugo Christi humiliantes, in cinere et cilicio pœnitentiam agunt.

« Tota die contristatus ingrediebar, » quia semper pro peccatis flebam. Quid mirum? « Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus. » Partem pro toto posuit. Quia dæmonum, inquit, illusionibus plena erat caro mea, ideo sine tristitia esse non poteram;

D « Et » quoniam « non est sanitas in carne mea, » quæ semper a vitiis vulneratur. Unde, « afflictus sum et humiliatus sum nimis, » sciens quod « per multas tribulationes in regnum cœlorum » me « intrare necesse sit (*Act. xiv*). » — « Rugiebam a gemitu cordis mei. » Rugiunt namque et amare desunt sancti, quia semper corda eorum pro peccatorum conscientia gemunt; quod tu quidem nosti. « Domine, ante te omne desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus. » Scis igitur quia humiliatus fui, et pro peccatis gemui. « Cor meum conturbatum est in me, » id est anima mea. Sed quare conturbatum est? Quia « dereliquit me virtus mea, » id est Deus ipse, sive immortalitas. « Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum, »

quia, via veritatis amissa, diabolum et errorem sum A ipsa aliquem aggrediatur, sed quia ab aliquo secutus.

« Amici mei et proximi mei, adversum me appropinquaverunt, et steterunt. » Vox capitis, quasi dicat: Nihil est, o homo, quod quereris, nihil est quod de miseris lamentaris: vide me afflictum, vide me crucifixum, vide me peccata tua portantem, vide mundi miserias ferentem, et auferentem. Consolare igitur, spem habeto, non frangaris adversis. « Amici mei » (ironia est. Sic enim, et Judam amicum vocavit: « Amice, ad quid venisti? [Math. xxvi] » cum utique amicus non esset), « et proximi mei, » secundum carnem, « adversum me appropinquaverunt, et steterunt; » non enim appropinquaverunt ut crederent, sed potius ut occiderent.

« Et qui juxta me erant, de longe steterunt, » id est, discipuli, quia « relicto eo omnes fugerunt (ibid.), » sicut in Evangelio dicitur: « Cum autem apprehendissent, stabant omnes noti ejus a longe (Luc. xxiii). » — « Et vim faciebant qui querebant animam meam, » quia et me post se trahabant, et Jacobum, relicta sindone, nudum fugere compulerunt (Marc. xiv). Petrus quoque in tantum sibi constrictus, ter negavit (Math. xxvi).

« Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, » quia falsis testimoniis me vincere putabant. « Et dolos tota die meditabantur, » quibus me ante Pilatum accusare possent. « Ego autem, tanquam surdus, non audiebam, » quia nemini ullum responsum dabam. Unde quidam eorum ait: « Nonne audis quanta adversum te dicunt testimonia? (Math. xxvii). » — « Et sicut mutus non aperiens os suum, » sicut scriptum est: « Tanquam ovis ad occisionem ductus est, et non aperuit os suum (Isa. liii). » « Et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones. » Expositio est præcedentis versus « Quoniam in te Domine, speravi. » Ideo, inquit, non me defendi, quia non in me, sed in te speravi. Unde etiam quasi improperantes dicebant Judæi: « Confidit in Deum, liberet eum si vult (Math. xxvii). » — « Et tu exaudies me, Domine Deus meus. » Sed unde exaudies? Scribitur:

« Quia dixi: Nequando supergaudeant mihi inimici mei, » Quod utique facerent nisi resurgerem. D « Et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt, » quia, discipulis in fugam commotis, eum deridere cœperunt. Quid mirum?

« Quoniam ego in flagella paratus sum. » Ut Petrus ait: « Cum malediceretur non maledicebat, eum pateretur non comminabatur (I Petr. ii). » — « Et dolor meus in conspectu meo semper, » non pro me tantum, sed et pro meis.

« Quoniam iniquitatem meam annuntiabo. » Non quod iniquitatem fecisset, sed quia in eum iniquitas facta est. « Et cogitabo pro peccato meo, » id est, sollicitus ero pro peccato quod in me Judæi fecerunt. Sic enim dicimus, aggressum urbis, non quod

gressa est.

« Inimici autem mei vivunt. » Non utique vivunt, sed morte morientur. « Et confirmati sunt super me, » ipsi namque Judæi testes sunt quoniam, et quo Christus passus est, semper viles et debiles, sine honore et fortitudine fuerunt. « Et multiplicati sunt qui oderunt me inique, » non equidem multiplicati, sed et prole et divitiis minorati sunt, et merito. Nam « qui retribuunt mihi mala pro bonis, detrahebant mihi. » Quis enim omnia bona enumerare potest quæ Judaico populo Dominus fecit? Quis derisores et opprobria explicare valeat, quæ Filio suo Domino nostro Jesu Christo Judæi intulerunt? « Quoniam sequebar bonitatem. » Hæc enim major et præcipua causa fuit, ut moreretur, quia « Filium bone se fecit (Joan. xix), et quia Sabbato curabat (Joan. ix). » Quod nihil aliud quam bonitas erat. Et sic « non derelinquas me, Domine Deus meus, ne accesseris a me. » Cum, inquit, infernum exspoliaveris, ne derelinquas me, sed « intende in adiutorium meum, » ut victor cum triumpho ad te veniam. « Domine, Deus salutis meæ. »

EXPOSITIO PSALMI XXXVIII.

« Dixi: Custodiam vias meas. » Vox Ecclesiæ: Vias suas custodivit, qui a vitiiis bona opera deredit. « Ut non delinquam in lingua mea. » In lingua namque peccant qui sanctum dant canibus, et margaritas ante porcos mittunt (Math. vi); iste recte opera sua sic custodire promittit, ut neque in opere, neque in sermone delinquat.

« Posui ori meo custodiam. » Non improperabiliter respondi, non maledicentibus maledixi, sed on me custodiam posui, secundum illud: Pecuniam et rerum tuam alliga bene, et fac ori tuo ostium et serram. « Cum consisteret peccator adversum me, » qui non ædificationis causa, verum ut mecum disputaret, neque reprehenderet, audiebat. « Obsecratus et humiliatus sum, » quia, quasi victor, eorum pretuli garrulitatem. « Et silui a bonis, » quia verum obedire nolebant. Huic autem simile quiddam in Ezechiele legitur, qui cum Judæis predicare vellet, ait ei Dominus: « Linguam tuam adhaerere lacini palato tuo, quia domus exasperans est (Ezech. iii). » — « Et dolor meus renovatus est, » id est, amplius et intolerabilius crevit. « Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis; » Lacini namque ira, et Isaias accensus erat, quando dicebat: « Domine, quis credit auditui nostro? (Isa. lvi). »

« Locutus sum in lingua mea, » id est, in lingua cordis, in cogitatione, quam peccator redargueri non valet. Sed quid dixi? « Notam fac mihi, Domine, finem meum. » Nullus enim in hac vita finem suum cognoscere potest, finem namque suum videre desiderabat Apostolus, cum diceret: « Cupio dissolvi, et esse cum Christo (Phil. i). » — « Et numerum dierum meorum quis est; » illi quippe dies vere dicuntur esse, qui semper sunt, et nullum finem habent. « Et scierim quid desit mihi. » Nemo enim in hoc sæculo

positus ad plenum scire valet quid ei desit; sed cum illam supernam et ineffabilem beatitudinem peremerit, tunc se miserum et bonis cunctis egentem hoc sæculo fuisse cognoscat. « Ecce mensurabiles constitisti dies meos. » Singula singulis respondent: los, inquit dies mihi demonstra, quia isti quidem transeunt, et nullius numeri sunt. Ut sciam quid desit mihi, quia hæc mea quidem substantia mihi est, sed a te pro nihilo reputatur. Unde scriptum est: « Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram te » (*Isa. xl.*) « Vel etiam, tanquam nihilum est substantia et esse sanctorum, ad illius essentiæ comparationem, quam ante Dominum habebunt; « fulgent » namque « sicut sol in regno Dei » (*Matth. iii.*) »

« Veruntamen universa vanitas omnis homo vitiosus: veruntamen in imagine pertransit homo, sed tamen frustra conturbatur. » Isti duo versus proximo superiori versui respondent. Quamvis dies, inquit, transcurabiles et transitorii sint, humana tamen fragilitas nihilominus in vanitate persistit. Hominem in hoc loco pro peccatore posuit, et quamvis hæc substantia nulla sit, veruntamen in imagine pertransit homo, quia, ut imaginaria et falsa bona conreget, de regno in regnum, maria, et cuncta pericula homo pertransit, et vere homo, quia non alium, sed humum et pulverem petit. Sive, ad imaginem Dei factus homo (*Gen. i.*) pertransiit, quia non Dei, sed diaboli similitudinem imitatur. Sed et rustra conturbatur.

« Thesaurizat » enim, « et ignorat cui congregavit ea. » Ideo, inquit, frustra conturbatur, quia, quamvis multa summis periculis ipsaque morte bona conquiret, cui tamen ea congregasset ignorat, utrum furibus, hostibus, an privignis.

« Et nunc quæ est expectatio mea? » Non aurum vel argentum, non prædictæ divitiæ, in quibus acquirendis homines desudant. « Nonne Dominus? » Vere Dominus, quo quidem accepto nihil defuerit. « Et substantia mea apud te est, » quam nec tineæ demolitur, nec fures effodiunt vel lurantur (*Matth. vi.*) « Ab omnibus ergo iniquitatibus meis erue me, » quod debes, nam « opprobrium insipienti dedisti me. » Cum enim ad prædicandum discipulos misit, tunc eos insipientibus in opprobrium dedit. Unde ipse ait: « Si me persecuti sunt, et vos persequentur. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum » (*Joan. xv.*) »

« Obmutui, et non aperui os meum, » sed cum patientia et silentio cuncta inimicorum pertuli tormenta; Magistrum sequens, qui sicut ovis ad victimam ductus est, et non aperuit os suum (*Isa. lvi.*) « Quoniam tu fecisti, amove a me plagas tuas. » Tua factura sum, tuum plasma sum, tu me fecisti, miserere mei.

« A fortitudine manus tuæ ego defeci. » Sicut aurum in fornace probat Dominus electos suos (*Sap. iii.*) Flagellat enim omnem filium quem recipit (*Hebr. xii.*), unde fit ut a fortitudine potentiæ suæ

A deficiant, et carnis robur amittant. Unde Apostolus: « Crucifixus, inquit, sum mundo » (*Gal. vi.*) « Confirmatio. » In increpationibus, propter iniquitatem corripuisti hominem, » quod enim homo corripitur, non sine causa fit.

« Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus, » quia indumentum justitiæ sibi texendo atque filando, pro operis studio atque instantia ab omni vitiorum pinguedine defecit. Hæc enim est illa vestis nuptialis, qua qui indutus non fuerit, Christi prandium non merebitur. Unde Salomon ait: « Quæsitit lanam et linum, et operata est consilio manuum suarum » (*Prov. xxxi.*) « Itemque: « Manum suam misit ad fortia, et digiti ejus apprehenderunt fusum » (*ibid.*) » Hanc autem lanam et linum, ejus viri, qui loquitur, anima, sibi filando, ab omnibus carnis concupiscentiis defecit. « Veruntamen vane conturbatur omnis homo, » quia pauci sunt qui honorum exempla imitantes, a sæculi vanitate separentur. « Exaudi orationem meam, Domine, et deprecationem meam; auribus percipe lacrymas meas: ne sileas, » sed responde mihi, « quoniam advena ego sum, » in hoc mundo manens. « Apud te, » quia a voluntate tua non discedo. « Et peregrinus sicut omnes patres mei, » quia « dum in corpore sumus, a Domino peregrinamur » (*II Cor. v.*) » Nam pro transeuntibus fit iste psalmus, qui, de hujus mundi peregrinatione ad patriam transeuntes, merito peregrini vocantur.

« Dimitte mihi, ut refrigerer, priusquam abeam. » Prius, inquit, quam moriar, dimitte mihi peccata mea, ut in illa cœlesti beatitudine refrigerium habeam. « Et amplius non ero, » quia in inferno nulla est redemptio; siquidem non dimissis peccatis illuc, inquit, si pervenero, scio quia amplius non ero. Melius enim est non esse quam infelice esse.

EXPOSITIO PSALMI XXXIX.

« Expectans expectavi Dominum. » Vox Ecclesiæ: « Diu, inquit, expectavi Dominum qui de hujus sæculi miseriis me liberaret. Hoc enim Abraham, Isaac et Jacob, hoc Isaias, Jeremias, hoc ipse David, hujus dictaminis compositor, expectavit. « Et intendit mihi, » id est, ad meum gaudium et utilitatem in mundum venit. Unde ipse Dominus ait: « Multi prophetæ et reges voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt » (*Luc. x.*) « Itemque: « Abraham, pater vester, exultavit ut videret diem meum, vidit et gavisus est » (*Joan. viii.*) » — « Et exaudivit preces meas. » Venit, inquit, et exaudivit me. Nullus enim Christum deprecatus est, qui misericordiam non invenisset. « Et eduxit me de lacu miseriæ, » id est de inferno, vel de vitiorum profunditate. Confirmatio. « Et de luto fecis, » id est, de errore litteræ, vel gentilitatis.

« Et statuit supra petram pedes meos. » Pedes, inquit, meos, sensus meos, opera mea statuit, et firmavit in seipsum, et in fidem suam, ne in lacum et in lutum fecis immergerentur « Et direxit gressus meos. » Neque enim me supra petram positum,

otiosum esse permisit, sed ad Evangelium prædicandum pedes meos direxit. Sive, opera mea, quæ prava et aspera erant, in directa et vias planas convertit, « Et immisit in os meum canticum novum. » Gressus quidem ad evangelizandum direxit, neque os vacuum, mutuum, et e lingue esse voluit, sed novum canticum mihi dedit, quia novus homo venit in mundum, et novam legem dedit mundo (GREG. hom. 32). « Carmen Deo nostro. » Carmen, inquit, mihi dedit quod Deo nostro acceptabile est, non vanam philosophiam, aut comicorum scurrilitatem.

« Videbunt multi, et timebunt. » Qui enim cæci erant, et de Deo nihil intelligebant, hoc quidem audientes illuminati sunt. Vos igitur apostoli, lux estis mundi (Math. v), quandoquidem cæcos illuminatis. Et timebunt. Quid timebunt? non utique pristinam vanitatem, sed Dominum ipsum, cujus « timor est initium sapientiæ (Psal. cx). » — « Et sperabunt in Domino, » non in incerto divitiarum, quæ hodie habentur, et cras non invenies.

« Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus. » In Domino quidem sperabunt, et beatus ille vir, cujus spes erit nomen Domini. Nomen autem Domini est Jesus, qui *Salvator* interpretatur. Beatus ergo ille qui se a Jesu salvari sperat.

« Et non respexit in vanitates, et insanias falsas, » ut idola adoraret et avaritiæ deserviret, vel divitias sæculique honores, quæ homines insanos faciunt, concupisceret. « Multa fecisti, tu Domine Deus, mirabilia tua. » Videntes prædicatores hodie multos credentes, qui heri idola adorabant, exclamabant: « Multa fecisti, tu Domine Deus, mirabilia tua, et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi. » Ecce attende.

« Annuntiavi et locutus sum, multiplicati sunt super numerum. » Annuntiaverunt apostoli, crediderunt gentes, nata est illa soboles, quæ stellis cæli comparatur, quarum præ multitudine nullus est numerus.

« Sacrificium et oblationem noluisti, » Quia non Judæos, sed gentium populum elegisti. Unde ipse Dominus Judæos interrogans ait: « Quid est, misericordiam volo et non sacrificium? (Math. ix.) » In quibus verbis non Judæos, qui hircorum et tauro-rum sacrificium faciebant (Levit. xvi), sed gentiles, qui sola misericordia salvantur, se voluisse insinuat. « Aures autem perfecisti mihi, » quia solo auditu crediderunt apostolis (Marc. i). Legerunt namque in prophetis Judæi, audierunt et viderunt Christum, non tamen crediderunt (Joan. x). Gentes autem non viderunt, sed Evangelium audientes credidere (Act. xiii). « Holocaustum, et pro peccato non postulasti, » quia nec etiam pro peccatis tale sacrificium offerri debet. Possumus etiam sic intelligere, neque holocaustum voluisti, neque hostiam pro peccato, « tunc dixi: Ecce venio. » Illicusque Ecclesia, nunc autem loquitur Christus, et priori hujus psalmsi versui respondet:

A Tu, inquit, me expectans expectasti, ego nunc dixi: Ecce venio, caruem assumo, teque deinceps expedio. Apostrophe ad Patrem: Venio, Patris sicut præcepisti mihi: « ut facerem voluntatem tuam. Et legem tuam in medio cordis mei, » quod capitulum. Deus meus, volui, sicut « in capite libri scriptum est de me. » Sic enim se habet ordo. Nunc sciam intelligentiam expediamus: in capite namque libri scriptum est: « Sed in lege Domini voluntas ejus (Psal. i). » Hoc autem est quod hic dicitur, « facerem voluntatem tuam, » Et in lege ejus neclabitur die, ac nocte. (Ibid.). » Hic autem scriptum est: « Et legem tuam in medio cordis mei. » Hic autem satis æquipollentia sunt.

B « Annuntiavi justitiam tuam in ecclesia magna, » quia et per se, et per apostolos, universalem Ecclesiam docuit (Marc. xvi), quæ ex omnibus partibus collecta est. « Ecce labia mea non proclibebam. » Labia Dei, apostoli sunt, quia per eos loquitur; hos autem ad tempus prohibuit dicens: « in viam gentium ne abieritis, et in civitates Sacerdotum ne intraveritis (Math. x). » Postea res non solum [non] prohibuit, sed etiam omnibus gentibus prædicare præcepit. Ait enim: « Ite in universum mundum, prædicate Evangelium omni creature (Marc. xvi). » — « Domine, tu scisti, » Testem et Deum invocatur, quia in omnibus gentibus apostoli prædicare jussit, ut nulla in judicio possit fieri casatio.

« Justitiam tuam non abscondi in corde meo. » **C** Unde ipse discipulis ait: « Quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis (Joan. xv). » Ideoque apostolis præcepit, ut neque sacculum neque peram secum deferrent (Luc. x). Sacculum namque portat, quæ verba divina in corde celat. « Veritatem tuam et secretum tuum dixi, » quia me tuam esse Filium confessus fui (Marc. xiv). « Non abscondi misericordiam tuam et veritatem tuam a concilio multo, » quia coram Judæis, coram Pilato, et ante principes et sacerdotes se Christum esse dicebat (Math. xxvi). « Tu autem, ne longe facias miserationes tuas a me, » hoc autem secundum hominem loquitur. « Misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me, » præteritum pro futuro posuit. « Quoniam circumdederunt me mala quorum non est numerus, » quia pro totius mundi delictis mortuus est (II Cor. v). Sed quis omnium delictorum numerus esse potest? « Comprehenderunt me iniquitates meæ, » id est iniquitates mihi illatæ, Judæi videlicet, qui tantis nequitia pleni erant ut non solum iniqui, verum etiam ipsa iniquitas rite vocentur. « Et non potui, ut viderem. » Non, inquit, aperui oculos, neque aperiri potui, ut aliquos viderem, nisi inimicos et mihi adversos.

« Multiplicati sunt super capillos capitis mei, et cor meum dereliquit me. » Nam quia et mei me dereliquerunt, et inimici innumerabiles erant, ideo non nisi inimicos videre non potui. Cor Christi vocatur apostoli, quia omnes sapientiæ et scientiæ thesaurus

eos recondidit, utque seipsum eos dilexit (*Joan. A*
v). « Complaceat tibi, Domine, ut eruas me. Do-
mine, ad adjuvandum me respice. » Rogat humanitas
divinitatem, ut eam ab inimicis eripiat, quia ipsa
secundum se infirma et debilis erat. « Confundantur
et reveceantur simul qui quærent animam meam,
et auferant eam. Avertantur retrorsum, » vel, a
eccato ad justitiam, vel, ab his quæ sursum sunt,
et semper infirma petant, vel etiam, quia in facie
viam ceciderunt (*Joan. xviii*). « Et reveceantur,
qui volunt mihi mala. » Quid reveceantur? Vel
Deum, vel pœnam, quæ illis subito superveniet.

« Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt
mihi : Euge Euge, » sive, ut de peccatis erube-
scentes pœniteant, sen, quia cito ab hostibus subver-
tentur. « Exsultent, et lætetur super te omnes quæ-
rentes te. » Omnes, inquit, qui per fidem et dile-
ctionem te quærunt, exsultent non in se, sed in te;
ut « qui gloriatur in Domino gloriatur (*I Cor. i*). »—« Et
dicant semper : Magnificetur Dominus, » id est, im-
perium, et potentia, et credentes in eum. « Qui
diligunt salutare tuum, » id est Christum Filium
vrum, per quem universorum salutem operaris.
« Ego autem mendicus sum et pauper. » Merito,
inquit, me diligere debent, quia, cum omnium dives
esseni, pro eis pauper factus sum (*II Cor. vii*). « Sed
Dominus sollicitus est mei, » quia omnibus supera-
bundat. « Adjutor meus et protector meus tu es :
Deus meus, ne tardaveris, » sed cito subveniens
auxilium præsta.

EXPOSITIO PSALMI XL.

« Beatus qui intelligit super egenum et paupe-
rem. » Vox Prophetæ : Ego quidem psalmos com-
pono, super me tamen intelligendi non sunt. Beatus
iste erit, qui non ad litteram, sed spiritualiter, et
psalmos et cæteros prophetas super egenum, et pau-
perem intelligit. Per egenum autem, et pauperem,
Christum designat, qui cum omnium dives esset, pro
nobis pauper factus est (*II Cor. viii*). « In die malo
liberabit eum Dominus ; » dies namque judicii, et
malus erit malis, et bonis bonus. In hoc autem die
liberabitur Ecclesia, quæ Christum credidit et intel-
lexit. Vos autem perdidit Judæi, malum diem exspe-
ctate, qui super anticristum psalmos intelligi-
tis.

« Dominus autem conservet eum, et vivificet
eum. » Video, inquit, egenum et pauperem. Jam
carnem sumit, ecce venit. Sed quænam est illa ma-
lorum multitudo, qui ei adversantur? O nefas, servi
in Dominum insurgunt, hæredem agricolæ interficere
cupiunt (*Marc. xii*), pontifices et sacerdotes illuden-
tes circumstant (*Math. xxvii*). Dominus autem
conservet eum, ne ab his canibus mitis Agnus
diripiatur; et vivificet eum die tertia. « Et beatum
faciat eum in terra » viventium, eam sibi claritatem
reddens, quam priusquam mundus fieret secum
habuit (*Joan. xvii*). « Non tradat eum in animam
inimicorum ejus. » Quod equidem esset, nisi a
mortuis resurrexisset.

« Dominus opem ferat illi super lectum doloris
ejus. » Lectus doloris, caro est, secundum quam
Christus affligebatur. « Universum stratum ejus
versasti in infirmitate. » Ideo, inquit, ut in lecto
doloris ei auxiliaris te deprecor, quia totus in infir-
mitate versatur. Unde Isaias : « A planta pedis us-
que ad verticem non est in eo sanitas (*Isa. i*). »
Totum igitur corporis ejus in infirmitate erat di-
cens :

« Ego dixi : Domine, miserere mei, » id est meo-
rum. « Sana animam meam, quia peccavi tibi. »
Nunquid Christus peccatum fecit? absit. Sed animam
suam Ecclesiam dicit, quam præ omnibus dilexit.
Unde scriptum est : « Pelle pro pelle, et omnia quæ
habet homo dabit pro anima sua (*Job ii*). » Nil
enim hominis habuit, quod pro hac anima non des-
disset. Pelle quoque pro pelle dedit, quia pro carne
nostra, suam morti tradidit. Rogat igitur Patrem
ut Ecclesiam sanet, quæ a peccatorum multitudine
infirmata est.

« Inimici mei dixerunt mala mihi : Quando morie-
tur? » Hæc enim mala cogitabant et dicebant Judæi de
Christo : Quando morietur iste, qui miraculorum
operatione totum post se mundum trahit, et quando
« peribit nomen ejus, » ut nullus eum confiteatur?
Unde in Evangelio dicitur : « Jam enim conspira-
verant Judæi, ut si quis eum confiteretur, extra
Synagogam fieret (*Joan. ix*). »

« Et si ingrediebatur, ut videret vana. » Nunc ad
ipsum capitalem convertitur inimicum, qui eum
pessima prodicione tradidit. Et si, inquit, aliquando
ingrediebatur in prætorium, inter inimicos, et
Judæorum consilium, ille pessimus omnium ini-
micorum Judæorum Judas, ut videret vana, quæ ab
ipsis machinabantur, « loquebatur cor ejus, » id est
cogitabat quid diceret et responderet. « Congregavit
iniquitatem sibi. » Sibi quidem, id est ad perditio-
nem sui congregavit iniquitatem, quia « bonum illi
erat si natus non fuisset (*Math. xxvi*). »—« Et egredie-
batur foras, » quia audito consilio, de prætorio
exibat. « Et loquebatur in idipsum, » id est, de ea-
dem re.

« Adversum me susurrabant omnes inimici mei, »
id est, in meæ mortis consilio exercebantur. « Ad-
versum me cogitabant mala mihi. Verbum iniquum
constituerunt adversum me, » dicentes, « Crucifige,
crucifige (*Joan. xix*), » sicut scriptum est : « Mita-
mus lignum in panem ejus, et eradamus eum de
terra viventium (*Isa. xv*). » Sed « nunquid qui
dormit, non adjicit ut resurgat? » Vere surget. « Et-
enim homo pacis meæ, in quo speravi, qui edebat
panes meos, magnificavit super me, supplantationem,
» quia eum osculo tradidit (*Luc. xxii*). « Tu
autem, miserere mei, et resuscita me, » a mortuis.
« Et retribuam eis : » hoc erit in judicio, quando eos
in infernum præcipitabit.

« In hoc cognovi quoniam voluisti me, quoniam
non gaudebit inimicus meus super me. » Nam neque
Judæi, neque maligni spiritus de morte Christi

gavisi sunt : illi enim et locum et gentem amiserunt ; isti vero prædam , quam captivam delinabant .

« Me autem propter innocentiam suscepisti . » Illos autem propter illorum multas iniquitates omnino perdes . « Et confirmasti me in conspectu tuo in æternum , » quia ad Patris dextram sedet . Unde « Benedictus sit Dominus Deus Israel a sæculo , et usque in sæculum . » Nos autem « Amen , Amen » respondeamus .

Hic primus Psalterii liber finit .

EXPOSITIO PSALMI XLI.

« Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum , ita desiderat anima mea ad te , Deus . » Vox Ecclesiæ : Quemadmodum , inquit , cervus aliquo veneno contactus ad aquarum fontes venire desiderat , ita anima mea ad te , Deus ; quam serpens antiquus mortifero veneno percussit . « Sitivi animam meam ad Deum fontem vivum : quando veniam , et apparebo ante faciem Dei » Ante Dei faciem venire desiderabat Apostolus quando dicebat : « Cupio dissolvi et esse cum Christo (*Phil. 1.*) . » Nulla enim alia de causa laborabant sancti , nisi ut ante Dei faciem læti pervenirent .

« Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte . » Toxicatus sui , aquam sitivi , ad te venire desideravi , hoc desiderio flexi , die noctuque lacrymavi , et pro dulcissimo pane lacrymas habui . Sed nunquid lacrymæ panes sunt ? sunt equidem : ut enim pane satiatur corpus , ita compunctionis lacrymis reficitur anima . « Dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus ? »

Ordo est . « Dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus , quare tristis es anima mea , et quare conturbas me ? Hæc recordatus sum , quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei , in voce exultationis et confessionis , sonus epulantis , et effudi in me animam meam , dicens : Spera in Deo , quoniam adhuc confitebor illi . » Sic enim se habet ordo . Significatum videamus . Paganus namque , deos suos digito demonstrantes , olim sanctis dicere solebant : Vides deos nostros ? Vides Jovem , Saturnum , Mercurium , Venerem , et Dianam ? Tu autem dic nobis ubi est Deus tuus ? Hæc audiens vir sanctus , paulisper commotus ait : « Quare tristis es anima mea ? » At illa : Quia Deum meum videre non possum , et « quare conturbas me ? » Nunquid illorum persuasio prævaluit ? nunquid ea quæ dicunt vera esse arbitraris ? Recordare , quæso , quoniam transibis (in locum tabernaculi admirabilis ,) et usque (in domum Dei ,) et tunc tandem Deum tuum videbis . Sed quomodo transibis ? « in voce exultationis , » et ineffabilis gaudii , « et confessionis , » et laudis , quæ vox nihil aliud erit , quam « sonus epulantis » nihilo indigentis , semperque gaudentis . « Hæc , inquit , recordatus sum , et effudi in me animam meam . » Nunquid anima sua extra eum erat ? Nunquid jam eum dereliquerat ? Vere dereliquerat , quia prædicta suasionem accepta , jam post deos alienos

A ire volebat . In ære igitur animam suam effudit , quia prava voluntate eam retraxit , dicens : « Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi . » Hæc autem quæ dicta sunt , non ita sunt accipienda , quasi alteri aliter loquatur , sed ipsa anima seipsam hortatur , et in Dei servitio confortat . Apostrophe : « O salutare vulgus mei , et Deus meus ! » vide quia ad seipsam anima mea conturbata est , propterea ut eam consolers , memor ero tui , venientis « de terra Jordanis , et Hermonim a monte modico . » Hoc autem ad litteram . Spiritualiter sic intelligitur Jordanis descensio , vel humiliatio ; Hermon autem , anathema interpretatur . Memor est ergo Domini de terra Jordanis qui in levitate carnis , vel in corpore baptizato Domino servit . Qui vero diabolum anathematizat , vel a terra separatur , de terra Hermonim Domini recordatur . In monte autem modico erat Apostolus , quando dicebat : « Ego autem sum minimus apostolorum , qui non sum dignus vocari apostolus (*I Cor. xv.*) . »

« Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum . » Ac si dicat : Tui quidem semper memor ero , pro quo abyssus abyssum invocat , id est , Novum Testamentum Vetus Testamentum tradit , quæ ob intelligentiæ profunditatem , utraque abyssus vocantur . Et hoc quidem in voce cataractarum tuarum . Namque cataractæ , fenestræ cæli esse dicuntur . Apostoli autem cæli sunt . Sunt ergo ora apostolorum cataractæ cæli . Per hos autem abyssus invocat abyssum , quia evangelicæ prædicationis a Veteri Testamento per apostolos confirmatur . Vel etiam abyssus abyssum invocat , quando penam et iudicium peccatoribus apostoli denuntiant . Utrumque enim diversis de causis abyssus dicitur . Quibus prædicantibus , « omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt , » quia etiam invisibilia illius creatura mundi apostolorum prædicatione aperta sunt . De his autem fluctibus et alibi dicitur : « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (*Psal. lxxxvi.*) . » Transierunt ergo excelsa et fluctus Dei super Ecclesiam , quia et invisibilia vidit , et sancti Spiritus inundationem recepit .

« In die mandavit Dominus misericordiam suam , et nocte canticum ejus . » Quid est misericordia sua ? Christus . Quibus mandavit in die ? nobis quidem . Quibus autem in nocte ? Judæis . Judæi namque , nisi in nebula et caligine , nunquam apparuit (*Exod. iii , xiii , xix , xxiv.*) , significans quia carne sumpta ab eis cognoscendus non erat : nobis autem in die mandavit , qui in eum credimus , eum cognoscimus et veneramus . Unde dictum est : Vobis autem credentibus Filium , nomen meum timentibus , orietur sol justitiæ (*Mal. iv.*) . Si igitur sol in die , et nocte canticum ejus , quid autem est quod in die misericordiam , in nocte vero canticum mandavit , nisi quibus credentibus autem , legem et prophetas dederat ? Aliter : In die mandavit misericordiam , in nocte cantaverunt sancti . Quid cantaverunt sancti ? Quid cantaverunt ? Canticum ejus . Quid est autem in nocte , nisi inter peccatores , in carceribus et in

adversis. Ideoque « apud me » est « oratio » in corde, A in homine interiore, quam debeo « Deo vitæ meæ, » qui me jam mortuum vivificavit. « Dicam Deo: Susceptor meus es, » quia nunquam in te sperantes derelinquis.

Et dicam: « Quare oblitus es mei? » Non sum, inquit, oblitus. At ille: « Quare ergo contristatus incedo, dum affligit me inimicus. » Quod æquipollens est ac si diceret: Quare ergo me inimicus malignus spiritus, vel terrenus persecutor affligit? quamobrem non sine dolore atque tristitia vitam ago.

Apostrophe ad seipsum: « Dum confringuntur ossa mea. » Illoc ad litteram. Et dum « exprobraverunt mihi, qui tribulant me inimici mei. Et dum dicitur mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus? Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? » Noli, inquit, conturbari, sed « spera in Deo, B quoniam adhuc confitebor illi, » qui est « salutare vultus mei, et Deus meus. » Vultus pro voluntate ponitur, quia in vultu voluntas dignoscitur. Est igitur salutare voluntatis illius, quia eum, ut supra diximus, a bona voluntate separari non permisit.

EXPOSITIO PSALMI XLII.

« Judica me, Deus, et discerne causam meam. » Vox fidelis animæ: Non me, inquit, judicet inimicus, non falsa hominum opinio, quæ bonum malum, et e converso malum bonum facit, sed tu me judica, qui justus es atque misericors. Et discerne causam meam; quam si justam comperieris, « eripe me de gente non sancta, ab homine iniquo et doloso, quia tu es Deus et fortitudo mea. » Tu me, C inquit, ab inimicis libera, qui mea virtus es et fortitudo. « Sed quare me repulisti? » Non te, inquit Dominus repulsi. « Quare » ergo « tristis incedo dum affligit me inimicus, » ac si dicat: Nisi tu me repulisses, neque me quidem inimicus affligeret, neque ego etiam afflictus constrixtarer. Quod ne amplius fiat, fac quod sequitur:

« Emitte lucem tuam, et veritatem tuam. » Aufer tenebras et da lucem; aufer errorem, da veritatem, ut et illuminati sequamur lucem, et credentes veritatem teneamus. « Ipsa me deduxerunt. » Unde? ab errore, ab iniquitate; nam lata et spatiosa via, quæ ducit ad mortem. « Et adduxerunt » ubi? « in montem sanctum tuum, et in tabernacula tua, » id est in Ecclesia, in consilio justorum et congregatione. D

« Et introibo ad altare Dei. » Non idolis amplius sacrificabo, non eorum altaria venerabor, sed introibo ad altare Dei, ibique hostiam vivam et immaculatam ei immolabo. Altare Dei, Ecclesia est, vel fides, id est Novum et Vetus Testamentum, sive anima uniuscujusque; in his enim omnibus, corporis et sanguinis Domini commemoratio fit.

« Ad Dominum, qui ketificat juventutem meam. » Quia, vetere exuto, novo homine indutus sum. « Confitebor tibi in cithara, » id est in dulciloquio, in carnis tortura et afflictione, in concinnantibus. « Quare ergo tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi, » et in cithara, et in psalterio, cæterisque

musicorum instrumentis, qui est « salutare vultus mei, et Deus meus. »

EXPOSITIO PSALMI XLIII.

« Deus, auribus nostris audivimus. » Vox martyrum: Deus, auribus nostris audivimus. A quibus? « Patres nostri annuntiaverunt nobis. » Quid nuntiaverunt? « Opus quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis. » Quid est illud? « Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos, » patres nostros, in hæreditatem. « Afflixisti populos, » gentium. « Et expulisti eos » a terra lacte et melle fluente. Qualiter de Pharaonis potestate Judaicus populus exierit, maximus nos prophetarum Moyses docuit; per agni namque immolationem exisse denuntiavit (*Exod. xii*). Sic igitur et nos per Christi passionem de diaboli potestate erepti sumus (*Col. i*). Illi quidem mare Rubrum transierunt (*Exod. xiv*). Nobis autem dictum est: « Nisi qui renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei (*Joan. iii*). » Illi per quadraginta annos in deserto fuerunt (*Exod. xvi*), nos autem procul a patria, in hujus seculi peregrinatione degimus (*Hebr. xiii*). Illi manna (*Exod. xvi*), illi aquam de petra sumpserunt (*Exod. xvii*); nos autem vivum panem, nos Dei Filii carnem (*Joan. vi*), nos vivam aquam de petra recepimus. Petra autem erat Christus (*I Cor. x*). Illis lex in monte Sinai (*Exod. xx*), nobis autem Evangelium in monte Sion datum est (*Matth. v*). Illi arca fœderis destruunt urbes (*Jos. vi*); nos autem cruce Domini, qua pacatus est mundus, vincimus inimicos. Illi Hethæum, Amorrhæum, Pherezæum, Jebusæum, Chananæumque populum destruxerunt (*Jos. ii*); nos autem superbiam, luxuriam, et avaritiam, et discordiam supplantamus. Illi, cunctis hostibus devictis, terram promissionis ingressi sunt; nos autem, omnibus vitiis superatis, terram viventium intrabimus. Hoc autem est quod audivimus. Hoc apostoli, hoc prophetæ, hoc patres nostri annuntiaverunt nobis. Hoc opus in antiquis temporibus fecit; hoc in nostris temporibus Dominus operatur. « Non enim in gladio suo possederunt terram, et brachium eorum non salvavit eos, sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis. » Hæc autem omnia in figura contingebant illis. Nullus igitur terram suam, carnem suam, corpus suum, se suis viribus a vitiis defendere arbitretur, sed dextera Dei, brachio Dei, et illuminatione vultus ejus. Unde Apostolus: « Qui cum sit, inquit, splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus (*Hebr. i*). » — « Tu es ipse rex meus, et Deus meus, qui mandas salutes Jacob. » Tu ipse, inquit, per quem patres nostri inimicos destruxerunt, es rex meus, quia non jam peccatum, non diabolus, non superbia mihi dominatur. Et Deus meus, quia alium non adoro. Quia mandas salutes Jacob. Quid per Jacob nisi Ecclesiam? Quid per salutem nisi Christum? Mandavit igitur Dominus salutem Jacob, quia per Filium suum salvavit Ecclesiam.

« In te inimicos nostros ventilabimus cornu. »

Ergo, quia rex noster es, per te inimicos nostros A cornu, minanti voce, bellico timore, ventilabimus et concutiemus. « Et in nomine tuo » confidentes, « spernemus insurgentes in nobis, » id est vitia, perversiores, spiculatores, et malignos spiritus. « Non enim in arcu meo sperabo, » siquidem Jacob est, merito cum arcu describitur; Jacob enim *supplantator* interpretatur. « Et gladius meus non salvabit me, » non meus, sed tuus, tuo namque gladio pugno, tuoque gladio tibi vinco. Tams est gladius, spiritus siquidem est verbum Domini (*Ephes. vi*).

« Salvasti enim nos de affligentibus nos, et olientes nos confundisti, » ideoque, « in Deo laudabimur tota die, » ut « qui gloriatur in Domino gloriatur (*II Cor. x*). » — « Et in nomine tuo constebimur B in seculum sæculi, » quia a Christo Christiani vocamur.

« Nunc autem repulisti et confundisti nos. » Quid est autem quod superius se salvatum, nunc vero repulsum atque confusum esse dicit? Pro temporum diversitate loquitur, quia aliquando in prosperis, aliquando autem in adversis erant sancti; aliquando a populis venerabantur, aliquando a tyrannis affligebantur. Quod autem se repulsum dicit, secundum malorum reputationem loquitur. « Et non egredieris in virtutibus nostris, » id est non videris egredi, cum nos tribulari permittis.

« Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros, » ut catenis vinetos nos post se traherent. Unde C Apostolus dicit: « Obsecro vos ego vinetus in Domino (*Ephes. iv*). » Vel quia multi, mortis timore, a via veritatis retrorsum conversi sunt. Sive etiam, ante, et non post eos, erant inimici, quia non jam occulte, sed in facies et manifeste eos occidebant. « Et qui oderunt nos diripiebant sibi, » alios flagellantes, alios, occidentes, alios in carcerem tradentes.

« Dedisti nos tanquam oves escarum, » et soli morti destinatos, vel quia crucem Domini deferentes ejusque exemplum observantes, sicut oves ad victimam ductisunt, non reclamantes, non se ipsos defendentes. « Et in gentibus dispersisti nos; » namque et Petrus Romæ est crucifixus, et Thomas in India occisus; et, ne longe petantur exempla, B. auctor libri fuit Astensis: B. Secundus, in hac nostra Astensi civitate interemptus.

« Vendidisti populum tuum sine pretio. » Namque sine pretio vendebantur sancti, cum, pro aliorum salute quibus prædicabant morientes, nulli, in illorum morte, ad Dominum convertebantur. Laurentius autem non sine pretio venditus est, quia et Romanum, et Hippolytum, et Lucillum multosque alios in ipsa passione Domino acquisivit. « Et non fuit multitudo in commutationibus eorum. » Commutabantur sancti, quia de morte ad vitam transibant: in hac autem mutatione, nulla aliquando credentium erat multitudo. Hoc autem et de Judæis intelligi potest.

« Posuisti nos in opprobrium vicinis. » Repetitur: « Subsannationem et derisum his qui sunt in circuitu nostro. »

« Posuisti nos in similitudinem gentibus. » In hi, inquit, similitudinem nos gentibus dedisti, quia, si te persecuti sunt, et nos persequantur (*Joa. xv*), si te interfecerunt, et nos interficiet. Vcl in similitudinem gentibus sanctos suos dedit, quia ad tantam quodam tempore miseriam pervenerunt, ut si quis alicui mala contingere vellet, sibi Christianorum calamitatem irrogaret. « Et commotionem capitis in populis. » Quis enim paganorum ligatos, afflicto, nudos, decorticatos sanctos vidit, et non contum cum derisione caput concussit? Hoc enim et a Christi passione Judæi fecisse leguntur (*Matth. xxvii*). Sive etiam, cum a superbia, luxuria, et avaritia, quæ multorum caput et domini erant, quamplures apostoli liberarent, quid aliud erat quam capitis commotio?

« Tota die verecundia mea contra me est, et confusio faciei meæ cooperuit me. » Vox Christi: Quid est, martyres, quod plangitis? Quid mihi vestras miseras nuntiat? nunquid et vos meas audire vultis? Tota namque die, toto passionis tempore, verecundia mea, clavi, crux, verbera, spinea corona, Judæi insultantes, capita moventes, genibus salutantes coram me sunt (*Matth. xxvii*). Et confusio faciei meæ, non vos tantum, sed et me cooperuit. « A voce exprobrantis, et obloquentis, » Judæi C populi. « A facie inimici, et persequentis, » Judæi

« Hæc omnia venerunt super nos. » Hæc omnia dicunt martyres, quæ tibi accidisse dixisti, super nos quoque venerunt. « Nec oblitus sumus te, » id est in hiis omnibus superamus. « Et inique non egimus » mortis timore « in testamento tuo, » sed semper veritatem annuntiavimus. « Et non recessit retro cor nostrum, » sed semper ad ea, quæ ante sunt, nos extendimus, ad promissum bravium festinantes. « Nec declinasti semitas nostras a via tua, » id est opera nostra de via tua exire non permisisti. Sed dico: Quid est ergo quod querimus? Sequitur:

« Quoniam humiliasti nos in afflictionibus, » id est in hoc sæculo, in corpore nostræ peregrinationis. « Et cooperuit nos umbra mortis, » id est carnales tribulationes, quæ non mors, sed quedam mortuis significatio sunt. « Si tamen oblitus sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad Deum alienum, nonne Deus requiret ista? » Requiret utique; « ipse enim novit occulta cordis. » Sed quoniam propter te mortificamur tota die, et æstimati sumus sicut oves occisionis, « exsurge, » nos oves, tu pastor; ecce canes, ecce huius; exsurge igitur pastor, custodi oves: quare igitur dormis? « exsurge et ne repellas in sinem, » id est omnino. Vel ne repellas ad te venientes, qui principium est atque finis (*Apoc. i*).

« Quare faciem tuam » a nobis « avertis? » et « oblivisceris inopix nostræ et tribulationis, » quare pro te perferimus? « Exsurge, adjuva nos, et redime

nos propter nomen tuum, id est, gratis, non ex meritis nostris. « Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra, id est ab impiis et peccatoribus gravati sumus. Conglutinatus est in terra venter noster, quia in terrenis rebus molliores, et Ecclesiae imperfectiores facti sumus. Vel etiam, terrae conglutinatur venter, cum sancti non solum genibus, sed toto corpore in orationibus prosternuntur.

EXPOSITIO PSALMI XLIV.

« Eructavit cor meum verbum bonum. » Vox doctorum. Quid per verbum bonum, nisi Evangelium? namque *bonum nuntium* interpretatur. Est igitur verbum bonum, siquidem bonum nuntium. Hoc autem eructant, c. affluenter significanterque praedicant doctores. « Dico ego opera mea regi. » Siquidem Evangelii operarii sunt doctores, non immerito eorum opus Evangelium dicitur. Sed nisi operarii quidem essent, nunquam de eis diceretur: « Dignus est operarius mercede sua (Luc. x). » Hoc autem opus dicant regi, hoc annuntiant ad laudem Dei. Unde Apostolus: « Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Dominum Jesum (II Cor. iv). »

« Lingua mea calamus scribae. » Cujus scribae? « velociter scribentis. » Si igitur apostolorum linguae scriptoris calami sunt, quae erunt tabulae et chartae ubi scribuntur, nisi fidelium pectora? Quid est ergo quod scribunt? vel quo atramento hoc faciunt? Evangelium quidem, et hoc spiritu divino. Unde Apostolus: « Epistola nostra vos estis, non atramento in tabulis lapideis scripta, sed spiritu Dei vivi in cordibus carnis (II Cor. iii). » Velociter autem scribebant, quia, ut in Actibus apostolorum secundo legitur, circiter tria millia una die crediderunt.

« Speciosus forma prae filiis hominum. » Conversio personae. O Christe, qui prae filiis hominum forma es speciosus! « accingere gladio tuo. » Prae filiis namque hominum ipse forma speciosus est, quia nulla vitiorum macula eum decoloravit. « Diffusa est gratia in labiis tuis. » Tanta quippe gratia illius labiis fuit, ut dictum ejus pro factis haberetur. Praecipit namque Lazaro ut resurgeret, et resurrexit (Joan. ii). Praecipit caeco ut videret, et vidit (Joan. ix). Praecipit leproso mundari, et mundatus est (Matth. viii). « Propterea benedixit te Deus in saeculum; » namque et in caelis, et in terra, semper Christus laudatur et benedicitur.

« Accingere gladio tuo super femur tuum. » Per gladium, Evangelium intelligitur. Unde Apostolus: « Et gladium spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi). » Per femur vero, corpus Domini, eum intelligimus. Accinxit igitur gladium super femur, quia in carne assumpta Evangelium praedicavit. Et hoc « potentissime, » quia, sicut in Evangelio dicitur non ut Pharisei, sed quasi potestatem habens praedicabat. Accinxit etiam gladium super femur, quia virtutem constantiam sanctis attribuit, qua et luxuriam, quae in lumbis est et circa femur domiatur, et caetera vitia resecarent. Christus enim caput est, unde Apostolus: « Omnis, inquit, viri

A caput Christus (I Cor. ii). Corpus autem est Ecclesia. Est igitur manus ejus, pes ejus, venter ejus, femur ejus, et ad hunc modum caetera.

« Specie tua et pulchritudine tua intende, » id est in specie et pulchritudine cresce. Sed nunquid intendi, aut remitti potest? Potest utique. Quo pacto? Secundum nos qui, ut dictum est, corpus ejus sumus. Nobis igitur, in specie et pulchritudine crescentibus, intenditur et corpus ejus, quocirca et ipse. Possumus autem et sic intelligere: Intende in specie et pulchritudine tua, ut imaginem et similitudinem, quam primo nostro parenti dedisti (Gen. i), in filiis eam renovare et reformare digneris. « Prospere procede. » Prospere, inquit, a Patre procede, prospere ex utero virginali progredere, prospere de sepulcro surge, prospere ab inferis ad Patrem revertere; haec enim omnia nobis prospera et felicia sunt. « Et regna, » totius mundi imperio pretioso sanguine tuo redempto.

« Propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam. » Haec enim omnia regem decent: tu igitur regna, qui verus es, et mansuetus, et justus. « Et deducet te mirabiliter dextera tua, » id est fortitudo, virtus et potentia tua. Sed ubi deducet? ad Patrem. Quare mirabiliter? quia mortuus diabolum superasti. Aliter, propter veritatem Evangelii, et praedicantium mansuetudinem, et justitiam quam operantur, deducet te per omnes gentes, ut tuum nomen ubique annuntietur. Mirabiliter dextera tua, id est apostoli tui, qui praedicti corporis principalior pars inveniuntur, a quibus etiam Ecclesia est fabricata.

« Sagittae tuae acutae. » Jam mittuntur apostoli, jam adornantur equi, ut regem Regum ubique deducant, jam acuuntur sagittae, jam fides in bello cum idololatria commiscebitur. Sed quoniam tui apostoli, tuae sententiae, tuaeque sagittae acutae sunt, ideo « populi » devicti « sub te cadent, » te adorabunt, tibi que humiliabuntur. Vel, populi, id est vitia, sub te cadent, de quibus alibi dixit: « Cadent sub tus pedes meos (Psal. xvii). » Infixa « in corde inimicorum regis; » adeo enim istae sagittae acutae faciunt, ut dura et lapidea gentium corda penetrarent, vitisque expulsis, regis inimicos amicos facerent.

« Sedes tua, Deus, in saeculum saeculi. » O quanta Dei pietas et misericordia! qui modo inimici, etc. *Reliqua desunt.*

EXPOSITIO PSALMI LXXXVI.

« Fundamenta ejus in montibus sanctis. » Vox Prophetae. Cujus, ejus? neque enim cujus praeposuit, et tamen ejus dixit. Quid est autem quod ejus tam absolute posuit, nisi quia prophetarum est cogitationibus verba conjungere? Tale est ergo ac si diceret: Fundamenta illius civitatis, de qua semper cogito, cujus pulchritudinem admiror, cujus turres ad caelum sublevantur, cujus fundamenta non in vallibus, sed potius in montibus stabilita sunt. Haec autem civitas sancta Ecclesia intelligitur, quae super fundamentum apostolorum et prophetarum, in ipso summo angulari lapide, Christo Jesu, sita est. Hi

^Sicut mundus excreta et sarta, quorum fide et exemplis est Ecclesia constituta. « Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. » Portæ quippe Sion doctores sunt, qui in Ecclesiam alios introducunt. Vel etiam virtutes, quibus de Sion intratur in Hierusalem. Has autem diligit Dominus super omnia tabernacula Jacob, id est præ omnibus Judæorum conventiculis. Apostrophe: « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. » Hoc enim dicit Dominus: « Memor ero Raab et Babylonis. » Raab quippe, *superbia*; Babylon, *confusio* interpretatur. Quid est ergo quod Raab et Babylonis se memorem fore promittit? Præsertim cum hæc meretrix, illa vero semper populo Dei adversata fuerit? Audi quod sequitur: « Scientium me. » Ergo non scientium immemor est. Si quis ergo Raab vel Babylon est, nihil desperet, quinimo det operam ut Dominum cognoscat; est enim memor scientium se. Peccator fuisti, adulter et fornicator, recordare Dei tui, ut et ipse tui misereatur. Babylon eras, confuse et indiscrete vivebas, habebas ergo rationem, ut tui Dominus recardetur. Sed quid his gloriosius invenitur? Si enim peccatores hujus civitatis eliguntur, quid fiet lapidibus pretiosis? Ubi non virgines erunt sanctissimæ, quando quidem meretricum memor est Dominus?

« Ecce alienigenæ, et Tyrus, et populus Æthiopicum, hi fuerunt illuc. » Nonne et iste versus quiddam gloriosissimum ponit? Sunt enim in Ecclesia non soli Judæi et indigenæ, verum etiam alienigenæ, Tyri et Æthiopes: « Non est personarum acceptio apud Dominum (Rom. 11), » qui nigros vocat, et contristatos. « Populus enim qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam (Isa. 1x). »

« Nunquid Sion dicit: Homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus. » Non enim sola Sion hoc dicit, sed et ipse Dominus hoc narrat in scripturis populorum. Vera sunt ergo et credibilia apostolorum verba, non ficta et inventilia, ut Judæi putant. Quod enim apostoli prædicant hoc ipse Dominus in utroque assertit Testamento. Non ergo sola Sion dicit: Homo, et homo natus est in ea. Duo quippe hominum genera orta sunt in Ecclesia, Judæorum videlicet et gentilium. Unde Apostolus ait: « Num Judæorum Deus tantum? imo, et gentium (Rom. 11). » Sive, homo et homo natus est in Sion, id est homo qui simpliciter est homo, et homo qui et Deus est, nempe homo Christus Jesus Dominus noster. Et ipse fundavit eam Altissimus. Ipse homo qui natus est in ea, ipse idem Altissimus est qui fundavit et fecit eam. Hoc enim in scripturis gentium, id est in Novo Testamento, hoc in principum et prophetarum, qui prius in hac venerabili civitate fuerunt, voluminibus comprobatur. « Sicut lætantium omnium nostrum habitatio est in te. » Hujus, inquit, civitatis habitatio, non lætantium, sed sicut lætantium est. Nunc enim sola spe et solius promissi desiderio lætantur. Hæc autem non perfecte lætitia, sed quasi lætitia est; cum autem bravium suu pserit, tunc ineffabiliter gratulabitur.

EXPOSITIO PSALMI LXXXVH.

« Domine, Deus salutis meæ. » Vox capituli. Meritiuntur ergo qui dicunt: « Non est salus ipsi in Deo ejus (Psal. 111), » siquidem tu es Deus salutis meæ. « In die clamavi, et nocte coram te. » Prædicatio, inquit, mea in die ac nocte, in prosperis et adversis in conspectu tuo fuit. « Intret in conspectu tuo oratio mea. » Olim, inquit, clamavi, nunc autem oro. « Inclina » ergo « aurem tuam ad preces meas. Quia repleta est malis anima mea, » id est passionis dolore mortisque amaritudine, sicut ipse ait: « Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. xxv). » « Et vita mea inferno appropinquavit, » non mortuus, quia ad infernum ivit, et unius [f. exuviis] eum exspoliavit (Ephes. 1v). »

^B « Æstimatus sum cum descendentibus in lacum. » Putaverunt namque Judæi, ut sicut cæteri homines, ita et Christus ab inferno detineretur. « Factus sum sicut homo sine adjutorio. » Omnes enim: « Deus dereliquit eum (Psal. lxx) » clamabant; nullus ei ex tanta hominum multitudine subveniebat. « Inter mortuos liber, » quia liber ipse, qui fuit ligatus, liberos fecit; non est ligatus a morte, sed ipse ligatus mortem. De quo Joannes ait: « Et post mille annos solvetur Satanas (Apoc. xx); » cum enim solveretur dixit, ligatum esse probavit.

« Sicut vulnerati dormientes in sepulchris. » Sicut Dei, subaudi, adjutorio esse creduntur, ita et ego. « Quorum non es memor amplius. » Cujus enim anima, a diabolo vulnerata, jam quasi mortua in dealbata carnis sepultura dormit, hujus merito demeritis oblitus esse dicitur. « Et ipsi de manu tua repulsi sunt; » repulsi sunt de manu Dei, et manu diabolica constringantur. « Posuerunt me in loco inferiori, » quoniam inferno et morti eum subjicere arbitrabantur. « In tenebrosis, et in umbra mortis, » in locis tartareis, quos mors obscurat et obumbrat.

« Super me confirmatus est furor tuus, et omnes fluctus tuos induxisti super me. » Hoc autem est quod alibi dicit: « Quæ non rapui, tunc exsolvebam (Psal. lxxviii). » Humano quippe generi erat Deus iratus, qui ob unius noxam pessumdaturus erat; sed maluit Filium suum crucis mortem subire, quam omnes gentes intirere. Unde propheta ait: « Propter peccata populi mei percussi eum (Isa. 111). » — « Longe fecisti notos meos a me, » apostolos, sive Judæos. Apostoli enim a longe stabant; Judæi autem penitus ab eo longe facti sunt. « Posuerunt me abominationem sibi, » Judæi scilicet, qui necdum nomen ejus audire volebant.

« Traditus sum, et non egrediebar. » Proditore captus sum (Matth. xxvi), quamvis neminem fugisset, coram eis in Synagoga prædicarem (Matth. 11, 1x, xiii).

« Oculi mei languerunt præ inopia. » O: quantus oculus Petrus erat, qui a Deo languit, ut eum negaret! (Matth. xxvi.) Languerant et alii, qui eo relicto fugerunt (Matth. xxvi). Sed præ inopia, nondum enim intelligebant Scripturam, quia adhuc carnales

erant, et inopes divinitatis. Languisti et tu, Thoma, qui eum resurrexisse minime credebas (*Joan. xx*). Hos autem ex inopia occidisse ex eo comprobatur, quia, Spiritu sancto accepto (*Act. ii*), nullo modo superari poterunt. « Clamavi ad te, Domine. » Clamavit etenim, cum dixit, « Eli, Eli! (*Matth. xxvii.*) » — « Tota die expandi ad te manus meas, » in cruce affixas. Unde, et alibi dicitur: « Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, et contradicentem mihi (*Rom. x*). »

« Nunquid mortuis facies mirabilia? » Quare, Judæi, me mortuum esse opinamini? Si enim, sicut cæteri, mortuus essem, non utique hæc miracula facere possem. « Aut medici suscitabunt, » quos ego non suscitavi? « Et constabuntur tibi, » qui mihi non confitentur?

« Nunquid narrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam, et veritatem tuam in perditione? » — « Pater, conserva eos quos dedisti mihi (*Joan. xvii*), » illumina oculos qui præ inopia languerunt. Isti enim sunt qui misericordiam tuam, veritatem tuam, et mirabilia quæ operaris, per omnes terras nuntiare debent; qui enim in sepulcris dormiunt, et inter perditos computantur, opera tua narrare non possunt.

« Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, et justitia tua in terra oblivionis? » Nam in Christi passione, et tenebræ in Judæa factæ sunt, et multa alia mirabilia (*Luc. xxiii*). Verumtamen Judæorum cæcitas non est diminuta. Notandum quod in passionis tempore, tenebræ factæ sunt, monumenta aperta, et multa sanctorum corpora surrexerunt (*ibid.*). Hoc enim isti tres versus prophetasse videntur: « Nunquid mortuis facies mirabilia? Nunquid narrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam? Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua? » ac si dicat: Quid prodest te mortuos resuscitasse, monumenta aperuisse, tenebras fecisse, cum dura Judæorum pectora non compungantur? « Et ego ad te, Domine, clamavi, » ut me pristina claritate clarificares. « Et mane oratio mea præveniet te, » me die tertia resurgente. « Ut quid, Deus, repellis orationem meam, et avertisti faciem tuam a me? » Ait enim: « Pater, si possibile est transeat a me calix iste (*Matth. xxvi*). » Hanc autem orationem repulit Pater, quoniam pro carnis timore ab homine fiebat; potuissent enim martyres fortasse mortis calicem timere, nisi ipse primitus eam gustasset.

« Pauper sum ego, » pro tui obedientia. « Et in laboribus a juventute mea, » id est ex quo homo fui. « Exaltatus autem, » in crucem, « humiliatus sum, » in sepulcrum, « et conturbatus sum, » in morte. « In me transierunt ire tuæ, » quoniam pro cæteris passus, iras tuas mitigavi. « Et terrores tui conturbaverunt me, » quos humano generi indidisti. Nisi enim peccasset Adam, hos terrores non pateremur.

« Circumdederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul. Elongasti a me amicum et proximum. » Apostolorum cætum, et Judæorum consan-

guinitatem. « Et notos meos a miseria, » quoniam, percusso pastore, dispersæ sunt oves gregis. Ipse autem solus miseriam pertulit, qui cæteros a miseria liberare potuit.

EXPOSITIO PSALMI LXXXVIII.

« Misericordias Domini in æternum cantabo. » Vox Ecclesiæ: In æternum, inquit, cantabo misericordias Domini, quas adeo magnificavit, ut proprio Filio non parceret, sed pro nobis omnibus eum morti traderet (*Rom. viii*). « In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo. » Donec enim generationi generatio succedet, semper in Ecclesia Christus laudabitur.

« Quoniam dixisti: In æternum misericordia edificabitur in cælis. » Semper enim in sanctis, qui cæli nuncupantur, misericordia edificatur, qui nunquam a misericordia separantur, Domini sui præceptum custodientes, qui ait: « Estote misericordes, sicut et Pater vester misericors est (*Luc. vi*). » — « Præparabitur veritas tua in eis. » Erat enim veritas Dei in psalmis et prophetis, sed aspera et investigabilis. Hanc autem apostoli præparaverunt, quia, spiritualiter exponendo, intelligibilem redderunt.

« Et disposui testamentum electis meis. » Hoc quoque Dominus Testamentum sanctis suis Novum ordinavit, in quo non in alium pro malo, imo pro malo bonum reddi præcipitur (*Matth. v*). « Juravi David servo meo: Usque in æternum præparabo semen tuum. » Quod autem hæc non primo David, imo secundo, id est Christo, promissiones stant, certissimis in sequentibus argumentis approbabitur: semen namque quod iste David seminavit, nunquam veterascet, sed usque in sæculi consummationem in Ecclesia præparabitur, siquidem Evangelium semper legetur. « Et edificabo in generationem et generationem sedem tuam. » Christi namque sedes, Ecclesia est. Hæc autem omni tempore melius edificabitur, per prædicationem, baptismum, et penitentiam; non enim ejus ædificatio ab apostolis completa fuit, nec equidem fuerit, « donec auferatur luna (*Psal. lxxi*). »

« Constabuntur cæli mirabilia tua, Domine. » Quia hæc beneficia cælis, id est sanctis promissisti, ideo tua mirabilia cæli constabuntur. « Et veritatem tuam, » id est verbum prædicationis, vel Christum Filium tuum, qui ait: « Qui me confessus fuerit coram hominibus, constebor et ego eum coram Patre meo (*Matth. x*). » — « In Ecclesia sanctorum, » id est in congregatione justorum; et hoc merito, quoniam quis in nubibus æquabitur Domino? Multi enim Joannem Baptistam Christum esse putaverunt (*Joan. i*), sed nec iste, nec aliquis prophetarum, qui per nubes intelliguntur, ei cœquari potuit, sicut ipse præcursor Domini ait: « Non sum ego Christus, nec ejus calceamenti corrigiam solvere dignus (*ibid.*). » Nullus tamen inter natos mulierum major eo fuit (*Matth. ii*). Quis ergo in nubibus æquabitur Domino? aut quis « similis erit Domino in filiis Dei? »

Omnes enim adoptionis filii sumus (Rom. viii). Ipse tamen primogenitus fratrum (ibid.); fratrem enim confidenter eum vocabo, ut naturalis filius omnes præcellit.

Hic est autem ille Deus, « qui glorificatur in concilio sanctorum magnus, » quia Dominus omnium, « et terribilis, » quia iudex omnium, « super omnes qui in circuitu ejus sunt, » sive a dextris sive a sinistris collocati. Apostrophe :

« Domine, Deus virtutum, quis similis tibi! » Nullus quidem. « Potens es, Domine, » quoniam potentem diabolum superasti. « Et veritas tua in circuitu tuo, » id est apostoli prædicatores veritatis, de quibus ipsa Veritas ait : « Pater, volo ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum (Joan. xvii). »

« Tu dominaris potestati maris, » id est, principibus hujus sæculi. « Motum autem fluctuum ejus tu mitigas, » impetus irarum, quibus in sanctos insurgunt. « Tu humiliasti sicut vulneratum superbum. » Vulneratus est superbus, et gladio spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi), trucidatur diabolus; in tenebris exterioribus humiliatus vinculusque jacet. « In brachio justitiæ tuæ, dispersisti inimicos tuos; » in fortitudine namque virtutis Dei, sunt per orbem terrarum dispersi Judæi. « Tui sunt cœli, et tua est terra. » Tui sunt apostoli et Ecclesia, justi et peccatores, perfecti et imperfecti. « Orbem terræ et plenitudinem ejus tu fundasti; » hoc autem ad litteram. Sive, orbem terræ, id est humani corporis soliditatem. Et plenitudinem ejus, id est virtutum constantiam. « Aquilonem et mare tu creasti, » Antichristum, imitatores; quamvis enim se creatorem fingat, creatura tamen erit: de quo scriptum est: « Ab aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ (Jer. i). »

« Thabor, et Hermon in nomine tuo exultabunt. » Thabor, *lumen veniens*; Hermon autem *anathema*, interpretatur. Sed quid per Thabor, nisi apostoli, qui sunt lumen veniens, quibus Dominus ait: « Vos estis lux mundi (Matth. v). » Quid vero per Hermon, nisi Ecclesia, quæ in suæ fidei principio, diabolo et omnibus pompis ejus abreuntians, anathema et divisionem confitetur? Hi autem in nomine Domini exultant, quoniam utique Christiani vocantur. « Tuum brachium cum potentia, » id est fortitudo, quam diabolo alligasti. « Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua. » Apostolorum enim manu cœlute confirmato, Christus Dominus cœlos ascendit. « Justitia et judicium præparatio sedis tuæ; » qui enim seipsum judicat et justitiam sequitur, hic sine dubio sedem Domino præparat. Est enim anima justi, sedes sapientie (GREG. hom. 53). Quod autem nos ipsos judicare debeamus, audi Apostolum: « Si, inquit, nos ipsos judicaremus, non utique judicaremur (I Cor. xi). »

« Misericordia et veritas præcedent faciem tuam. » Quicumque, inquit, faciem suam habere et videre desiderat, eum misericordiam veritatemque sequi oportet; sic enim misericordia et veritas semper

A in Christo præcedunt, ut nulla ipsius opera his debuis vacent. « Beatus populus qui scit jubilationem, quæ non in voce vel multiloquio fit, quinimo in pacis mentis cordisque conscientia.

« Domine, in lumine vultus tui ambulabunt. » Qui enim hunc faciem sequitur, in tenebris ambulare non potest. Ambulens ergo in lumine imaginis Filii Dei, quatenus domum cœlestem ingrediamur. « Et in nomine tuo exultabunt tota die. » Quis enim a tanto patrono non gloriatur? de hoc autem in Canticis canticorum dicitur: « Oleum effusum noscitur, ideo adolescentulæ dilexerunt te (Cant. i). » — « Et in justitia tua exaltabuntur. » Taceat ergo Judæi, qui se sua justitia exaltari arbitratur. « Quoniam gloria virtutis eorum tu es. » Non enim in suis viribus Ecclesia gloriatur, apostolica instructa doctrina, ut « qui gloriatur in Domino gloriatur (II Cor. x). » — « Et in bene placito » filio « tuo exaltabitur cornu nostrum, » id virtus est et potentia dimicandi. « Quia Domini est assumptio nostra. O ineffabile mysterium quod mundi Conditor et Dominus carnem servi sumere dignatus est! (Phil. ii). » « Et sancti Israel regis nostri. » Hic rex viralem æternum, nec in nostro mortali corpore peccatum regnare permittat.

« Tunc locutus es in visione sanctis tuis. » In tempore namque assumptæ carnis est Dominus locutus sanctis suis, in visione Spiritus sancti, sicut Zachariæ et Simeoni (Luc. i, ii), qui consolationem Israel annuntiabant et expectabant. — Anna quoque prophetissa hoc idem confitebatur (Luc. ii). « Et dixisti: Posui adjutorium in potentem, » ac si dicat: Nulli amodo timendum est, quoniam non jam a prophetas, verum in proprium Filium, qui omni potest, liberationis adjutorium posui. « Et exaltem electum de plebe mea, » id est, Christum Dominum, qui de Judaica plebe carnem sumens (ibid.) in cœcem regni imperium, denique et in cœlum exaltatus est (Marc. xvi).

« Inveni David servum meum. » Multos, inquit, adjutores et defensores dedi, nemo tamen liberum fuit qui a primitiva captivitate vos solvere possit. Nunc autem David, servum meum, ad hoc patrandum idoneum inveni, qui in brachio extenso meum liberavit. Servus autem pro parte carnis dicitur. « Oleo sancto meo unxi eum, » hic enim est ille Rex, in quo septem Spiritus sancti gratiæ requiescunt. « Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum; » semper enim divinitus humanitati conjuncta, eam in omnibus consolabatur. « Nihil proficiet inimicus in eo: » tribus enim vicibus antiquus hostis Dominum tentavit (Matth. ii); nil tamen profecit, quia victus abiit. « Et filius iniquitatis, » Judas mercator pessimus, non « appetit nocere ei, » quia rejectis nummis laqueo se suspendit (Matth. xxvii). « Et concidam a facie ipsius inimicos ejus. » Hoc autem erit in judicio, quando ultionis gladio inimici Dei trucidati æterno tradentur supplicio. « Et odientes eum in fugam conver-

tam. » Fugient ergo Judæi, nunquam victores existant. Fugiebant namque et dæmones ab obsessis corporibus, quando, jubente Domino, exire cogebantur (*Math. viii*). « Et veritas mea, et misericordia mea cum ipso; » nunquam enim non vera dicere, nunquam in aliquo mentiri potuit; nunquam sine misericordia fuit. « Et in nomine meo exaltabitur cornu ejus, » quando mundum vicit inimicum.

« Et ponam in mari manum ejus, et in fluminibus dexteram ejus. » Merito quippe pro operibus manus et dextra ponitur, siquidem manibus opera fiunt. Nos autem mare et flumina fuimus, quibus ventus superbix dominabatur; nunc autem virtutem et opera Dei cognoscimus. « Ipse invocabit me, » dicens: « Pater meus es tu, Deus meus, et susceptor salutis meæ. » Confundantur ergo Judæi, qui eum idcirco arguebant, quoniam Patrem Deum vocabat (*Math. x*).

« Et primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ. » Hic enim est primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ (*Apoc. i*). Huic autem omnia regna mundi subjiciuntur. « In æternum servabo illi misericordiam meam. » Misericordiam suam Ecclesiam dicit, quæ in sola Dei misericordia fuit. Hanc autem conservabit Dominus in æternum, propter Filii sui orationem qui ait: « Pater, conserva eos quos mihi dedisti (*Joan. xvii*). »

« Et testamentum meum fidele ipsi. » Nos sumus testamentum Dei, si tamen fideles inveniamur. « Et ponam in sæculum sæculi sedem ejus; » semper enim Ecclesia erit. « Et thronus ejus erit sicut dies cæli, » fulgebunt namque sancti sicut sol in regno Dei (*Math. xiii*): erit autem sicut dies cæli, ut claritas angelorum, ut per cælos, angelos; per dies autem eorundem claritatem intelligamus.

« Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, » et ad tempus « in judiciis meis non ambulaverint si justificationes meas profanaverint » aliquo erroris mendacio, « et mandata mea non custodierint, » non utique occidam eos, sed « visitabo in virga iniquitates eorum, » id est, in pœnitentiæ correctione, « et in verberibus peccata eorum. » O clementissimum Patrem, qui, non mortificans, facili nos virga castigat!

« Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo. » Non enim nocere, sed adjuvare novit Dominus, « et in veritate mea » pœniteant peccatores, nullus unquam desperet. Ecce enim non solum se misereri Dominus dicit, sed et « neque profanabo testamentum meum. » Expositio: « Et quæ procedent de labiis meis, non faciam irrita; » profanaret enim testamentum suum, si aliqua in Novo, vel Veteri falsitas inveniretur Testamento. Sed, ut ipse Dominus ait: « Cælum et terra transibunt, verba autem » ipsius transire non possunt (*Math. xxiv*).

« Semel juravi in sancto meo. » Semel enim et firmum juramentum audivimus, quod in veritate sua, in sancto suo et in dilecto Filio fecit. Quod enim

A charius habuit, hoc in juramentum posuit. « Si David mentiar; » non enim mentietur, qui mentiri non potest. Credamus igitur, et fortissime credamus, quod tam constanter promittitur. Sed quid promittitur? Sequitur: « Semen ejus in æternum manebit. » Semen est verbum Dei; hoc autem manebit in æternum, quoniam « nec unum iota, aut unus apex præteribit ex lege, donec omnia fiant (*Math. v*). » — « Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo. » Gaudeat iste thronus, qui solis claritatem recipere debet. Gaudeant apostoli, qui ante Domini conspectum statuendi sunt. « Et sicut luna perfecta in æternum, » quæ jam minui non potest, at vero nec crescere. Qui autem perfecte beatus est, in quo, inquam, augeri potest? « Et testis in cælo fidelis. » Hic enim B thronus, hæc beatissima sedes, in vero testimonio mundum judicabit. Vox Ecclesiæ:

« Tu vero repulisti, et despexisti. » Quid est, inquit, Domine, quod tanta servo tuo David beneficia promisisti? quid est quod sub juramento ejus, filiorumque ipsius, te superius misereri dixisti, cum jam repulsum et a cæteris gentibus despectum eum videamus? (*Math. xxvii*.) Nunquid in te falsitas esse potuit? absit! « Distulisti enim Christum tuum, » cui in temporis plenitudine hæc omnia daturus eras. Hinc prius David subversionem describit, ne quis supradicta super eo intelligat.

« Evertisti testamentum servi tui. » Nusquam enim nunc taurus, et hircus, et agnus immolatur. C « Profanasti in omni terra sanctuarium ejus; » ubique enim Synagogam abominatur. « Destruxisti omnes sepes ejus, » quoniam nullis munitionibus confirmatur.

« Posuisti sibi firmamentum ejus formidinem, » quoniam nec in Jerusalem, nec in arce Sion defendi potuerunt. Sive, quia Christum mundi firmamentum vivere timuerunt (*Joan. xi*).

« Diripuerunt eum omnes transeuntes viam, » id est, terminum fidei. « Factus est opprobrium vicinis suis, » id est, gentibus, quæ in circuitu habitabant. « Exaltasti dexteram deprimentium eum, lætificasti omnes inimicos ejus; » avertisti adjutorium gladii ejus. » Expositio: « Et non es auxiliatus ei in bello. »

« Destruxisti eum ab emundatione. » Emundationis enim sacrificium faciebant Judæi, hircum pro peccatis immolantes. Hoc autem evacuatum et destructum est. « Et sedem ejus in terra collististi, » illam pontificalem cathedram, super quam Scribæ et Pharisei sedebant.

« Minorasti dies temporum ejus, » quia hæc opinione frustrata, sine rege et sacerdote vivunt (*Ose. iii*). « Perfudisti eum confusione, » temporali et æterna.

« Usquequo, Domine, avertis in finem? » Usque, inquit, in sæculi consummationem Judæis Dominus erit iratus? Cum autem plenitudo gentium introierit, tunc Israel salvus fiet; sed usque ad illud temporis, « exardescet velut ignis ira ejus. »

« Memorare quæ meæ est substantia. » Nunc au

tem pro se loquitur Ecclesia, et de suis miseriis Domino conqueritur: Memorare, inquit, Deus, quia fragilis et permutabilis sum, neque supra id quod possum me tentari permittas. « Nunquid enim vane constituisti omnes filios hominum. » Si enim omnes vincimur, et diabolicis tentationibus subjacemus, nihil nisi vanitas est hominum constitutio. « Quis est homo qui vivet, et non videbit mortem, et eruet animam suam de manu inferi? » Nullus, inquit, mortem evadet, nullus ex inferno liberabitur, nisi tu nostræ imbecillitatis memor ab inimicis nos tuearis.

« Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, sicut jurasti David in veritate tua? » Decollatur Paulus, crucifigitur Petrus, undique Ecclesia tua percutitur, cui æternam misericordiam nuper promittebas: ubi ergo sunt misericordiæ tuæ antiquæ, Deus? nobis enim non est Deus recens. « Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum, quod continui in sinu meo, multarum gentium. » Illius, inquam opprobrii sis memor, quod, a multis gentibus servis tuis illatum, a memoria mea laici non potest.

« Quod exprobraverunt inimici tui, Deus, quod exprobraverunt commutationem Christi tui, » id est mortem Filii tui. Hoc enim inimici Dei sanctis improperabant, quod hominem mortuum et commutabilem adorarent. « Benedictus Dominus in æternum. » Illi derideant et maledicant, illi nobis crucifixum improperent, nos autem gratulabundi dicamus: « Benedictus Dominus in æternum. Fiat, fiat. »

EXPOSITIO PSALMI LXXXIX.

« Domine, refugium factus es nobis. » Vox Ecclesiæ: Victi, inquit, eramus ligati ab hostibus, in carceres tradebamur; sed tu, summæ misericordiæ Dominus, nobis refugium factus es, ab hac tuæ incarnationis generatione, usque in renerationem sempiternam.

« Priusquam montes fierent, et formaretur terra et orbis, a sæculo et usque in sæculum tu es Deus, » ac si dicat: Tu qui ex virgine temporaliter carnein sumens, humano generi factus es refugium, ante tempora et per omnia sæcula permanes Deus. « Ne avertas hominem in humilitatem. » Tu, inquit, qui talis es, sustine et confirma hominem, ne in mortem et pœnam humilietur, sed tua potenti dextra super celos exaltetur. Nam dixisti: « Convertimini filii hominum, et ego sanabo contritiones vestras. » Sanetur igitur, siquidem contritus est homo.

« Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ, quæ præterit, et tanquam custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt; cum mane sicut herba transeat, mane floreat, et pertranseat, vespere decidat indurēt, et arescat. » Non immerito connectitur homo; cum enim finiti ad infinitum nulla sit comparatio, non solum dies vel hora mille nostri anni dicendi non sunt, sed et omnino non esse, cum pœnitentia pereant: cito enim, velut herba, de non esse ad esse transit homo, cito

A fieret in juventute, quia hos ætatis transitive dicitur; cito ad vesperam, id est, ad senectutem transiit. Vespere autem decidit, quia occasus vite senectus dicitur: tunc indurat, totus asper hispidusque efficitur; denique et arescit, et pulvis in pulverem convertitur. Merito hæc oratio Moysi perhibetur, ut qui de arida hominem facturam dixit, in aridam conversam arescere fateatur (Gen. iii).

Sed « quia defecimus in ira tua, et in furore tuo conturbati sumus; » et quia « posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, et sæculum nostrum in illuminatione vultus tui, » et « quoniam omnes dies nostri defecerunt, et in ira tua defecimus, anni nostri sicut aranea meditabuntur. » Recte anni nostri araneæ comparantur, quoniam toto tempore vite nostræ in vanitatibus desudando; tandem inanis, nec nobis ipsis profutura, et, ut ita dicam, araneæ telam texisse videmur. Hoc autem, tu Adam, totius humani generis radix, fecisti nobis, quia cum talis talisque esses, Dominicum præceptum transgressus (Gen. iii) iram incurrens, defectum filii intulisti. Hoc autem est quod dicit: Quia defecimus in ira tua, et in furore tuo conturbati sumus: defecimus enim turbamur infirmitate. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo. Expositio: Sæculum nostrum in illuminatione vultus tui. Vidit enim Dominus sæculum nostrum, vitam quam agimus, et quidquid in orculo operamur. « Dies annorum nostrorum non nobis, quoniam, ut jam dictum est, omnes celeri curru deficiunt; » in ipsis « fortasse erunt septuaginta anni, » hoc enim sæpe contingit. « Si autem in tentationibus octoginta anni, » alicui evenerint, et amplius eorum labor et dolor. » In tantum, inquit, contracta et breviate est vita nostra, ut jam supra octoginta annos in lætitia, qualiscunque sit, carnisque blanditiis vivere non possimus, sed quicquid superabundat labor est et dolor, tussis et anxietas, præsertim cum ipsa senectus infirmitas sit.

« Quoniam supervenit mansuetudo. » Quod enim olim impatiens fortisque fuisti, velis nolisse, jam te senectus mansuetum et humilem facit, non jam impetentium erigis, sed curvum terram inspicere cogis. « Et corripiemur. » Qui, inquit, in adolescentia superbus fuit, saltem in senectute corripitur. « Quis novit potestatem iræ tuæ. » Qui enim potestatem iræ Dei cognovit, ipsam iram incurrere pertimescit. « Et præ timore iram tuam dinumerare quis curavit? Sancti enim, Deum timentes, ipsam iram dinumerant; intelligunt enim quanto plurimum sequuntur, tanto majori irarum multitudine evadendi sunt, ideoque tales iras devitant. »

« Dexteram tuam sic notam fac, » sicut, subditur, transgressionis ira fecisti, ut, qui per Adam mortem cognovimus, per Christum vitam suscipimus. Jam nunc dextram cognoscamus, qui hactenus sinistram secuti sumus. « Et eruditos corde in sapientia. » Hi autem sunt prophætæ, quando in philosophia decepti, sed Spiritu sancto repleti fuerunt. Hos autem notificavit Dominus nobis quoniam

eorum voluntates, et obscura cordis, mysteria pro-
palavit (*Luc. xxiv.*) « Convertere, Domine, usque-
quo, et deprecabilis esto super servos tuos, » omnino,
inquit, converteris, omnino peritura gentis mise-
rearis, exaudi orationes nostras, Christo pro nobis
interpellante. « Repleti sumus mane misericordia
tua. » — « Nox, inquit, præcessit, dies autem appro-
pinquavit (*Rom. xiii.*) » Gratias igitur Domino agi-
mus, quoniam ipsius misericordia ab hujus lucis
tempore repleti sumus. « Et exsultavimus, et dele-
ctati sumus omnibus diebus nostris. » Hoc autem
sequens versus exponit.

« Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti,
et pro annis quibus vidimus mala; » non jam de
mortalitate, dierumque brevitate, deque infelicitate
conquerimur, quia misericordia tua repleti sumus;
ubi enim abundavit delictum, superabundat et gra-
tia (*Rom. v.*) « Respice in servos tuos, » ne aliquo
peccato ab assumpta misericordia privari possint.
« Et in opera tua, dirige filios eorum, » id est ipso-
rum animas, vel, sequentem posteritatem. « Et sit
splendor Domini Dei nostri super nos, » quatenus
diabolicæ imaginis obscuritate fugata, in pristinam
figuram et imaginem reformemur, ne si tortuosa
fuerint, nos per devia claudicare faciant. « Et opera
manuum nostrarum dirige, » sanctorum namque
opera, et multa sunt, et unum, quæcunque enim faci-
ciunt, unum opus sunt, quia in bonitate non
differunt, sed ad unum idemque propositum ten-
dent.

EXPOSITIO PSALMI XC.

« Qui habitat in adjutorio Altissimi. » Vox Pro-
pheta: Video, inquit, Christum nasciturum, video
diabolum et satellites ejus, qui ei astute insidia-
buntur; sed quoniam ipsæ in civitate sura carne-
que assumpta non sine divino adjutorio habuit,
et quoniam « in » cœlesti « Dei protectione commora-
bitur, » eorum insidias parvipendet. « Dicit Domino:
Susceptor meus es tu, et refugium meum, Deus
meus, » non timeat inimicum qui Domini refugium
habet, non timeat ponere carnem qui suscipiendus
est a Patre, dicat in cruce: « Deus meus, in manus
tuas commendo spiritum meum (*Luc. xxiii.*) » — « Ego
autem, inquit Propheta, sperabo in eum, quoniam
ipse liberavit me de laqueo venantium et a verbo
aspero. » In Christum se sperare dicit, quoniam per
eum mundum salvati intellexit. Hic autem et a ve-
natoribus liberavit, et a verbo aspero liberaturus
est. Venatores isti maligni spiritus intelliguntur,
qui peccatores persequentes, alios in superbia, alios
in avaritia, alios in luxuria, quasi in singulis la-
queis comprehendunt. Verbum autem asperum illud
erit, quod in judicio dicturus est Dominus: « Ite,
maledicti, in ignem æternum (*Matth. xxv.*) » Ab hoc
autem liberati sumus, quoniam illud dulcissimum
audire debemus: « Venite, benedicti Patris mei (*ibid.*) »
Apostropha.

« Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis
ejus sperabis. » Securus, inquit, esto, Salvator, quia

A paterna virtute protectus, nullius adversitatis te
æstus exuret, pennæ Patris te sustinebunt, quibus,
quando volueris, ad cœlestia regna volabis; una
enim eademque potestas est ei cum Patre (*Joan.*
xvi.), qua et impossibilia facere potest. « Scuto cir-
cumdabit te veritas ejus. » Nulla, inquit, mendacit
tela tibi prævalebunt, nulla te falsorum testimonium
testimonia superabunt, quia naturalis veritas insu-
perabilis scuti munimine undique te vallabit. « Non
timebis a timore nocturno, » quando Judas proditor
veniet, et cum eo turba multa cum facibus, et la-
ternis et fustibus, quo discipuli tui timore perterriti,
omnes te relicto fugient (*Matth. xxvi.*), tu autem non
fugies, sed ultro impavidus ibis.

« A sagitta volante in die. » Multæ in die, multæ
coram, et manifeste sagittæ volabunt. Multi: « Cru-
cifige, crucifige, » clamabunt (*Luc. xxiii.*) « A negotio
perambulante in tenebris, » in tenebris quidem
principum et sacerdotum, Scribarum et Pharisæo-
rum, negotia et prava consilia ambulabant, sive,
quia sectæ flebant, sive (quod credibilius est), quia
in eorum cordibus, quæ diaboli latebræ sunt, nachi-
nabantur. « Ab incursu et dæmonio meridiano. »
Non enim illud quoque Ecclesiæ absurdum est, quod
in Christi passione, sicut angelorum, ita et maligno-
rum spirituum multitudo adfuerit, cum enim jeju-
nantem eum tentassent (*Matth. iv.*) fortasse morien-
tem, et in cruce cum latronibus pendentem, aliquid,
sicut nefarii, nefas cogitare præsumperunt. Hoc
autem ipse non timuit, quia timoris opera nulla
fecit, sicut ipse ait: « Venit enim princeps mundi
hujus, et in me non habet quidquam (*Joan. xiv.*) »

Potest autem, et de futuro judicio hoc intelligi,
quando dæmonum incursus, quasi leones ad prædam
parati, peccatores in foveam præcipitabant. Meri-
dianum autem dicit, propter nimis æstuantem af-
flictionem. « Cadent a latere tuo mille. » Finitum
pro infinito posuit. « Et decem millia a dextris
tuis. » Potuissemus enim et dextram et sinistram
in latere intelligere, nisi ipse, de quo latere lo-
queretur, determinasset. Innumerabiles ergo erunt,
qui tua virtute præcipitabuntur. Dextera tua inve-
niet omnes qui te oderant (*Psal. xx.*) Quicumque
enim hac dextera impelletur, nulla fortitudine, quin
cadat, stare valebit. « Ad te autem non appropin-
quabit, » — « neque enim habitabit juxta te malignus
(*Psal. v.*) » Quis ergo? « omnes qui recto sunt cordo
(*Psal. xciii.*) »

« Veruntamen oculis tuis considerabis. » Confr-
matio: « Et retributionem peccatorum videbis, »
quam sibi in hoc sæculo pravis operibus acquirunt.
« Quoniam tu es, Domine, spes mea. » Et quoniam
« Altissimum posuisti refugium tuum, non accedet
ad te malum, et flagellum non appropinquabit
tabernaculo tuo, » singulis singula referuntur.
Tibi, inquit, timendum non est, ad te malum acco-
dere non valebit, quoniam in Altissimum tuum
refugium posuisti. At vero nec tabernaculo tuo,
quod nos sumus, flagellum appropinquabit, quoniam

spes omnium nostrum tu es, cui nemo resistere poterit (Ezther xiii).

« Quoniam angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. » Hoc et ipse malignus spiritus intellexit, quod malum ad Christum accedere nequit. At enim : « Si Filius Dei es, mitte te deorsum, quoniam angelis suis mandavit de te (Math. iv). » — « In manibus tolleat te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. » Te, inquit, quia humana forma tegeris, non cognosco, sed de unigenito Dei Filio hæc verba prædico, quod nulla ei adversitas unquam nocelbit. Quapropter si te Dei Filium esse fateris, mitte te deorsum, quoniam ab angelis sustentatus in lapidem non offendes.

« Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. » Quare hunc quoque versum, diabole, non dixisti? sciebas enim adversum te esse. Tu enim es aspis, cuius venenum est insanabile. Tu es basiliscus omnium vitiorum, omnisque nequitie rex et princeps. Tu es ille leo, qui semper rugiens quæris, quem devores (I Petr. v). Tu es ille draco qui tertiam partem stellarum de cælo cauda traxisti (Apoc. xii). Pereat hic filius perditionis, qui, in fine sæculi nasciturus, cauda diaboli nuncupatur. Cum hoc, diabole, tacuisti, non hoc tibi tamen tacuisse profuit, siquidem conculcatus et in baptismo contritus es.

« Quoniam in me speravit, liberabo eum. » Tibi, inquit, dicitur a Patre : Quoniam in me speravit, liberabo eum, « et protegam eum, » scuto divinitatis, « quoniam cognovit nomen meum. Clamabit ad me, » in cruce positus; « et ego exaudiam eum, » reddens illam claritatem quam mihi quæsit (Joan. xvii). « Cum ipso sum in tribulatione, » erubescant ergo, qui Deum eum dereliquisse dicunt. « Longitudine dierum replebo eum, » quoniam in æternum vivet, nec ei mors ultra dominabitur. « Et ostendam illi salutem meam, » id est, salutem meam, ut qui alios salvavit, ipse quoque salutem et immortalitatem suscipiat.

EXPOSITIO PSALMI XCI.

« Bonum est confiteri Domino. » Vox Ecclesie : Bonum est ut Domino confiteamur, laudemus et prædicemus, quoniam « beati sunt pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona (Rom. x) » « Et psallere nomini tuo, Altissime, » id est, in corde jubulare : « Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. x). »

« Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, et veritatem tuam per noctem. In decachordo psalterio cum cantico in cithara, » et hoc ideo, « quia delectasti me, Domine, in factura tua, et in operibus manuum tuarum exultabo. » De alijs quomodo sit, inquit, ego quidem misericordiam, et veritatem annuntians, in te solo exultabo. In mane Dei misericordiam apostoli nuntiabant, plena luce, manifeste et palam omnibus passionem prædicabant. Veritatem autem dicebant, quando in carceribus et tormen-

tia Christum confitebantur. Is autem in cithara Deum laudat, quia quod ore prædecem legis mandatis adimplet. Hoc autem debet, quoniam in factura Dei delectatur. Quod in cælis et in terra, sole et luna et stellis, et que rerum concordia ordinatione non debet Bonum est ergo laudare Factorem, qui tanbilis in factura declaratur; « invisibilia enim ut ait Apostolus, a creatione mundi, per facta sunt, intellecta conspiciuntur (Rom. i). » « Quam magnificata sunt opera tua, Domine, operibus Domini, quæ modo subtili conscrutabatur, delectatus est. Sed, quoniam qualiter vel unde sint, invenire non potest, exclamatione Creatorem laudat. Cur enim non auris videat; cur autem auris et non o-

diat? solvat qui potest. Magnificentur ergo si a quolibet singulariter inquisita fuerint ergo os suum in cælum ponat, quandoque terra rationem reddere nescit. « Nimis factæ sunt cogitationes tuæ. » — « Quis enim sensum Domini? (Rom. xi). » Altæ sunt cogitationes, siquidem ab aliquo sciri non possunt.

« Vir insipiens non cognoscel, et stultus liget hæc, cum exorti fuerint peccatores, et apparuerint omnes qui operantur, ut intereant in seculum sæculi. » sed quasi fenum oriuntur peccatores, qualicumque æstu vel pruina contracti, cito qui enim heri florebat hodie mortuus est, lætatur nunc plorat, qui heri currebat nunc stat. Hoc autem insipiens non cognoscel, si non intelligit, ideoque operatur iniquitates multum in hoc flore vivere putat, interest in seculum sæculi. « Tu autem Altissimus in Domine, » sumens, subauditur, vindictam « Quoniam ecce inimici tui, Domine, quos inimici tui perihunt, » et, te vindictam « dispergentur omnes qui operantur iniquitates.

« Et exaltabitur sicut unicornis cornu. » Unum enim cornu habebat Ecclesia, quo sanes inimicos exaltabatur, de quo Apostolus « Sancti per fidem vicerunt regna (Hebr. xi) » « ceterum enim cornu, fides est, quæ semper cunctis adversis supereminet. » « Et senectus misericordia uberi; » cum enim ad senectutem Ecclesia venit, ut in æternam juventutem recumque homo dies temporales finierit, ut suscipiat, tunc in uberi misericordia super exaltabitur.

« Et despexit oculus meus inimicos meos, inquit, me circumstantes inimicos videri, quia prædicto cornu munitus eram, sicut omnes despexi. » « Et ab insurgentibus in te liguantibus audivit auris mea, » quoniam ut palma florebit. » Non malignantium, deceptiones clamoresque et mimas audivit, quoniam justus quacumque hora pro Domino dicitur, sicut palma florere incipit, tunc can-

mannum tuarum exultabo. De alijs quomodo sit, inquit, ego quidem misericordiam, et veritatem annuntians, in te solo exultabo. In mane Dei misericordiam apostoli nuntiabant, plena luce, manifeste et palam omnibus passionem prædicabant. Veritatem autem dicebant, quando in carceribus et tormen-

et pulchritudinem, decorem et viriditatem recipit.

« Sicut cedrus libani multiplicabitur, » quando enim mori videntur, tunc crescere incipiunt sancti; non enim putrescere et perire possunt, sicut cedrus, qui imputribilis est naturæ. « Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri floreant. » Modo, inquit, in domo Domini plantantur, modo super Ecclesiæ fundamentum ædificantur. Hujus enim plantationis sapiens Apostolus ait: « Ego plantavi (I Cor. iii). » In atriis domus Dei nostri floreant. Quia enim quasi sicca arbor in hoc sæculo conspiciuntur, ibi quidem florentes; et sicut sol fulgentes apparebunt.

« Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi. » Prius, inquit, quam ibi floreat, uberi senecta et virtutum severitate multiplicabuntur. Sanctus enim, quamvis malitia puer, sensibus tamen omni tempore senex est. « Et bene sapientes erunt, » sunt enim et latrones patientes, sed non bene; qui enim patiuntur, non pro amore, sed nequitia patiuntur. « Ut annuntient, quoniam rectus Dominus Deus noster, et non est iniquitas in eo. » Ad hoc, inquit, in corporibus sancti detinentur, ut Christum in Ecclesia laudent et annuntient.

EXPOSITIO PSALMI XCII.

« Dominus regnavit, decorem indutus est. » Vox Ecclesiæ: Victi sunt inimici, de regno diabolus expulsus est (Apoc. v). Dominus autem regnavit, vexillo crucis ante aciem sublimato. Decorem indutus est, quoniam resurgens a mortuis, immortalisque factus (Rom. vi), in pristina atque paterna claritate refulgens. « Indutus est Dominus fortitudinem, » quæ jam corrumpi non potest. « Et præcinxit se » virtute, quoniam non corruptibilem, sed fortem, et immortalem carnem de sepulcro super cælos evexit (Marc. xvi).

« Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur. » Jam enim firmus orbis terræ, et super firmam petram fundatus, nullo ventorum flamine, nullo iniquorum turbine a fidei proposito commoveatur. « Parata sedes tua extunc. » Apostropha: Ex quo, inquit, orbem terræ firmasti, sedes tua parata est; « est autem anima justis sedes sapientiæ (Greg. hom. 38). » — « A sæculo tu es. » Quamvis enim propter hujus sedis præparationem de Virgine nasceretur (Isa. vii) tamen in principio, et ante sæcula, Deus erat (Joan. i).

« Elevaverunt flumina, Domine, elevaverunt flumina vocem suam. » Per flumina doctores intelliguntur, in quibus Spiritus sancti gratiæ redundant. Hi autem levaverunt vocem suam, Christum Dominam prædicando, et sitientibus potum salutis propinando.

Sed e contra « elevaverunt flumina fluctus suos. » Ecce fluminibus flumina adversantur. Quatuor sunt flumina paradisi (Gen. ii), innumerabilia sunt flumina mundi. Quatuor sunt Evangelia, sine numero sunt philosophi et hæretici. Hi autem argumentis, quæstionibus et inundanti garrulitate in sanctos in-

A surgunt. « A vocibus aquarum multarum, mirabiles elationes maris. » Aquæ multæ, populi multi. Cui enim magna gentium multitudo, tres vel quatuor prædicatores viderent, qui veterum deorum culturam destruere volebant, magno fremitu in eos insurgentes, maris hujus procellas cunctasque afflictionum tempestates super eos inducebant. Tunc autem « mirabilis in altis Dominus, » videbantur, tot et tanta, tam alta tamque magnifica per sanctos suos faciens mirabilia; templa namque ruebant, idola confringebantur, tyranni denique amittebant jus suum, etc.

« Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. » Permiseras enim quod opera, quæ tu fecisti, ipsi quoque facturi essent (Joan. xiv). Hoc autem verius nihil esse potuit. Veræ sunt ergo, et credibilia testimonia tua. « Domum tuam decet sanctitudo in longitudine dierum. » Decet enim ut Ecclesia semper sancta et munda sit, siquidem et tu sanctus es: qui eam semper inhabitas. Unde scriptum est: « Sancti estote, quoniam ego sanctus sum (I Petr. i). »

EXPOSITIO PSALMI XCIII.

« Deus ultionum Dominus. » Vox Ecclesiæ: Quamvis terram suam ad tempus populari Deus permitteret, quamvis dura nos aliquando comprimi servitute pateretur, tamen de Virgine natus (Luc. ii) ultro apparuit, et libertatem in populo fecit. « Exaltare qui judicas terram, redde retributionem superbis. » Tu, inquit, qui terram iudicaturus es, exaltare, et in excelsa tuæ divinitatis apprensæ majestate, redde unicuique juxta opera (Psal. lxi).

« Usquequo peccatores, Domine, usquequo peccatores gloriabuntur? » Non eis peccare sufficit, quinimo in peccatis, nempe sanctorum nece gloriantur. Usquequo « effabuntur et loquentur iniquitatem? » semper ne « loquentur omnes, qui operantur in justitiam? Populum tuum, Domine, » in diversis tormentorum generibus « humiliaverunt, et hæreditatem tuam vexaverunt. » Hoc autem injustitia est. « Viduam et advenam interfecerunt, et pupillos occiderunt. » Hoc enim ad litteram verum est. Spiritualiter, vidua intelligitur, quicumque per aliquam seductionem Domino moritur; advena autem, qui non firmiter Ecclesiam inhabitat: Pupilli vero, qui, per baptismum filii, per pravam operationem orphani sunt. Tales autem ab hæreticis et peccatoribus occidi dicuntur, quando eorum inventionibus facile acquiescunt.

« Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob. » In factis quidem dignoscitur quod in corde et ore ipsi pronuntiant. Sed quid eis respondetur? « Intelligite, insipientes in populo, et stulti aliquando sapite. » Nisi enim insipientes et stulti fuissent, nequaquam visu et intelligentia Deum privarent. « Qui plantavit aurem non audiet, aut qui sinit oculum non considerat? » Non audiet justum et peccatorem qui eis et aurem, et auditum præbuit; non videbit qui fecit visum?

« Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam? » Qui sanctos, inquit, corripit, docet et emendat, vos de iniquitate arguere non valebit? Hoc ergo homines jam cogitare desinant. « Dominus enim scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. » Hoc autem, utrum verum sit, non extra me exemplum quæsierim, multa enim cogitavi quæ aliter evenerunt. Conversio personæ :

« Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum. » Miseri enim sunt qui seipsos docent suarumque cogitationum vanitatibus credunt. Qui vero tali magistro eruditur legisque uberibus nutritur, summa beatitudine beatur. « Ut mitiges ei a diebus malis, donec fodiatur peccatori fovea. » Qui enim in hoc sæculo corripitur et docetur, neque sæculi sapientia decipitur, mitissimumque sibi is Dominum inveniet, quando mali dies iniquos exurent. Donec fodiatur peccatori fovea, donec enim fovea, et debita pœna paratur peccatori, legis institutis omnibus sancti erudiuntur.

« Quia non repellet Dominus plebem suam. » Mitis, inquit, erit in diebus malis, populum suum a se non repellet, et hæreditatem suam non derelinquet. Quoadusque justitia convertatur in iudicium, et qui juxta illam omnes, qui recto sunt corde. Quis consurget mihi adversus malignantes? Tu solus, qui optimus es auxiliator. Probatum est ergo, quoniam hæreditatem suam non derelinquet. « Aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem? » tu quidem stabis, si quidem adjuvabis; stare enim adjuvantis est (*Greg.*, hom., 29). Unde et sequitur:

« Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. » Sed, eo adjuvante, sicut ipse resurrexit (*Math.* xxviii), et ego quoque resurgam. « Si dicebam motus est pes meus. » et malorum impetu a pristina firmitate casurus sum, succurre cadenti, retine labentem. « Misericordia tua, Domine, adjuvabat me. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam. » Quis igitur in hoc sæculo multos dolores multasque tribulationes non desideret, siquidem, secundum dolorum numerum, consolationum multitudinem recepturus est?

« Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis. » Sicut enim in sanctis æquitatis, ita in peccatoribus sedes est iniquitatis. Illi autem Domino non adhærebunt, quoniam soli recto corde stabunt juxta illud: « Qui singis laborem in præcepto. » — « Qui vult, inquit Dominus, venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et sequatur me (*Luc.* ix). » Habemus ergo præceptum, consideremus et laborem. Quid est sequi Dominum, nisi ipsius opera imitari? Hoc autem non sine labore fit. Denique seipsum abnegare, crucem portare, magnus labor est. Seipsum namque abnegabat Paulus, cum diceret: « Mortuus sum mundo (*Rom.* vii), id est non sum qui fui, non sum Saulus, sed Paulus. Crucem autem

A portat qui et carnem mortificat et pro Christi nomine mori non dubitat.

« Captabunt in animam justis, et sanguinem innocentem condemnaunt. » Hæc, inquit, sedes iniquitatis, semper contra justorum animas facere desiderant, et sanguinem innocentem morti condemnaunt. « Sed factus est mihi, » inquit justus, « Dominus in refugium, et Deus meus in auxilium spei meæ. Et reddet illis iniquitatem ipsorum, id est merita iniquitatis. » Et in malitia eorum disperdet illis Dominus Deus noster. »

EXPOSITIO PSALMI XCIV.

« Venite, exsultemus Domino. » Vox Ecclesie: Fugite, gentes, idolorum culturam, relinque opera mundi, discedite ab iniquitate, festinate ad vitam. Quid statis? Venite exsultemus Domino. « jubilemus Deo salutari nostro, » huic humiliter adoremus, qui mundum sua morte redemit (*Gal.* iii).

« Præoccupemus faciem ejus in confessione, » ne imparati inveniamur. Quæramus eum interioris mentis, quem « facie ad faciem » visuri sumus (*I Cor.* xiii), ut cum venerit ad iudicandum, non quasi ignoti ei occurramus. « Et in psalmis, » hymnis, laudibus et canticis spiritualibus, « jubilemus ei. Quoniam » hic est « Deus » noster, « magnus Dominus, » in universa terra. « Et Rex magnus super omnes deos. » Relinquantur ergo cæteri dii, et iste, qui solus ubique est, et sua magnitudine omnia continet, ab omnibus veneretur. « Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ. » In manu namque, et potestate ipsius omnia regna mundi concluduntur. « Et altitudines montium ipsius sunt. » Apostolorum namque virtutes, altaque eorum Scripturarum omnium intelligentia, illius est qui fons virus recte vocatur. « Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud, et siccam manus ejus formaverunt, » nihil enim est quod ipse non fecit. « Venite » ergo « adhaeremus et procidamus, et ploremus ante Dominum qui fecit nos, quia ipse est Dominus Deus noster. » « Beati qui nunc stetitis quia ridebitis (*Luc.* vi). » « Et nos populus pascuæ ejus, » quoniam in loco pascuæ, et inter divitias Scripturarum collocati sumus. « Et oves manus ejus, » quas una eademque manu et fecit, et redemit cujus ejus? qui dicit: « Hodie si vocem ejus. » Cujus oves estis, illas « audieritis, nolite obliturare corda vestra, » sed cognoscite vocem pastoris. « Sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt, et viderunt opera mea. »

« Quadraginta annis offensus fui generationi, et dixi semper hi errant corde, et isti non cognoverunt vias meas, quibus juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam. » Hoc autem etiam Apostolus in Epistola ad Hebræos, etiam in deserto vera in deserto prostrata dixit: « Introibunt in terram promissionis intrare non poterunt. »

igitur aures nostras, ut vocem ejus, quos quotidie in Ecclesia admonet, intelligamus. Neque tentemus eum, ne nobis quandoque iratus, a terra viventium nos repellat.

EXPOSITIO PSALMI XCV.

« Cantate Domino canticum novum. » Vox Prophetæ: Novus homo venit in mundum, novam legem dedit mundo (GREG. P. hom. 32). Hanc ergo novam legem, hoc novum canticum cantate, prædicate, et ad ipsius laudem cunctis gentibus nuntiate. « Cantate Domino, omnis terra, » Judæi et gentiles, justi et peccatores. « Cantate Domino, et benedicite nomini ejus. » Nomen ejus Verbum est (Joan. 1), sermo ejus Christus est. Hunc autem omni tempore nos benedicere, et laudare debemus, hic est enim de quo dicitur: « Ecce nomen Domini venit de longinquo (Isa. xxx). » — « Annuntiate de die in diem salutare ejus, » de die in diem, per singulos dies, de virtute in virtutem, de Novo in Vetus, de Veteri in Novum Testamentum transeuntem, nuntiemus salutare ejus. Illis enim duobus pedibus prædicatio incedere debet, et hac gemina luce subditorum corda illuminare. « Annuntiate inter gentes gloriam ejus. » Illam, inquit, gloriam gentibus nuntiate, quam Judæi recipere noluerunt. « In omnibus populis mirabilia ejus. » Nativitatem videlicet inenarrabilem, resurrectionem et ascensionem, dicentes: « Quoniam magnus Dominus, » siquidem omnium Dominus. « Et laudabilis nimis, » in cunctis quæ fecit. « Terribilis est super omnes deos, » quoniam ejus injussu nihil facere possunt. Sunt enim « omnes diligentium dæmonia; Dominus autem cælos fecit. »

« Confessio et pulchritudo in conspectu ejus. » Si quis, inquit, cum Domino habitare desiderat, confiteatur peccata sua, cunctisque criminibus mundet corpus et animam suam. Est enim sola confessio et pulchritudo in conspectu ejus. « Sanctimonia, et magnificentia in sanctificatione ejus. » Qui enim ab eo sanctificatur, et castitate præcipuus et virtute magnificus invenitur.

Afferte Domino patriæ gentium. » Quasi diceret: Afferte Domino gloriam et honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus, qui a Christo Christiani vocamini. « Tollite hostias, et introite in atria ejus. » Non enim sine hostiis plenisque lapidibus in atria Domini intrare possumus. Sed quæ sunt ista atria? In domo Domini, inquit Dominus, Patris mei mansiones multæ sunt (Joan. xiv). In multas autem mansiones multis hostiis intratur; alii enim hostia pietatis, alii hostia humilitatis, alii oblatione largitatis, alii vero sacrificio charitatis, hæc pretiosas domus ingrediuntur. Sed, sicut hostiæ, ita et domus diversæ sunt; alia est enim claritas solis, alia lunæ. « Adorate Dominum in atrio sancto ejus. » Interim, inquit, in Ecclesia Dominum adorate, donec ad eum venientes, manipulos in manibus ei offeratis. « Commoveatur a facie ejus universa terra. » Vos enim, ac si dicat: Dei facies,

A imago et similitudo estis, tollite ergo a vobis, si quid terrenæ corruptionis habetis, ut toti cælici et spirituales efficiamini. « Et dicite in gentibus: Quia Dominus regnavit, » hujusmodi principe devicto, infernoque expoliato (Ephes. iv).

« Etenim correxit orbem terræ. » Quem, inquit, diabolus tortuosum et pravum mortis fecerat blandimentis, hunc iste magistrali severitate correxit. « Qui non commovebitur, » nec ab ipsius fide amplius separabitur. « Judicabit populos in æquitate, » qui orbem correxit, idem ipse populos judicabit. « Lætentur cæli, et exsulet terra. » Lætentur apostoli, lætetur et Ecclesia. « Commoveatur mare, et plenitudo ejus, » ut nullus in eo pisciculus inveniat, qui in tanto gurgite baptizatus Domino suo lætus non occurrat. « Gaudebunt campi, et omnia quæ in eis sunt; » gaudebunt animæ, et corpora sanctorum, a quibus spinis et tribulis eradicatis, ipsa quidem uberi messe florumque pulchritudine decorabuntur. « Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum, » quæ quando fructum bonum reddiderint, non excisa in ignem mittentur sed in cælestis Jerusalem parietibus ædificabuntur. « Omnis enim arbor quæ non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur (Matth. iii). » — « A facie Domini, » in præsentia Salvatoris. « Quia venit, » tempus redimere. Et « quoniam venit, » secundo « judicare terram. » Sed quomodo judicabit?

C Judicabit orbem terræ in æquitate, et populos in veritate sua, » superbos humiliando, et humiles exaltando.

EXPOSITIO PSALMI XCVI.

« Dominus regnavit, exsulet terra. » Vox Prophetæ: Exsulet jam terra, lætetur humanitas, in qua non peccatum, sed Dominus regnat. « Lætentur insulæ multæ. » Multæ sunt insulæ, multæ sunt Ecclesiæ quæ in hujus sæculi mari sunt dispersitæ. Lætentur ergo, quoniam, etsi loco dividantur, sub unius tamen Imperatoris regimine colliguntur. « Nubes, et caligo in circuitu ejus. » Nubes enim, quæ Christum circumdedit, sive caro in qua latebat, sive apostoli sapientiæ aqua pleni, sive et nubes illa quæ ab eorum oculis eum suscepit (Act. 1), intelligi possunt. Uterum quoque tuum, beata Virgo, solius Dei gratia madefactum, hanc nubem vocaverim. Tu enim es illa nubes levis, super quam Dominus venit in Ægyptum (Luc. 11). Et caligo in circuitu ejus, Dominus est in caligine (Exod. xxiv), « lux in tenebris lucet (Joan. 1); » et Salvator noster in Judæa prædicat (Matth. xix), sed tenebræ eam non comprehenderunt (Joan. 1), nec Dominum suum Judæi cognoverunt. « Justitia, et judicium, correctio sedis ejus. » Qui enim justitiam sequitur et seipsum judicat, hic sedem Dei corrigit. « Ignis ante ipsum præcedet. » Qui, inquit, in primo adventu in nube venit atque caligine, in secundo quidem in igne veniet et luce manifesta. Hic autem ignis et malos comburet et bonos illuminabit. Hoc est quod se-

quitur : « Et inflammabit in circuitu inimicos A
ejus.

« Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ. » Ipsa quoque temporum permutatio insinuat quod nunc de primo, nunc de secundo adventu loquatur. Quia, inquit, tunc in igne veniet, olim fulgura multa præmisit. Fulgura quippe in terrarum orbe lucebant, quando apostolorum miracula ubique declarabantur. Hoc « vidit terra, et commota est; » alii namque ad fidem, alii contra sanctos commoti sunt.

« Montes, sicut cera, fluxerunt a facie Domini. » Divites, superbi et elati qui prius duri et lapidei erant, apostolica prædicatione emolliti, evangelica verba in suis pectoribus divino stylo scripta receperant. « A facie Domini omnis terra, » hoc, inquit, facies et cognitio Domini omni terræ fecit, ut marmor in ceram converteretur. « Annuntiaverunt caeli justitiam ejus. » — « Cæli enarrant gloriam Dei (Psalm. xviii). » Apostoli prædicant Christum (Act. ii).

« Et viderunt omnes populi gloriam ejus, » intellexerunt jam venisse, qui et mundum salvavit, et gloriam daturus est. « Confundantur ergo omnes qui adorant sculptilia, et qui gloriantur in simulacris suis. » Vos autem « adorete eum omnes angeli ejus » omnes Evangelii prædicatores, quem, vobis prædicantibus, audiverunt. Et in quo « lætata est Sion, » id est sancta Ecclesia. « Et exsultaverunt filie Judæ. » Et Sion, inquit, lætata est, et filie Judæ, id est confessorum animæ exsultaverunt, « propter judicia tua, Domine, » quibus custoditis, se salvari sperant. « Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram, nimis exaltatus es super omnes deos. » Tu solus laude omnique veneratione es dignus, qui homines, dæmones et angelos superexcellis.

« Qui diligitis Dominum, odite malum. » Quicumque Dei vult esse amicus, inimicorum ejus fiat inimicus. « Custodit Dominus animas servorum, suorum de manu peccatoris liberabit eos. » — « Fidelis autem, secundum Apostolum Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis (I Cor. x). » — « Lux orta est justo, » id est Christus Dominus, ad Ecclesie salutem. « Et rectis corde lætitia, » quem diu desideratis, ecce venit. « Lætamini » ergo « justi in Domino, » non in hujus sæculi dignitatibus. « Et constemini memoriæ sanctificationis ejus, » eum constemini atque laudate, qui vestri memor vos sanctificavit.

EXPOSITIO PSALMI XCVH.

« Cantate Domino canticum novum. » Vox Prophetæ : Qui novum canticum cantare desiderat, sequentia legat, ut nova reperiat. « Quia fecit, » nunquid hoc novum est? Quid enim fecit Dominus quod mirabile non sit? Non est ergo novum, quia mirabilia fecit, nisi aliud apponatur. Sed vide quid sequitur : « Salvabit sibi dextera ejus. » Hoc autem novum est et ante Christi resurrectionem penitus inauditum. Quid est autem salvabit sibi dextera ejus, nisi ad sui laudem et honorem filium suum resurgere fecit? (Marc. xvi.) Confirmatio : « Et brachium

sanctum ejus. » De hoc autem brachio dicitur. Et brachium Domini cui revelatum est? « Notum scilicet Dominus salutare suum. » Filius quippe Dei, qui olim omnino, ignotus erat, nunc notus, et præ omnibus notus Ecclesie factus est. Hunc enim Apostolus bene noverat qui ait : « Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (I Cor. ii). » — « In conspectu gentium revelata justitiam suam. » Justitia Dei Christus dicitur, quoniam sine hac justitia nemo justificari potest. « Recordatus est misericordie suæ, et venialis suæ, » quam promisit domui Israel. Ait enim : « In diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter (Jer. xxxiii). » Memor ergo Dominus hujus veritatis promissæ, magna sua misericordia mandum, redemit. « Viderunt omnes termini terre salutare Dei nostri, » tota præfata cautio nova jam completa est; hæc autem est quæ adhuc futura expectatur. Multi enim in primo adventu Christi viderunt, non omnes tamen, cum autem secundo ad judicandum venerit, tunc omnis oculus eum videbit (Luc. xxi). Jubilate ergo Domino, omnis terra, cantate et exsultate, et psallite. Jubilent corde, cœntemus ore, exsulemus in Domino cunctis membris corporis; psallant manus, pedes, oculi, servietes Domino in officiis suis. « Psallite Domino in cithara, in cithara. » Duas enim citharas habent doctores, alteram in corde alteram vero in ore, quæ autem in corde consistit, ineffabili harmonia soli Domino citharizat; quæ vero in ore superbos et irascibiles et quemlibet Sauli similem suavi Scripturarum meditatione mitissimum reddit. Et voce psalmi, psalmi namque vox, non nisi in psalterio fit, qui autem in psalterio cantat, in decem quidem legalibus præceptis Domino servit.

« In tubis ductilibus, et voce tubæ corneæ. » Ductiles tubæ de argento fiebant, quibus in unum Israeliticus populus veniebat, sed neque sine argenteis corneæ, nec absque corneis argenteæ canant; in argenteis sermonum puritas, in corneis virtutum roborum manifestantur. Non fit ergo in sermone mendax, nec contra hæreticos sine corneis prædicatur : Hos veris sermonibus mitiget, tunc autem duris cornibus terreat. « Jubilate in conspectu regis Domini. » Quod autem non in ore, sed in corde jubilatio fiat, in hoc loco declaratur; « bonus autem in facie, Deus autem in corde videt (I Reg. xvi). » Fit ergo in solius Dei conspectu jubilatio siquidem in corde.

« Moveatur mare et plenitudo ejus, orbis terrarum et qui habitant in eo. » Omnes, inquit, commoveantur, omnes ex se, tinea omnibus excussis ad Dominum confugiant.

« Flumina plaudent manibus simul. » — « Si quis sitit ait Dominus, veniat, et bibat, et de ventre ejus fluet aqua vite (Joan. vii). » Sancti sunt ergo flumina, quando quidem ex eorum ventre aquæ decurrunt. Manibus autem plaudere, est in Domino lætari. His enim erat antiquorum ut præ lætitia manibus plauderent. Vel etiam, bonis operibus sine intermissione

sione opera bona conjungerent. « Montes exsultabunt in conspectu Domini, quoniam venit judicare terram. » Tunc enim gaudebunt sancti, tunc exsultabunt montes, quando : Cadite super nos, eis dicetur (*Luc. xxiii*). Super quos enim isti montes ceciderint, hi a ventura ira inveniri non poterunt. « Judicabit orbem terræ in justitia. »

EXPOSITIO PSALMI XCVIII.

« Dominus regnavit. » Vox Prophetæ vel Ecclesiæ : Dixi semel, dixi iterum, dico tertio : Dominus regnavit, ut « in medio duorum vel trium testium stet omne verbum (*Deut. xvii*). » Vos autem increduli Judæi, hoc negatis quod vester Propheta constanter affirmat.

« Irascantur populi. » Irascantur Judæi, confundantur dolore, quoniam, velint, nolint, Dominus regnavit : irascantur et Christiani qui cum occidebant, cui quondam serviebant, receptoque alio rege jam in se peccatum regnare non patiantur. Sed quo Dominus regnavit? Sequitur : « Qui sedet super cherubim, » Cherubim scientiæ plenitudo interpretatur. Sedet igitur Dominus non solum in angelis, qui hoc nomine nuncupantur, verum etiam in sanctis sapientiæ, et scientiæ spiritu repletis. « Moveatur terra, » id est irascantur populi. Hic autem « Dominus est in Sion, magnus, » quoniam per singulos dies in sancta Ecclesia laudatur, et magnificatur. « Et excelsus super omnes populos, » quem semper suam Judæi in sepulcro dormire putabant (*Math. xxvii*). Apostrophe :

« Confiteantur nomini tuo magno, quoniam terribile et sanctum est. » Nomen Domini semper laudatur, eique occulta et manifesta confiteantur, quoniam et malis est terribile, et justis sanctum et delectabile. « Et honor regis judicium diligit. » Quicumque Regem regum vult honorare, seipsum prius dijudicet, et furtum, adulterium, perjurium et homicidium, ceterosque sui corporis malefactores occidat mortique condemnet, sic autem in sui pectoris sedem cum honore et pace venientem suscipiet hospitem.

« Tu parasti directiones judicium. » Quandoquidem omnia judicia Dei directione et æquitate præparantur, dirigantur et judicia nostra. Non enim recte ille dijudicat qui superbiam vivificans in se occidit humilitatem. « Et justitiam in Jacob tu fecisti. » Cum enim judicat Jacob supplantat (*Gen. xxvii*), justitiam operatur. Hanc tamen justitiam facit Dominus, quando supplantationis astutiam præstat. Conversio personæ :

« Exaltate Dominum Deum nostrum. » Ut qui naturaliter est magnus in vestris cordibus excelsus quoque habeatur. « Et adorate scabellum pedum ejus quoniam sanctum est. » Quid per scabellum, nisi corpus Dominicum intelligamus? In hoc autem, quasi scabello, sedet divinitas. Hoc autem omnes adorabunt, sicut ipse ait : « Vivo ego dicit Dominus, quoniam mihi curvabitur omne genu (*Isa. xlv*). » Potest autem et de cruce intelligi, in qua Sal-

vator hanc vitam finivit (*Math. xxvii*). « Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus : et Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus. » Illum, inquit, quem nos in scabello residentem adoramus, Moyses, Aaron, Samuel omnesque prophetæ prophetarunt et adoraverunt. « Invocabant Dominum, » ipsum quidem quasi Dominum invocabant. « Ipse autem exaudiebat eos. Et in columna nobis loquebatur ad eos. » In nube quidem atque caligine loquebatur eis, quia, in carne venturus, latibulum suum tenebras facturus erat. « Custodiebant testimonia ejus, et præceptum quod dedit illis. » Hoc autem ad vestram confusionem, Judæi, dicitur, qui ei, quem patres vestri adoraverunt (*Joan. iv*) insultantes dicebatis : « Tu de teipso testimonium dicis. Testimonium tuum non est verum (*Joan. viii*). » Quare ergo Moyses, et Aaron ejus testimonium custodierunt? « Domine, Deus noster, tu exaudiebas eos. » Tu, inquit, qui nunc homo factus scabellum diceret eos quondam exaudiebas. « Deus, tu propitius fuisti eis, » in omnibus quæ cum fide et dilectione postulabant. « Et ulciscens in omnes adinventiones eorum, » sicut in vitulum quem in deserto coluerunt. « Exaltate Dominum Deum nostrum. » O quanta unius verbi lætitia, qui omnium Deus et Dominus est, poster Deus et Dominus principaliter appellatur!

« Et adorate in monte sancto ejus, » id est, in Ecclesia, vel in cordibus vestris, quæ a terrena vanitate sublimata, non immerito montis vocabulum acquirunt. Et dicite : « Quoniam sanctus Dominus Deus noster. »

EXPOSITIO PSALMI XCIX.

« Jubilate Deo, omnis terra. » Vox doctorum : Jubilate Deo omnis terra. Hoc autem et Paulus dicebat : « Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete (*Phil. iv*). » — « Servite Domino in lætitia. » Serviebant namque Judæi non in lætitia, sed ex necessitate ; nisi enim servirent, legis maledictionibus subjacerent, nos autem non timore, sed benedictionis amore serviamus. « Intrate in conspectu ejus in exultatione, » semper enim in conspectu Dei sumus, quando digna visionis ipsius opera facimus. Qui enim elemosynam facit, qui orat, quique aliis prædicat, ante Dei conspectum existit ; hæc autem, nisi in exultatione fiant, ingrata esse videntur. « Scitote quoniam ipse est Deus, » non sol, non luna, non cælum vel terra, non alia quælibet creatura Deus est, sed ille est Deus qui omnia fecit (*Joan. i*). « Ipse » enim « fecit nos, et non ipsi nos. »

« Populus ejus et oves pascuæ ejus. » Ipsi enim oves sunt, quicumque ejus vocem audiunt (*Joan. x*). « Introite portas ejus in confessione, » ut enim hoc breviter dicam, illum ipsius et meam portam vocabo, qui me aqua baptismatis lavit. Hanc autem ego quidem intrare non potui, donec Dominum confessus diabolo abrenuntiavi. « Atria ejus in hymnis. » Et ut hoc totum in mei exemplo exponam, supra dictam, Dei gratia, ego portam ingressus, jam

in ejus atris, hymnos qualescunque depromo. *« Confitemini illi. »* Videte quam recto incedat ordine: Oves dixit, pascua posuit, portas adhibuit. Ovis ergo esse debet, qui hanc pascuam ingreditur; ingredi autem, nisi per portas, nemini licet; qui enim aliunde intraverit, fur appellabitur (*Joan. x*): ingressus autem, laudibus vacet, et confessionibus. *« Laudate nomen ejus. »* Quicumque Christianus vocatur, talem se exhibeat, ut in eo Christi nomen glorificetur. *« Quoniam suavis est Dominus, »* sicut enim milibus est suavis, ita et superbis asperus erit.

« In aeternum misericordia ejus, et usque in generationem et generationem veritas ejus. » Aeterna misericordia, aeterna est et veritas, semper enim erunt sancti, qui misericordia salvi fiunt, semper erunt et peccatores, qui veritate damnantur.

EXPOSITIO PSALMI C.

« Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine. » Vox perfectorum. Tibi Deus et redemptionis misericordiam, et veritatis cantabo iudicium. Misericors est, nullus desperet; verus est, nemo superbiat. *« Psallam et intelligam, »* multi enim psallunt, qui non intelligunt, sed aliud in lingua dicunt, aliud in corde cogitant. Lingua psalmos cantat, mens autem denariorum numerum computat. *« In via immaculata, »* psallam, inquit, sic tamen ut intelligam, ambulans in via immaculata. Multae sunt sanctorum viae, omnes quidem immaculatae. *« Quando venies ad me. »* Cur venies dicit, qui cum eo semper est? Venies igitur, ad secundum refertur adventum, qui tanto desiderio a sanctis exspectatur, ut semper veni, veni, dicere credantur.

« Perambulabam in innocentia cordis mei. » Quia se in via immaculata superius ipse dicebat, quae esset illa via, hoc in loco manifestat. Perambulabam, inquit, in innocentia cordis mei, existentis *« in medio domus meae, »* id est corporis mei. Haec autem via penitus est immaculata; cordis enim innocentia, si cum ratione fuerit, totius hominis est perfectio. *« Facientes praevaricationes odivi. »* Neque ego, inquit, praevaricatus fui, neque praevaricatoribus consensi. *« Non adhæsit mihi cor pravum. »* Sed, sicut cor meum in omnibus rectum erat, ita rectis corde solummodo adhærebat. *« Declinantem a me malignum non cognoscebam. »* Non cognoscebam malignum, ut sibi in malitia assentirem, sed sicut ipse a viis meis, sic et ego ab ipso declinabam. *« Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequer, »* spe correctionis, non consensu malignitatis.

« Superbo oculo. » In oculis namque et supercilio facile cujuslibet superbia deprehenditur. *« Et insatiabili corde. »* Hoc autem titulo avarus prænatur. *« Cum hoc non edebam. »* Sic enim et Apostolus ait: *« Si quis frater nominatur inter vos fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut*

A rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere (I Cor. v). » Divina responsio:

« Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeant mecum. » Non te, inquit Dominus, hoc fecisse peniteat. Vidi opera tua, cognovi fidem tuam, veniam ad te, et cum cæteris fidelibus in cœlestem sedem te collocabo. *« Ambulans in via immaculata, »* quod te fecisse confessus es, *« hic, »* et non alius, tibi ministrabat. Non habitavit in medio domus meae, id est in cœlesti Jerusalem, *« qui facit superbiam, »* et destruit humilitatem. *« Qui loquitur iniqua non direxit in conspectu oculorum meorum, »* ut tibi dignus meam faciem videre.

« In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. » Matutinum autem diem iudicii appellari, in quo omnes peccatores perdati sunt. Matutinum autem ideo dicitur, quia huic nostræ vitæ successit, quæ recto vocabulo nox appellatur. Denique ille dies sanctis lucere incipiet, quem nulla nox caligo interrompere valebit (*Apoc. xxi*). *« Ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem. »*

EXPOSITIO PSALMI CI.

« Domine, exaudi orationem meam. » In hoc psalmo, prius Ecclesia, deinde Christus, postmodum vero Propheta loquitur. Domine, exaudi orationem meam, *« et clamor meus ad te veniat. Non averti faciem tuam a me; in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam, in quacunque die invocavero te, velociter exaudi me. »* Quanto animi affectu Dominum Ecclesia ipsa deprecetur, ipsa verborum replicatio manifestat, in qua unum idemque loquitur dicitur: *« Quia defecerunt, sicut fumus dies mei; »* præsens enim vita cito dilabitur et evanescit, præteritus namque dies, ut fumus deficiens, jam inveniri non potest. Deficiunt, ut fumus, dies sanctorum, quoniam sine lacrymis non poterunt. Summopere ergo deprecandus est Dominus, ut aeternos nobis tribuat, quandoquidem, ad fumi similitudinem, tam cito nostri deficiunt. *« Et ossa mea sicut cinerem aruerunt. »* Ecclesiae namque ossa, apostoli dicuntur, qui in multarum tribulationum fritorio secundum carnem aruerunt. Hoc autem qui non intelligit, craticulae Laurentii recordetur.

« Percussus sum ut fenum. » Olim, inquit, in ætate juvenis florebat, sed senectute veniente, ossa juvenutis mox excisus decidit. *« Et aruit cor meum, »* quoniam simul cum juventute omnes corporis vires amisi. *« Quia oblitus sum comedere panem meum. »* Dati, inquit, panis oblitus, interdictum manducanti, quoniam cæteris paradisi lignis omissis, solum velut comedi (*Gen. iii*); nisi enim Adam, qui corporis hujus ecclesiastici principium fuit (*Gen. i*) proprii panis oblitus fuisset, neque primo flore privaretur homo, neque in viribus ullis deficeret.

« A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meae. » Cum, inquit, dierum aeternitatem, et pulchritudinem, et virium robur amissem, quid nihil aliud quam dolor et gemitus remansit? Oblitus

ergo panis, memor pristinaeque felicitatis, poenitere et genere cepti, soliusque Dei misericordiam implorare. Ad hunc autem gemitum et caro spiritui, et spiritus carni adhæsit, et quæ sibi invicem prius ad versabantur, jam concordiam habere ceperunt. Et quoniam, sicut in Evangelio legitur, duo in me consenserant, omnes meas petitiones exaudivit Dominus. Vox Christi.

« Similis factus sum pelicano solitudinis. » Una, inquit, eademque culpa, et tu dierum æternitatem, Deique imaginem, et similitudinem amisisti, et ego, restorationis causa, pelicano similis factus sum, qui nullo alio medicamine, nisi proprio sanguine, natos meos vivificavi. Præterea idololatras immundos, et peccatores in corpus meum, quod est Ecclesia, induxi. Pelicanorum duo genera esse dicuntur: alterum in aquis, alterum in solitudine. Qui vero solitudinem inhabitant, hanc naturam habere perhibentur, ut immundis animalibus, utpote ranis et lacertis, vivant, natosque suos interficiant, et per triduum dolentes seque ipsos vulnerantes, sui sanguinis aspersione, eos iterum ad vitam reducant. Hæc autem similitudo satis congrue nostro convenit Salvatore, qui nobis ob primi parentis transgressionem, immortalitatem auferens, et de paradiso efficiens (Gen. iii) mortis nos legibus subdidit. Sed hic noster Pelicanus, natos suos revisitans, per triduum mortis dolore contristatus, (mortis autem non tantum suæ quantum nostræ) proprii sanguinis effusione vivificavit. Vide ergo quam pulchre hæc similitudo conveniat superioribus. Conquerebatur Ecclesia, omneque genus humanum, et de paradisi expulsionem, dierumque brevitate, et virium imbecillitate. Cui sic Salvator dulcissima consolatione respondet: Similis sum Pelicano; ego occidi, et vivere faciam, percussi, et ego sanabo (Deut. xxxii). Ne timeas igitur, homo, quia te iterum ad vitam reducam.

« Factus sum sicut nicticorax in domicilio. » Omnibus quidem notum est quod nicticorax sive noctua a cæteris avibus odio habeatur, quam etiam garrulitate quadam persequuntur, donec in aliquo reponatur loco: Huic autem comparatur Christus, quem usque ad crucem cum magno fremitu Judæi persecuti sunt (Joan. xviii, xix). Merito autem crux Christi, domicilium appellatur, quæ nobis in frontibus nostrique corporis imprimitur domicilio. Nec mirum, si noctuæ assimilatur, qui se etiam vermem vocavit (Psal. xxi).

« Vigilavi. » Quia die tertia surrexi (I Cor. xv). « Et factus sum sicut passer, » agilis ad volandum. « solitarius in tecto, » quoniam nullus mecum in carne cælos ascendit. « Tota die exprobrabant mihi inimici mei, » Judæi videlicet, qui quasi nicticoracem eum persequabantur. « Et qui laudabant me, » manifesta adulatione. « Adversum me jurabant, » id est in ejus interitum conjurationem faciebant. Sed qua ratione?

« Quia cinerem tanquam panem manducabam, » id est, ad pelicani similitudinem, immundos et flagi-

tiosos meo corpori associabam. Unde quidam vini potatorem, et amicum publicanorum (Math. xi) eum esse dicebant. « Et poculum meum cum fletu miscebam, » quia et pro natorum nece dolebat, et cum illis divinum humanumque cibum communicabat, qui pro peccatis suis assidue flebant. Ex quibus mulier illa peccatrix una fuit, quæ pedes ejus lacrymis rigavit (Luc. vii). Vox Ecclesiæ:

« A facie iræ indignationis tuæ, quia elevans assisti me. Dies mei sicut umbra declinaverunt. » Me, inquit, de limo terræ fecisti (Gen. ii), et in angelorum elevans dignitatem, quasi Dominum constitueras, sed præceptum transgrediendo, tuæ indignationis iram incurrens (Gen. iii), in terrenam illis sum debilitatem. Sic ergo a facie iræ indignationis tuæ, « dies mei sicut umbra declinaverunt, » id est, summa cum festinatione, immortalitate amissa evanuerunt. « Et ego sicut fenum arui. » Vere fenum est populus, « siccatum est fenum, et cecidit flos (Isa. xl), » amissimus florem, redigimur in pulverem. « Tu autem, Domine, in æternum permanes, et memoriale tuum in generationem, et generationem. Tu exurgens, » sicut promisisti, « misereberis Sion, » quia pelicani sumpta similitudine, proprio nos sanguine vivificabit (Hebr. ix). « Quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus. » Venit, inquit, nostræ redemptionis, tuæque incarnationis tempus.

« Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus: » Lapidem vivi voluntur super terram; hi autem sunt, de quibus dicitur: « Tempus lapides colligendi, tempus spargendi (Eccl. iii). » Prius enim Dominus apostolos collegit (Luc. vi), postea vero ad prædicandum divisit (Marc. xvi). Placeant nobis lapides isti, eorumque soliditatem imitemur. « Ex terræ ejus miserabuntur, » terræ namque suæ illo miseretur, qui carni suæ æternum præparat habitaculum. « Et timebunt gentes nomen tuum, Domine. » Quod non in vanum jurare audebunt. « Et omnes reges terræ gloriam tuam, » id est, Filium tuum. « Quia ædificavit Dominus Sion, et videbitur in gloria sua. » Quoniam, sicut ait Apostolus, « cum Christus apparuerit vita nostra, tunc et nos apparebimus cum ipso in gloria (Col. iii). » — « Respexit in orationem humilium, et non sprevit preces eorum. » Hujus autem expositio in superficie est. Vox Prophetæ:

« Scribantur hæc in generatione altera. » In futura scilicet, quam sua Dominus incarnatione respiciet, et visitabit. « Et populus qui creabitur, » aqua baptismatis et Spiritu sancto, « laudabit Dominum. Quia respexit de excelso sancto suo, Dominus de cælo in terram prospexit, » ut ejus suæ visitatione misereretur. « Ut audiret gemitus compeditorum. » Patriarchæ namque, et prophetæ in inferno compediti tenebantur, quorum gemitus sunt exauditi. Erant et illi compediti qui vitiorum catenis ligati diabolum sequebantur. « Ut solveret filios interemptorum. » Non ergo solummodo patres no-

stri, qui interempti et mortui sunt, compediti erant, sed nos quoque ipsorum vineti eramus. Quis enim solvitur nisi ligatus? vineti ergo eramus siquidem a Domino soluti sumus (*Psal. cxxiii*). « Ut annuntient in Sion nomen Domini, et laudem ejus in Jerusalem. » Ad hoc, inquit, ex diabolicis laqueis soluti sumus, ut laudem Domini in Ecclesia decantemus.

« In conveniendo populos in unum, » id est, dum in unius fidei unitatem omnes gentes congregabuntur. « Et reges, ut serviant Domino. Respondit ei in via virtutis suæ, » id est in opere predicationis quæ, secundum Apostolum, Dei virtus appellatur (*Rom. 1*). « Paucitatem dierum meorum nuntia mihi. » Cui respondit: Jerusalem. Nam cum appropinquaret Dominus Jerusalem, quasi dierum paucitatem ab eo interrogaret, sic flendo respondit: « Quia si cognovisses, et tu, quoniam venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo etc. » (*Luc. xix*). Sic ergo suorum dierum paucitatem ei prænuntiant. Apostropha:

« Ne revoces me in dimidio dierum meorum. » Sed permittite me, non tantum mediare, verum etiam in tuo servitio continuare. Sive, ne revoces me de hac vita, præoccupatum aliquo iudicio, ante terminum prædestinatum. Quod quidem pertimescens ait: « Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi (*Isa. xxxviii*). » — « In generationem, et generationem anni tui. » Tui, inquit, sunt anni, dies, et tempora, et menses, cunctaque tuæ voluntati obsequuntur. « Initio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cæli. » Hoc autem secundum litteram verum est. Quod et super Ecclesia et apostolis intelligi potest. « Ipsi peribunt, » quoniam in melius mutabuntur, « tu autem permanentis, » qui mutari non potes. « Et omnes ut vestimentum veterascent, » carne dissoluta. « Et sicut opertorium mutabis eos, » ut a vitiorum sorde mundati, pulchriores fiant. « Et mutabuntur, » ad æternitatem. « Tu autem idem ipse es, » penitus incommutabilis. « Et anni tui non deficient. Filii servorum tuorum habitabunt, » Ecclesiam, jam cælis quodammodo commutatis. « Et semen eorum in sæcula dirigitur, » nunquam enim sanctorum opera depravantur.

EXPOSITIO PSALMI CII.

« Benedic, anima mea, Domino, et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus. » Vox Ecclesiæ: Non enim labiis tantum, verum etiam anima et corde, mente et intellectu, cunctisque viribus Dominum benedicere, et laudare debemus. « Benedic, anima mea Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus. » Quis enim Dei beneficia numerare potest? Solem nanique et lunam, ignem et aquam, et cæteras creaturas in obsequium nostrum creavit. Hæc tamen nihil sunt, si futuris bonis comparentur. « Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis. » Expositio: « Qui sanat omnes infirmitates tuas, » quibus vel corpus, vel anima debilitatur. « Qui

A redimit de interitu vitam tuam, » quam diabolo comprimebat. « Qui coronat te in misericordia, » dans prius misericordiæ fortitudinem, ut deum tribuat et coronam. « Qui replet in bonis desiderium tuum, » pravis cogitationibus evacuatum.

« Renovabitur, ut aquilæ, juvenus tua. » Aquila namque ad senectutem deveniens, a solis caloribus plumis amissis, in frontem aliquem dilapsa, in juventutem reparatur. Sic autem et sancta Ecclesia, solis justitiæ accensa caloribus, in fonte baptisatis submersa, veterem hominem exuta, novi indit juvenutem. Renovabitur autem, et in iudicio, primitiva resumpta imagine.

« Faciens misericordias Dominus, et iudicium omnibus injuriam patientibus: notas fecit vias suas Moysi, et filiis Israel voluntates suas. » Misericordia quidem fecit, quod mundum redemit (*Gal. iii*); iudicium autem fecit, quia innocentes vindicabit. Unde Apostolus. « Mihi, inquit, vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus (*Rom. xii*). » Eius viam cognovit Moyses, id est apostoli, qui a quatuor piscatores et baptizatores fuerunt. Filii autem Israel ipsas voluntates cognoscunt, hoc est viri sancti, qui cum mentis oculis contemplantur. « Non in perpetuum irascetur? Quoniam miserator, » et misericors est patiens et multum misericors. Neque in æternum comminabitur, » quoniam sicut scriptum est: « cum pateretur, non comminabatur (*I Petr. ii*). » — « Non secundum peccata nostra fecit nobis. » Cum enim digni essemus morte, pro nobis subivit mortem. « Neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis, » ad meliora conversi fuerimus.

« Quoniam secundum altitudinem cæli a terra corroboravit misericordiam suam super timentes se. » A Deo namque confirmata est in sanctis misericordia Dei, ut super cælos delati, angelis associetur. « Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit a nobis iniquitates nostras, » et enim mortuus a vivo, sic justus differt ab iniquo. « Quomodo miseretur pater filiorum misertus est Dominus timentibus se, » verberibus castigando, non letis mortificando. « Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum, » quod figuli, vasis recta comparatur. Cognovit quidem, quoniam servi forinam receperunt (*Phil. ii*). « Recordatus est, quoniam pulvis sanctorum, quem nisi suæ misericordiæ aquis irrigasset, a quolibet ventorum flamine projiceretur. Homo sicut fenulum, qui facile privatur floribus: » Dies ipsa tanquam flos agri, sic efflorescit, » non longo temporis spatio. « Quoniam spiritus pertransibit in illud et non subsistet, non cognoscet amplius locum suum, » simul enim cum spiritu, et vigor amittitur et possessio. « Misericordia autem Domini ab æterno: et usque in æternum, super timentes eum, et justitia in filios filiorum in his qui servant testamentum ejus. » Filiorum quippe Dei filii sunt quicumque apostolos imitantur. Unde Apostolus ait: « Filii mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis (*Gal. iv*). » — « Et memores sint mandata

rum ipsius, non ad legendum, sed ad faciendum, quoniam, ut Apostolus ait: « Non auditores legis justificabuntur apud Deum, sed factores (Rom. II). »

« Dominus in cœlo paravit sedem suam. » Quia resurgens a mortuis cœlos ascendit (Marc. XVI). Sive in cœlo, hoc est in apostolis, quoniam « anima justi, sedes est sapientiæ (GREG. hom. 33). — « Et Regnum ipsius omnibus dominabitur. » Principes namque regni ipsius, quod est Ecclesia, apostoli sunt, qui cæteras gentes iudicabunt. « Benedicite Dominum, omnes angeli ejus, » doctores, qui eum annuntiat. « Potentes virtute, » quia nos confirmant, « Facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum, » qui ad hoc prædicatis, ut ipsius præcepta custodiantur.

« Benedicite Dominum, omnes virtutes ejus, » angelorum et hominum. « Ministri ejus qui facitis voluntatem ejus. » Hic autem iniquorum benedictio refutatur. « Benedicite Domino omnia opera ejus. » Nunquid lapides, et ligna Dominum benedicere possunt? possunt utique. Lapidem namque benedicunt Dominum, quando nos in hac creatura benedicimus Dominum. « In omni loco dominationis ejus, » immensus est Dominus (Psal. CXXI), immensa ergo sit laus, et benedictio. « Benedic, » et tu « anima mea Domino, » ut et ipse te æterna benedictione remuneret.

EXPOSITIO PSALMI CIII.

« Benedic, anima mea, Domino. Domine, Deus meus, magnificatus es vehementer. » Vox Prophetæ: Quoniam quidem vehementer magnificatus est Dominus, vehementer laudetur ab omnibus.

« Confessionem, et decorem induisti. » Qui enim Judæorum vituperatione carnisque infirmitate quondam circumdatus fuit (Math. XVII), nunc angelorum et hominum laude stipatur, æternoque decore et claritate illucescit. « Amictus lumine, sicut vestimento. » Cum enim sicut sol in regno Dei sancti refuleat (Math. XIII), quis ipsius Salvatoris claritatem verbis aperiat?

« Extendens cœlum sicut pellem. » Facile namque, et sine omni difficultate, altam cœli rotunditatem ipse extendit, atque peregit. Ejus enim dicere, facere est. « Qui tegis aquis superiora ejus. » Unde scriptum est: « Et divisit aquas quæ erant super firmamentum ab his quæ erant sub firmamento (Gen. I). » Hoc autem, si mystice intelligatur, cœli apostolos figurabant, qui, quoniam novi utres erant, ad novum vinum capiendum in tantum extenti sunt ut totius vineæ vindemiam ipsi reciperent (Marc. XVI). Quidquid enim novæ et veteris legis habemus, eis propinantibus, potavimus. Per horum superiora prophetas signavit, qui, altiori tempore nati fuerant. Hi autem tanta aquarum tegebantur profunditate ut nullus super eos navigare posset, sed quia Petrus, sicut piscator (Math. IV) aquarum omnium peritus fuerat, transfretandi nobis iter aperuit. « Qui ponis nubem ascensum tuum. » Sicut scriptum est: « Et cum hoc dixisset, videntibus illis elevatus est, et

Ab nubes suscepit eum ab oculis eorum (Act. I). — « Qui ambulat super pennas ventorum, » nullus enim ventorum ibi unquam ascendit, ubi Christus delatus est.

« Qui facis angelos tuos spiritus. » Quando enim ad Mariam Gabrielem misit, de spiritu quidem angelum fecit. « Et ministros tuos ignem urentem. » Ministri quippe Dei, non solum angeli, verum etiam omnes doctores dici possunt. Qui ideo ignis vocantur, quoniam alios illuminant. « Qui fundasti terram super stabilitatem suam. » Stabilitas quidem, et fundamentum Ecclesiæ Christus est (Psal. LXXXVI), super quem fundata, non inclinabitur in sæculum sæculi, sed semper ad altiora virtutum conscendet.

« Abyssus sicut vestimentum amictus ejus. » Quid per abyssum nisi Novi Veterisque Testamenti intelligentia? Tali autem veste Ecclesia circumdata, in nullum latus cadere potest; hæc enim lorica nullis adversariorum telis perforari valet (Math. XVI). « Super montes stabunt aquæ. » Quid per montes, nisi doctores; quid vero per aquas, nisi peccatores intelligimus? Stabant igitur supra montes aquæ, quando iniquorum turbulenta commotio, diabolico turbine exagitata in sanctos surgebat; illi autem utriusque abyssi scuto muniti, clara tuba personantes, omnes æquoris minas mitigabant. Hoc est quod sequitur:

« Ab increpatione tua fugient. » Dicebant enim: « Pœnitentiam agite (Math. III). » Itaque: « Nisi pœnitentiam egeritis, moriemini (Luc. XIII). » Et rursus: « Jam securis ad radicem arboris posita est (Math. III). » Ab hac autem increpatione fugiebant aquæ, quando vana deorum religione ommissa sese Domino gentes subiciebant. « A voce tonitru tui formidabunt. » Vox autem tonitru apostolorum est prædicatio, quæ simul cum sono fulgorem humanis pectoribus inferens et timorem, ipsum diabolum gladio spiritus interficiebat.

« Ascendunt montes. » Decrecentibus aquis. Creditibus namque turbis, crescebat Ecclesiæ. « Et descendunt campi, » quoniam vanis sæculi dignitatibus derelictis, sub Christo jugo populi humiliantur. « In locum quem fundasti eis. Terminum posuisti quem non transgredientur. » Qui enim furatur terminum illum transgreditur, quod dictum est: « Non lurtum feceris (Exod. XX). » Unde et transgressores dicuntur. Est autem, alius terminus quem nullo modo transgredi licet, unitatis videlicet trinitatisque fides. Hoc autem etiam de uniuscujusque oblitu intelligi potest. « Neque convertentur operire terram, » ut corruptibilis carnis sequantur voluptates, sed solas nuptiales vestes sibi parabant.

« Qui emittis fontes in convallibus, » baptismum, et doctores in Ecclesiis. « Inter medium montium pertransibunt aquæ. » Per medium Ecclesiarum, quatuor Evangeliorum flumina discurrunt. « Potabunt omnes bestię agri; » quippe Dei nos omnes bestię sumus. Ad hanc ergo aquam curramus, quæ sine pretio cunctis tribuitur. « Expectabunt onagri

in siti sua, non enim solis sapientibus, verum etiam insipientibus hæc aqua ministratur. Unde Apostolus: «Judæis, inquit, et gentibus, Græcis ac barbaris, sapientibus et insipientibus debitor sum (Rom. 1).»

«Super ea volucres cæli habitabunt.» Volucres cæli apostoli sunt, qui virtutum pennis cæteros volare docent. Hi autem super montes et valles habitant, quoniam in omnibus Ecclesiis tenent principatum. «De medio petrarum dabunt voces.» In medio Ecclesiæ aperient os suum (Eccli. xv), ut Paulus in Corintho, Petrus in Roma.

«Rigamus montes de superioribus suis.» — «Repleti sunt omnes Spiritu sancto (Act. 11).» — «De fructu operum tuorum satiabitur terra.» Divinis namque beneficiis pascitur Ecclesia. «Producens fenum jumentis.» Tu, inquit, terram satias, ipsa autem jumentis tuis fenum producit, quoniam, et cibo corporali apostolos pascit, et florum pulchritudine eos delectat. Unde Apostolus ait: «Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus (I Cor. 15).» Confirmatio: «Et herbarum servituti hominum.» Quos jumenta dixit, hominum servitutem appellat. Hæc enim jumenta, nobis ad serviendum data, viaticum, peregrinantibus cibum, plenasque de quinque panibus et duobus piscibus elitellas asportant. Dignum est ergo ut jumenta conducat qui absque jumentis vivere nequeunt. «Ut educaas panem de terra.» Terra namque de terra panem eduxit, quando fidei corroborationem, ipsumque panem vivum, qui de cælo descendit (Joan. vi), ab apostolis quidem Ecclesia recepit. «Et vinum quod lætificat cor hominis,» Scripturarum profunda mysteria, ipsiusque Salvatoris sanguinem apostolicis manibus divina benedictione consecratum significat.

«Ut exhilaret faciem in oleo.» Ecclesiæ namque facies, et pulchritudo, spirituali oleo et salubri unctione lætificatur, quia apostolorum credidit verbis. «Et panis cor hominis confirmet.» Ideo enim quotidianum panem semper deposcimus; ut mens nostra firmata, nullis succumbat tentationibus. «Saturantur ligna campi.» Campus iste Ecclesia intelligitur, quem apostoli colentes, multa arborum genera in eo plantaverunt quæ supradicto pane reficiuntur. In hoc autem deficiunt, qui litteræ sunt amatores. «Et cedri Libani, quas plantavit,» id est illi qui meritis altiores sunt, sive reges et principes sæculi dignitatibus præditi.

«Illic passeret nidificabunt.» Per passeret, fidelium pauperum multitudo designantur. Hi autem ædificant in cedris, quando in divitum possessionibus cellulas suas inhabitant. Quod de monachis quidem apertissime intelligi potest.

«Herodii domus dux est eorum.» Herodius, avis quedam est. Hujus autem domus petra est; atque petra Christus est (I Cor. x), quem ducem qui sequitur, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ (Joan. viii). — «Montes excelsi sunt refugium

A cervis, cervi apostoli, agiles ad currendum et Evangelium nuntiandum, qui serpentes tollant, quibusque nunquam mortifera nocent (Marc. xvi). Hi autem montes, Novum et Vetus Testamentum, et ipsi cæli refugium sunt. «Petra refugium herinacei,» herinaceus, animal quoddam est spinarum densitate circumdatum; his autem illa Petra refugium est, quæ ait: «Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam (Matth. 1x).»

«Fecit lunam in tempore, sol cognovit occasum.» Eo namque tempore, quo sol justitiæ pro totius mundi salute in cruce obdormivit (I Joan. 11), de luna ipsius fabricata est Ecclesia, quem Adam præcipravit, de cujus latere dormientis una costa subtracta, formata est Eva (Gen. 11). Apostrophe: «Ponisti tenebras, et facta est nox.» In Christi namque passione tenebræ factæ sunt, quando verum lumen in Judæa occidit (Matth. xxvii). Et facta est nox, quæ Judæorum populorum excecavit. «In ipsa petra ibunt omnes bestię silvæ;» transeunt ergo, per Judæam, quoniam illa Judæorum nox nondum est illuminata, et catuli leonum, bestię silvæ, leonumque catuli, Belzebub daemoniorum princeps (Matth. xii) cum omnibus subjectis; hi autem per eos transeunt, qui, Christo resurgente in nocte perstiterunt. «Rugientes, et raptant,» sicut scriptum est: «Inimicus noster diabolus, tanquam le rugiens circuit quærens quem devoret (I Petr. 5).» «Et quærant a Deo escam sibi,» id est suæ voluntatis effectum. Quæsierunt Job (Job 1), sed minime devorare potuerunt. Væ tibi Juda, qui eorum esca fuisti (Matth. xxvii). Potest autem et de apostolis hoc intelligi, qui, Christo Domino crucifixo, modis modis ab inimicis tentati fuerunt, in tantum et illi, qui fortior videbatur et cæteros confirmare debet, ter eum negaret (Matth. xxvi). Ortus est sol, rearsit Dominus (Marc. vi), et congregati sunt omnium discipuli in Galilæa.

«Et in cubilibus suis collocabuntur.» Petrus in Roma, Joannes in Epheso, Thomas in India. Sic etiam, in cælestibus habitaculis, non in foris quæ eis diabolus apparabat. «Exibit homo ad opus suum.» Quoniam quidem nox præcessit, justitiæque ei exortus est, præcingant se apostoli ad prædicationis operationem, ut per omnes flues terræ sonus eorum audiatur (Marc. xvi). «Et ad operationem usque ad vesperam,» id est usque ad terminum vitæ, sive sæculi consummationem. Exclamatio: «Quam magnificata sunt opera tua, Domine.» Homo, inquit, ad opus suum exiit; a piscatoribus capiuntur urbes; a rusticano exercitu superantur reges. «Omnia in sapientia fecisti,» non armis sæcularibus, non tyrannorum multitudinæ, sed morte Filii tui, «per quem omnia facta sunt (Joan. 1).» mundum convertisti. «Impleta est terra possessione tua,» quæ nuper ab inimicis possidebatur.

«Hoc mare magnum, et spatiosum manibus.» Illi soli deservit. Manibus quidem est mundus spatiosus, id est gentium diversitatibus; alia est enim mensura

Græcorum, alia Latinorum. « Illic reptilia, quorum non est numerus, » ubi sunt « animalia pusilla cum magnis. » Hoc enim secundum litteram verum est. Animalia tamen pusilla et magna, perfecti et imperfecti, sapientes et insipientes, divites et pauperes intelligi possunt. « Illic naves pertransibunt; » hic enim Petrus, et Andreas, et filii Zebedæi navigarunt. Navis in hoc loco humana caro intelligitur. Necnon, et « draco, iste, quem formasti ad illudendum ei. » Ille autem draco, malignus spiritus est, qui de paradiso in hunc mundum dejectus (*Apoc. xii*), et decipit et decipitur, illudit et illuditur: Evam decepit (*Gen. iii*), sed a Maria illusus est (*Luc. i*). Præterea, quicumque Jacob fuerit ei multis modis illudere poterit. « Omnia a te expectant, ut des illi escam in tempore. » Omnes enim ille pascit, « qui super bonos et malos solem suum oriri facit, et super justos et injustos pluit (*Matth. v*). » Quod autem hoc ordine discretisque temporibus faciat omnibus notum est. Dabit etiam escam in tempore, quia fructum suum reddet in tempore suo. « Dante te illis colligent. » — « Omni enim datum optatum, et omne donum perfectum desursum est (*Jac. i*). » — « Aperiente te manum tuam, » id est copiam plenitudinis tuæ, omnia implebuntur bonitate, » quibus tanta manus aperta fuerit. « Avertente autem te turbabuntur, » illi videlicet, quibus aversus fueris. « Auferes spiritum eorum, et deficiet, » spiritus hominum vita est, qua ablata sit eclipsis. « Et in pulverem suum revertentur, » sicut scriptum est: « Terra es, et in terram ibis (*Gen. iii*). » — « Emitte Spiritum tuum, » qui auferri non potest, « et creabuntur » in fidei firmitatem. « Et renovabis faciem terræ, » id est hominis imaginem, quæ in Adam deperierat. Ego autem dicam: « Sit gloria Domini in sæculum. Lætabitur Dominus in operibus suis. » Quæ jam sibi servire incipiunt. « Qui respicit terram, et facit eam tremere. » Beatus ille qui sic respicere, ut peccata sua compunctus, tremiscat. Qui tangit montes, et fumigat calidum est. Fumigant ergo montes, qui sancti Spiritus ardore ebulliunt. « Cantabo Domino in vita mea, psallam Deo meo, quandiu sum vivendum, et acceptabile est ei eloquium meum. Deficiant peccatores a terra, » id est a terrenis cupiditatibus, et spiritui deserviant. « Et iniqui, ab iniquitate sua. Ita « ut non sint » iniqui, sed justi. « Benedic, anima mea, Domino. » Omni tempore hic psalmus cantetur, quoniam quidem finire non potest. Ubi enim finis putatur, ubi principium repetitur, revolvatur ergo Dei benedictio, et nunquam ad finem perducatur.

EXPOSITIO PSALMI CIV.

« Confitemini Domino. » Vox Prophetæ: Confitemini Domino peccata vestra. « Et invocare nomen ejus, » ut vobis misereatur. « Annuntiate inter gentes opera ejus, » quia non Judæorum Deus tantum. « Cantate ei, » ore, et corde. « Et psallite ei, » in operatione. « Narrate omnia mirabilia ejus, » vobis manifesta. « Laudamini in nomine sancto ejus, » non in operibus vestris. Lætabitur, in Domino, « cor

quærentium Dominum. Quærite Dominum » non sæculi honores. « Et confirmamini, » in fide et dilectione. « Quærite faciem ejus semper, » quomodo eum videre possitis. « Mementote mirabilium ejus, quæ fecit, » in Ægypto. « Et prodigia, et judicia oris ejus » quæ nunquam mentiuntur, mementote quia estis, semen Abrahamæ servi ejus, sic tamen si ejus opera facitis. « Filii Jacob electi ejus, » secundum illud: « Jacob dilexi, Esau odio habui (*Malac. i*). » « Ipse autem est Dominus Deus noster, » quia non nullum alium adoramus. « In universa terra judicabit ejus, » ipse enim, et vivos et mortuos judicabit (*II Tim. iv*). Hic autem, qui talis est, « memor fuit in sæculum testamenti sui, verbi scilicet, quod mandavit in mille generationes. » Quis hujus versiculi cognoscit sacramentum? forsitan idcirco mille dixit, quod in millesima Abraham generatione, quæ per maxime distat, hujus sæculi finis misit constitutus. « Quod disposuit ad Abraham, » dicens ei: « Patrem multorum gentium te constituam (*Gen. xvii*). » « Et juramentum suum ad Isaac. » — « In semine tuo benedicentur omnes gentes (*Gen. xxvi*). » — « Et statuit illud Jacob in præceptum, et Israel in testamentum æternum, dicens: Tibi dabo terram Chanaan, » hoc autem est quod disposuisti ad Abraham. « Funiculum hæreditatis vestræ, » loci temporisque quantitatem. « Cum essent numero brevi paucissimi, et incolæ ejus, » etsi pauci et Inquilini essent, tantæ tamen promissioni crediderunt. « Et pertransferunt de gente in gentem, et de regno ad populum alterum. » Non reliquit hominem nocere eis, » ut Pharaonem in Saram. « Et corripuit pro eis reges, » dicens: « Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari. » Similiter autem, et illi a Domino custodiuntur, qui in terram viventium per multas tribulationes proficiscuntur. « Et vocavit famem super terram, et omne firmamentum panis contrivit. » « Hoc autem fuit in tempore Jacob (*Gen. xlii*). » « Misit ante eos virum, » priusquam in Ægyptum pervenirent (*Gen. xlvi*). » — « In servum venundatus est Joseph, » Ismaelitis a fratribus suis (*Gen. xxxvii*). « Humiliaverunt in compedibus pedes ejus, » quoniam adulterium perpetrare noluit, « ferrum pertransiit animam ejus, » id est dolor mortisque timor. « Donec veniret verbum ejus, » quo somnia exposuit. « Eloquium Domini inflammavit eum, » id est spiritus prophetiæ. « Misit rex, » ministros suos. « Et solvit eum, » de carcere in quo tenebatur. « Princeps populorum, et dimisit eum. Constituit eum dominum domus suæ, et principem omnis possessionis suæ. Ut erudiret principes ejus, sicut semetipsum, et senes ejus prudentiam doceret. Et intravit Israel in Ægyptum, et Jacob accola fuit in terra Cham. Et auxit Dominus populum suum vehementer, et firmavit eum super inimicos ejus, » in multis plagis verberans Ægyptum. « Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus, et dolum faceret in servos ejus. » Hæc autem ideo facta sunt, ut tanta amittitudine delibata beneficia, quæ sequuntur, sint Jobis

dulciora. « Misit Dominus Moysen servum suum, et Aaron quem elegit ipsum. Posuit in eis verba signorum suorum, et prodigia eorum in terra Cham. » Moyses, et Aaron apostolos designant, quos ad nostræ servitutis solutionem Dominus misit, qui signis multis atque prodigiis in universo mundo claruerunt. « Misit tenebras, et obscuravit eos, » ut oculorum lumine amisso, suæ mentis cognoscerent cæcitatem; hoc autem eis occidebat, qui ab apostolis prædicati, se errasse confitebantur. « Et non exacerbavit sermones suos, » sed veritati acquievit. « Convertit aquas eorum in sanguinem, » quoniam hujus sæculi sapientia, quasi venenum et peccatum a sanctis reputatur (I Cor. iii). « Et occidit pisces eorum, » ut mortui mundo Domino viverent. « Edidit terra eorum ranas, » id est hæreticorum loquacitatem, qui sola voce sine ratione sanctis resistebant. In penetrabilibus regum ipsorum, in quibus, uti mos est, oblectaminis gratia confabulabantur.

« Dixit et venit cœnomyia, et ciniphes in omnibus finibus eorum. » Nam qui veritati credere noluerunt, tradidit eos Dominus in reprobum sensum. Cœnomyia, et ciniphes eos persequitur, qui semper a luxuria et curiositate stimulantur. « Posuit pluvias eorum grandinem, » quoniam poetarum doctrina potius mortem quam salutem inferebat. « Ignem comburentem in terra ipsorum. » Utenim apostolorum ignis illuminat ita hæreticorum exurit. « Et percussit vineas eorum, et ficulneas eorum, et contrivit lignum fluvium eorum. Dixit, et venit locusta, et bruchus cujus non erat numerus, et comedit omne fenum in terra eorum, et comedit omnem fructum in terra eorum. Et percussit omne primogenitum in terra eorum primitias omnis laboris eorum. » Hoc autem ideo scripta sunt, ut quicumque Dei voluntati resistit, se multis doloribus periturum cognoscat.

« Et eduxit eos cum argento et auro. » Quamvis enim Ægyptum fugiamus, aurum tamen et argentum oblivisci non debemus. Habent enim et quidam pagani aurum et argentum, quia humiles, veraces, et casti inveniuntur; hi autem, quoniam Dei cognitionem non habentes idola colunt, evitandi a nobis sunt; humilitas tamen, veritas, et castitas spernenda non est. « Et non erat in tribus eorum infirmus. » Videamus ergo et nos, qui Ægyptum fugientes ad nostræ promissionis terram festinamus, ne infirmitate gravati in itinere moriamur. « Lætata est Ægyptus in profectione eorum, quia incubuit timor eorum super eos. » Hoc autem maxime de Judæorum sacerdotibus intelligitur, qui usque adeo populum incitabant, donec de civitatibus apostoli pellerentur, quos ideo metuebant, quoniam si populus converteretur, omne oblationis lucrum sese amittere sciebant. « Expandit nubem in protectionem eorum, et ignem ut luceret eis per noctem, » per ignem, et nubem, Spiritum sanctum demonstrat, qui eos, et a vitiorum æstu defendebat, et in interiori homine illuminabat. « Petierunt, et venit coturnix, et panem cæli saturavit eos. » Habemus autem et nos cotur-

nices, carnem videlicet nostri Salvatoris, habemus et panem vivum, qui de cælo descendit (Joan. vi). « Diripuit petram, et fluxerunt aquæ. » Nostra quoque petra, lancea percussa, sanguinem nobis producit et aquam (Joan. xix).

« Abierunt in sicco flumina. » Similiter autem et per aridas gentes, baptismus et Evangelium. Sed cur hoc? « Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum. » — « In semine tuo benedicentur omnes gentes (Gen. xxii). » Unde Apostolus: « Non dixit, et seminibus quasi in multis; sed quasi in uno, et semini tuo, qui et Christus (Gal. iii). » — « Et eduxit populum suum in exultatione, et electos suos in lætitia, et dedit illis regiones gentium et labores populorum possederunt. » Si quis igitur in lætitia venerit, et nullis sæculi contristabitur adversis, iste in regionibus illis habitabit, ex quibus maligni spiritus sunt expulsi. « Et custodiant justificationes ejus, et legem ejus equirant. » Hoc audiant monachi, qui ideo in monasterium introducuntur, ut cunctis sollicitudinibus adfectu solius Dei lege et servitio perfruantur.

EXPOSITIO PSALMI CV.

« Confitemini Domino quoniam bonus. » Vox Prophetæ: « Quoniam in sæculum misericordia ejus. » In hoc ergo sæculo fiat confessio, in quo et misericordia fieri potest, in inferno enim nulla est redemptio (Luc. xvi). « Quis loquetur potentias Domini, quis eum, inquit, ad plenum laudare valebit? Et auditas faciet omnes laudes ejus; » sicut enim ipse immensus est, ita et laus ejus finire non potest. « Beati qui custodiunt judicium, et faciunt justitiam in omni tempore. » Judicium enim Domini est: « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et proximum tuum sicut teipsum; » hoc autem, sicut ipse ait, « est maximum et primum mandatum (Matth. xxii), » et qui custodierit hoc, procul dubio beatus erit. « Et faciunt justitiam in omni tempore, » id est qui nunquam ab ejus justificationibus separantur.

« Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui. » Tali, inquit, modo sis memor nostri, ut bene placeat populo tuo, qui nos sumus. Sive, in beneplacito populi tui, ut inter eos sim qui bene in Novo Testamento tibi placebunt. « Visita nos in salutari tuo, » id est, in Filio tuo. « Ad videndum in bonitate electorum tuorum, » ut nosmetipsos in ea perfectione videamus, in qua electi tui consistunt. « Ad letandum in lætitia gentis tuæ, » ut qui nunc eam futurum esse pronuntiamus, cum populo innovato quærens venerit, in eadem redemptionis lætitia gaudeamus. « et lauderis » a nobis quoque « cum » cætera « hereditate tua. »

« Peccavimus cum patribus nostris. » Confitemur, Domine, quoniam « injuste egimus, et iniquitatem fecimus. Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua, » viderunt quidem (Exod. vii, viii, ix, x, xi), sed non intellexerunt, erant enim in Ægypto suæque mentis cæcitate, peccaverunt. Ergo « nos

fuerunt memores multitudinis misericordiae suae. Et irritaverunt eum ascendentes in mare Rubrum, et salvavit eos propter nomen suum, ut notam faceret potentiam suam, et increpuit mare Rubrum, et exsiccatum est, et eduxit eos in abyssum sicut in desertum. Et salvavit eos de manu odientium, et redemit eos de manu inimici, et operuit aqua tribulantes eos, unus ex eis non remansit, et crediderunt verbis ejus, et laudaverunt laudem ejus. Hoc autem, et in Ecclesia fit, quando nobis baptismum trans-euntibus, perit diabolus cum omni suo comitatu. Cito fecerunt, oblitum sunt operum ejus. Ideo enim cito fecerunt, quia cito defecerunt. Hoc enim locutionis modo illi arguuntur, qui inceptum opus ante tempus omitunt. Et non sustinuerunt consilium ejus, et concupierunt concupiscentiam in deserto, et tentaverunt Deum in iniquo, et dedit eis petitiones ipsorum, et misit saturitates in animas eorum, et irritaverunt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini. Aperta est terra, et deglutivit Datan, et operuit super congregationem Abiron, et exarsit ignis in synagoga eorum, flamma combussit peccatores. Nullus ergo in Dei sacerdotes insurgat, ne forte et sibi idem contingat. Et fecerunt vitulum in Horeb, et adoraverunt sculptile, et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum, qui, inquit, in Domino gloriari debuerant (II Cor. x), in vitulo gloriabantur (Exod. xxxii). Sed, si sese fenum esse intelligerent, quod a vitulo devoratur, fortasse suum fugerent inimicum. Obliti sunt Deum qui salvavit eos, qui fecit magna in Aegypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari Rubro. Et dixit ut disperderet eos, si non Moyses electus ejus stetisset in confractione in conspectu ejus. In magna veneratione habendi sunt sacerdotes, qui iram Dei frangere possunt. Et avertit iram ejus ne disperderet eos, et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem, quoniam in eam intrare nequierunt (ibid.), non crediderunt verbo ejus, et murmuraverunt in tabernaculis suis, non exaudierunt vocem Domini. Et elevavit manum suam super eos, ut prosterneret eos in deserto, et ut dejiceret semen eorum in nationibus, et dispergeret eos in regionibus. Et initiati sunt Beelphegor, Deum montium, et comederunt sacrificia mortuorum, et irritaverunt eum in adventionibus suis, et multiplicata est in eis ruina, et stetit Phinees et placavit, occidens adulteros. Et cessavit quassatio. Sic ergo et episcopus surgat, stet, evaginet gladium spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi), et destruat fornicationem, ut ei hoc ad justitiam deputetur. Et irritaverunt eum ad aquas contradictionis, et vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbaverunt spiritum ejus, et distinxit in labiis suis. Pro eis, inquit, orationem fecit, ut ab irritationis peccato solverentur. Non disperdiderunt gentes quas dixerat Dominus illis: Nos autem superbiam, luxuriam, avaritiam ceterasque gentes destruamus, quas nobis Dominus perdere jussit (Matth. v). Et commisti sunt inter gentes, et didicerunt

opera eorum, et servierunt sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum. Et immolaverunt filios suos et filias suas daemioni, et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum et filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan. Et interfecta est terra in sanguinibus, et contaminata est in operibus eorum, et fornicati sunt in adventionibus suis. Est ergo fornicatio etiam in pravis intellectibus. Unde malos praedicatores verbum Dei adulterantes Apostolus dicit (II Cor. ii). Et iratus est furore Dominus in populum suum, et abominatus est hereditatem suam. Et tradidit eos in manus gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos, et tribulaverunt eos, inimici eorum, et humiliati sunt sub manibus eorum. Saepe liberavit eos; ipsi autem exacerbaverunt cum in consilio suo, prava cogitantes. Et humiliati sunt in iniquitatibus suis, et vidit Dominus cum tribularentur, et audivit orationes eorum. Nulla unquam peccatoribus desperationis datur occasio. Et memor fuit testamenti sui, id est, promissionis Abrahae (Gen. xxii), et poenituit eum secundum multitudinem misericordiae suae, ut enim irascitur irascitur, ita poenitet poenitenti, non enim poenitet vel irascitur, ira tamen, et poenitentiae in eo officium invenimus, cum ergo poenitet, iratus; cum autem miseretur, misericors appellatur. Et dedit eos in misericordias, in conspectu omnium qui ceperant eos; salvos fac nos, Domine Deus noster, quos multo majori pretio redemisti. Et congrega nos de nationibus, ut simul in unam caelestem sedem conveniamus, sive, in Ecclesiae unitatem. Ut constitemur nomini sancto tuo, et gloriemur in laude tua. Benedictus Dominus Deus Israel a saeculo et usque in saeculum, et dicat omnis populus: Fiat, fiat.

EXPOSITIO PSALMI CVI.

Constemini Domino quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia ejus. Vox Prophetae: Dicant nunc qui redempti sunt a Domino. Quid dicant? hanc confessionem. Quos redemit de manu inimici. Proprio namque sanguine redemit nos Dominus de diaboli potestate (Col. i). Et de regionibus congregavit eos. Judaei enim atque gentiles, Aegyptii et Britanni ex tam diversis regionibus sub unius Ecclesiae fide congregantur. Quod apertissime in sequentibus demonstratur.

A solis ortu et occasu, ab aquilone et mari. Dum haec quatuor mundi climata posuit, omnes regiones comprehendit. Mare enim, cum totum circum-eat mundum, pro sola australi parte, in hoc loco ponitur, quae ideo non nominatur, quoniam Judaicus populus qui in hac plaga habitabat, non utique congregatus, sed dispersus est: congregabitur autem in hujus saeculi consummatione, quoniam cum plenitudo gentium introierit, tunc Israel salvus fiet (Rom. xi).

Erraverunt in solitudine. Haec, inquit, generationes, quae sub una fide ex omnibus mundi partibus adunantur, olim erraverunt, quoniam in deserto, et solitudine erant, locisque a Deo derelictis. In ina-

venenum (*Rom. iii*); ego mel et favum (*Num. xiii*), A ipsi acetum (*Joan. xix*) cum felle mistum (*Math. xxvii*) mihi porrexerunt.

Ideoque « constitue super eum peccatorem. » Quoniam quidem peccatorem Cæsarem (*Joan. xix*) et Barabbam (*Joan. xviii*) et ipsum diabolum omnium vitiorum principem elegerunt, sub ipsius jugo atque imperio comprimantur. Confirmatio: « Et diabolus stet a dextris ejus. » Quid de sinistra stet, quando quidem manus ejus dextra a diabolo detinetur? Quid illius sinistra operatur, in ejus dextra diabolus astat? Cognoscite ergo, Judæi, quoniam diabolica sunt, in quibus maxime Domino vos servire putatis.

« Cum judicatus, exeat condemnatus, et oratio ejus fiat in peccatum. » Nolite ergo orare, Judæi, ne legatis Psalmos et prophetias, peccatum enim est. Deumque offenditis, omnisque vestra oratio in anathema convertitur. Hoc autem erit manifestum, quando de judicio condemnati exhibitis (*Math. xxv*). « Fiant dies ejus pauci: » Pauci fuerunt dies Judæ, quoniam se eadem die laqueo suspendit; pauci fuerunt dies Judæorum, quia post quadraginta et duos annos locum et gentem amiserunt (*Ose. iii*); diminuti sunt dies, quoniam creverunt noctes. « Et episcopatum ejus accipiat alter. » Judæ Mathias (*Act. i*), Synagogæ Ecclesia successit. Amisit enim Synagoga pontifices, suscepit Ecclesia apostolos.

« Fiant filii ejus orphani, et uxor ejus vidua. » Hoc autem etiam ad litteram completum est, quoniam, temporibus Titi, magna Judæorum interitū multitudō. Spiritualiter autem, hujus populi filii dicuntur orphani, quia Patrem suum crucifixerunt (*Math. xxvii*); mater vero, id est Synagoga, vidua remansit, libello repudii recepto a tanto talique viro dissociata. « Nutantes, » labentes et morientes, « transferantur filii ejus, de gente in gentem divitiantur, vendantur, cunctisque gentibus subjiciantur. » Et mendicent, « qui enim indiget, pauper est. Ideoque Judæi mendici dicuntur, quoniam cælestis panis divitiarumque spirituum sunt pauperes. « Ejiciantur de habitationibus suis. » Nonne ita factum est? Imo quia ita est.

« Scrutetur fenerator omnem substantiam ejus. » Fenerator iste malignus spiritus intelligitur. Veniat hic importunus fenerator, scrutetur substantiam populi hujus, et quæ sua sunt secum evellat. Expositio: « Et diripiant alieni labores ejus, » ut quidquid est operatus, a dæmonibus diripiatur. « Non sit illi adjutor. » Quis enim Judæis auxiliatur? Fuerunt in Ægypto, habuerunt Moysen et Aaron (*Exod. vii*). Qualiter autem Dominus eos adjuverit, longum est enarrare. Fuerunt, et in Babylonia, ibi Daniel eos consolabatur. Cum ergo jam per mille annos sint in captivitate, et non, sicut prius adjuventur, impletur quod dictam est. « Non sit illi adjutor, nec sit qui misereatur pupillis ejus. » Hoc autem de sensibilibus nos verum esse scimus? de invisibilibus autem, animabus videlicet, quid Dominus faciat, ipse me-

lius novit. « Fiant nati ejus in interitum. » Nati enim jam ex eis sunt interempti; major tamen a judicio exspectatur interitus.

« In generatione una debeatur nomen ejus, » ut tantum in hoc sæculo vivant, vitæque post mortem non habeant. Sed tu, Judæus, qui litteram quæris, nonne post quadraginta et duos annos, in quibus una perlicitur generatio, Hierusalem deletam consideris? Qui ergo quæris litteram peres secundum litteram. « In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini, » ut qui post quadraginta annorum diverticula non sunt compuncti, Christi passionis et patrum iniquitatis crimine teneantur. Sive, cum ad judicium venerint, nec originale peccatum nec cætera quæ commiserunt eis dimittantur.

« Et peccatum matris ejus, » illius scilicet Jerusalem quæ prophetas occidit (*Act. ii*) non deletur.

« Fiant contra Dominum semper. » Semper enim Christo Domino contrarii fuerunt. « Et disperet de terra memoria eorum, » ne simul cum sanctis scribantur in libro vitæ, « pro eo quod populus iste non est recordatus facere misericordiam. » Quia in operibus confidit misericordiam parvipendit, et persecutus est hominem pauperem et mendicem, et compunctum corde, mortificare. « Inops enim et mendicus fuit quoniam, ut ait Apostolus, cum omnium dives esset, pro nobis pauper factus est (*II Cor. vii*). » Corde autem fuit compunctus, quando dixit: « Tristis est anima mea usque ad mortem (*Math. xxvi*). » Sive quando Patrem pro discipulis rogavit. Ait enim: « Pater, conserva eos quos mihi dedisti (*Joan. xvii*). » — « Et dilexit maledictionem, » quæ super iniquos futura est. « Et venit ei. Et noluit benedictionem, » quæ in nostram Ecclesiam deducetur. « Et elongabitur ab eo. Et induit maledictionem sicut vestimentum, » ut quasi tibi veste ea tegetur. « Et intravit sicut aqua in osibus ejus, » ut qui fortiores esse videntur, corptiones non effugiant. « Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, et sicut zona, qua semper præcingitur, » omni tempore circumdatus ea, qua sit sine fine constrictus. « Hoc opus eorum qui detrahent illi apud Dominum, » quicunque Dei Filium ne esse negant. « Et qui loquuntur mala adversus animam meam, » dicentes: « Deus dereliquit eum (*Psal. lxxv*) et: « Non est salus ipsi in Deo ejus (*Psal. lxx*). »

« Et tu, Domine, fac mecum propter nomentuum. » Quod invocavi, ut ipsi mendaces inveniantur. « Quia suavis est misericordia tua. Libera me, » de hujus carnis infirmitate. « Quia egenus et pauper ego sum, » quandiu in carnis involvor corruptione. « Et cor meum conturbatum est in me, » quod carnis quidem infirmitas facit.

« Sicut umbra, cum declinat, ablatus sum. » Quoniam nullam Judæorum partem inhabitat. Vel ideo sicut umbra, quoniam Judæi, si velint, nec tamen fugere nequeunt. « Et excussus sum sicut locusta, » id est ut populi regni que vastator, cui ipsi

dicebant : « Quousque animas nostras perdis, si tu es Christus, dic nobis palam (Joan. x). »

« Genua mea infirmata sunt in jejunio, caro mea immutata est propter oleum. » Quia ossa, cor et anima, ob fidei firmitatem, alias appellantur. Genua hoc in loco apostoli propter inflexionem, dicuntur; genu namque fuit Petrus, qui prius : « Etsi oportuerit me mori tecum, non te negabo (Matth. xxvi), » promittens, ad unius ancillæ vocem leviter inflexus, « Non novi hominem » dixit (ibid.). Hoc autem a jejunio fiebat, quia « nondum Scripturas intelligebant (Luc. xxiv). » Deficiente oleo mutata est caro, quoniam veri luminis fomento extincto infirmati sunt apostoli. « Et ego factus sum opprobrium illis, » qui me in cruce pendentem viderunt, et illudentes, capita sua moverunt, dicentes : « Vah ! qui destruis templum Dei (Matth. xxvii). » — « Adjuva me, Domine Deus meus, salvum me fac propter misericordiam tuam. Et sciant quia manus tua hæc, et tu, Domine, fecisti eam, » — « Potestatem enim habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam (Joan. x). » Non ergo eorum virtus, sed manus tua ista peregit : « Non enim haberent in me potestatem, nisi hoc a te datum illis fuisset (Joan. xviii). » Non vos excuso, Judæi, sed Dei omnipotentiam prædico; vos enim quæ potuistis, fecistis, et quæ non potuistis, voluistis. « Maledicent illi, et tu benedices. » Nihil enim in eum hominum valet maledictio. « Qui insurgunt in me confundantur, servus autem tuus lætabitur, » quia « semetipsum exinanivit, formam servi accipiens (Phillip. ii) » — « Induantur, qui detrahunt mihi pudore, » ut me die tertia resurgente (Matth. xxviii) de mendacio erubescant, quo mihi ante Pilatum detrahebant. Dicebant enim : « Recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post diem tertium resurgam; jube ergo custodire sepulcrum, ne a discipulis furetur (Matth. xxvii). » Erubescant ergo, quia resurrexi. Induantur pudore, quia mendaces comprobantur. Hoc autem non ego, sed eorum propheta testatur : « Operiantur sicut diploide confusione sua. » Est autem diplois, duplex genus vestis. Merito ergo Judæorum confusio diploidi assimilatur, quoniam duplex est, si quidem in anima et corpore, in hoc sæculo et in futuro propagatur. O miseri et per omnia infelices, qui, nuptiali veste amissa, confusione induuntur! Ego autem « constebor Domino nimis in ore meo, et in medio multorum laudabo eum. » Non enim jam in sola Judæa laudatur Dominus, verum etiam in omnibus mundi partibus, « quia astitit a dextris pauperis. » Cujus pauperis? Illius qui ait : « Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet (Luc. ix). » Sic autem de se quasi de alio loquitur Dominus, quod nos sequentia docent. « Ut salvum fecerat a persequentibus animam meam, » id est a Judæorum impietatibus, qui eum armata manu circa sepulcrum obsidebant (Matth. xxvii).

EXPOSITIO PSALMI CIX.

« Dixit Dominus Domino meo. » Vox Prophetæ : « Sede a dextris meis. Revertenti, inquit, Domino meo de Edom dixit ei. » Pater ejus, qui illius et Dominus est : Sede a dextris meis. Dominus enim est Pater; Dominus est Filius, Dominus est Spiritus sanctus. Non tres tamen, sed unus Dominus. Ut enim in personis trinitas, sic in majestate permanet veritas (S. ATHANAS. I symb.). Quis igitur vel cui dixit : « Sede a dextris meis? » Pater dixit, et Filio dixit. Hoc autem secundum carnem ut quem Judæi in sepulcrum humiliaverunt, idem ipse a dextris Dei sedere intelligatur.

« Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. » Donec inimici tui omnes tuo subjiciantur imperio. Omnia autem quæcumque hic vel promittuntur, vel præcipiuntur, ad hominem referenda sunt.

« Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. » Propheta est qui loquitur. Ideo et futuro præterito utitur verumque ordinem non observat. Sion et Hierusalem unum sunt, nisi quod Hierusalem tota civitas, Sion vero quædam civitatis turris et defensio erat. De hac autem Sion et Hierusalem exivit lex, et verbum Domini (Isai. ii) quocirca et virga virtutis ejus. Virga virtutis ejus, Evangelium intelligitur de quo Apostolus ait : « Non enim erubescio Evangelium, virtus enim Dei est (Rom. i). » Hæc autem virga corriguntur, hoc sceptro venerabili reguntur, quicumque Dei virtutem et omnipotentiam recognoscunt. Misit ergo Dominus hanc virgam ex Sion, quoniam apostolica prædicatio ibi exorta in omnes fines terræ processit (Psal. xviii).

Tu autem « dominare in medio inimicorum tuorum. » Quicumque enim diabolo servit, Domini est inimicus. Aut, quia totus mundus ei serviebat, priusquam carnem Christus assumeret. Erant ergo ejus inimici, qui nunc amici facti, de ipsius imperio et dominio gratulantur.

« Tecum principium. » Tu, inquit, omnia cum Patre fecisti, tu omnium creaturarum es principium. « Omnia per te facta sunt, et sine te factum est nihil (Joan. i). » Confundantur ergo Judæi qui eum demonium habere clamabant, quoniam se priusquam Abraham fieret esse dicebat (Joan. viii).

Hoc autem manifestabitur « in die virtutis tuæ, » id est « in splendoribus sanctorum. » Cum, inquit, tuæ virtutis dies advenerit, in quo et mali peribunt, et sicut sol in regno Dei sancti fulgebunt (Prov. viii), tunc principium omniumque Creator manifestabitur.

Tu enim es, cui Pater dicit : « Ex utero ante luciferum genui te. » Te, inquit, ex me genui ante tempora (Joan. i) quem ex Virgine et nasci et gigni volui in tempore (Luc. ii).

« Juravit Dominus et non pœnitebit eum. » Quid juravit? Sequitur : « Tu es sacerdos in æternum. » Unde Apostolus : « Plures facti sunt sacerdotes secundum legem, et ideo plures, quoniam morte prohibentur permanere (Hebr. vii). » Tu autem,

Christe, quia jam mori non potes, eris sacerdos in æternum. Quo ordine? « Secundum ordinem Melchisedech. » Cessent igitur sacrificia mortuorum. Quis est iste Melchisedech? cujus pater, et mater, et generatio ignoratur. Christus enim, neque secundum Deum, matrem, neque secundum hominem habuit patrem de quo dicitur: « Generationem ejus, qui enarravit? » (*Act. viii.*) Est ergo sine patre, et matre, et genealogia. Melchisedech sacrificium panis et vini fuit (*Gen. xiv.*): Christus autem, sui corporis et sanguinis. Unde ipse ait: « Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus (*Joan. vi.*) »

« Dominus a dextris tuis. » Prius Filium a dextris Patris, nunc autem Patrem a dextris Filii esse dicit. Quia in re una majestas, una æqualitas, una virtus eademque potentia demonstratur, quæ reges, et princeps sæculique tyrannos in judicio franget, potest autem et sic intelligi, Dominus « confringet reges, in die iræ suæ, » qui tibi a dextris fuerint, quasi ad præliandum accincti. Unde in Zacharia legitur: quod a dextris Jesu diabolus stetisset, ut eum eo pugnaret (*Zach. iii.*). Regem autem ipse asserebat, quoniam universa regna mundi Domino promittebat; ait enim: « Hæc omnia tibi dabo, si procidens, adoraveris me (*Matth. iv.*) » Hic autem rex tunc confringetur, quando dies iræ, calamitatis et miseris revelabitur.

« Judicabit in nationibus, implebit ruinas. » Oportet enim ut ruinas impleat, qui « in ruinam positus est, et in resurrectionem multorum (*Luc. ii.*) » Fecit Dominus ruinam, cum malignorum spirituum exercitum de cælis expulit (*Apoc. xii.*), sive, cum Adam de paradiso cum uxore ejecit (*Gen. iii.*), sive cum filios Israel in deserto stravit (*Exod. xxxii.*). Complevit autem, quando diabolum ejusque angelos igni tradidit inextinguibili, et nulla exinde ruina flet. Implebit etiam ruinas, quia sancti illuc ascendent, unde angeli ceciderunt. « Conquassabit capita in terra multorum; » Capita conquassabit, superbos humiliabit; hoc autem in terra. Si enim in cælo et spirituales fuissent, non utique concuterentur.

« De torrente in via bibet. » In via erat, peregrinus erat, ad Patrem Christus festinabat. In hæc ergo via oportuit de torrente libere Christam. De torrente bibit, mortis amaritudinem gustavit (*Matth. xxvii.*). De hoc calice ipse ait: « Pater, si possibile est, transfer calicem justum a me (*Matth. xxvi.*) » Quid est autem quod in Evangelio dicitur; « Et cum gustasset noluit bibere (*Matth. xxvii.*) » Hic autem de torrente bibisse dicitur, nisi ut mortem istam facilem et cito transeuntem ostenderet. « Propterea exaltavit caput, » id est, die tertia: resurrexit (*Matth. xxvii.*), quia se ipsum exinanivit (*Philip. ii.*); ipse et caput exaltavit, non jacuit in sepulcro, sed super cælos potenter ascendit (*Marc. xvi.*). Qui totius mundi rex et caput cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat.

EXPOSITIO PSALMI CX.

« Constitute tibi, Domine. » Vox Prophete: Laudabo te, magnificabo te, non in labiis tantum, sed « in toto corde meo. » Ubi? « In consilio justorum, et congregatione, » et dicam: « Magna » parebant « opera Domini, » si fuerint « exquisita. » Non enim solummodo in sole, luna tantique firmamenti vultu, verum etiam in minutis rebus Dei sapientia, virtus et operatio celeberrima reperitur. « In omnes voluntates ejus, confessio et magnificentia » incurrit. Non enim aliud ex nostris vult Deus, nisi confessionem et magnificentiam. Qui ergo ipsi placere desiderat, semper confessionem in mens habeat, ut et Dominum laudet, et peccata confiteatur, hoc enim utrumque significat confessio. Sequitur magnificentia ut sibi ipsi semper tribuat incrementa, hoc autem vult Dominus, ut assidue crescat, et de virtute in virtutem magnificetur qui ad eum veniri concupiscit, unde, sicut luna perfecta, in nubibus deficiens invenitur, « opus ejus. »

« Et justitia ejus manet in sæculum sæculi. » In hoc autem cæteris operibus distinguuntur opera Domini, quoniam hæc semper erunt, alia vero ipsa consummabuntur. Hæc ergo justitia et opera sequuntur, quæ imitatores æternos facere possunt.

« Memoriam fecit mirabilium suorum, misericordiam et miserator Dominus, » scribebat ea et prædicam per prophetas. Qui enim docet, memoriam facit; quod enim omnino ignoratur, nunquam in memoria habetur. Quæcumque ergo scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt (*Rom. xv.*).

« Escam dedit timentibus se. » Ut carum panem corporum, sic Scripturarum memoria, esca est animarum. Unde ipse Dominus ait: « Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei (*Matth. iv.*) » Dedit et aliam escam, illum videlicet panem virtutis, qui de cælo descendit (*Joan. vi.*).

« Memor erit in sæculum testamenti sui. » Non enim sola littera, verum etiam litteræ observatores, sunt testamentum Dei. « Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo. » Justitia namque, pax, patientia, humilitas, charitas, opera Domini sunt. Horum autem virtutem, eo docente, cognovimus. Scimus enim quoniam tanta in his virtus habetur, ut vitam possint procurare æternam. Hæc enim ipse Christus docebat, quando octo beatitudines prædicabat (*Matth. v.*).

« Ut de illis hæreditatem gentium. » Expulsi sunt gentes de superna hæreditate, quam bene in veteri laborantibus, daturus est Dominus. « Opera novum ejus veritas et judicium, » cuncta enim quæ fecit, vera sunt neque mendacii dolus in suis operibus reperitur. Si quid autem corruptum est, hoc ipsius opus non est; corruptio enim bona non est. Quæ autem Dei sunt, bona sunt. Falsitate ergo quæ sunt corrupta, ejus non sunt. Judicium autem est in suis operibus, quoniam sine discretionem et ordinem nihil fecit.

« Fidelia omnia mandata ejus. » Omnia ergo